

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia.

Ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämistä koskeva direktiivi. Direktiivissä edellytetyt tuotekiellot ja merkintävaatimukset on saatettu kansalliseen lainsäädäntöön jo aikaisemmin. Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia elintarvikepakkauksia ja juomamukeja koskevat kansalliset kulutuksen vähennystoimet on toteutettu lainsäädännön sijasta sopimuksella, joka allekirjoitettiin ympäristöministeriön ja kulutuksen vähentämistoimien kohteena olevia toimialoja ja toimijoita edustavien yhdistysten välillä 4.3.2022.

Osa ehdotetuista muutoksista on tarpeen EU:n jätessäädöspaketin täytäntöönpanon täydentämiseksi.

Jätelain tuottajavastuusäntelyn piiriin sisällytettäisiin uusina tuoteryhminä useita kertakäyttöisiä muovituotteita sekä muovia sisältävät kalastusvälineet. Osalle kyseisten tuotteiden tuottajista säädettäisiin nykyisen säntelyn mukainen erilliskeräystä edellyttävä jätehuollon järjestämis- ja kustannusvastuu ja osalle uusi kustannusvastuu, joka koskisi tiettyjä kuntien toteuttamia jätehuolto- ja siivoustoimia.

Osana tuottajavastuusäntelyn muutoksia pakkausten tuottajavastuuseen nykyisin liitetty miljoonan euron liikevaihtoraja poistettaisiin. Samalla lakiin lisättäisiin pakkausten tuottajan määritelmästä eroava niin sanottujen palvelupakkausten ja viljelijäpakkausten tuottajan määritelmä, joka kohdentaisi tuottajavastuun kyseisten pakkausten valmistajiin ja maahantuojiin.

Lain nojalla annettavalla asetuksella säädettäisiin eräitä muovituotteita koskevista uusista tuote- ja erilliskeräysvaatimuksista, uusista kuluttajatiedotuksen sisältövaatimuksista sekä tuottajien kunnille näiden suorittamista jätehuolto- ja siivoustoimista maksettavien korvausten määrästä ja jakaantumisesta tuoteryhmittäin.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2023 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Esitykseen sisältyvä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	5
1.2.1 SUP-direktiivin valmistelu.....	5
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu.....	6
2 SUP-direktiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö	7
2.1 Tavoitteet ja soveltamisala.....	7
2.2 Kulutuksen vähentämistoimet.....	10
2.3 Tuotevaatimukset	11
2.4 Laajennettu tuottajavastuu	11
2.5 Erilliskeräysveloitteet.....	12
2.6 Valistustoimenpiteet.....	13
2.7 Siirtäminen osaksi kansallista lainsäädäntöä.....	13
2.8 Toimivallan siirtäminen komissiolle.....	13
3 Nykytila ja sen arviointi.....	14
3.1 Meren ja merenrantojen roskaantumisesta Suomessa	14
3.1.1 Rantojen roskaantumisen seuranta Suomessa	14
3.1.2 Roskaantumisen kannalta merkittävät roskalajit Suomessa.....	15
3.1.3 Roskan lähteet ja reitit.....	18
3.1.4 Roskaantumisen ympäristöhaitoista ja taloudellisista vaikutuksista.....	19
3.2 Muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen vähentäminen ja kiertotalouden edistäminen	20
3.3 Tuottajavastuu	21
3.3.1 Yleistä	21
3.3.2 Pakkauksen tuottajan määritelmä.....	23
3.3.3 Tuottajayhteisöt.....	23
3.3.4 Kuluttajien tiedottaminen.....	25
3.3.5 Kirjanpito- ja tiedonantoveloitteet sekä raportointi	25
3.3.6 Omavalvonta	25
3.3.7 Tuottajan erilliskeräysveloite.....	26
3.4 Muovipullojen erilliskeräysvaatimukset	26
3.5 Muovisten juomapakkausten tuotevaatimukset	27
3.6 Kuntien siivous- ja puhtaanapitoveloitteet.....	28
3.6.1 Yleistä	28
3.6.2 Puhtaanapitolaki.....	28
3.6.3 Jätelaki	29
3.6.4 Kuntien harkintavalta.....	30
3.6.5 Kuntien tekemät sopimukset.....	31
3.6.6 Kuntien siivous- ja jätehuoltokustannukset.....	31
3.7 Kalastusvälinejätteen jätehuolto.....	32
3.8 Kulutuksen vähentäminen.....	33
3.9 Viranomaisvalvonta	35

3.10 Rangaistussäännökset.....	35
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	36
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	36
4.1.1 Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen sekä tuottajavastuullisten tuottajien määritelmät.....	36
4.1.2 Tuottajavastuujärjestelmien muutokset.....	36
4.1.3 Muovisten juomapakkausten tuotevaatimukset	40
4.1.4 Muovipullojen erilliskeräysvaatimukset	40
4.1.5 Kuluttajien tiedottaminen ja neuvonta, kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet sekä raportointi.....	40
4.1.6 Kansalliset kulutuksen vähennystoimet	41
4.1.7 Pakkauksen tuottajan määritelmän muuttaminen ja valvonnan tehostaminen	42
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	43
4.2.1 Yhteenvedo vaikutuksista ja vaikutustenarvioinnin toteuttamisesta.....	43
4.2.2 Taloudelliset vaikutukset	43
4.2.2.1 Direktiivistä tehty vaikutustenarviointi ja sen soveltuminen Suomessa	43
4.2.2.2 Vaikutukset kotitalouksien asemaan	44
4.2.2.3 Yritysvaikutukset	45
4.2.2.4 Vaikutukset julkiseen talouteen	52
4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	52
4.2.4 Ympäristövaikutukset	53
4.2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	57
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	58
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	58
5.1.1 Eräiden vaatimusten täytäntöönpano sopimuksella lainsäädännön sijaan	58
5.1.2 Kalastusvälineiden tuottajavastuu.....	59
5.1.3 Tuottajien kustannusvastuu kunnan keräysjärjestelmistä ja siivouksesta	60
5.1.4 Pakkausten tuottajan määritelmän muuttaminen.....	61
5.2 Ruotsin täytäntöön panemat keinot.....	62
6 Lausuntopalaute.....	68
6.1 Yleistä	68
6.2 Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen määritelmät.....	69
6.3 Pakkauksen tuottajan määritelmän muuttaminen.....	69
6.4 Muovisten juomapakkausten tuotevaatimukset	70
6.5 Tuottajavastuu.....	70
6.6 Muovisten tupakansuodattimien aiheuttama roskaantuminen ja sen sääntely	72
6.7 Muovia sisältävät kalastusvälineet.....	73
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	74
8 Lakia alemman asteinen sääntely	91
9 Voimaantulo	93
10 Toimeenpano ja seuranta	93
11 Suhde muihin esityksiin.....	94
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	94
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	94
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	94
LAKIEHDOTUS	98

Laki jätelain muuttamisesta.....	98
LIITE	106
LIITE	107
RINNAKKAISTEKSTI.....	107
Laki jätelain muuttamisesta.....	107

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esitys on tarpeen tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/904, jäljempänä *SUP-direktiivi*, täytäntöön panemiseksi.

SUP-direktiivi olisi tullut saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 3.7.2021. Pääosaa direktiivin vaatimuksista on alettava soveltaa vasta myöhemmin, vuosien 2022–2024 välisenä aikana.

Direktiivin edellyttämät tuotekiellot ja merkintävaatimukset on jo saatettu kansalliseen lainsäädäntöön EU:n jätesäädöspaketin¹ täytäntöönpanoon liittyneellä jätelain muuttamista koskevalla lailla (714/2021) ja sen nojalla annetulla eräitä kertakäyttöisiä muovituotteita koskevalla valtioneuvoston asetuksella (771/2021). Niitä on alettu soveltaa kansallisesti 23.8.2021 alkaen, eli hieman direktiivissä säädettyä määräaikaa myöhemmin. Tämä esitys liittyy muiden SUP-direktiivin edellyttämien vaatimusten täytäntöönpanoon. Tarkemmat täytäntöönpanosäädökset annetaan valtioneuvoston asetuksilla.

Esityksessä ehdotettu pakkausten tuottajavastuun soveltamisalaa määrittävän 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poisto on tarpeen EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanon täydentämiseksi sekä SUP-direktiiviin täytäntöön panemiseksi.

1.2 Valmistelu

1.2.1 SUP-direktiivin valmistelu

Komissio antoi 28.5.2018 ehdotuksensa SUP-direktiivin laatimiseksi². Ehdotus on yksi komission 16.1.2018 julkaisemassa EU:n muovistrategiassa³ esitetyistä toimista ja sen taustalla on EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelma⁴. EU:n muovistrategian visiona on älykäs, innovatiivinen ja kestävä muoviteollisuus, jossa suunnittelussa ja tuotannossa otetaan täysimääräisesti huomioon uudelleenkäyttö-, korjaus- ja kierrätystarpeet, luodaan kasvua ja työpaikkoja Eurooppaan sekä autetaan vähentämään EU:n kasvihuonekaasupäästöjä ja riippuvuutta fossiilisten polttoaineiden tuonnista. EU:n kiertotalouden toimintasuunnitelma puolestaan sisältää komission suunnitelmat kiertotalouden kokonaisvaltaiseksi edistämiseksi ja tavoittelee systemisen tason muutosta kohti kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja.

¹ Jätesäädöspaketti sisältää neljä jätealan direktiiviä, joilla muutetaan kuutta jätealan keskeistä direktiiviä (jäljempänä jätedirektiivit): jätedirektiiviä, pakkausjätedirektiiviä, kaatopaikkadirektiiviä, sekä romuajoneuvodirektiiviä, paristo- ja akkudirektiiviä ja sähkö- ja elektroniikkalaiteromudirektiiviä. Asiasta tarkemmin jätesäädöspaketin täytäntöönpanoon liittyvässä hallituksen esityksessä HE 40/2021 vp.

² COM (2018) 340 final.

³ COM(2018) 28 final.

⁴ COM(2015) 614 final.

Direktiiviehdotusta koskevat komission taustaselvitykset, vaikutusarviot ja yhteenvedot sidosryhmäkuulemisten tuloksista löytyvät komission verkkosivulta https://ec.europa.eu/environment/topics/plastics/single-use-plastics_en.

Komission ehdotusta käsiteltiin neuvoston ympäristötyöryhmässä puolen vuoden ajan. Euroopan parlamentti antoi ehdotuksista ensimmäisen lukemisen muutosehdotuksensa 27.3.2019. Alustava sopu epävirallisissa kolmikantaneuvotteluissa saavutettiin 21.5.2019. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät direktiivin 5.6.2019 noin vuoden käsittelyn jälkeen ja se julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 12.6.2019. Direktiiviehdotusten käsittelyä koskevat tiedot ovat saatavilla EUR-Lex-verkkosivustolta.⁵

Valtioneuvoston kirjelmä (U 72/2018)⁶ direktiiviehdotuksesta annettiin eduskunnalle 13.7.2018. Ympäristövaliokunta antoi kirjelmästä lausunnon 26.10.2018⁷ ja talousvaliokunta 18.10.2018⁸. Lausunnoissa yhdyttiin valtioneuvoston kantaan.

Suomen keskeisiä neuvottelutavoitteita oli muun muassa tarkentaa muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen sekä kalastusvälineiden määritelmiä. Suomi piti myös tärkeänä, että kuitu- ja sellupohjaiset tuotteet, joissa on vain vähäinen määrä toiminnallisuuden kannalta olennaisia muovipinnoitteita, jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Suomi myös painotti, että kulutuksen vähentämiseen liittyvät tavoitteet ja toimet tulee asettaa ja toteuttaa kansallisesti.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä ympäristöministeriössä.

SUP-direktiivin täytäntöönpanoon liittyvässä valmistelussa on hyödynnetty soveltuvin osin ympäristöministeriön tilaamia selvityksiä, jotka koskivat direktiivin toimeenpanon vaihtoehtojen tarkastelua, keinoja vähentää kertakäyttöisten muovituotteiden kulutusta sekä pakkausten tuottajavastuun 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistamiseen liittyviä tietoja niin sanottujen palvelupakkausten määristä, käyttäjistä, valmistajista ja maahantuojista. Selvitykset ovat saatavilla [valtioneuvoston hankeikkunasta](#). Lisäksi valmistelussa on hyödynnetty Suomen ympäristökeskukselta ja eräiltä asiantuntijoilta erikseen pyydettyjä näkemyksiä SUP-direktiivin ympäristö- ja yritysvaikutuksista Suomessa. Valmistelussa on myös hyödynnetty Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:lta tilatun esiselvityksen tuloksia, jossa on kartoitettu SUP-direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien soveltamisalaan kuuluvien pakkausten määriä ja pakkausten sisältämän muovin määrää esimerkkituoteryhmien pakkaamisessa, sekä vaihtoehtoja niiden korvaamiseksi⁹.

Esityksen valmistelun aikana ympäristöministeriö on järjestänyt teemakohtaisia sidosryhmätilaisuuksia SUP-direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellisille sidosryhmille. Niissä käsitelty aineisto on saatavilla [valtioneuvoston hankeikkunassa](#). Valmistelun aikana on järjestetty myös muita keskustelutilaisuuksia sidosryhmille. Niissä on käyty läpi vaihtoehtoja muun

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32019L0904>

⁶ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Documents/U_72+2018.pdf

⁷ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/YmVL_32+2018.pdf

⁸ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/TaVL_55+2018.pdf

⁹ Lahtinen, Taina; Kataja, Kirsi ja Sarsama, Paula (2021): Kertakäyttöisten muovisten annospakkausten kulutus Suomessa v. 2019 kuudessa esimerkkituoteryhmässä. Teknologian tutkimuskeskus VTT. VTT Tutkimusraportti No. VTT-CR-01101-21_Public_version: https://cris.vtt.fi/ws/portalfiles/portal/54626850/VTT_CR_01101_21_Public_version.pdf

muassa uusien tuottajavastuuvaatimusten toteuttamiseksi ja pakkausten tuottajan määritelmän muuttamiseksi.

Valmistelun etenemistä on tiedotettu säännöllisesti jätealan strategiselle yhteistyöryhmälle sekä muovitiekartan yhteistyöverkostolle.

Ympäristöministeriö on osallistunut myös muovin ja muovituotteiden määrittelyä koskevien komission suuntaviivojen sekä useiden komission täytäntöönpanosäädösten valmisteluun. Kommentointia varten ympäristöministeriö on pyytänyt laajasti sidosryhmien näkemyksiä.

Esitys oli lausunnoilla 17.12.2021–17.2.2022.

Esitys käsiteltiin kuntatalouden neuvottelukunnassa 8.6.2022.

2 SUP-direktiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Tavoitteet ja soveltamisala

SUP-direktiivin tavoitteena on ehkäistä ja vähentää tiettyjen muovituotteiden vaikutusta ympäristöön, erityisesti vesiympäristöön, ja ihmisten terveyteen sekä edistää siirtymistä kiertotalouteen, jossa käytetään innovatiivisia ja kestäviä liiketoimintamalleja, tuotteita ja materiaaleja, ja siten edistää myös sisämarkkinoiden tehokasta toimintaa. Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat oxo-hajoavasta muovista valmistetut tuotteet, muovina sisältävät kalastusvälineet sekä tietyt nimenomaisesti luetellut kertakäyttöiset muovituotteet. Soveltamisalaan kuuluvat muovituotteet ovat sellaisia, joita useimmin löytyy roskana EU:n rannoilta.

SUP-direktiivi edellyttää toimia kyseisten muovituotteiden koko elinkaaren aikana. Kansallinen liikkumavara täytäntöönpanossa on varsin kapea, koska direktiivi sisältää ehdottomia kieltoja ja muita velvollisuuksia, ja ohjauskeino on määritetty direktiivissä. Kansallista liikkumavaraa ei näiden vaatimusten osalta ole, vaikka kaikki direktiivin tarkoittamat tuotteet eivät Suomessa ole erityisen ongelmallisia tai roskaantumisen olisi pääosin jo ehkäisty hyvin toimivalla jäte- ja jätevesihuollolla sekä kansallisilla ohjauskeinoilla.

Direktiivissä säädetty soveltamisala on minimi, joka kaikkien jäsenvaltioiden tulee panna kansallisesti täytäntöön. Direktiivi on annettu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 192 artiklan nojalla eli ympäristöperusteella. Tämä antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden laajentaa kansallisen täytäntöönpanolainsäädäntönsä soveltamisalaa direktiiviä kattavamaksi, eli ottaa kansallisen lainsäädännön piiriin esimerkiksi muitakin kuin direktiivin liitteessä nimenomaisesti lueteltuja kertakäyttöisiä muovituotteita.

Taulukko 1: Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat muovituotteet ja artikkelit, joiden piiriin tuotteet kuuluvat.

Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat muovituotteet	Direktiivin artikkelit
- Juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina	4 artikla (kulutuksen vähennystoimet); 7 artikla (merkintävaatimukset);

	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 10 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)
- Elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka a) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna, b) syödään tavallisesti astiasta, ja c) ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä, mukaan lukien elintarvikepakkaukset, joita käytetään pikaruokaa tai muuta välittömästi syötäväksi tarkoitettua ateriaa varten, lukuun ottamatta juomapakkauksia, lautasia ja ruokaa sisältäviä annospakkauksia ja kääreitä	4 artikla (kulutuksen vähennystoimet); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 10 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)
- Vanupuikot, paitsi jos ne kuuluvat neuvoston direktiivin 90/385/ETY (1) tai neuvoston direktiivin 93/42/ETY (2) soveltamisalaan	5 artikla (tuotekiellot)
- Ruokailuvälineet (haarukat, veitset, lusikat, syömäpuikot)	5 artikla (tuotekiellot)
- Lautaset	5 artikla (tuotekiellot)
- Pillit, paitsi jos ne kuuluvat direktiivin 90/385/ETY tai direktiivin 93/42/ETY soveltamisalaan	
- Juomien sekoitustikut	5 artikla (tuotekiellot)
- Ilmapalloihin kiinnitettävät ja niitä tukevat varret, lukuun ottamatta ilmapalloja, jotka on tarkoitettu teolliseen tai muuhun ammatilliseen käyttöön ja joita ei jaeta kuluttajille, mukaan lukien kyseisten varsien mekanismit	5 artikla (tuotekiellot)

<p>- Paisutetusta polystyreenistä valmistetut elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka</p> <p>a) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna,</p> <p>b) syödään tavallisesti astiasta, ja</p> <p>c) ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä,</p> <p>mukaan lukien elintarvikepakkaukset, joita käytetään pikaruokaa tai muuta välittömästi syötäväksi tarkoitettua ateriaa varten, lukuun ottamatta juomapakkauksia, lautasia ja ruokaa sisältäviä annospakkauksia ja kääreitä</p>	<p>5 artikla (tuotekiellot)</p>
<p>- Paistutetusta polystyreenistä valmistetut juomapakkaukset, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina</p>	<p>5 artikla (tuotekiellot)</p>
<p>- Paisutetusta polystyreenistä valmistetut juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina</p>	<p>5 artikla (tuotekiellot)</p>
<p>-Tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkaukset eli astiat, joita käytetään nesteitä varten, kuten juomapullot ja niiden korkit ja kannet, sekä yhdistelmäateriaalipakkaukset niiden korkit ja kannet mukaan luettuina, paitsi</p> <p>a) lasiset tai metalliset juomapakkaukset, joissa on muovikorkit tai -kannet,</p> <p>b) juomapakkaukset, jotka on tarkoitettu ja joita käytetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 609/2013 (3) 2 artiklan g alakohdassa määritellyjä erityisiin lääkinnällisiin tarkoituksiin tarkoitettuja nestemäisessä muodossa olevia elintarvikkeita varten</p>	<p>6 artikla (tuotevaatimukset);</p> <p>8 artikla (laajennettu tuottajavastuu);</p> <p>9 artikla (erilliskeräysvaatimukset);</p> <p>10 artikla (valistustoimet); ja</p> <p>13 artikla (raportointi)</p>
<p>- Terveyssteetit, tamponit ja tamponien asetimet</p>	<p>7 artikla (merkintävaatimukset); ja</p> <p>10 artikla (valistustoimet)</p>

- Kosteuspyyhkeet eli henkilökohtaiseen hygieniaan ja kotitalouksien käyttöön tarkoitetut esikosteutetut pyyhkeet	7 artikla (merkintävaatimukset); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 10 artikla (valistustoimet)
- Suodattimelliset tupakkatuotteet ja suodattimet, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa	7 artikla (merkintävaatimukset); 8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 10 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)
- Joustavasta materiaalista valmistetut annospakkaukset ja kääreet, joiden sisältämä ruoka on tarkoitettu nautittavaksi välittömästi annospakkauksesta tai kääreestä ilman lisävalmistusta	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); ja 10 artikla (valistustoimet)
- Kevyet muoviset kantokassit, sellaisina kuin ne määritellään direktiivin 94/62/EY 3 artiklan 1 c kohdassa	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); ja 10 artikla (valistustoimet)
- Ilmapallot, lukuun ottamatta ilmapalloja, jotka on tarkoitettu teollisiin tai muihin ammattimaisiin käyttötarkoituksiin ja sovelluksiin ja joita ei jaeta kuluttajille	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); ja 10 artikla (valistustoimet)
- Oxo-hajoavasta muovista valmistetut muovituotteet	5 artikla (tuotekiellot)
- Muovia sisältävät kalastusvälineet	8 artikla (laajennettu tuottajavastuu); 10 artikla (valistustoimet); ja 13 artikla (raportointi)

2.2 Kulutuksen vähentämistoimet

SUP-direktiivin 4 artiklassa säädetään kansallisista kulutuksen vähennystoimista, jotka koskevat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomamukeja ja tiettyjä syömävalmiin ruuan elintarvikepakkauksia. Niiden kulutusta on vähennettävä kunnianhimoisesti ja pysyvästi vuoteen 2026 mennessä. Kulutuksen vähentymistä verrataan vuoden 2022 lähtötietoihin.

Direktiivin 4 artikla sisältää esimerkkejä kulutuksen vähentämistä koskeviksi toimenpiteiksi. Esimerkkeinä on mainittu muun muassa erilaisten kansallisten tavoitteiden asettaminen, uudelleenkäytettävien vaihtoehtojen tarjoamiseen velvoittaminen, kertakäyttötuoiteiden maksullisuus ja muut taloudelliset kannustimet sekä roskaantumista ehkäisevät markkinointirajoitukset

sen varmistamiseksi, että kertakäyttömuovituotteet korvataan kestotuotteilla tai muovittomilla vaihtoehdoilla.

Jäsenvaltio voi toteuttaa kulutuksen kunnianhimoisen ja pysyvän vähentämisen haluamallaan tavalla ja määritellä tavoitellun kulutuksen vähentämisprosentin. Kyseisen artiklan kansallisessa täytäntöönpanossa on muihin direktiivin vaatimuksiin verrattuna eniten liikkumavaraa.

2.3 Tuotevaatimukset

SUP-direktiivin 6 artiklan 1 ja 5 kohdissa säädetään roskaantumisen ehkäisemiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi tuotevaatimuksia, jotka koskevat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia.

Kyseisen artiklan 1 kohta velvoittaa jäsenvaltion varmistamaan, että direktiivin piiriin kuuluvat juomapakkaukset, joiden korkit ja kannet on valmistettu muovista, voidaan saattaa markkinoille ainoastaan, jos korkit ja kannet pysyvät kiinni juomapakkauksissa tuotteiden suunnitellun käyttövaiheen ajan. Artiklan 5 kohta velvoittaa jäsenvaltion varmistamaan, että vuodesta 2025 alkaen PET¹⁰-pulloissa on keskimäärin käytetty kierrätettyä muovia vähintään 25 prosenttia ja että vuodesta 2030 alkaen kierrätysmuovia on oltava kaikissa muovisissa juomapulloissa keskimäärin vähintään 30 prosenttia.

Korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskeva tuotevaatimus on pullokohtainen vaatimus. Sen kansallisessa täytäntöönpanossa ei ole liikkumavaraa. Sen sijaan direktiivin 6 artiklan 5 kohdassa säädetty kierrätysmuovin osuus lasketaan kaikkien jäsenvaltion alueella markkinoille saatettujen muovipullojen keskiarvona. Kyse on siten jäsenvaltiokohtaisesta kierrätysmuovin käyttöveloitteesta, jonka jäsenvaltio voi toteuttaa parhaaksi katsomallaan tavalla.

2.4 Laajennettu tuottajavastuu

Yleistä

SUP-direktiivin 8 artiklassa säädetään laajennetusta tuottajavastuusta, joka koskee muovia sisältäviä kalastusvälineitä ja eräitä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia tuotteita. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kyseisille muovituotteille perustetaan laajennettua tuottajan vastuuta koskevat järjestelmät direktiivin 2008/98/EY, jäljempänä jätedirektiivin, 8 ja 8 a artiklan mukaisesti. SUP-direktiivin 8 artiklan mukaan laajennetun tuottajavastuun sisältö on kuitenkin erilainen eri muovituotteille.

Direktiivin 8 artiklan täytäntöönpanossa kansallinen liikkumavara ei koske tuottajavastuun sisältöä vaan lähinnä sen toteutustapaa. Kuten edellä on jo tuotu esiin, kansallisesti voidaan myös tehdä erilaisia valintoja sen suhteen, mitkä toimijat määritellään tuottajaksi.

Kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajavastuu

Laajennettu tuottajavastuu koskee syömävalmiin ruuan elintarvikepakkauksia, joustavasta materiaalista valmistettuja pakkauksia ja kääreitä, juomapakkauksia, kevyitä muovisia kantokasseja, juomamukeja, kosteuspyyhkeitä, ilmapalloja sekä suodattimellisia tupakkatuotteita ja suodattimia, joita pidetään kaupan käytettäväksi yhdessä tupakkatuotteiden kanssa.

¹⁰ Polyeteenitereftalaatti

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että näiden muovituotteiden tuottajat huolehtivat 10 artiklassa tarkoitettujen valistustoimenpiteiden kustannuksista. Laajennettu tuottajavastuu koskee myös kustannuksia, jotka syntyvät kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen puhdistamisesta ja näiden roskien sen jälkeisestä kuljetuksesta ja käsittelystä. Tämä on selvä laajennus verrattuna jätedirektiivin 8 ja 8 a artiklan mukaiseen tuottajavastuuseen.

Syömävalmiin ruuan elintarvikepakkausten, joustavasta materiaalista valmistettujen pakkausten ja kääreiden, juomapakkausten, juomamukien ja kevyiden muovisten kantokassien tuottajien osalta jäsenvaltioiden on varmistettava, että tuottajat huolehtivat lisäksi kustannuksista, jotka johtuvat jätedirektiivin ja direktiivin 94/62/EY, jäljempänä *pakkausjätedirektiivi*¹¹, laajennettua tuottajan vastuuta koskevista säännöksistä. Näiden tuotteiden osalta laajennettuun tuottajavastuuseen kuuluvat myös kustannukset, joita aiheutuu kyseisten tuotteiden keruusta julkisiin keräysjärjestelmiin hävitettynä jätteenä, mukaan lukien infrastruktuuri ja sen käyttö, ja kyseisten jätteiden kuljetuksesta ja käsittelystä sen jälkeen.

Kosteuspyyhkeiden, ilmapallojen sekä suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien osalta laajennettuun tuottajavastuuseen kuuluvat myös jätedirektiivin 8 a artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisen tiedonkeruun ja raportoinnin kustannukset. Suodattimellisten tupakkatuotteiden ja suodattimien osalta laajennettuun tuottajavastuuseen kuuluvat vielä keräämiskustannukset, joita aiheutuu kyseisten tuotteiden keruusta julkisiin keräysjärjestelmiin käytöstä poistettuna, mukaan lukien infrastruktuuri ja sen käyttö, ja sen jälkeisestä jätteen kuljetuksesta ja käsittelystä.

Muovia sisältävät kalastusvälineet

Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajien laajennettu tuottajavastuu koskee muovia sisältävän kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen kustannuksia, kun jäte on toimitettu asianmukaisesti direktiivin (EU) 2019/883¹², jäljempänä alusjätedirektiivi, mukaisesti sataman vastaanottolaitteisiin tai muihin vastaaviin keräysjärjestelmiin, jotka jäävät kyseisen direktiivin ulkopuolelle, sekä sen jälkeisiä jätteen kuljetuksen ja käsittelyn kustannuksia. Tuottajien on myös huolehdittava muovia sisältäviin kalastusvälineisiin liittyvistä 10 artiklassa tarkoitettujen valistustoimenpiteiden kustannuksista.

Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuuseen kuuluu myös, että niiden jäsenvaltioiden, joilla on meristrategiapuitedirektiivin¹³ määritelmän mukaisia merivesiä, on asetettava kansallinen vuosittainen muovia sisältävän kalastusvälinejätteen vähimmäiskeräysaste kierrätystä varten.

2.5 Erilliskeräysvelvoitteet

Direktiivin 9 artiklassa säädetään kiertotaloutta edistävästä erilliskeräysvelvoitteista, jotka koskevat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapulloja. Artikla velvoittaa jäsenvaltiot toteuttamaan toimenpiteet, joilla varmistetaan, että viimeistään vuonna 2025 erilliskerätään

¹¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 94/62/EY, annettu 20 päivänä joulukuuta 1994, pakkausjätteistä ja pakkausjätteistä.

¹² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/883, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, aluksilta peräisin olevan jätteen toimittamiseen tarkoitetuista satamassa olevista vastaanottolaitteista, direktiivin 2010/65/EU muuttamisesta ja direktiivin 2000/59/EY kumoamisesta.

¹³ Euroopan Parlamentin ja Neuvoston direktiivi 2008/56/EY, annettu 17 päivänä kesäkuuta 2008, yhteisön meriympäristöpolitiikan puitteista (meristrategiapuitedirektiivi), 3 artiklan 1 kohta.

kierrätystarkoituksessa juomapulloista vähintään 77 painoprosenttia samana vuonna markkinoille saatetusta määrästä. Vuoteen 2029 mennessä erilliskeräyksen osuus on nostettava 90 painoprosenttiin.

Direktiivin 9 artikla jättää erilliskeräysvelvoitteiden toteuttamiseksi valittavat keinot jäsenmaan harkittavaksi.

2.6 Valistustoimenpiteet

SUP-direktiivin 10 artiklassa säädetään roskaantumisen ehkäisemiseksi tarvittavista kuluttajille suunnatuista valistustoimenpiteistä. Ne koskevat muovia sisältäviä kalastusvälineitä ja tiettyjä kertakäyttömuovituotteita. Jäsenvaltioiden on toteutettava toimenpiteitä, joiden avulla muovia sisältävien kalastusvälineiden käyttäjät ja tiettyjen kertakäyttömuovituotteiden kuluttajat saavat tietoa muun muassa uudelleenkäytettävistä vaihtoehdoista, jätehuoltovaihtoehdoista ja roskaantumisen vaikutuksista ympäristöön, erityisesti meriympäristöön.

Direktiivin 10 artikla jättää valistustoimenpiteiden täytäntöön panemiseksi valittavat keinot jäsenvaltioiden harkittavaksi.

2.7 Siirtäminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

SUP-direktiivin 17 artiklan mukaan jäsenvaltiolla on velvollisuus saattaa direktiivistä johtuvat vaatimukset osaksi kansallista lainsäädäntöään viimeistään 3.7.2021. Direktiivin vaatimuksia tulee alkaa soveltaa 3.7.2021–31.12.2024 välisenä aikana. Osa soveltamisajankohdista on sisällytetty vaatimusta koskevaan artiklaan ja osa soveltamisajankohdista luetellaan 17 artiklassa.

Direktiivin 17 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat saattaa eräät direktiivin vaatimukset osaksi kansallista lainsäädäntöä toimivaltaisten viranomaisten ja asianomaisten toimialojen välisillä sopimuksilla. Näihin vaatimuksiin kuuluvat 4 artiklan edellyttämät kansalliset kulutuksen vähennystoimet ja 8 artiklassa säädetty laajennettu tuottajavastuu, lukuun ottamatta kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia suodattimellisia tupakkatuotteita ja niiden kanssa kaupan pidettäviä suodattimia koskevaa laajennettua tuottajavastuuta. Näille sopimuksille on säädetty tiukat sisältövaatimukset.

2.8 Toimivallan siirtäminen komissiolle

SUP-direktiivin eri artikloihin sisältyy lukuisia valtuussäännöksiä, joilla siirretään komissiolle valtaa antaa täytäntöönpanosäädöksiä tai suuntaviivoja. Niiden valmistelu on merkittävästi myöhässä direktiivissä säädettyistä aikatauluista. Seuraavassa nämä täytäntöönpanosäädökset ja suuntaviivat on lueteltu artiklakohtaisessa järjestyksessä siten, että valmistuneiden säädösten ja suuntaviivojen kohdalla ilmoitetaan myös ajankohta, jolloin se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä.

- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan menetelmä kulutuksen vähennystoimien piiriin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien kunnianhimoisen ja pysyvän vähennyksen todentamiseksi ja laskemiseksi (4 artikla, 3.7.2021 mennessä); Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2022/162; julkaistiin virallisessa lehdessä 7.2.2022
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan toteutettuja kansallisista kulutuksen vähennystoimista koskevien tietojen toimittamismuoto (4 artikla, viimeistään 3.7.2021); Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2022/162; julkaistiin virallisessa lehdessä 7.2.2022

- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan kierrätetyn muovin osuutta PET-juomapulloissa koskevan tuotesuunnitteluvaatimuksen laskemista ja toteutumisen vahvistamista koskevat säännöt (6 artikla, 1.1.2022 mennessä)
- Täytäntöönpanosäädös, jossa esitetään merkintöjä varten laaditut yhdenmukaistetut eritelmat (7 artikla, 3.7.2021 mennessä); Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2020/2151; julkaistiin virallisessa lehdessä 18.1.2020 ja säädöksen oikaisu julkaistiin virallisessa lehdessä 5.3.2021
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan menetelmät erilliskeräysvaatimusten piiriin kuuluvia juomapulloja koskevien erilliskeräystavoitteiden laskemiseksi ja todentamiseksi (9 artikla, viimeistään 3.7.2020); Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2021/1752; julkaistiin virallisessa lehdessä 4.10.2021
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan juomapullojen kierrätetyn muovin osuutta juomapulloissa koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 3.7.2020)
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan kulutuksen vähennystoimien piiriin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien markkinoille saatettuja määriä koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 3.1.2021); Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2022/162; julkaistiin virallisessa lehdessä 7.2.2022¹⁴
- Täytäntöönpanosäädös, jolla vahvistetaan muovia sisältävien kalastusvälineiden markkinoille saatettuja määriä ja kerättyä kalastusvälinejätettä koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 3.7.2020); Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2021/958; julkaistiin virallisessa lehdessä 15.6.2021
- Täytäntöönpanosäädös, jossa vahvistetaan laajennettuun tuottajavastuun mukaisesti julkisiin keräysjärjestelmiin kerätyn tupakkajätettä koskevien tietojen toimittamismuoto (13 artikla, viimeistään 1.1.2022); Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2021/2267; julkaistiin virallisessa lehdessä 20.12.2021
- Suuntaviivat, jotka koskevat muovin ja kertakäyttöisten muovituotteiden määrittelymistä (12 artikla, 3.7.2020 mennessä); Komission tiedonanto 2021/C 216/01; julkaistiin virallisessa lehdessä 7.6.2021
- Suuntaviivat, jotka koskevat laajennettuun tuottajavastuuseen liittyviä roskaantumisen puhdistuskustannusten kriteereitä (8 artikla, ei aikataulua)

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Meren ja merenrantojen roskaantumisesta Suomessa

3.1.1 Rantojen roskaantumisen seuranta Suomessa

Meren roskaantumista on selvitetty systemaattisesti Suomessa vuodesta 2012 lähtien. Käytössä on seurantamenetelmä, joka pohjautuu Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelman (UNEP) seurantamenetelmään ja noudattaa Itämeren suojelukomission HELCOMin antamia

¹⁴ Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2022/162 sisältää lisäksi edellä mainitut direktiivin 4 artiklaan koskevat täytäntöönpanosäädökset.

ohjeita. Seurantamenetelmä perustuu rannoilla tehtäviin seurantasiivouksiin. Tällä hetkellä näitä seurantarantoja on kolmeitoista (ks. kuva 1), näistä pohjoisin on Kalajoella ja itäisin Kotkassa. Suomen rantaroskaseurantaan kuuluu urbaaneja, luonnontilaisia sekä näiden välimuotoa edustavia merenrantoja. Seurantasiivouksessa löydetyt roskat lasketaan kappaleina kahdeksaskymmenessä eri roskakategoriassa.

Kuva 1. Suomen rantaroskan seurantarannat

Vastaavaa säännöllistä rantaroskaseurantaa ei tehdä sisävesillä. Pidä Saaristo Siistinä ry on tehnyt kampanjaluonteisesti roskaseurantoja myös sisävesillä ja niissä on löydetty myös mm. kalastusperäisiä roskia.

3.1.2 Roskaantumisen kannalta merkittävät roskalajit Suomessa

Taulukossa 2 esitetään kaksikymmentä kappalemääräisesti yleisintä roskalajia Suomen kolmelatoista seurantarannalla vuosina 2012–2018 (ns. TOP20 roskalajit). Roskien määrä on suhteutettu 1 000:n neliömetrin alalle. Eniten kappalemääräisesti löytyi tupakantumppeja, joita oli 63 % kaikista roskista ja 67 % TOP20-roskista. Toiseksi eniten löytyi muovia, joka on ollut ympäristössä niin kauan, ettei siitä pysty päättelemään alkuperäistä käyttötarkoitusta. Tunnistamaton muovia on yhteensä 16 % kaikista roskista. Muovi lienee suurelta osin peräisin muista yleisimmistä muoviroskalajeista.

Taulukko 2: Suomen yleisimmät rantar roskat seurantarannoilla

Sija	Materiaali kategoria	Tuote (UNEP koodi)	Kappale- määrä /1000m ²	% kaikista löydettyistä roskista	% TOP20 roskista	Onko direk- tiivissä (Kyllä/Ei)
1.	Muovi	Savukkeet, tumpit ja filtterit (PL11)	35070,00	62,97	66,58	K
2.	Muovi	Muu (PL24)	8588,00	15,42	16,30	E
3.	Muovi	Ruokalaatikat (pikaruoka, pikarit, eväs- rasiat & vastaavat) (PL06)	1451,67	2,61	2,76	K
4.	Vaahtomuovi	Vaahto (eriste & pakkaus) (FP04)	1271,44	2,28	2,41	E
5.	Muovi	Pullonkorkkeja & kansia (PL01)	832,88	1,50	1,58	K
6.	Puu	Jalostettu puu ja lavalatikat (WD04)	727,87	1,31	1,38	E
7.	Muovi	Muovikassit (himmeät & kirkkaat) (PL07)	531,49	0,95	1,01	K
8.	Muovi	Köydet (PL19)	496,91	0,89	0,94	Osittain
9.	Lasi keramiikka	&Lasi- tai keramiikkasirut (GC07)	457,99	0,82	0,87	E
10.	Muovi	Veitset, haarukat, lusikat, pillit, sekoit- tuspaiikat (ruokailuvälineet) (PL04)	441,28	0,79	0,84	K
11.	Muovi	Lasikuitupalaset (PL22)	432,23	0,78	0,82	E
12.	Metalli	Pullonkorkit, kannet & vetorenkaat (ME02)	406,57	0,73	0,77	E
13.	Paperi & kar- tonki	Paperi (sisältäen sanomalehdet & aika- kausilehdet)(PC01)	331,10	0,59	0,63	E
14.	Metalli	Foliokäärepaperit (ME06)	311,47	0,56	0,59	E
15.	Paperi & kar- tonki	Mukit, ruoka-alustat, ruokakääreet, tu- pakka-askit, juomapurkit (PC03)	275,84	0,50	0,52	E
16.	Muovi	Siteet (ei terveystiteet) (PL21)	241,93	0,43	0,46	E

17.	Paperi & kartonki	Pahvilaatikot & palaset	204,62	0,37	0,39	E
18.	Muovi	Suojapeitteet tai muut kudotut muovipussit, lavakelmut (PL16)	203,02	0,36	0,39	E
19.	Orgaaninen	Hedelmät, ruoka, leivokset, makeiset, jäätelö (OR03)	202,54	0,36	0,38	E
20.	Lasi & keramiikka	Rakennusmateriaalit (tiili, sementti, hormi) GC01	196,09	0,35	0,37	E

Kahdestakymmenestä eniten roskaantumista aiheuttavasta roskalajista yksitoista on muovia. Yhteensä muovin osuus vastaa 89 % kaikesta määritetystä roskasta ja 94 % TOP20-roskasta.

SUP-direktiivin piirissä olevista tuotteista Suomen yleisimpien roskien listalla esiintyy eniten tupakkatuotteiden suodattimia eli tupakantumppeja. SUP-direktiivin piirissä olevista tuotteista Suomen yleisimpien roskien listalla ei esiinny vanupuikkoja, ilmapalloja, ilmapallojen sauvoja, juomapulloja, hygieniatarvikkeita (kosteuspyyhkeet, terveyssiteet), ja kalastusvälineistä esiintyy ainoastaan köysiä. Rantaroskaseurannan kalastusvälinejätteen määritelmä ei ole kuitenkaan sama kuin SUP-direktiivissä. Suomen ympäristökeskuksen Suomen merialueen roskaantumisen lähteet -raportissa¹⁵ onkin arvioitu, että kalastusperäistä jätettä (mikä on lähempänä SUP-direktiivin määritelmää) on rantaroskista 6,3 % kappalemääristä. Tilavuutena kalastusvälinejätettä on huomattavasti enemmän. Rantaroskaseuranta antaa vain hyvin rajoittuneen kuvan merialueen roskaantumisesta, koska sitä tehdään ainoastaan 13:lla rannalla. Rantaroskaseuranta-alueet eivät ole kalastuksen ydinalueita.

Suomen ympäristökeskuksessa on käynnissä tutkimushanke, jossa tutkitaan muovikuormitusta merilintujen pesimäluodoilla Suomenlahdella. Hankkeessa selvitetään muoviroskan määrää merilintujen pesissä, tutkien sekä muovimateriaalikirjoa että ilmiön alueellista laajuutta. Suomenlahden neljässä merimetsokoloniassa merimetson pesistä (200 tutkittua pesää) löytyi n. 250 muoviroskaa, joista n. 10% oli kalastusvälineitä, mm. siimoja, verkkoja ja vapoja¹⁶.

¹⁵ Setälä, Outi ja Suikkanen, Sanna 2020: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/313542>

¹⁶ Muovit merilintujen pesämateriaaleissa (MUPPE): [https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_ kehittaminen/Tutkimus_ ja_ kehittamishankkeet/Hankkeet/Muovit_merilintujen_pesamateriaaleissa_MUPPE](https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ ja_ kehittamishankkeet/Hankkeet/Muovit_merilintujen_pesamateriaaleissa_MUPPE)

3.1.3 Roskan lähteet ja reitit

Yleistä

Meressä olevasta roskasta 80 % on peräisin maalta ja loput ovat peräisin merellisistä toiminnoista. Meressä olevasta roskasta 70 %:n on arvioitu uppoavan, 15 %:n jäävän kellumaan pinnalle tai vesipatsaaseen ja 15 %:n ajautuvan rannoille¹⁷. Arviot ovat maailmanlaajuisia eivätkä välttämättä kuvaa Suomen ja Itämeren tilannetta.

Roskien lähteitä ovat tahallinen ja tahaton roskaaminen, lähellä vesistöjä sijaitsevat rakennustyömaat, turismi, teollisuus, maatalous, kalastus, kalankasvatus, vesiviljely, merenkulku, liikenne, lietteen ja biojätekompostin levittäminen, meren täyttö ruoppaus- tai maa-aineksella, huonosti hoidetut kaatopaikat (mukaan lukien lumenkaatopaikat), puutteellinen jätehuolto, kuten avoimet ja liian pienet roskikset ja jätevedenpuhdistamot. Suomessa jätevedenpuhdistamoiden taso on kuitenkin korkea, eikä puhdistettu jätevesi kuljeta merkittävästi makroroskaa.

Iso osa roskaantumisesta tapahtuu kaupunkialueella tai muilla tiheästi asutuilla alueilla tai niiden lähellä. Hulevedet ovat merkittävä roskien kulkeutumisreitti. Erityisesti tupakantumpeja heitetään tahallisesti kadulle tai suoraan hulevesikaivoon. Roskan kuljettajana toimivat myös joet, purot, ojat, luonnollinen huuhtouma, tuuli sekä eläimet.

Helsingissä muovi- ja muita roskia joutuu mereen myös, kun puhdistamatonta aurattua lunta kaadetaan mereen. Tämän myötä mereen päätyy normaalilumisena talvena useita tuhansia kiloja roskaa.¹⁸ Helsingin kaupunki tutkii parhaillaan tekniikoita, joilla roskien joutumista mereen lumen mukana voitaisiin vähentää.¹⁹ Myös rantojen lähellä olevilta teollisuusalueilta lumia aurataan vesistöihin ja samalla vesistöihin joutuvat myös lumen sisältämät roskat.

Muovia sisältävien kalastusvälineiden aiheuttamasta roskaantumisesta

Lähes 1,5 miljoonaa suomalaista harrastaa vapaa-ajankalastusta jossakin muodossa. Kalastonhoitomaksun suorittaneita henkilöitä on runsaat 190 000. Harrastuskalastaja on yleisimmin aktiivinen vapakalastaja. Verkkokalastusta harrastetaan yleensä kodin tai loma-asunnon lähellä.²⁰

Suurin osa harrastuskalastuksesta tapahtuu sisävesillä. Suosituimmat kalastusalueet ovat Järvi-Suomen ja Kainuun sisävedet sekä merialueista lounaisrannikko. Yleisimmät kalastustavat ovat onginta, pilkkiminen ja heittovapakalastus. Verkkopyynnin osuus on vähentymässä, mutta se tuottaa kuitenkin edelleen suurimman osan saaliista.

¹⁷ Fjäder, Päivi, 2016: Merten roskaantuminen, muovit, mikromuovit ja haitalliset aineet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 37/2016: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/167421/SY-KEra_37_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁸ Pikkarainen, Kaisa 2017: Puhdas kuin lumi? Lumi mikromuovien ja muun roskan reittinä kaupunkialueelta mereen. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto.

¹⁹ Turunen, Sara; Virkkunen, Henri, Myllymaa, Tuuli ja Salminen, Jani 2020: Selvitys lumen mereen kaatamisen kieltämisestä. Ympäristöministeriö: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162518/YM_2020_25.pdf

²⁰ Pellikka, Jani ja Eskelinen, Päivi: Vapaa-ajankalastajien profiilit. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2019: https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/544264/luke-luobio_41_2019.pdf?sequence=5

Luonnonvarakeskuksen (Luke) karkean arvion mukaisesti vapaa-ajankalastuksesta jäisi ympäristöön (veteen tai rannoille) vuosittain noin 2000 verkkoa, joka vastaa painoltaan noin yhtä tonnia makromuovia. Sekä kaupallisessa kalastuksessa että vapaa-ajankalastuksessa käytetään verkkojen merkitsemisessä kanistereita ja kanistereiden kiinnitykseen köysiä. Näitä muoveja arvioidaan jäävän meriympäristöön vapaa-ajankalastuksesta vuosittain yhteensä 0,5 tonnia ja kaupallisessa kalastuksesta noin yksi tonni²¹.

Suomen ympäristökeskus koordinoi Kadonneet pyydykset Suomen merialueilla -hanketta (KAPYYSI)²². Hankkeessa kartoitettiin haamuverkkojen, eli hylättyjen tai kadonneiden kalapyydysten sijaintia ja määrää Suomen merialueilla sekä testattiin soveltuvia keräysmenetelmiä sekä kerättiin ja puhdistettiin löydetty verkot (merestä ja maalta) kierrätykseen soveltuviksi. Kalastussatamiin on kertynyt pyydyksiä, jotka ovat säädösten vastaisia, rikkoutuneita tai muuten käyttökelvottomia. Hankkeen aikana huomattiin, että kaupalliset kalastajat hallitsevat ohjeistettuna pyydysten esikäsittelyn kierrätyskelpoisiksi materiaaleiksi parhaiten. Roskaantumisen kannalta olennaisimmat kalastusvälineryhmät ovat kaupallisen kalastuksen ja vapaa-ajan kalastuksen verkot sekä toisena olennaisena tuotteena polystyreenistä valmistetut säilytys- ja kuljetuslaatikot, jotka eivät kuitenkaan kuulu SUP-direktiivin piiriin. KAPYYSI-hankkeen yksi johtopäätöksistä oli, että kalasatamissa lojuvat tarpeettomat pyydykset tulisi saada kerättyä jätehuollon piiriin, jolloin pienennetään mahdollisuutta sille, että niitä joutuu harmaan kalastuksen piiriin. Harmaassa kalastuksessa kynnys pyydysten hylkäämiseen on alhainen, joten tällä tavoin vähennetään myös mahdollisia haamuverkkoja.

Kalanviljelyn rakennelmat ja niiden muovipinnoitteet ovat yksi mikromuovin lähteistä. Muovia sisältävät roskat meressä hajoavat pidemmän ajan kuluessa mikromuoviksi. Mikromuovi ei suoraan kuulu SUP-direktiivin soveltamisalaan, mutta direktiivin johdanto-osan perustelukappaleessa 9 todetaan, että suuret muoviesineet ja niistä peräisin olevat palaset tai mikromuovit voivat aiheuttaa merkittävää maa-alueiden saastumista ja maaperän pilaantumista, ja tällaiset muovit voivat päätyä meriympäristöön.

3.1.4 Roskaantumisen ympäristöhaitoista ja taloudellisista vaikutuksista

Roskaantumisesta aiheutuu ympäristölle suoria ja epäsuoria haittoja. Muoviroskat aiheuttavat merkittävämpiä haittoja kuin muuta materiaalia olevat roskat, koska muovin hajoaminen on hidasta ja hajotessaan vesiympäristössä muovi muuttuu mikromuoviksi. Lisäksi muovi huokoisena materiaalina kerää itseensä kemikaaleja, jotka muovin hajotessa pääsevät ympäristöön. Haitat voivat olla fysikaalisia tai kemiallisia, vaikuttaen molempia reittejä eliöyhteisöjen hyvinvointiin. Tunnetuimpia roskaantumisen aiheuttamia ongelmia ovat haitat eläimille, kuten makroroskien tarttuminen lintuihin tai nisäkkäisiin sekä kalojen ja muiden eläinten kuolemat niiden syötyä muovia. Hylkeitä ja kaloja kuolee myös niiden takerruttua haamuverkkoihin.²³ Eläinten nielemä makroroska voi tukkia ruoansulatuskanavan, hidastaa kasvua, haitata lisääntymistä ja johtaa eläimen kuolemaan. Syödystä roskasta saattaa myös vapautua muoviin imeytyneitä kemikaaleja.

²¹ Seppänen, Eila ja Lappalainen, Antti: Kalastus ja kalankasvatus muoviroskan lähteenä Itämerellä. RoskatPois! -hankkeen selvitys, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 9/2019, s. 15 ja Kertakäyttömuovituotteita koskevan direktiivin toimeenpanon vaihtoehtojen tarkastelu, Ympäristöministeriön julkaisu 2019:26, s. 45.

²² [Haamuverkot Suomessa \(syke.fi\)](https://www.syke.fi)

²³ Setälä, Outi; Gustafsson, Jenny; Haaksi, Hanna ja Lehtiniemi, Maiju 2017: Roskapostia – kansalaisen tietokirja meren roskaantumisesta: http://pidasaaristosiiistina.fi/files/2502/Roskapostia_netiti.pdf.

Roskaantuminen aiheuttaa taloudellisia kustannuksia roskaantuneiden alueiden haltijoille, mm. kiinteistöjen omistajille, kunnille tai muille siivousvelvollisille. Valtion, kuntien ja kuntayhtymien kiinteistöjen ulkoalueiden hoitoon käytettiin esim. vuonna 2013 yhteensä noin 510 M€, joista kuntien ulkoalueiden hoidon osuus oli noin 70 M€. Roskien siivoaminen sisältyy ulkoalueiden hoitokustannuksiin. Siivoamisen kustannuksen osuudesta ei ole saatavilla tilastotietoa²⁴.

Roskat Pois! -hankkeessa arvioitiin kalastustoimintojen merkitystä muoviroskan lähteenä Suomessa.²⁵ Kaupallisille kalastajille tehtyyn kyselyyn vastanneista 42 % ilmoitti meressä olevan muovi- ja muun roskan häiritsevän elinkeinon harjoittamista. Troolikalastuksessa roskaa voi kertyä jopa 600–800 litraa viikossa. Meriroskaa esiintyy erityisen runsaasti laivaväylien ja vilkkaasti liikennöityjen satamien läheisyydessä.

Roskaantuminen voi aiheuttaa vahinkoa myös aluksille. Roskat voivat tukkia alusten jäähdytysjärjestelmiä sekä takertua potkureihin ja kalastusvälineisiin. On arvioitu, että EU:ssa aluksille aiheutuvat vahingot olisivat lähes 57,7 miljoonaa euroa vuosittain, mikä vastaa 0,9 % kalastussektorin tuotoista. Ruotsissa on arvioitu, että tappio roskaantumisen aiheuttaman turismin vähenemisen vuoksi oli 19,8 miljoonaa euroa.²⁶

3.2 Muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen vähentäminen ja kiertotalouden edistäminen

Jätelain (646/2011) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää kiertotaloutta ja luonnonvarojen käytön kestävyyttä, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle, varmistaa toimiva jätehuolto sekä ehkäistä roskaantumista.

Jätelain sääntely kattaa sellaisenaan myös SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvista muovista sisältävistä tuotteista aiheutuvan jätteen määrän vähentämisen, roskaantumisen ehkäisemisen sekä kiertotalouden edistämisen siten kuin SUP-direktiivin 1 artiklan tavoitteisiin on kirjattu. SUP-direktiivin sisältö on siis mahdollista panna tehokkaasti täytäntöön jätelailla ja sen nojalla annettavalla asetustason sääntelyllä.

Valtakunnallinen jättesuunnitelma ja kansallinen muovitiekartta ovat jätelain tarkoituksen toteutumista tukevia ohjelmia, jotka tukevat myös SUP-direktiivin tavoitteiden toteutumista. Valtakunnallinen jättesuunnitelma²⁷ on päivitetty samanaikaisesti SUP-direktiivin täytäntöönpanon kanssa. Valtakunnallinen jättesuunnitelma vuoteen 2027 on jätedirektiivin edellyttämä strateginen suunnitelma jätehuollon ja jätteiden synnyn ehkäisyn valtakunnallisista tavoitteista ja toimenpiteistä. Jättesuunnitelmassa asetetaan jätehuollon ja jätteen synnyn ehkäisyn tavoitteet sekä esitetään toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Jättesuunnitelman yhtenä temana on kertakäyttömuovituotteiden vähentäminen.

²⁴ Tuulia Innala, Kuntaliitto 6.6.2019.

²⁵ Seppänen, Eila ja Lappalainen, Antti: Kalastus ja kalankasvatus muoviroskan lähteenä Itämerellä. RoskatPois! -hankkeen selvitys, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 9/2019: <http://jukuri.luke.fi/handle/10024/543823>.

²⁶ Fjäder, Päivi, 2016: Merten roskaantuminen, muovit, mikromuovit ja haitalliset aineet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 37/2016: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/167421/SY-KEra_37_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

²⁷ <https://ym.fi/valtakunnallinen-jatesuunnitelma>

Kansallisen muovitiekartan (2018)²⁸ tavoitteena on vauhdittaa muovin kiertotalouden toteutumista, erityisesti vähentää muovijätteen ja -roskan aiheuttamia haittoja, parantaa tuotesuunnittelua, tehostaa muovin talteenottoa ja kierrätystä sekä vauhdittaa fossiilisesta raaka-aineesta valmistetun muovin korvaamista kestävämmillä materiaaleilla ja ratkaisuilla. Muovitiekartta toimeenpanee EU:n muovistrategian toimia sekä luo edellytyksiä uusille kiertotalouden innovaatioille ja investoinneille. Muovitiekartan päivitys hyväksyttiin huhtikuussa 2022.

Muovitiekartan roskaamisen vähentämistä ja turhan kulutuksen välttämistä koskevassa toimenpiteessä on nimenomaisesti huomioitu kertakäyttöisten pakkausten käytön, ylipakkaamisen ja roskaamisen vähentäminen. Tämä toteutetaan green deal -sopimuksilla. Muovitiekartan toimeenpanosta vastaa muovitiekartan yhteistyöverkosto ympäristöministeriön johdolla.

Merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelma vuosille 2022–2027²⁹ sisältää katsauksen olemassa oleviin meren tilaa parantaviin toimenpiteisiin sekä uusia merenhoidon toimenpiteitä. Osa niistä koskee roskaantumisen vähentämistä.

3.3 Tuottajavastuu

3.3.1 Yleistä

Tuottajavastuu tarkoittaa, että tuottaja (valmistaja, maahantuoja tai muu tuotteen markkinoille saattaja) kantaa joko taloudellisen vastuun tai sekä taloudellisen että operatiivisen järjestämisvastuun tuotteen jätehuollosta. Tuottajavastuusta säädetään jätelain 6 luvussa. Jätelain 46 §:n mukaan tuottajan on järjestettävä markkinoille saattamiensa tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista.

Nykyisin tuottajavastuuta sovelletaan ajoneuvoihin, ajoneuvojen ja laitteiden renkaisiin, sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin, akkuihin ja paristoihin, paperituotteisiin, ja pakkauksiin. Nämä tuotteet on säädetty tuottajavastuun piiriin osin kansallisista syistä (paperi, pakkaukset ja renkaat) ja osin EU-lainsäädäntöön perustuen (ajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkalaitteet sekä paristot ja akut, vuoden 2024 loppuun mennessä myös pakkaukset).

Tuottajavastuuseen kuuluu siis jätehuollon järjestämisvelvollisuus ja vastuu sen kustannuksista. Jätehuollon järjestämisvelvollisuus tarkoittaa käytännössä velvollisuutta järjestää käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanotto, kuljetus ja käsittely koko Suomen alueella. SUP-direktiivin vuoksi tuottajavastuuta on laajennettava tiettyihin kertakäyttöisiin muovituotteisiin. Pakkausten tuottajavastuun piiriin kuuluvat jo nykyisin lähes kaikki SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvat kertakäyttöiset muovipakkaukset. Ulkopuolelle jäävät kuitenkin kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat loppukäyttäjille tyhjinä myytävät juomamukit (mukaan lukien niiden korkit ja kannet), jotka eivät nykyinsäädännön mukaan ole pakkauksia. Nämä juomamukit ovat kuitenkin pääosin vastaavia tuotteita, kuin myyntipaikalla täytettävät juomamukit, jotka jo nykyisin kuuluvat pakkausten tuottajavastuun piiriin.

Taulukko 3: vuonna 2019 markkinoille saatetut pakkausmäärät sekä pakkausjätteiden kierrätysasteet eriteltyinä pakkausmateriaaleittain pantittomiin ja pantillisiin pakkauksiin.

²⁸ <https://muovitiekartta.fi/>

²⁹ Ympäristöministeriön julkaisu 2021:30: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163704/YM_2021_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vuonna 2019 markkinoille saatetut pakkaukset ja pakkausjätteiden kierrätysasteet		
	Markkinoille saatetut (t)	Kierrätysaste (%)
Pantittomat pakkaukset		
Lasipakkaukset	24 423	101
Muovipakkaukset	115 626	35
Paperi- ja kartonkipakkaukset	258 834	116
Metallipakkaukset	31 626	78
Puupakkaukset	250 585	27
Pantilliset juomapakkaukset		
Lasipakkaukset	57 560	96
Muovipakkaukset	17 694	90
Metallipakkaukset	18 991	97
Kaikki pakkaukset		
Lasipakkaukset	81 983	98
Muovipakkaukset	133 320	42
Paperi- ja kartonkipakkaukset	258 834	116
Metallipakkaukset	50 617	85
Puupakkaukset	250 585	27
Yhteensä	775 339	71

On huomattava, että taulukon luvut sisältävät vain tuottajayhteisöihin kuuluvien tuottajien raportoimat pakkausmäärät. Niistä puuttuvat alle miljoonan euron liikevaihdon yritykset, jotka ovat jätelain 48 §:n mukaan suljettu pakkausten tuottajavastuun ulkopuolelle sekä etäkauppa ja vapaamatkustajat, jotka eivät ole liittyneet tuottajavastuujärjestelmään, vaikka olisivat siihen lain mukaan veloitettuja. Koska markkinoille saatetuissa pakkauksissa (taulukon vasen sarake) on mukana vain tuottajavastuujärjestelmässä mukana olevien tuottajien pakkaukset, mutta tuot-

tajien järjestämään vastaanottoon ja kierrätykseen (taulukon oikea sarake) päättyy myös järjestelmän ulkopuolella olevien tuottajien pakkauksia, eräiden pakkausjätelajien osalta raportoitu kierrätysaste on yli 100.

3.3.2 Pakkauksen tuottajan määritelmä

Pakkausten tuottajana pidetään jätelain 48 §:n mukaan pakkaajaa tai pakattujen tuotteiden maahantuojaa, jonka liikevaihto on vähintään miljoona euroa. Suomen Pakkauskierrätys RINKI Oy:n (Rinki) ja pakkausten tuottajayhteisöjen asiakkaina oli syyskuussa 2021 liittynyt noin 4 300 yritystä, joiden liikevaihto on vähintään miljoona euroa. Lisäksi Ringin rekisteriin oli vapaaehtoisesti liittynyt noin 300 yritystä, joiden liikevaihto oli alle miljoona euroa. Pakkauksia markkinoille saattavia tuottajia, joiden liikevaihto on alle miljoona euroa ja jotka siten jäävät voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti tuottajavastuuvuoroitettujen ulkopuolelle, on karkean arvion mukaan noin 21 000 maatalousalan yritystä sekä 30 000–39 000 muuta yritystä.

Pakkausten tuottajavastuun soveltamisalaa määrittävän miljoonan euron liikevaihtorajan poistaminen nähtiin EU:n jättesäädöspaketin täytäntöönpanon valmistelun yhteydessä tarpeelliseksi jätedirektiivin 8 a artiklassa säädettyjen tuottajavastuuta koskevien vähimmäisvaatimusten sekä pakkausjätedirektiivin 7 artiklassa edellytetyn kaikkia pakkauksia koskevan tuottajavastuujärjestelmän täytäntöön panemiseksi. Tuolloin (HE 40/2021 vp) todettiin, että liikevaihtorajan poistaminen olisi tarpeen tuottajien tasapuolisen kohtelun kannalta. Liikevaihtorajan poistaminen pakkausten tuottajavastuusta olisi myös yhdenmukaista, sillä vastaavaa poikkeusta ei ole säädetty muiden tuoteryhmien tuottajille. Lisäksi SUP-direktiivi laajentaa kertakäyttöisten muovipakkausten tuottajavastuuta nykyisestä ja sen soveltamisalaa kuuluvia pakkauksia käytetään paljon liikevaihdoltaan alle miljoonan euron yrityksissä.

Jotta uusien tuottajavastuullisten pienten yritysten määrää voitaisiin merkittävästi vähentää, nähtiin tarkoituksenmukaisena muuttaa tuottajan määritelmää niin sanottujen palvelupakkausten ja viljelijäpakkausten osalta (pakkauksen tuottajan määritelmään ehdotettavat muutokset on kuvattu tarkemmin kohdassa 4.1.7). Liikevaihtorajan poistaminen ja pakkausten tuottajan määritelmän muutos nähtiin tarkoituksenmukaiseksi siirtää SUP-direktiivin täytäntöönpanon yhteyteen, sillä näin pystyttiin välttämään mahdollisten uusien tuottajavastuullisten tahojen velvoitteiden muuttuminen kahdesti lyhyen ajan sisällä.

3.3.3 Tuottajayhteisöt

Jätelain tuottajavastuuta koskevassa 6 luvussa säädetään tuottajayhteisöjä koskevista yleisistä velvoitteista, jotka koskevat kaikkia tuottajavastuualoja. SUP-direktiivin edellyttämien uusien tuottajavastuualojen tuottajayhteisöjen on myös noudatettava näitä velvoitteita, jotka kuvataan tarkemmin alla.

Jätelain 62 §:n mukaan tuottajan on tuottajavastuuvuoroitettujen täyttämiseksi liitettävä tuottajarekisteriin hyväksytyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit viimeistään 30.6.2022. Jätelain 25 §:n 2 momentin perusteella tuottajavastuun valtakunnallisena valvontaviranomaisena toimiva Pirkanmaan elinkeino- liikenne ja ympäristökeskus, jäljempänä *Pirkanmaan ELY-keskus*, voi kuitenkin tietyin edellytyksin hyväksyä myös yksittäisen tuottajan tuottajarekisteriin.

Tuottajayhteisöt ovat tuottajien perustamia ja hallinnoimia organisaatiota, jotka hoitavat tuottajavastuut jäsentensä puolesta. Tuottajat toimittavat tiedot markkinoille saattamisensa tuotteiden

määristä tuottajayhteisöille, joka toimittaa ne eteenpäin Pirkanmaan ELY-keskukselle. Tuottajat myös maksavat tuottajayhteisöjen perimät maksut, joilla tuottajayhteisö hoitaa tuottajavastuuelvoitteet tuottajien puolesta. Tuottajayhteisöt ostavat jätehuollon palvelut (keräys, kuljetus ja käsittely) julkisilta ja yksityisiltä toimijoilta.

Jätelain 63 a § sääntelee tuottajayhteisön tuottajilta perimiä maksuja, joilla tuottajayhteisö hoitaa tuottajavastuuelvoitteet tuottajien puolesta. Säännöksen mukaan tuottajayhteisössä maksuosuudet on jaettava tuottajien kesken tasapuolisesti suhteessa näiden markkinoille saattamiin tuotteisiin. Maksuosuuksia määrittäessään tuottajayhteisön on mahdollisuuksien mukaan yksittäisten tuotteiden tai toisiaan vastaavien tuote- tai materiaalityyppien osalta otettava huomioon erityisesti niiden kestävyys, korjattavuus, uudelleenkäytettävyys, kierrätettävyys ja vaarallisten aineiden esiintyminen. Säännöstä sovelletaan 1.1.2023 alkaen.

Tällä hetkellä kaikille tuottajavastuualoille on perustettu vähintään yksi tuottajayhteisö. SUP-direktiivin toimeenpanon myötä tulee uusia tuottajavastuualoja, joiden tulee perustaa yksi tai useampi tuottajayhteisö tuottajavastuuelvoitteidensa hoitamiseksi. Tuottajayhteisöjen tuottajilta perimien maksujen tulee jatkossa kattaa myös SUP-direktiivin täytäntöönpanoon liittyvät uudet tuottajavastuuelvoitteet.

Jätelain 62 §:n mukaan juomapakkausten tuottaja voi huolehtia velvollisuuksistaan myös liittymällä jätelain 7 luvun 68 §:ssä tarkoitettuun juomapakkausten palautusjärjestelmään. Jätelain 7 lukuun on koottu kaikki juomapakkausten palautusjärjestelmää koskevat säännökset ja niitä on täsmennetty juomapakkausten palautusjärjestelmästä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (526/2013).

Jätelaissa on erikseen huomioitu etämyyjien tuottajavastuun toteuttaminen. Lain 48 §:n 1 momentin johdantokappaleen mukaan tuottajana pidetään myös etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia. Lisäksi lain 66 a–66 b §:ssä säädetään valtuutetun edustajan nimeämisestä. Valtuutetun edustajan nimeämisellä pyritään edistämään etämyyjien osallistumista tuottajavastuulliseen jätehuoltoon ja siten vähentämään vapaamatkustajien määrää.

Lain 66 a §:n 1 momentti koskee Suomeen sijoittautuneiden etämyyjien velvollisuutta hoitaa tuottajavastuuelvoitteensa toisessa valtiossa. Jos toisessa valtiossa olisi asetettu etämyyjille kyseisiä tuoteryhmiä koskevia velvoitteita, tulee suomalaisen etämyyjän vastata niistä kyseisen valtion lainsäädännön mukaisesti. Säännöksen mukaan sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkaupalla toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän etämyyjän olisi nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut valtuutettu edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämisestä. Tämä vaatimus perustuu SER-direktiiviin 2012/19/EU³⁰.

SUP-direktiivin 8 artiklan 7 kohdan täytäntöön panemiseksi jätelain 66 a §:n 1 momentin sähkö- ja elektroniikkalaitteiden suomalaista etämyyjää koskeva vaatimus valtuutetun edustajan nimeämisestä toiseen jäsenvaltioon olisi laajennettava koskemaan myös muovia sisältäviä kalastusvälineitä sekä SUP-direktiivin liitteen E osassa lueteltuja kertakäyttöisiä muovituotteita. Muilta osin lain 66 a § ja 66 b § kattavat sellaisenaan kaikki SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi lakiin lisättävät uudet tuoteryhmät ja siten myös SUP-direktiivin 8 artiklan 7 kohdan vaatimukset.

³⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/19/EU, annettu 4 päivänä heinäkuuta 2012, sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta.

3.3.4 Kuluttajien tiedottaminen

Jätelain tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuutta koskevassa 51 §:ssä ja sen nojalla annetussa asetustason sääntelyssä on säädetty tuottajille velvollisuus tiedottaa ja neuvoa kuluttajia erilaisista asioista, joilla voidaan edistää jätelain tarkoituksen toteutumista. Sääntelyssä on nimellisesti huomioitu jätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen, roskaantumisen ehkäiseminen, käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottopaikat ja vastaanoton toimivuus sekä tuotteiden uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevat toimet. Sääntelyssä on lisäksi velvoitettu tuottaja toimittamaan vuosittain selvitys järjestämästään tiedotuksesta Pirkanmaan ELY-keskukselle.

Jätelain 51 §:n asiasisältö liittyy SUP-direktiivin 10 artiklan tarkoittamaan valistukseen, jonka tarkoituksena on antaa kuluttajille tietoja SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvista tuotteista aiheutuvan roskaantumisen vähentämiseksi. Näin ollen SUP-direktiivin 10 artiklan kansallinen täytäntöönpano on perusteltua toteuttaa jätelain 51 §:n ja sen nojalla annettavien asetusten kautta. Valistusartiklan täytäntöönpano toteutettaisiin osin myös uudella kuntia koskevalla 48 g §:llä. Sääntelyä olisi täydennettävä siten, että siinä huomioitaisiin SUP-direktiivin 10 artiklassa säädettyt yksityiskohtaiset valistuksen sisältövaatimukset. Asetustason sääntely olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää osin pakkauksista ja pakkausjätteistä annettuun valtioneuvoston asetukseen (1029/2021, *jäljempänä pakkausjäteasetus*) ja osin eräitä muovituotteita koskevaan asetukseen (771/2021, *SUP-asetus*).

3.3.5 Kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet sekä raportointi

Jätelain tuottajien kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuutta koskevassa 54 §:ssä ja sen nojalla annetussa asetustason sääntelyssä on säädetty tuottajille velvollisuus kerätä laajasti erilaisia lain soveltamiseen liittyviä tietoja ja sisällyttää ne kirjanpitoonsa, sekä velvollisuus toimittaa ne valtakunnallisena tuottajavastuuviranomaisena toimivalle Pirkanmaan ELY-keskukselle valvontaa varten. Pirkanmaan ELY-keskuksella on velvollisuus koota ja lähettää sille toimitetuista tiedoista EU-lainsäädännön edellyttämät kansalliset raportit EU:n komissiolle. Kaikkia Pirkanmaan ELY-keskukselle toimitettuja tietoja ei ole velvollisuus raportoida komissiolle.

Nykyiset asetustasolla yksilöidyt tuottajien keräysvastuulla olevat tiedot eivät kata SUP-direktiivin 13 ja 8 artiklan edellyttämien raportointivelvoitteiden toteuttamiseksi tarvittavia seurantatietoja. Sääntelyyn olisi tehtävä muutoksia, joilla varmistetaan, että kyseiset tiedot kerätään tuottajilta ja Pirkanmaan ELY-keskus raportoi ne EU:n komissiolle. Raportointi EU:n komissiolle edellyttää Pirkanmaan ELY-keskuksen ylläpitämän tuottajarekisterin (TURRE) kehittämistä siten, että tietojärjestelmä tukee raportointia.

3.3.6 Omavalvonta

Jätelain 53 a §:ssä säädetään tuottajan omavalvonnasta. Pykälän 1 momentin mukaan tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti 6 luvun tuottajavastuovelvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta. Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on lisäksi laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi. Pykälän 2 momentissa säädetään omavalvontasuunnitelman vähimmäisisältövaatimukset. Niissä tulisi huomioida myös SUP-direktiivin täytäntöönpanon vuoksi lakiin lisättävät uudet tuottajavastuovelvoitteet.

Tuottajavastuuta koskevissa EU:n jätessäädöspaketin täytäntöönpanoon liittyvissä asetuksissa oli tarkoitus säätää riippumattoman tarkastuksen kiinteistä määräajoista. Asetusehdotuksista annetuissa lausunnoissa määräaikaistarkastusten katsottiin kuitenkin aiheuttavan turhaa sääntelytaakkaa ja ehdotuksista luovuttiin. Samalla päätettiin kuitenkin ehdottaa jätelain 53 a §:n 3 momentin muuttamista siten, että Pirkanmaan ELY-keskus voisi määrätä riippumattoman tarkastuksen arvioidessaan sen tarpeelliseksi. Ehdotettava sääntely olisi riittävää jätedirektiivin 8 a artiklan 3 kohdan d alakohdan täytäntöön panemiseksi, mutta samalla säilyttäisi valvontaviranomaisella harkintavallan siitä, milloin tarkastus on tarpeellinen.

3.3.7 Tuottajan erilliskeräysvelvoite

Jätelain 6 §:n 1 momentin 18 kohdan mukaan jätteen erilliskeräyksellä tarkoitetaan jätteen keräystä siten, että lajiltaan ja laadultaan erilaiset jätteet pidetään toisistaan erillään uudelleenkäytön valmistelun, kierrätyksen, muun hyödyntämisen taikka muun erityisen käsittelyn helpottamiseksi. Jätelain 15 §:n nojalla jätteiden erilliskeräys on velvollisuus, josta voidaan poiketa vain tiettyjen edellytysten täytyessä.

Jätelain 49 a §:ssä säädetään kuntien ja pakkausten tuottajayhteisön yhteistoiminnasta pakkausjätteen erilliskeräyksessä. Kuntien ja pakkausten tuottajayhteisön on sovittava pakkausjätteen erilliskeräyksen järjestämisestä yhteistoiminnassa muun muassa siten, että kuntien järjestämä kiinteistöittäinen keräys ja tuottajayhteisön järjestämä alueellinen vastaanotto muodostavat maantieteellisesti kattavan ja väestötiheys huomioon ottaen kiinteistön haltijoita hyvin palvelevan keräysverkoston. Sopimuksessa on lisäksi määritettävä pakkausmateriaaleittain korvaukset, jotka tuottajayhteisö maksaa kunnille pakkausjätteen erilliskeräyksestä ja kuljetuksesta asuin-kiinteistöiltä tuottajan järjestämään jätehuoltoon.

3.4 Muovipullojen erilliskeräysvaatimukset

Jätelain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa juomapakkausten palautusjärjestelmästä (526/2013, *jäljempänä juomapakkausasetus*) säädetään juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän uudelleenkäyttö- ja kierrätysvelvollisuudesta. Asetuksen mukaisesti palautusjärjestelmän jäsenten markkinoille saattamista uudelleenkäytettävistä juomapakkauksista on palautettava uudelleenkäyttöä varten 90 painoprosenttia ja kertaalleen täytettävistä juomapakkauksista kierrätettäväksi vähintään 90 painoprosenttia. SUP direktiivissä asetettu tavoite koskee muovia sisältävien muovipullojen erilliskeräystä. Siinä tavoitteeseen voidaan laskea kaikki erilliskerätyt pullot, kun taas pakkausten kierrätystä koskevaan tavoitteeseen voidaan laskea ainoastaan sellaiset erilliskerätyt käytöstä poistetut pakkaukset, jotka tulevat tosiasiallisesti kierrätetyiksi.

Pakkausjäteasetuksessa säädetään kaikkia pakkauksia koskevista yhteisistä ja pakkausmateriaalikohtaisista uudelleenkäyttöä ja kierrätystä koskevista tavoitteista. Pakkausten kierrätystavoitteiden soveltamisalaan kuuluvat sekä panttijärjestelmään kuuluvat että kuulumattomat juomapakkaukset. Pakkausten tuottajan ja juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on järjestettävä muovipakkausjätteen erilliskeräys ja kierrätys siten, että kierrätysaste on vähintään 50 % vuoteen 2025 mennessä ja 55 % vuoteen 2030 mennessä.

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän katsotaan täyttävän nykyisessä pakkausjäteasetuksessa asetetut kaikkia pakkauksia koskevat materiaalikohtaiset kierrätystavoitteet, jos ylläpitäjä täyttää juomapakkausasetuksessa säädetty kierrätysvelvollisuudet. Muiden kuin juomapakkausten palautusjärjestelmään kuuluvien pakkausten tuottajien tulee vastata siitä, että asetetut kierrätystavoitteet saavutetaan.

Pantilliseen juomapakkausten palautusjärjestelmään kuuluvia SUP-direktiivin tarkoittamia kertakäyttöisiä juomapulloja saatetaan Suomen markkinoille noin 650 miljoonaa vuodessa. Pantillisen järjestelmän ulkopuolelle jää lähinnä maahantuotuja mehuja ja smoothieita. Pantillinen juomapakkausten palautusjärjestelmä toimii tehokkaasti. Sen kautta muovipullojen palautusaste oli 92 % vuonna 2020. Panttijärjestelmään kuulumattomat pullot puolestaan erilliskerätään pakkausten tuottajavastuujärjestelmässä muiden käytöstä poistettujen muovipakkausten kanssa. Tuottajavastuujärjestelmä ei nykyisin edellytä muovipullojen erillistä raportointia, joten tarkempia arvioita pantittomien muovipullojen määristä ei ole saatavilla. Niiden määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen verrattuna panttipulloihin. Tuottajat raportoivat pantittomat muovipullot osana kaikkia muovipakkauksia sekä markkinoille saatetuissa pakkaussäätöissä, että erilliskerätyissä ja kierrätetyissä käytöstä poistettujen muovipakkausten määrissä.

SUP-direktiivin 9 artiklassa säädetty erilliskeräysvaatimukset koskevat sekä pantillisia että pantittomia juomapulloja. On huomattava, että SUP-direktiivin tavoitteet koskevat juomapullojen erilliskeräystä eikä kierrätystä. Pakkausjätedirektiivissä ja kansallisessa pakkausjäteasetuksessa kaikelle muovipakkausjätteelle on puolestaan säädetty kierrätystavoitteet. SUP-direktiivin mukaan muovisten juomapullojen erilliskeräysasteen tulee olla vähintään 77 % vuonna 2025 ja 90 % vuonna 2029. Määrä lasketaan kaikkien erilliskerättyjen muovisten juomapullojen määrästä suhteessa kaikkien markkinoille saatettujen juomapullojen määrään.

Koska pantittomien muovipullojen määrän oletetaan olevan vähäinen pantillisiin verrattuna, yksistään pantillisen palautusjärjestelmän kautta erilliskerättyjen muovipullojen määrän arvioidaan riittävän täyttämään SUP-direktiivin vuodelle 2025 asetetun muovisten juomapullojen erilliskeräystavoitteen. Vuoden 2029 erilliskeräysasteen täytyminen edellyttää, että myös pantittomat juomapullot saadaan erilliskerättyä tehokkaasti, ja erilliskerättyjen pantittomien juomapullojen määrät saadaan lisättyä kaikkia pulloja koskeviin laskelmiin.

Kansallisessa lainsäädännössä direktiivin muovisten juomapullojen erilliskeräystä koskeva velvoite voidaan katsoa pääsääntöisesti täytäntöön pannuksi jo nykyisillä jätelain, juomapakkausasetuksen ja jäteasetuksen erilliskeräystä koskevilla säännöksillä. Jätelaissa säädetään juomapakkausten ylläpitäjän velvollisuudesta järjestää juomapakkausten palautusjärjestelmä sekä jakelijan velvollisuudesta ottaa vastaan palautusjärjestelmään kuuluvat tyhjät juomapakkaukset. Pantittomia juomapulloja koskevasta erilliskeräysvelvoitteesta säädetään jätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (978/2021, *jäljempänä jäteasetus*) 18 ja 21 §:ssä. Jäteasetuksessa säädetty erilliskeräysvelvoite koskee muun muassa kaikkea muovipakkausjätettä. Kansallisesta sääntelystä kuitenkin puuttuu SUP-direktiivin 9 artiklan erilliskeräysvelvoitteen täytäntöön panemiseksi pantittomia muovisia juomapulloja koskeva erillinen raportointivelvoite niin markkinoille saatettujen kuin erilliskerättyjen muovipullojen määristä. Erilliskerättyjen muovipullojen raportointi edellyttää tuottajilta selvitystä siitä, paljonko kaiken erilliskerätyn muovipakkausjätteen joukossa on muovisia juomapulloja.

SUP-direktiivissä asetetut muovisten juomapullojen erilliskeräysvaatimukset lisittäisiin pakkausjäteasetukseen. Tavoitteen toteutumista tarkasteltaisiin kaikkien muovisten pullojen yhteenlasketuista määristä. Pakkausjäteasetukseen lisittäisiin myös pantittomien muovisten juomapullojen tuottajille raportointivelvollisuus sekä markkinoille saatettujen että erilliskerättyjen, tilavuudeltaan alle kolmen litran muovipullojen määristä.

3.5 Muovisten juomapakkausten tuotevaatimukset

Pakkausjäteasetuksen 4–6 §:ssä on säädetty kaikkia Suomen markkinoille saatettavia pakkauksia koskevista tuotevaatimuksista. Ne koskevat pakkausten merkintöjä, valmistusta, koostumusta, uudelleenkäytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. SUP-direktiivin 6 artiklan edellyttämät

muovia sisältävien juomapakkausten uudet tuotevaatimukset tulee SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi sisällyttää pakkausjäteasetukseen.

Korkkien kiinnipitämisen vaatimus koskee isoja tuoteryhmiä. Vaatimus koskee kaikkia alle kolmen litran muovisia juomapakkauksia. Näistä muovisia juomapulloja saatetaan vuosittain Suomen markkinoille noin 650 miljoonaa kappaletta, ja yhdistelmäateriaalista valmistettuja juomapakkauksia, lähinnä nestepakkauskartongista valmistettuja pakkauksia, saatetaan vuosittain markkinoille noin 27 000 tonnia, joka vastaa arviolta 1,2 miljardia kappaletta. SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvista nestepakkauskartonkisista juomapakkauksista karkean arvion mukaan noin 60 % on korkillisia.

Kierrätetyn muovin pitoisuudesta tuotteissa ei ole nykyisin kansallista sääntelyä. Kierrätetyn muovin pitoisuudesta muovipulloissa ei ole myöskään tarkkaa tietoa. Määrän arvioidaan olevan noin 10 prosentin luokkaa, mutta se vaihtelee 0–100 %:n välillä pakkauksesta riippuen.

3.6 Kuntien siivous- ja puhtaanapalvelotteet

3.6.1 Yleistä

SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämää siivoukseen ja julkisiin keräysjärjestelmiin liittyvää kustannusvastuuta, jäljempänä myös *kustannusvastuu*, ei nykyisin ole säädetty millekään tuottajavastuun piiriin kuuluvalla tuoteryhmälle. Nykyiseen tuottajavastuuseen kuuluva jätehuollon järjestämisvelvollisuus ja vastuu sen kustannuksista käsitellään erikseen kohdassa 3.3.

Kuntien jätehuolto- ja siivousvelvollisuuksista kaduilla ja yleiseen käyttöön tarkoitetuilla alueilla säädetään kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta annetussa laissa (669/1978), jäljempänä *puhtaanapitolaki*, sekä jätelain roskaantumista koskevaan 8 lukuun sisältyvissä 76 §:ssä ja 74 §:ssä. Myös muilla julkisilla tahoilla, kuten Väylävirastolla ja Metsähallituksella, on lakisäätteisiä jätehuolto- ja siivousvelvollisuuksia yleisillä teillä, rautateillä, eräissä satamissa, eräissä kansallispuistoissa ja eräillä retkeilyalueilla. Keskeisin ja alueellisesti kattavin rooli Suomessa on kuitenkin kunnilla, kuten useissa muissakin maissa

SUP-direktiivi ei suoraan ota kantaa siihen, mitä alueita kustannusvastuun tulisi koskea. SUP-direktiivi rajaa kustannusvastuun koskemaan viranomaisten toteuttamia tai niiden puolesta toteutettuja välttämättömiä ja kustannustehokkaita toimia. Suomessa kustannusvastuu on perusteltua kytkeä yleiseen käyttöön tarkoitettuihin alueisiin, joilla kunnilla on lakisäätöinen velvollisuus vastata roskaantumista ehkäisevistä jätehuoltotoimista ja roskaantumisen siivoamisesta.

3.6.2 Puhtaanapitolaki

Puhtaanapitolaki kohdistuu tiettyihin asemakaava-alueella sijaitseviin alueisiin. Puhtaanapitolain 1 §:n mukaan velvollisuus pitää kunnossa ja puhtaana asemakaava-alueella olevat kadut, torit, katuaukiot, puistot, istutukset ja muut näihin verrattavat yleiset alueet kuuluu osaksi kunnalle, osaksi tontin tai muun alueen omistajalle sen mukaan kuin kyseisessä laissa säädetään.

Puhtaanapitolain 9 §:n mukaan kadun puhtaanapito käsittää ne toimenpiteet, joiden tarkoituksena on pitää katu siistinä ja terveydellisesti tyydyttävänä, kuten kadulle kerääntyneen lian, lehtien, roskien ja irtoneisten esineiden sekä rikkaruohon poistamisen ajoradalta ja jalkakäytävältä.

Puhtaanapitolain 10 §:n 1 ja 4 momenttien mukaan pääsääntö on, että tontinomistajan velvollisuutena on pitää katu puhtaana tontin rajasta kadun keskiviivaan saakka, kuitenkin enintään 15 metrin leveydeltä ja muilta osin kadun puhtaanapito kuuluu kunnalle. Kunnan velvollisuutena

on 10 §:n 5 momentissa nimenomaisesti mainittu pitää puhtaina myös kadulla olevien istutusten, kadun kalusteiden, korokkeiden, suojakaiteiden, liikennemerkkien ja muiden vastaavien laitteiden puhtaanapito.

Muut lain soveltamisalaan kuuluvat alueet kuin kadut on huomioitu puhtaanapitolain 11 §:ssä. Pykälässä säädetään, että kunnan hallinnassa oleva tori, katuaukio, puisto ja muu niihin verrattava yleinen alue on kunnan pidettävä siistinä ja terveydellisesti tyydyttävänä.

3.6.3 Jätelaki

Jätelain 76 §:n ja 74 §:n sääntely ei puhtaanapitolain tavoin rajoitu vain asemakaava-alueille.

Jätelain 76 §:ssä säädetään jätteen keräyksestä roskaantumisen ehkäisemiseksi. Pykälän mukaan maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitäjän, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettun alueen haltijan, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjän taikka yleisötilaisuuden järjestäjän on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi alueella riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut. Asetettu velvoite liittyy lain esitöiden (HE 199/2010 vp) mukaan mainituilla alueilla tavanomaisesti harjoitettavaan toimintaan ja sen laajuus vaihtelee ajan, paikan ja alueen tavanomaisen palvelutason mukaan. Kyseessä on ennaltaehkäisevä säännös, joka edellyttää pykälässä mainituilta tahoilta aktiivisia toimia roskaantumisen ehkäisemiseksi.

Jätelain 76 §:ssä säädetty velvollisuus järjestää jätteen keräys roskaantumisen ehkäisemiseksi koskee myös kuntaa tilanteessa, jossa kunta on pykälässä tarkoitettu yksityisen tien, radan tai sataman pitäjä, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettun alueen haltija, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjä tai yleisötilaisuuden järjestäjä.

Jätelain 74 §:ssä säädetään toissijaisesta siivoamisvelvollisuudesta. Toissijainen siivoamisvelvollisuuden tarkoitus on täydentää aiheuttamisperiaatteen mukaista roskaajan vastuuta, eli roskaajan ensisijaista siivoamisvelvollisuutta. Toissijaisen siivoamisvelvollisuuden edellytyksenä on 74 §:n 1 momentin mukaan se, ettei roskaajaa saada selville, roskaajaa ei tavoiteta tai se, ettei roskaaja huolehdi siivoamisvelvollisuudestaan.

Jätelain 74 §:n 1 momentissa luetellaan toissijaisesti siivousvelvolliset tahot. Niihin kuuluvat 1) maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitäjä alueella, joka on roskaantunut tien, radan tai sataman käytöstä, 2) virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettun alueen haltija tai ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjä alueella, joka on roskaantunut alueen tai reitin käytöstä, 3) yleisötilaisuuden järjestäjä tilaisuuteen varatulla ja sen välittömässä läheisyydessä olevalla alueella, joka on roskaantunut tilaisuuden johdosta, tai alueen haltija, jos tilaisuus järjestetään hänen suostumuksellaan eikä tilaisuuden järjestäjä huolehdi siivoamisvelvollisuudestaan, 4) jätteen vastaanottoaikaa pitävä sille varatulla ja sen välittömässä läheisyydessä olevalla alueella, joka on roskaantunut paikan käytöstä ja 5) voimassa olevan asemakaavan alueella muun kuin 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettun alueen haltija.

Jos roskaantuminen tapahtuu muualla kuin asemakaava-alueella ja kyseessä on muu kuin 1–5 kohdassa tarkoitettu alue, on alueen haltija toissijaisesti siivousvelvollinen, mikäli siivoaminen ei ole kokonaisuutena arvioiden kohtuutonta ottaen huomioon haltijan mahdollisuudet ehkäistä roskaantumista tai huolehtia siivoamisesta, roskaantumisen määrä ja roskaantuneen alueen sijainti sekä muut näihin rinnastettavat seikat. Tässä kohdassa säädetty toissijainen siivousvelvollisuus eroaa muista momentin kohdista, sillä sen soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa on harvittava vastuun kohtuullisuutta. Kyse ei siis ole muiden momenttien tavoin ehdottomasta toissijaisesta siivousvastuusta. Lain esitöiden (HE 199/2010 vp) mukaan siivoamisvelvollisuus

voi olla kohtuuton esimerkiksi tapauksissa, joissa roskaaminen on luonteeltaan poikkeuksellista tai laajamittaista, tai jos alueen haltija on pyrkinyt ehkäisemään roskaantumista.

Jätelain 74 §:n 2 momentin mukaan toissijainen siivousvelvollinen on aina kunta, jos 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetun alueen haltija laiminlyö siivoamisvelvollisuutensa tai haltijalla ei ole siivoamisvelvollisuutta mainitun kohdan nojalla. Kunnan on siis viime kädessä siivottava 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu asemakaavan ulkopuolella sijaitseva roskaantunut alue, jonka siivoaminen on alueen haltijalle kohtuutonta.

Toissijainen siivousvelvollisuus koskee myös kuntaa tilanteessa, jossa kunta on maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitäjä, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitetun alueen haltija, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjä, yleisötilaisuuden järjestäjä, muualla kuin asemakaava-alueella sijaitsevan muun alueen haltija tai vastaanottoaikan pitäjä.

3.6.4 Kuntien harkintavalta

Puhtaanapitolaissa ei nimenomaisesti säädetä, että kunnan lakisääteisen puhtaanapitovastuun piiriin kuuluville alueille on osana puhtaanapitoa sijoitettava jäteastioita. Puhtaanapitolain 9 §:n mukainen puhtaanapidon käsite on lain esitöiden (HE 281/2004 vp) mukaan esimerkinomainen luettelo. Näin ollen jäteastioiden sijoittamisen voidaan katsoa kuuluvan niihin lain 9 §:n mukaisiin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on pitää katu siistinä.

Puhtaanapitolain 11 §:n sanamuoto on puolestaan lain esitöiden (HE 34/1975 II vp) mukaan tarkoituksella jätetty yleiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnat saavat itse päättää toimet, joilla niiden puhtaanapitovastuulle kuuluvat torit, katuaukio, puistot ja muut niihin verrattavat yleiset alueet pidetään siisteinä ja terveydellisesti tyydyttävinä. Näiden seikkojen vuoksi puhtaanapitolain voidaan todeta kattavan kaikki SUP-direktiivin 8 artiklan mukaan tuottajien kustannusvastuun piiriin kuuluvat toimet, eli jäteastioiden sijoittamisen, niihin kerättyjen roskien tyhjentämisen, maassa olevien roskien keräämisen sekä kaikkien kerättyjen roskien kuljettamisen käsittelyyn. Näin kunnat ovat puhtaanapitolakia myös käytännössä soveltaneet. Puhtaanapitolaki antaa siis kunnille mahdollisuuden itse päättää, mille lakisääteisen puhtaanapitovastuun piiriin kuuluville alueille jäteastioita sijoitetaan ja mille ei. Kaupunkimetsät asemakaava-alueilla ovat esimerkki sellaisista lakisääteisen puhtaanapitovastuun piiriin kuuluvista alueista, joille ei ole tarvetta sijoittaa jäteastioita. Harkintavaltaa on myös siinä, sijoitetaanko alueille erillisiä roska-astioita tupakkajätteille vai ei.

Jätelain 76 §:n esitöissä ei erikseen mainita jäteastioita, mutta on itsestään selvää, että niiden sijoittaminen mainitun pykälän soveltamisalaan kuuluville alueille on olennainen osa pykälässä tarkoitettua roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestettävää jätehuoltoa. Tämäkin säännös jättää siis kunnille mahdollisuuden itse päättää, mille alueille jäteastioita sijoitetaan ja sijoitetaanko niille erillisiä roska-astioita tupakkajätteille vai ei.

SUP-direktiivistä ei suoraan saa vastausta siihen, miten tuottajien kustannusvastuuta rajaavaa välttämättömyyttä ja kustannustehokkuutta olisi arvioitava. Puhtaanapitolaki sisältää yleisen puhtaanapidon tason määrittelyn. Jätelain 76 § ja 74 § eivät sisällä asiasta jätehuollon järjestämisen tai siivouksen osalta vastaavaa sääntelyä. Kunnat voivat kyseisiä toimia toteuttaessaan

hyödyntää tarpeidensa mukaan erilaisia joko valtakunnallisia tai paikallisia kunnossapitoa koskevia alueluokitusohjeita ja -suosituksia.³¹

Lainsäädäntö sekä kuntia koskeva ohjeistus ja suositukset jättävät pitkälti kuntien oman harkinnan varaan, mitkä toimet ovat välttämättömiä ja kustannustehokkaita kutakin aluetta koskevan jätehuolto- ja siivousvastuun toteuttamisessa. Tämä on linjassa kuntien perustuslaillisen itsemääräämisoikeuden ja erilaisten tarpeiden kanssa. Kustannustehokkuuteen voidaan pyrkiä myös kilpailuttamalla puhtaanapidon palvelut. Lisäksi edellä mainitut ohjeet ja suositukset ohjaavat kuntien siivoustoimia eri alueiden tarpeiden mukaan. Kun lisäksi otetaan huomioon kuntakohtaisten olosuhteiden laaja kirjo, yleisesti sovellettavien välttämättömyyden ja kustannustehokkuuden kriteerien asettaminen lainsäädännössä ei olisi mahdollista. Toisaalta SUP-direktiivin 8 artiklasta ei myöskään suoraan voida johtaa velvollisuutta määritellä lainsäädännössä mitään tiettyä kansallista palvelutasoa kustannusvastuun piiriin säädettävillä alueilla.

3.6.5 Kuntien tekemät sopimukset

Kunnat voivat tehdä sopimuksia yksityisten tahojen tai järjestöjen kanssa eri kohteiden siivouskampanjoista. Vakiintuneita kuntien sopimuskumppaneita ovat mm. Pidä Saaristo Siistinä ry, monet urheilu- ja harrastusseurat, Pidä Lappi Siistinä ry ja WWF Suomi. Usein kunta toimittaa kerätyt roskat kustannuksellaan pois, mutta ei maksa korvausta vapaaehtoistyöstä. Siivottavat kohteet eivät aina ole kunnan vastuulla olevia puhtaanapitolain tai jätelain soveltamisalaan kuuluvia alueita. Tällöin kyseessä ei myöskään voida katsoa olevan SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämästä ”viranomaisen toteuttamasta tai sen puolesta toteutetusta” siivouksesta. Kyseisten kohteiden kampanjaluonteisen siivouksen kustannuksia ei tule sisällyttää tuottajien kustannusvastuun piiriin.

3.6.6 Kuntien siivous- ja jätehuoltokustannukset

Kustannusvastuusta säättäminen ja erityisesti SUP-direktiivin mukainen oikeasuhtaisuuden vaatimus edellyttävät riittäviä tietoja siitä, mitkä ovat kuntien kokonaiskustannukset kustannusvastuun piiriin kuuluvien alueiden jätehuolto- ja siivoustoimista sekä siitä, mikä on kustannusvastuun piiriin kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden osuus kuntien kokonaiskustannuksista. Nämä tietotarpeet ovat täysin uusia, joten tietoja ei ole tai ne ovat puutteellisia. Luotettavien tietojen kokoaminen on tunnistettu yhdeksi keskeiseksi haasteeksi SUP-direktiivin 8 artiklan täytäntöönpanossa. Tietojen kokoaminen on aloitettu tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana.

Kuntaliitto selvitti syksyllä 2020 tehdyn kyselyn perusteella kuntien vastuulle kuuluvien jätehuolto- ja siivoustoimien kokonaiskustannuksia. Kysely rajattiin koskemaan edellä mainittuja, Suomessa kustannusvastuun piiriin kuuluvaksi ajateltuja alueita. Kysely lähetettiin kaikkiin Manner-Suomen kuntiin (294). Vastauksia saatiin 47 kunnasta siten, että suhteellisesti parhaiten olivat edustettuina yli 100 000 asukkaan kaupungit. Kyselyllä selvitettiin kuntien puhtaanapidon kokonaiskustannuksia (n=42) sekä erikseen jätteiden jäteastiakeräyksen (n=34) ja maasta siivottavien roskien (n=28) aiheuttamia kustannuksia.

³¹ Näissä ohjeissa ja suosituksissa kunnossapidon käsite kattaa myös puhtaanapidon. Viheralueiden osalta on annettu valtakunnallinen luokitusopas RAMS202031, joka palvelee yleisellä tasolla viheralueiden luokitusta. Rakennustieto Oy:n kustantama Infra 2017 Kunnossapitonimikkeistö sisältää tie-, katu- ja viheralueiden kunnossapidon tehtävät. Kunnossapitonimikkeistön avulla kuvataan kunnossapidon kohde – alueet ja järjestelmät – sekä siihen kuuluvat työt korjaus-, hoito- ja käyttötehtävinä.

Kuntaliiton selvityksen perusteella puhtaanapidon kustannukset ovat keskimäärin noin 11 euroa/asukas ja jätehuollon ja roskaantumisen siivoamisen kustannukset ovat keskimäärin noin 10,5 euroa/asukas. Jos laskennassa otetaan huomioon asukasluvun lisäksi myös kuntakokoluokat, puhtaanapidon kokonaiskustannukset olivat noin 7,7 euroa/asukas ja jätehuollon ja roskaantumisen siivoamisen kustannukset noin 7,2 euroa/asukas.

Suuremmissa kunnissa asukaskohtainen jätehuolto- ja siivouskustannus vaikuttaisi yleensä olevan suurempi kuin pienemmissä kunnissa. Tämä johtunee siitä, että pienemmissä kunnissa on vähemmän kunnan puhtaanapitoon kuuluvia yleisiä alueita. Kuntaliiton selvityksen vastaajajoukko joitakin kuntakokoluokkia kohden oli sen verran pieni, että se voi itsessään vääristää tuloksia. Sen vuoksi kustannusten voidaan arvioida vaihtelevan vuotuisesti noin 40–55 miljoonan euron välillä. Asukaskohtaisella kustannuksella 7,2 €/vuosi laskettuna jätehuollon ja roskaantumisen siivoustoimien kustannus olisi 39,6 miljoonaa euroa vuodessa. Tulos on suuntaa antava ja sisältää merkittäviä epävarmuustekijöitä. Kustannustietotarve on uusi, eikä jätehuoltotoimien ja roskaamisen siivoamisen kustannuksia ole seurattu ja eroteltu muista puhtaanapidon kustannuksista systemaattisesti kuntien järjestelmissä.

Kustannustiedon merkittävästä epävarmuudesta johtuen keskeisten tuottajien edustajat (pakkaukset, tupakkatuotteet) ja Kuntaliitto ovat valmistelun aikana sopineet, että vuosina 2023–2025 tuottajien kustannusvastuun suuruutta määritettäessä otettaisiin lähtöluvuksi kaksi kolmasosaa Kuntaliiton kyselyn mukaisesta asukasluvu- ja kuntakokoluokkaperusteisesta kustannuksesta 7,2 €/asukas/vuosi. Tällöin korvauskaudella 2023–2025 käytettäisiin hyväksyttävänä kustannuksena lukua 4,79 €/asukas/vuosi.

Lisäksi keskeisten tuottajien edustajat ja Kuntaliitto ovat sopineet yhteisen seurantar ryhmän perustamisesta, jonka tehtävänä on muun muassa laatia kunnille ohje ko. kustannusten luotettavaksi seuraamiseksi sekä edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa.

Syksyllä 2021 on käynnistetty erillishanke, jonka tavoitteena on selvittää, kuinka suuri osuus kuntien jätehuolto- ja siivousvastuulle kuuluvilla yleiseen käyttöön tarkoitetuilla alueilla kerätävistä jätteistä on SUP-jätteitä. Luotettavan koostumustiedon avulla voidaan määrittää, mikä on eri tuoteryhmien osuus kuntien kokonaiskustannuksista. Tämän niin sanotun koostumusselvityshankkeen ensi vaiheessa on kehitetty koostumustutkimusmenetelmä, jossa kuvataan, kuinka yleiseen käyttöön tarkoitettujen alueiden roskien koostumusta pitäisi selvittää³². Toisessa vaiheessa vuonna 2022 testataan menetelmää ja toteutetaan koostumusselvityksiä kunnissa. Hanke toteutetaan Kuntaliiton, kuntien, ympäristöministeriön ja tuottajien yhteisrahoituksella.

3.7 Kalastusvälinejätteen jätehuolto

Kalastusvälinejäte ei nykyisin kuulu tuottajavastuun piiriin. Alusjätedirektiivin mukaan satamissa on kuitenkin oltava riittävät vastaanottojärjestelyt niitä tavanomaisesti käytäviltä aluksilta peräisin oleville jätteille. Vastaanoton tarkoituksena on varmistaa, etteivät alusten jätteet päädy vesiin tai rannoille.

Alusjätedirektiivi on pantu kansallisesti täytäntöön merenkulun ympäristönsuojelulailla (1672/2009). Merenkulun ympäristönsuojelulain sääntely kattaa sekä meri- että sisävesialueet.

³² <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2166-menetelma-yleisilta-alueilta-roska-astioihin-kerattavien-ja-maasta-siivottavien>

Alusjätedirektiivin täytäntöönpanoon liittyvät säännökset ovat lain 9 ja 10 luvuissa. Lain 9 luvussa säädetään jätteiden vastaanottojärjestelyistä ja 10 luvussa jätteiden jättämisestä satamaan. Laajimmat erilliskeräysvelvoitteet on säädetty kauppamerenkulun satamille. Direktiivin täytäntöönpanon myötä uutena velvollisuutena on järjestää erillinen vastaanotto muun muassa kaikille pakkausjätelajeille (lasi, metalli, muovi ja kartonki), biojätteille, käytetyille paristoille ja akuille, sähkö- ja elektroniikkaromulle sekä muille kiinteille jätteille.

Huvivenesatamien vaatimukset vaihtelevat sataman käyttötarkoituksen mukaan. Huvivenesataman on otettava vastaan vähintään sekajätteet ja käymäläjätevedet. Kalastusaluksia palveleville satamille on säädetty vain direktiivin minimivaatimus. Merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan sataman pitäjällä on velvollisuus järjestää riittävä vastaanotto satamaa tavanomaisesti käyttävien alusten jätteille ottaen huomioon sataman käyttäjien toiminnalliset tarpeet, sataman koon ja maantieteellisen sijainnin sekä satamassa käyvien alusten tyyppien. Näissä satamissa sataman pitäjän on arvioitava, mitä jätteitä satamassa on tarpeen vastaanottaa ja erilliskerätä. Satamien vastaanottovelvollisuuksia on sovellettu 1.1.2022 lähtien.

Satamien on merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 5 §:n mukaan laadittava jätehuolto-suunnitelma. Suunnitelmassa on kuvattava, miten jätteiden vastaanotto, keräys, varastointi ja käsittely järjestetään, sekä aluksilta perittävien maksujen perusteet. Pienten kalastussatamien (kalastussatamat, joihin vuosittain purettu saalismäärä on alle 20 000 kiloa) suunnitelman hyväksyy kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Muiden satamien jätehuoltosuunnitelman hyväksyy elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Satamat voivat tehdä myös yhteisen jätehuoltosuunnitelman toisen lähialueella sijaitsevan sataman kanssa.

SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämän erilliskerätyn kalastusvälinejätteen kansallisen vähimmäiskeräysasteen määrittämiseksi tarvittavia tietoja ei ole, sillä muovivaikuttavien kalastusvälineiden valmisteluun aikana lähettämällä kysely eri sidosryhmille. Saatut vastaukset poikkesivat niin suuresti toisistaan, ettei kyselyn tuloksista voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä kalastusvälinejätteen vuosittain kertyvästä määrästä. Valmistelun aikana järjestetyissä sidosryhmätilaisuuksissa eri tahot ovat kuitenkin useamman kerran maininneet kalastusvälinejätteen suuren määrän kalastussatamissa.

3.8 Kulutuksen vähentäminen

Jätelaissa tai muussakaan säädöksessä ei ole nimenomaista sääntelyä, joka SUP-direktiivin 4 artiklan edellyttämällä tavalla velvoittaisi vähentämään kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien elintarvikepakkausten ja juomamukien kulutusta kunnianhimoisesti ja pysyvästi vuoteen 2026 mennessä.

Jätelain 9 §:ssä säädettyihin tuotteita koskeviin huolehtimisvelvollisuuksiin ja kieltoihin liitetty lain 10 §:n mukainen asetuksenantovaltuus mahdollistaa sen, että kulutuksen vähennystoimista voitaisiin säätää asetuksella. Toisaalta vaihtoehtoihin kuuluu myös green deal -sopimuksen laatiminen SUP-direktiivin 17 artiklan mukaisesti kulutuksen vähennystoimien vahvistamiseksi.

Jo ennen SUP-direktiivin hyväksymistä yhdeksi kansallisen muovitiekartan toimenpiteeksi on määritetty kertakäyttöisten pakkausten käyttöä ja ylipakkaamista sekä roskaamista vähentävien green deal -sopimusten käyttöönotto. Lisäksi Suomessa on jo hyviä kokemuksia vastaavanlaisen EU-lainsäädäntöön perustuvan kulutuksen vähennysvelvoitteen kansallisesta täytäntöönpanosta green deal -sopimuksella. Ympäristöministeriö ja Kaupan liitto solmivat 31.10.2016 green deal -sopimuksen kevyiden muovisten kantokassien kulutuksen vähentämiseksi. Sopimuksella

pantiin täytäntöön pakkausjätedirektiivin 4 artiklan 1a kohdan edellyttämät toimenpiteet muovisten kantokassien kulutuksen kestäväksi vähentämiseksi.

SUP-direktiivin 4 artiklan sanamuoto ja siihen sisällytetyt esimerkit vähennystoimista viittaavat vahvasti siihen, että direktiivillä tavoitellaan kertakäyttöisten muovituotteiden kappalemääristä kulutuksen vähentymistä. Komission täytäntöönpanosäädös kulutuksen vähenemisen mitaustavasta piti direktiivin mukaan antaa 3.1.2021 mennessä, mutta se annettiin vasta 7.2.2022. Täytäntöönpanosäädöksessä jäsenvaltioille on annettu mahdollisuus raportoida kulutuksen väheneminen joko kappalemääräisesti tai tuotteisiin käytetyn muovin määrän ja tuotteiden kokonaispainon perusteella.

Kansallisten kulutuksen vähennystoimien määrittelyn ja erityisesti prosentteina ilmaistavien kansallisten vähennystavoitteiden asettamisen tekee vaikeaksi se, että Suomessa ei ole riittävän tarkkoja tietoja SUP-direktiivin 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvien kertakäyttömuovituotteiden markkinoille saatetuista määristä tai niiden sisältämän muovin määristä. Näin tarkkoja tietoja ei nykyisin kerätä osana pakkausten tuottajavastuuraportointia. Myös tieto eri pakkausmateriaalien ja -tyyppien kokonaisympäristövaikutuksista on vähäistä ja ristiriitaista, mikä vaikeuttaa pakkausten vertailua ja kulutuksen vähennystoimien suunnittelua.

Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana on kartoitettu nykytilannetta VTT:ltä palveluhankintana tehdyn esiselvityksen avulla, jossa on kartoitettu SUP-direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien soveltamisalaan kuuluvien pakkausten määriä ja pakkausten sisältämän muovin määrää esimerkkituoteryhmien pakkaamisessa, sekä vaihtoehtoja niiden korvaamiseksi.³³ Selvityksen mukaan Suomessa kulutettiin vuonna 2019 noin miljardi kappaletta SUP-direktiivin 4 artiklan vähennettäviin kuuluvaa kertakäyttömuovituotetta tarkastelluissa kuudessa esimerkkituoteryhmässä. Esimerkkituoteryhmät olivat annossalaatit, hetisyötävät elintarvikeannokset, juomamukit, pikarimaiset jugurtit ja rahkat, hetisyötävät täytetyt leivät sekä tomaattirasiat. Niiden muovipitoisuus oli yhteensä noin 8 miljoonaa kiloa (8000 tonnia). Luvut ovat karkeita arvioita ja virhemahdollisuus on noin 25 %.

Selvitys ei anna koko kuvaa Suomen SUP-direktiivin 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvista pakkausmääristä, vaan suuntaa-antavaa tietoa esimerkiksi tiettyjen suurivolyymisten tuotteiden pakkausten määristä. Selvitys nostaa esille lisäksi vaihtoehtoja muovisten kertakäyttöisten pakkausten korvaamiseksi. Vaihtoehtoja on osassa selvitettyissä tuoteryhmissä jo tarjolla, mutta usean tuoteryhmän kohdalla kehitystyö on vasta käynnissä. SUP-direktiivin 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvia pakkauksia käytetään hyvin laajasti, eikä kaikkien kappalemäärien selvittäminen ole ollut mahdollista tämän kaltaisessa selvityksessä.

SUP-direktiivin 4 artikla on jo toimeenpantu green deal -sopimuksella, jota käsitellään kohdassa 4.1.6 sekä valtakunnallisella jätesuunnitelmalla, jota käsitellään kohdassa 3.2. Valtakunnallinen jätesuunnitelma on yksi niistä SUP-direktiivin 4 artiklassa luetelluista ohjelmista, joihin kansalliset kulutuksen vähennystoimet on SUP-direktiivin mukaan sisällytettävä. Green deal -sopimuksen lisäksi seuraavat jätesuunnitelman toimet liittyvät SUP-direktiiviin täytäntöönpanoon:

³³ Lahtinen, Taina; Kataja, Kirsi ja Sarsama, Paula (2021): Kertakäyttöisten muovisten annospakkausten kulutus Suomessa v. 2019 kuudessa esimerkkituoteryhmässä. Teknologian tutkimuskeskus VTT. VTT Tutkimusraportti No. VTT-CR-01101-21_Public_version: https://cris.vtt.fi/ws/portalfiles/portal/54626850/VTT_CR_01101_21_Public_version.pdf

- Lopetetaan edustustoissa ja lähetystöissä muovisten kertakäyttöastioiden käyttö ja siirytään kestävämpiin ratkaisuihin.
- Julkiset toimijat lopettavat kertakäyttöisten, muovia sisältävien astioiden hankinnan ja käytön tiloissaan.

3.9 Viranomaisvalvonta

Kuten jo edellä on tuotu esiin, Pirkanmaan ELY-keskus valvoo jätelain 25 §:n 2 momentin perusteella tuottajavastuun valtakunnallisena viranomaisena tuottajavastuuta ja juomapakkausten palautusjärjestelmiä koskevien säännösten noudattamista. Tämä yleinen valvontatoimivalta kattaa sellaisenaan kaikki SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi lakiin lisättävät uudet tuottajavastuovelvoitteet.

Jätelain 25 §:n 3 momentti sisältää säännökset myös Tullin roolista jätelain valvonnassa. Viime vuosien aikana on nähty tarpeelliseksi vahvistaa Tullin roolia erityisesti tuottajavastuun etäkaupan valvonnassa. Asiaa koskeva selvitystarve on kirjattu EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanoon liittyneeseen hallituksen esitykseen (HE 40/2021 vp) ja esityksen hyväksymisen yhteydessä myös eduskunnan ympäristövaliokunnan mietintöön (YmVM 3/2021). Erityistarkastelua vaativaksi asiakokonaisuudeksi on tunnistettu mahdollisuus hyödyntää tuottajavastuun etäkaupan valvonnassa Tullin keräämiä tietoja EU:n ulkopuolelta tulevista ja EU:n sisämarkkinoilla liikkuvista tuottajavastuun alaisista tuotteista. Tilastotietoja saa luovuttaa ainoastaan tilastolaissa (2008/2004) säädettyjen edellytysten mukaisesti eikä tietoja saa luovuttaa käytettäväksi valvonnassa. Näin ollen, koska Tulli on kerännyt tiedot sisäkaupasta tilastointitarkoituksessa, kyseisiä tilastotietoja ei voida luovuttaa muille viranomaisille niiden valvonnassa hyödynnettäväksi. EU:n ulkorajojen tavaraliikenteen osalta Tulli pystyy kuitenkin antamaan tuonneista ja tuojista sekä viennistä tietoja muille valvoville viranomaisille.

Jätelain valvontaviranomaisiin kuuluu myös Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). Tukesin valvontatoimivalta kohdistuu tuotevaatimusten noudattamiseen. Tukesin toimivaltuudesta säädetään jätelain 24 a §:ssä. Tukes on 23.8.2021 alkaen valvonut SUP-direktiivin edellyttämien tuotekieltojen ja merkintävaatimusten noudattamista.

3.10 Rangaistussäännökset

Jätelain 126 §:ssä säädetään rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta. Pykälä koskee kaikkia jätelain valvontaviranomaisia. Lain 128 § täydentää kyseistä sääntelyä. Siinä säädetään erityisesti tuottajan järjestämää jätehuoltoa koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta. Kyseisessä pykälässä tulisi huomioida myös SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi lakiin lisättävät uudet tuottajavastuovelvoitteet.

Lain 147 § sisältää jätelain rikkomista koskevat rangaistussäännökset. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälän 2 momentissa säädetään rikoslain säännöksiä täydentävistä sakonuhkaisista rangaistussäännöksistä. Niiden rangaistavuus edellyttää tahallisuutta tai huolimattomuutta. Pykälän 2 momentissa rangaistavaksi säädetty teot ja laiminlyönnit sisältävät myös SUP-direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellisiä kohtia. Näitä ovat esimerkiksi 2 momentin 13 kohdassa rangaistavaksi säädetty 46 §:n mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti, 14 kohdassa rangaistavaksi säädetty 49 §:n mukaisen tuottajan vastaanottovelvollisuuden laiminlyönti ja 20 kohdassa rangaistavaksi säädetty 10 §:n ja 49 §:n 1 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyn rajoituksen, kiellon, vaatimuksen, määrärauksen tai velvollisuuden rikkominen tai laiminlyönti.

Rikesakkorikkomuksista annetun lain (986/2016) 16 §:ssä säädetään roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta. Sen mukaan jätelain 72 §:ssä säädetyn roskaamiskiellon tahallisesta tai törkeästä huolimattomuudesta tapahtuneesta vähäisestä rikkomisesta määrätään roskaajalle 100 euron rikesakko.

Arvioitaessa sitä, tulisiko SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvän kustannusvastuun laiminlyönti huomioda jätelain 147 §:n 2 momentin rangaistusäännöksissä, on syytä tarkastella kriminalisoinnin yleisiä periaatteita. Kriminalisoinnin tulisi aina olla rikosoikeuden ultima ratio -periaatteen mukaisesti viimesijainen keino, ja sille tulisi olla painava yhteiskunnallinen tarve. Linjana on suosia esimerkiksi hallinnollisia seuraamuksia. Kustannusvastuun laiminlyönteihin voitaisiin puuttua hallintopakkeinein, kun lain 128 §:ää täydennettäisiin edellä selostetulla tavalla. Näiden seikkojen vuoksi kriminalisoinnin yleiset edellytykset eivät täyty, eikä rangaistussäännöksiä olisi tarvetta täydentää SUP-direktiivin täytäntöönpanon vuoksi.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksellä lisättäisiin jätelakiin SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi tarpeelliset säännökset. Tarkemmat täytäntöönpanosäännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksilla. Muovia sisältävien kertakäyttöisten pakkausten ja juomamukien kulutuksen vähentämistä tavoiteltaisiin lainsäädännön sijaan green deal -sopimuksen avulla.

4.1.1 Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen sekä tuottajavastuullisten tuottajien määritelmät

SUP-direktiivin täytäntöönpanosääntelyn soveltamisen kannalta keskeiset määritelmät eli muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen määritelmät pantaisiin täytäntöön lakiin lisättävillä uusilla määritelmillä. Määritelmät vastaisivat direktiivin määritelmiä, sillä niiden täytäntöönpanossa ei ole kansallista liikkumavaraa (tarkemmin 6 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa, s. 72). Määritelmien tulkintaa varten komissio on antanut suuntaviivat. Niillä pyritään osaltaan varmistamaan määritelmien yhtenäinen tulkinta EU:ssa.

SUP-direktiivin tuottajan määritelmä antaa mahdollisuuden määritellä tuottajavastuullisiksi tuottajiksi useamman mahdollisen tuotteen tuotanto- ja myyntiketjussa mukana olevan tahon. Kansallisessa säätelyssä riittää, kun joku niistä on tuottaja ja kantaa tuottajavastuun. Uusien SUP-direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien tuottajavastuullisten tuoteryhmien tuottajiksi määriteltäisiin tuotteiden valmistajat ja maahantuojat, kuten tuottajavastuun piiriin jo nykyisin kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä.

4.1.2 Tuottajavastuujärjestelmien muutokset

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomamukit

SUP-direktiiviin 8 artiklan edellyttämä jätedirektiivien mukainen tuottajavastuujärjestelmä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluville juomamukeille pantaisiin täytäntöön säätämällä muut kuin pakkauksina pidettävät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomamukit jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen tuottajavastuun piiriin. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan tulisi kattaa myös kyseiset juomamukit. Kyseisten juomamukien erilliskeräys toteutettaisiin pakkauksille jo nykyisin säädetyn ja pakkausten tuottajayhteisön järjestämän erilliskeräysverkoston

kautta. Tämä on mahdollista, sillä SUP-direktiivi jättää kansallisesti päätettäväksi keinot, joilla direktiivin velvoitteet toteutetaan.

Kalastusvälineet

Myös muovia sisältävät kalastusvälineet säädettäisiin jätelain 46 §:n 1 momentin mukaisen erilliskeräystä edellyttävän tuottajavastuun piiriin SUP-direktiiviin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi. Tämä toteutettaisiin direktiivissä säädettyä laajempaan niin, että muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuu kattaisi merivesikalastuksessa käytettävien kalastusvälineiden lisäksi sisävesikalastuksessa käytettävät kalastusvälineet. Merellä ja sisävesillä käytetään kalastuksessa samanlaisia kalastusvälineitä, eikä välineiden tuottaja niitä markkinoille saattaessaan voi tietää, meneekö tuote käyttöön sisävesille vai merelle. Näin ollen tuottajavastuun piiriin kuuluvien kalastusvälineen määrittely vesialueen mukaan ei ole tarkoituksenmukaista. Valmistelun aikana on selvitelty mahdollisuutta merivesirajauksen tekemiseen, mm. jakelijan ilmoitusvelvollisuutta tai kalastusvälineiden panttijärjestelmää, mutta kaikki nämä vaihtoehdot olisivat tulleet tuottajille kalliimmiksi kuin sisävesikalastusvälineiden mukaanotto tuottajavastuujärjestelmään. Lisäksi Suomessa on runsaasti sisävesistöjä, joissa kalastetaan paljon ja joissa muovia sisältävien kalastusvälineiden on havaittu aiheuttavan ympäristöhaittoja. Ympäristöhaittojen ehkäisy on kansallisesta näkökulmasta yhtä tärkeää sisävesillä kuin merialueilla.

Kalastusvälineiden tuottajayhteisöjen tulisi kattaa kaikki muovia sisältävät kalastusvälineet. Lain nojalla annettavalla asetuksella säädettäisiin tarkemmin keräysverkostovaatimuksista. Keräysvaatimukset olisivat erilaiset seisoville pyydyksille (mukaan lukien troolit, nuotat ja niiden ohessa käytettävät köydet ja kohot yms.) ja vapakalastusvälineille (mukaan lukien pilkit ja onget sekä näiden ohessa käytettävät siimat, kohot yms.). Seisoville pyydyksille järjestettävä keräysverkosto koostuisi kiinteistä keräyspisteistä, jotka tuottajayhteisö voisi järjestää vaihtoehtoisesti kattavalla noutopalvelulla tai kiertävällä keräyksellä. Vapakalastusvälineiden keräys voitaisiin järjestää kampanjaluontoisesti tuottajien itsensä suunnittelemana niin, että se kohdistettaisiin kierrätettäviin, uudelleenkäytettäviin sekä ympäristöhaittoja aiheuttaviin kalastusvälineisiin, eli kaikkia tuottajavastuun alaisia vapakalastusvälineitä ei tarvitsisi kerätä. Vesiviljelyvälineiden keräykselle ei määriteltäisi erillistä keräysverkostovaatimusta vaan lähtökohtaisesti se voisi toimia yritysten välisenä toimintana. Tuottajien ei tällöin välttämättä tarvitsisi liittyä tuottajayhteisöön vaan ne voisivat rekisteröityä suoraan Pirkanmaan ELY-keskuksen tuottajarekisteriin.

Kalastusvälinejätteen kansalliseksi erilliskeräysasteeksi säädettäisiin lain nojalla annettavalla asetuksella 10 prosenttia. Kalastusvälinejätteen määrästä ei ole tällä hetkellä luotettavaa tutkimustietoa. Esityksessä tarkoitettua erilliskeräysverkoston kautta tullaan jatkossa saamaan tietoa kalastusvälinejätteen määrästä ja tiedon kertyessä vähimmäiskeräysastetta voidaan päivittää.

Uusi kustannusvastuu keräysjärjestelmistä ja siivouksesta

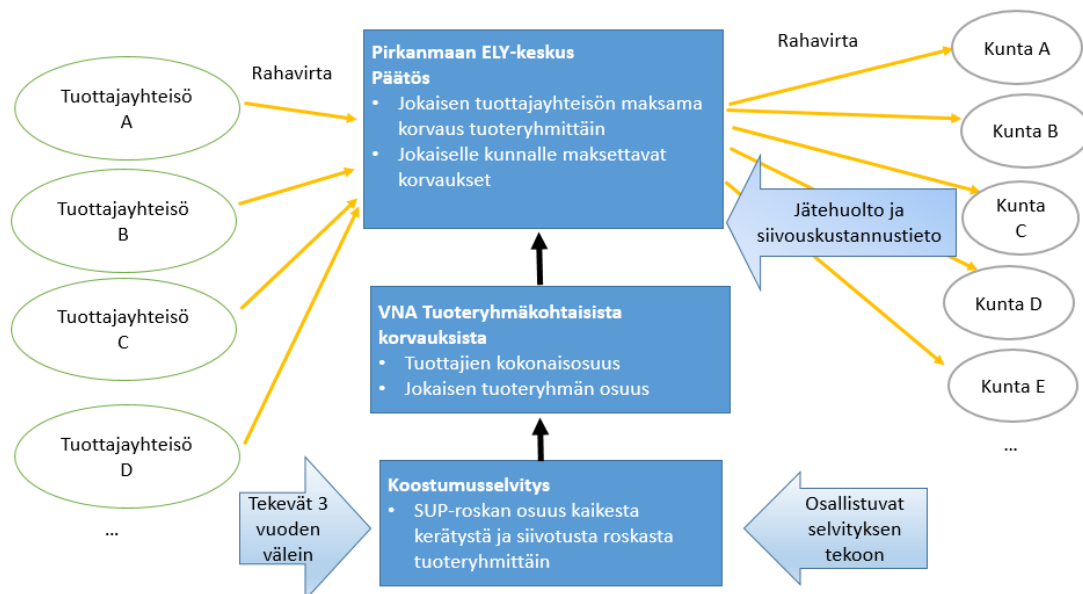
SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämä eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva kustannusvastuu julkisista keräysjärjestelmistä ja siivouksesta pantaisiin täytäntöön lakiin lisättävillä uusilla tuottajavastuusäännöksillä ja lain valtuussäännösten nojalla annettavalla asetustasoisella sääntelyllä. Kustannusvastuun piiriin kuuluisivat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien, kosteuspyyhkeiden, ilmapallojen, tiettyjen syömävalmiin ruuan elintarvikepakkausten, joustavasta materiaalista valmistettujen pakkausten sekä kääreiden, juomamukien, muovikassien ja enintään kolmen litran juomapakkausten tuottajat. Näille tuottajille säädettäisiin kustannusvastuu tietyistä kuntien jätehuolto- ja siivoustoimista tietyillä kunnan puhtaanapito- ja siivousvastuun piiriin kuuluvilla

yleisillä alueilla. Lakiin sisällytettäisiin erillinen valtuussäännös, jonka perusteella kunta voitaisiin velvoittaa sijoittamaan tietty määrä tupakantumppien erilliskeräykseen tarkoitettuja roskiksia edellä mainituille alueille tuottajien kustannuksella.

Tuottajien kustannusvastuu perustuisi kunnan ilmoittamiin todellisiin siivouskustannuksiin sekä SUP-tuottajille roskien koostumus selvityksen avulla laskettuun osuuteen kunnan ilmoittamista kustannuksista. Laissa ja sen nojalla annettavalla asetuksella määriteltäisiin korvaukset, jotka tuottajat vuosittain maksaisivat kunnille. Asetuksessa säädettyjen tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruus tarkistettaisiin kolmen vuoden välein tehtävän koostumus selvityksen perusteella. Ensimmäinen koostumustutkimus valmistuu vuoden 2022 loppuun mennessä. Tuottajien kustannuksellaan teettämässä koostumus selvityksessä tarkasteltaisiin kuntien keräämien roskien koostumusta, erityisesti tuottajavastuun piiriin kuuluvien SUP-tuotteiden osuutta sekä eri SUP-tuoteryhmien keskinäisiä osuuksia kerätyssä roskassa. Kuntien olisi annettava tuottajille koostumus selvityksen tekemiseen tarvittavat tiedot sekä muutoinkin edesautettava selvityksen tekemisessä.

Uudessa tuottajan kustannusvastuussa käytettäisiin kansallista liikkumavaraa SUP-direktiivin 8 artiklan mahdollistamissa rajoissa. Kustannusvastuun piiriin kuuluvien yleisten alueiden ja direktiivin 8 artiklan 4 kohdan tarkoittamien viranomaisten tai niiden puolesta toteuttamien toimien määrittely olisi viime kädessä kansallinen ratkaisu. Kustannusvastuun piiriin ehdotettavien alueiden jätehuolto ja siivous kuuluu kunnille puhtaanapitolain sekä jätelain 74 §:n ja 76 §:n nojalla. Alueita on sekä asemakaava-alueella että asemakaava-alueen ulkopuolella, mikä olisi perusteltua roskaantumisen ehkäisemiseksi meren rannoilla ja muualla vesiympäristössä SUP-direktiivin tavoitteiden mukaisesti.

SUP-direktiivin 8 artiklan 4 kohdassa tuottajien kustannusvastuuseen liitettyjä kustannustehokkuuden ja välttämättömyyden käsitteitä ei sellaisenaan kirjattaisi kansalliseen lainsäädäntöön. Se, mitkä toimet ovat välttämättömiä ja kustannustehokkaita kutakin kustannusvastuun piiriin kuuluvaa aluetta koskevan jätehuolto- ja siivousvastuun toteuttamisessa, on nykyisen lainsäädännön ja ohjeiden mukaan pitkälti kuntien päätettävissä. Kuntakohtaisissa olosuhteissa on suuria eroja, eikä kaikkia Suomen kuntia koskevien yhtenäisten kriteerien asettaminen lainsäädännössä ole mahdollista. Ympäristöministeriö asettaa (jo perustettavaksi sovitun) seurantaryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa edistää parhaiden jätteiden ja roskien keräys- ja siivouskäytäntöjen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa. Ehdotus lähtee siitä, että osapuolten yhteistyö seurantaryhmässä varmistaa riittävässä määrin sen, että kuntien toteuttamat roskien keräys- ja siivoustoimet ovat direktiivin tarkoittamalla tavalla välttämättömiä ja kustannustehokkaita ja ne vahvistetaan asianomaisten kesken avoimella tavalla.

Kuva 2. Uuden kustannusvastuun toteutuminen ja sen määräytymisperusteet. Pirkanmaan ELY-keskus tekee päätöksen (48 e §), jossa määrätään kunkin tuottajayhteisön maksuosuus kuntien siivouskustannuksista sekä määritetään kullekin kunnalle maksettava osuus. Rahavirta kustannuksista kulkee tuottajilta Pirkanmaan ELY-keskuksen kautta kunnille. Kunnat ilmoittavat jätehuolto- ja siivouskustannuksensa, mukaan lukien erillisen tupakkajätteelle tarkoitetun jäteinfraan kustannukset Pirkanmaan ELY-keskukselle. Pirkanmaan ELY-keskus tekee päätöksensä maksettavista korvauksista jätelain ja valtioneuvoston asetuksen perusteella. Asetuksen valmistelun pohjana käytetään muun muassa 48 f §:n koostumusselvitystä.

Ehdotuksen mukaan kunta ilmoittaisi roskien keräys- ja siivouskustannuksensa vuosittain toukokuun loppuun mennessä Pirkanmaan ELY-keskukselle. Kustannusten ilmoittaminen olisi edellytys korvausten saamiselle. Pirkanmaan ELY-keskus tekisi ilmoitettujen kustannustietojen sekä laissa ja asetuksessa säädettyjen kustannusvastuuperusteiden perusteella päätöksen jokaisen tuottajarekisteriin merkityn tuottajayhteisön ja tuottajan maksamasta korvauksesta sekä jokaisen kunnan saamasta korvauksesta. Päätökseen voisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Pirkanmaan ELY-keskus perisi korvaukset tuottajayhteisöiltä tai tuottajilta ja tilittäisi ne kunnille.

Käytännössä korvaus maksettaisiin aina korvauksen määräytymisvuotta seuraavan vuoden loppupuolella, eli kun vuosi 2023 olisi ensimmäinen määräytymisvuosi, ensimmäiset korvaukset maksettaisiin vuoden 2024 syksyllä. Tuottajat ja Kuntaliitto ovat sopineet, että korvauskaudella 2023–2025 tuottajien kustannusvastuun suuruutta määritettäessä käytettävä kuntien kokonaiskustannus olisi 4,79 €/asukas/vuosi. Tähän päädyttiin Kuntaliiton vuonna 2020 teettämän selvityksen perusteella. Korvausperusteissa siirryttäisiin todellisiin kunnan ilmoittamiin kustannuksiin vuoden 2026 kustannuksista alkaen.

Edellä selostetut tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyyn liittyvät kansalliset ratkaisut täyttäsivät direktiivin vaatimukset, joiden mukaan kustannusvastuu on määritettävä kaikille toimijoille avoimella tavalla ja joiden mukaan kustannusvastuun suuruuden laskentamenetelmän on oltava oikeasuhtainen.

4.1.3 Muovisten juomapakkausten tuotevaatimukset

SUP-direktiivin 6 artiklan edellyttämät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia koskevat tuotevaatimukset pantaisiin täytäntöön lain nojalla annettavalla asetuksella. Korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskeva tuotekohtaisena asetettava vaatimus vastaisi direktiivin vaatimusta, sillä sen täytäntöönpanossa ei ole kansallista liikkumavaraa. Kierrätetyn muovin pitoisuutta juomapulloissa koskevan vaatimuksen täytäntöönpanossa käytettäisiin kansallista liikkumavaraa siten, että vaatimusta ei asetettaisi pullo- tai tuottajakohtaisena, vaan se koskisi kaikkia tuottajia yhteisesti ja laskettaisiin direktiivin mukaisesti kaikkien Suomessa markkinoille saatettujen juomapullojen sisältämän kierrätetyn muovin keskiarvona.

4.1.4 Muovipullojen erilliskeräysvaatimukset

SUP-direktiivin 9 artikla jättää erilliskeräyksen toteuttamiskeinot jäsenmaan harkittavaksi. On tarkoituksenmukaista, että Suomi hyödyntää erilliskeräysvaatimusten täytäntöönpanossa jo olemassa olevaa tehokasta pantillista juomapakkausten palautusjärjestelmää (panttijärjestelmä) sekä pakkausjäte- ja jäteasetuksessa muovipakkauksille säädettyä erilliskeräysvelvoitetta. Täytäntöönpanossa on kuitenkin huomioitava panttijärjestelmän ulkopuolelle jääviä juomapulloja koskevat raportointivelvoitteet, jotta niiden määrät saadaan laskettua mukaan erilliskeräysvelvoitteeseen. Näin ollen erilliskeräysvaatimukset pantaisiin täytäntöön asetuksella siten, että erilliskeräysvaatimus koskisi yhteisesti sekä panttijärjestelmään kuuluvia, että siihen kuulumattomia juomapulloja. Panttijärjestelmän ylläpitäjän katsottaisiin täyttävän uudet erilliskeräysvaatimukset, jos se täyttää juomapakkausten palautusjärjestelmästä annetussa valtioneuvoston asetuksessa jo nykyisin säädetyt uudelleenkäyttö- ja kierrätysvelvollisuudet. Panttijärjestelmään kuulumattomien juomapullojen tuottajien tulisi osaltaan vastata, että uudet kaikkia muovipulloja yhteisesti koskevat erilliskeräysvaatimukset saavutetaan.

Direktiivin edellyttämien erilliskeräysvaatimusten sisällyttäminen asetustason sääntelyyn ei tarkoittaisi merkittäviä käytännön muutoksia erilliskeräyksen toteuttamiseen. Panttijärjestelmän kautta muovipulloista palautuu jo nykyisin 92 %. Panttijärjestelmän ulkopuolelle jäävien muovipullojen määrästä ei ole käytettävissä tarkempaa tietoa, mutta määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen. Tuottajien tulisi kuitenkin nykyisestä poiketen raportoida erikseen myös markkinoille saatettujen ja erilliskerättyjen pantittomien muovipullojen määrästä. Erilliskerättyjen pantittomien muovipullojen määrän arviointi edellyttäne tehtäväksi erilliskerätyn muovipakkausjätteen koostumusselvityksiä.

4.1.5 Kuluttajien tiedottaminen ja neuvonta, kirjanpito- ja tiedonantovelvoitteet sekä raportointi

SUP-direktiivin 10 artiklan edellyttämä kuluttajavalistus säädettäisiin muovia sisältävien kalastusvälineiden ja eräiden kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tuottajien järjestämisen ja kustannusvastuulle. Tämä tarkoittaisi, että tuottajat vastaisivat järjestämänsä tiedottamisen kustannuksista. Tässä käytettäisiin kansallista liikkumavaraa, sillä SUP-direktiivin 10 artikla jättää jäsenmaiden päätettäväksi, miten sen vaatimukset toteutetaan. Direktiivin 8 artikla kuitenkin edellyttää, että tuottajat huolehtivat 10 artiklassa tarkoitettujen valistustoimenpiteiden kustannuksista. Kuluttajietiedotuksen sisältövaatimukset olisivat sääntelyn piiriin kuuluvilla tuottajilla muita tuottajia huomattavasti yksityiskohtaisemmat. Vaatimukset toteutettaisiin jätelain 51 §:llä

ja sen 4 momentin nojalla annettavilla asetuksilla. Muovia sisältävien tupakkatuotteiden osalta direktiivin tiedottamis- ja neuvontavaatimus kohdennettaisiin kuitenkin tuottajien sijasta kuntaan. Näin varmistettaisiin osaltaan tupakkalainsäädännössä asetetun tupakkatuotteiden markkinoitkiellon toteutumista.

SUP-direktiivin 13 artiklan mukaisen EU-raportoinnin edellyttämä tiedonkeruu säädettäisiin lain nojalla annettavassa asetuksessa sääntelyn piiriin kuuluvien tuottajien velvollisuudeksi. Tämä tarkoittaisi, että tuottajat vastaisivat tiedonkeruun kustannuksista. Lisäksi asetustason sääntelyssä säädettäisiin Pirkanmaan ELY-keskuksen velvollisuudeksi toimittaa tuottajilta koostuista tiedosta koostuvat kansalliset raportit EU:n komissiolle komission täytäntöönpanosäädösten mukaisesti. Tässä olisi käytetty kansallista liikkumavaraa, sillä direktiivi ei ota kantaa siihen, miten EU-raportoinnin edellyttämät tiedot tulee kansallisesti kerätä ja kenen vastuulla on toimittaa kansalliset raportit EU:n komissiolle.

4.1.6 Kansalliset kulutuksen vähennystoimet

SUP-direktiivin 4 artiklan edellyttämät kansalliset kulutuksen vähennystoimet toteutetaan ympäristöministeriön ja toimialojen välillä solmitulla green deal -sopimuksella, joka allekirjoitettiin 4.3.2022.³⁴ Mukana ovat Elintarviketeollisuusliitto ry, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, Päivittäistavarakauppa ry ja Suomen Pakkausyhdistys ry.

Green deal -sopimuksella tavoitellaan direktiivin mukaisesti muovisten kertakäyttöisten elintarvikepakkausten ja juomamukien (yhdessä annospakkaukset) kunnianhimoista ja pysyvää kulutuksen kappalemääräistä vähentämistä. Tavoitteiden saavuttamista seurataan tonneina (muovin ja muun materiaalin kokonaismäärät). Seurantaan tarvittavat määrälliset tiedot kerätään kalenterivuositain tuottajavastuuraportoinnin yhteydessä. Lisäksi tavoitteena on, ettei osittain muovista valmistettujen annospakkausten sisältämän muun materiaalin kokonaistonnimäärä kasva vuoden 2022 tasosta.

Mikä tahansa sopimuksen tavoitteiden edistämisen kannalta oleellinen yritys tai muu yhteisö voi sitoutua sopimukseen. Yritykset toteuttavat vapaaehtoisesti toimia, jotka tukevat sopimuksen tavoitteiden saavuttamista. Yksittäisellä yrityksellä on vapaus valita omat toimensa. Toimialat kuitenkin kokonaisuutena vastaavat siitä, että toimialoilla toteutetaan toimia, jotka johtavat annospakkausten kappalemääräiseen kulutuksen vähenemiseen. Tällaisia toimia ovat annospakkausten korvaaminen uudelleenkäytettävillä pakkauksilla, muovia sisältämättömillä kertakäyttöisillä pakkauksilla ja uudelleenkäytettävillä astioilla taikka annospakkausten käytöstä kuluttajilta perittävä maksu.

Edellä selostettu tarkoittaa, että SUP-direktiivin 4 artiklan täytäntöönpanossa käytetään kansallinen liikkumavara täysimääräisesti. Vähennystoimien toteuttaminen ensisijaisesti green deal -sopimuksella tarjoaa toimialoille mahdollisuuden kohdentaa vähennystoimet niiden näkökulmasta tehokkaimmalla ja toimivimmalla tavalla pakkauksiin, joissa on suurin potentiaali vähentämiselle. Lisäksi tarjolla on laaja valikoima toimia, joista yritykset voivat valita itselleen sopivimpia. Liikkumavaraa on hyödynnetty myös, kun on valittu, että Suomi raportoi Euroopan komissiolle ja seuraa sopimuksen tavoitteiden saavuttamista tuotteiden kappalemäärien sijaan niiden sisältämän muovin määrän avulla, joka vastaa paremmin nykyisen tuottajavastuurapor-

³⁴ Muovisten kertakäyttöisten annospakkausten kulutuksen vähentämistä koskeva green deal -sopimus: <https://sitoumus2050.fi/muoviset-annospakkaukset#/>

toinnin kautta kerättäviä tietoja. Mikäli sopimuksella ei esimerkiksi saavuteta vaadittavaa yrittävyyttä tai näyttää siltä, ettei asetettuja tavoitteita todennäköisesti saavuteta, kulutuksen vähentämistä edistetään lainsäädännöllä.

4.1.7 Pakkauksen tuottajan määritelmän muuttaminen ja valvonnan tehostaminen

Nykyinen pakkausten tuottajavastuusäntely koskee tuottajia, joiden liikevaihto ylittää miljoona euroa. Tämä aikanaan kansallisista syistä säädetty liikevaihtoraja poistettaisiin jätedirektiivin 8 a artiklassa säädettyjen laajennettua tuottajavastuuta koskevien vähimmäisvaatimusten, pakkausjätedirektiivin 7 artiklassa edellytetyn kaikkia pakkauksia koskevan tuottajavastuujärjestelmän sekä SUP direktiivin 8 artiklassa säädetyn laajennetun tuottajavastuun täytäntöön panemiseksi. Liikevaihtorajan poisto lisäisi tuottajavastuullisten pakkaustuottajien lukumäärää merkittävästi.

Tuottajien lukumäärän kasvua pyrittäisiin rajoittamaan lisäämällä lakiin pakkausten tuottajan määritelmästä poikkeava uusi palvelupakkausten ja viljelijäpakkausten tuottajan määritelmä. Palvelu- ja viljelijäpakkausten tuottajana pidettäisiin tuotteen pakkaajan tai pakatun tuotteen maahantuojan sijasta kyseisen pakkausten valmistajaa tai maahantuojaa. Palvelupakkausina pidettäisiin sellaisia pakkauksia, joita käytetään elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla suoraan kuluttajalle. Viljelijäpakkausina pidettäisiin pakkauksia, joita käytetään käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaamiseen maa- ja puutarhatalouden yrityksissä. Lisäksi säädettäisiin paalirehujen pakkaamiseen käytettävät materiaalit tuottajavastuovelvoitteiden ulkopuolelle. Pakkaustuottajien määrän pienentäminen palvelu- ja viljelijäpakkausten tuottajan määritelmän avulla perustuisi siihen, että kyseisten pakkausten valmistajia on huomattavasti vähemmän kuin tuotteiden pakkaajia. Muiden kuin palvelu- ja viljelijäpakkausten tuottajan määritelmä säilyisi ennallaan. Uusien vaatimusten aiheuttamaa hallinnollista taakkaa pienille tuottajayrityksille voitaisiin vähentää säätämällä pakkausjäteasetuksessa jätelain 63 §:n nojalla niille kevennetyt rekisteröinti- tai raportointivaatimukset.

Pakkausten tuottajan määritelmään ehdotettu muutos edellyttäisi entistä tarkempaa tietoa tuottajavastuun hoitamisesta tuotteen koko myyntiketjun eri vaiheissa. Jätelain 55 §:ään ehdotetaan lisättäväksi jakelijalle ja muulle yritykselle sekä julkiselle hankintayksikölle, joka hankkii käyttöönsä tuottajavastuunalaisia tuotteita, velvollisuus varmistaa, että näiden tuotteiden tuottaja kuuluu tuottajarekisteriin. Ehdotus koskisi kaikkia tuottajavastuun alaisia tuotteita ja auttaisi myös muiden tuotteiden osalta varmistamaan tuottajavastuun hoitamista ja edistäisi vapaamatkustajavalvontaa.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Yhteenvedo vaikutuksista ja vaikutustenarvioinnin toteuttamisesta

Esityksen vaikutuksia on arvioitu virkatyönä osana esityksen valmistelua. Vaikutustenarvioinnin aineistona on käytetty lausuntopalautetta, kohdassa 1.2.2 mainittuja konsulttiselvityksiä, komission SUP-direktiivistä tekemää vaikutustenarviointia, sidosryhmäkeskusteluja ja asiantuntijanäkemyksiä, sekä tuottajavastuuseen liittyvien ehdotusten osalta jossain määrin myös aikaisempiin säädöshankkeisiin sisältyviä vaikutustenarviointeja.³⁵

Esityksen vaikutukset muodostuvat yhteisvaikutuksena jo aikaisemmin täytäntöön pantujen SUP-direktiivin vaatimusten ja asetustason täytäntöönpanosäätelyn kanssa. Osa vaikutuksista muodostuu yhteisvaikutuksena muiden politiikkatoimien kanssa, kuten kohdassa 3.2. mainittujen valtakunnallisen jätesuunnitelman, muovitiekartan ja merenhoidon toimenpideohjelman.

SUP-tuotteiden valmistajille ja maahantuojille sekä SUP-tuotteita käyttäville yrityksille aiheutuu esityksen toimista erilaisia kustannuksia. Yritykset siirtävät nämä kustannukset tuotteiden hintoihin, mikä lisää kuluttajien kustannuksia. Lisäksi kuluttajille voi aiheutua vaivaa uudelleenkäytettäviin vaihtoehtoihin siirtymisestä. Valvontaviranomaisten työmäärä ja siten henkilöstötarve lisääntyvät.

Toisaalta esitys avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia kertakäyttöisiä muovituotteita korvaaville tuotteille. On kuitenkin epävarmaa, missä määrin yritykset tarttuvat näihin mahdollisuuksiin. Hyötyjä koituu ympäristölle, eläimille ja ihmisten viihtyvyydelle roskaantumisen vähentymisen vuoksi. Esityksen toimet voivat myös vähentää luonnonvarojen käyttöä ja siten hillitä ilmastonmuutosta. Ympäristövaikutusten toteutuminen ja mittakaava ovat kuitenkin epävarmoja. Jos muovivia korvataan ympäristön kannalta haitallisemmilla ratkaisuilla, toimet voivat jopa lisätä luonnonvarojen käyttöä.

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

4.2.2.1 Direktiivistä tehty vaikutustenarviointi ja sen soveltuminen Suomessa

Komissio arvioi SUP-direktiivin neuvotteluvaiheessa, että direktiivin avulla vältettäisiin ympäristövahinkoja EU:ssa 11 miljardin euron edestä. Yrityksille aiheutuisi EU:ssa kustannuksia sääntöjen noudattamisesta noin 2 miljardia euroa ja jätehuollosta 510 miljoonaa euroa. Kuluttajille direktiivi toisi säästöjä noin 6,5 miljardia euroa, mutta heille koituisi siitä myös jonkin verran vaivaa. Arvioidut säästöt syntyisivät, kun kertakäyttötuotteista siirryttäisiin kestotuotteisiin. Kalastusvälineiden osalta toimialalle aiheutuvat kustannukset olisivat noin 0,16 prosenttia tuloista.³⁶

SUP-direktiivin täytäntöönpanosta Suomessa aiheutuvien euromääräisten vaikutusten ja yritysvaikutusten arviointi on vaikeaa, sillä tiedot ovat puutteellisia. Myös eri toimijoilta saatujen

³⁵ Kuten edellä kohdassa 1.1 on tuotu esiin, SUP-direktiivin sisältämät tuotekiellot ja merkintävaatimukset on saatettu kansalliseen lainsäädäntöön jo aikaisemmin EU:n jätēsäädöspaketin yhteydessä ja tältä osin vaikutukset on arvioitu osana hallituksen esityksen (HE 40/2021 vp) eräitä muovituotteita koskevan valtioneuvoston asetuksen (771/2021) vaikutusten arviointia.

³⁶ Kuten kohdassa 1.2.1 on mainittu, direktiiviehdotusta koskevat komission taustaselvitykset, vaikutusarviot ja yhteenvedot sidosryhmäkuulemisten tuloksista löytyvät komission verkkosivulta https://ec.europa.eu/environment/topics/plastics/single-use-plastics_en.

arvioiden mukaan yrityksille aiheutuvia kokonaiskustannuksia on vaikea arvioida. Erityisesti muovin ja kertakäyttöisten muovituotteiden määritelmät ja niiden tulkinta vaikuttavat välittömästi siihen, mitkä tuotteet ovat SUP-direktiivin soveltamisalassa ja tämän esitysten mukaisten ehdotusten piirissä. Näillä määritelmillä on keskeinen merkitys yritysvaikutusten kannalta, esimerkiksi tarjoaako sääntely mahdollisuuksia suomalaiselle tuotekehitykselle.

4.2.2.2 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Tuottajat siirtävät tuottajavastuusta aiheutuvat kustannukset tuotteiden hintoihin, jolloin kustannukset tulevat lopulta kuluttajien maksettaviksi. Käytössä olevan aineiston perusteella ei voida luotettavasti arvioida hinnan nousun suuruutta eri tuoteryhmissä. Pitkään käytössä olleiden tuottajavastuujärjestelmien kustannusvaikutus tuotteen hintaan ei ole kuluttajan kannalta ollut merkittävä. Tuottajiin kohdistuvat vaatimukset, ja sen vuoksi myös tuottajavastuusta aiheutuvat kustannukset, ovat kuitenkin lisääntyneet tietyillä tuottajavastuualoilla merkittävästi jo ennen SUP-direktiiviä. Koska kustannus jakautuu suureen tuotemäärään, on perusteltua arvioida, että uusien SUP-tuottajavastuusäännösten vaikutus tuotteiden hintojen nousuun jää niin vähäiseksi, ettei se vaikuta kotitalouksien taloudelliseen asemaan.

Myöskään pakkauksen tuottajan uudelleenmäärittely ei vaikuta kotitalouksien taloudelliseen asemaan. Pakkauksien jätehuoltoa koskevat vaatimukset ja sitä kautta jätehuoltopalvelut ovat kotitalouksille samat riippumatta siitä kuka on tuottajavastuullinen taho. Tuottajien kustannukset siirtyvät pakkauksien ja tuotteiden hintoihin, joten käytännössä kuluttaja maksaa viimekädessä tuottajavastuusta aiheutuneet kustannukset. SUP-direktiivistä johtuvien uusien kustannusten suuruutta pakkauskohtaisesti ei käytössä olevien tietojen perusteella voida arvioida. Vaikutus tuotteen kokonaishintaan, josta pakkaus-kustannukset muodostavat vain pienen osan, ei kuitenkaan ole kuluttajan kannalta merkittävä.

SUP-direktiivin edellyttämät kulutuksen vähentämistoimet näkyvät suoraan kuluttajille, kun muovisia kertakäyttöisiä pakkauksia korvataan esimerkiksi uudelleenkäytettävillä vaihtoehtoilla tai muovisia sisältämättömillä pakkauksilla, tai kuluttajaa ohjataan pois muovisten kertakäyttöisten pakkausten käytöstä niistä perittävän maksun avulla. Uudelleenkäytettävät pakkausvaihtoehdot edellyttävät kuluttajalta käyttäytymisen ja asenteen muutosta, sillä ne eivät välttämättä ole yhtä helppokäyttöisiä kuin kertakäyttöiset pakkaukset. Uudelleenkäytettävät vaihtoehdot voivat vaatia rinnalleen esimerkiksi kännykkäsovelluksia, joiden hyödyntäminen ei ole kaikille kuluttajille luontaista.

Uudet pakkausmateriaalit edellyttävät kuluttajilta paneutumista eri materiaalien tunnistamiseen sekä lajitteluun, kun on yhä vaikeampaa tunnistaa, mihin jättejakeeseen mikäkin pakkaus kuuluu lajitella. Mikäli yritykset ottavat hintaohjauksen käyttöönsä, voi kuluttaja saada säästöjä ostamastaan ruoasta tai juomasta esimerkiksi suosimalla uudelleenkäytettäviä pakkauksia. Toisaalta muovisista kertakäyttöisistä pakkauksista kuluttajilta perittävät maksut voivat nostaa noutoruoan tai -juoman hintaa. Kertakäyttöisten muovisten pakkausten korvaaminen muista materiaaleista valmistetuilla pakkauksilla ja uudelleenkäytettävillä ratkaisuilla saattaa nostaa pakkaamisesta yrityksille aiheutuvia kustannuksia, jotka yritys saattaa lopulta siirtää kuluttajille maksettaviksi osana ruoan ja juoman ulosmyyntiä.

4.2.2.3 Yritysvaikutukset

Yleistä

Esityksen ehdotuksista aiheutuu yrityksille ainakin liiketoiminnallisia ja hallinnollisia kustannuksia sekä vaikutuksia yritysten investointeihin, tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja innovaatioihin. Vaikutukset kohdistuvat sekä SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden valmistajiin ja maahantuojiin, että niitä käyttäviin yrityksiin.

Vaikutuksia SUP-tuotteita valmistaville suuryrityksille voi lieventää mahdollisuus kohdentaa tuotantoa Euroopan ulkopuolelle. Tuotantoa siirrettäessä yritysten markkina-asemassa ei välttämättä tapahdu suuria muutoksia, vaikka toiminta Suomessa muuttuu. Osa yrityksistä voi muuttaa tuotantoaan niin, että muovi korvataan jollain muulla materiaalilla, jolloin direktiivin velvoitteita ei enää sovelleta valmistettaviin tuotteisiin.

Vaikutukset innovaatiotoimintaan ja investointeihin

SUP-direktiivin täytäntöönpanon valmisteluun on liittynyt merkittävää epävarmuutta sen soveltamisalaan kuuluvista tuotteista. Komission muovin ja kertakäyttöisten muovituotteiden määrittelyä koskevat suuntaviivat myöhästyivät vuodella direktiivin asettamasta aikataulusta. Esityksen muovin määritelmä vastaa SUP-direktiivin määritelmää, jossa muovin osuudella (pitoisuudella) ei ole merkitystä arvioitaessa sitä, kuuluuko tuote lain soveltamisalaan vai ei. Yritykset, jotka ovat panostaneet vähän muovia sisältäviin tuotteisiin, menettävät kilpailuetunsa ja kokevat investointiensa menneen hukkaan. Komission suuntaviivoissa tehty linjaus jättää tietyt regeneroidusta selluloosasta valmistetut tuotteet SUP-direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle antaa yrityksille mahdollisuuden tuoteinnovaatioihin, joissa SUP-tuotteita korvataan esimerkiksi jättepuuvillasta tai kierrätyspaperista valmistetuilla tuotteilla.

Komissio ei vielä ole linjannut, kuuluvatko vesipohjaisella dispersiotekniikalla toteutetusta materiaalista valmistetut tuotteet SUP-direktiivin soveltamisalaan vai eivät. Mikäli kyseiset tuotteet jäävät soveltamisalan ulkopuolelle, investointi- ja innovaatiopanostukset kohdistuvat jatkossa kyseiseen teknologiaan. Päinvastaisessa tapauksessa ratkaisuna voi olla aivan uusia materiaali-teknologioita. Rajanveto-ongelmia ja epävarmuutta tulkinnoista voi olla jatkossa myös näiden uusien materiaali-teknologioiden kohdalla. Tällä on todennäköisesti negatiivinen vaikutus näitä tuotteita valmistavien yritysten investointi- ja innovaatiohalukkuuteen.

SUP-direktiivin täytäntöönpano on jo nyt vahvistanut kysyntää muovia korvaaville materiaaleille. Tämä tarjoaa mahdollisuuksia suomalaiselle innovaatiotoiminnalle. Ainakin luonnonpolymeeripohjaisten (muuntumattomat luonnonpolymeerit) ja ei-polymeeristen pinnoitteiden kehittämisen selluloosakuitupohjaisille pakkausmateriaaleille vauhdittunee. Myös kuitupohjaisten pakkausmateriaalien kehittäminen voi vauhdittua. Pakkausvalmistajille voi avautua uusia liiketoimintamahdollisuuksia, mutta haasteena on uusien raaka-aineiden saatavuus ja niiden hintojen vaihtelu maailmanmarkkinoilla.

SUP-direktiivin täytäntöönpanon voidaan myös arvioida käynnistäneen jonkin verran kokeiluja ja liiketoimintaa ratkaisuisissa, jotka perustuvat kertakäyttöisten tuotteiden korvaamiseen uudelleenkäytettävillä ratkaisuilla. Kokeilut ja liiketoiminta voivat liittyä esimerkiksi kestokäyttöisten pakkausten digitaalisesti ohjattuun jakelu- ja palautusjärjestelmään, yhä enemmän käyttökertoja kestävien pakkausten kehittämiseen, kuluttajille myytävien omien kestopakkausten kehittämiseen sekä myyntiin tai irtomyyntiin ostajan omaan pakkaukseen.

Pyrkimys kertakäyttöisten tuotteiden korvaamiseksi osin uudelleenkäytettävillä tuotteilla vahvistaa uudenlaista liiketoimintaa, kuten panttiin perustuvaa ateriapakkausten palautuspalvelu-toimintaa. Tämän tyyppisiä palveluita on Suomessa toistaiseksi lähinnä suurissa kaupungeissa. Muissa EU-maissa tämä on yleisempää. EU-komissio ei ole tosin asettanut määräyksiä uudelleenkäytettävien pakkausten tai tarjoiluastioiden pesulle, ja vastuu on jätetty ruoantoimittajalle, mikä saattaa vähentää niiden halua hyödyntää näitä ratkaisuja.

Esityksen vaikutus uudelleenkäytettävien pakkausten käyttöönottoon on epävarmaa. Vaikka on epätodennäköistä, että uudelleenkäytettävät tuotteet korvaisivat suuressa määrin ja nopeasti kertakäyttöisiä tuotteita, pidemmällä aikavälillä kertakäyttöisten muovituotteiden käyttö voi vähentyä. Uudelleenkäytettävien pakkausten materiaalina voidaan käyttää täysin muovittomia metallisia, keraamisia ja lasisia ratkaisuja, mutta materiaalina on usein käytetty – ja tullaan todennäköisesti käyttämään – muovia.

Hallinnolliset kustannukset

Esityksessä ehdotetut tuottajavastuuelvoitteet ja muut vaatimukset lisäävät suoraan tai välillisesti yritysten hallinnollisia kustannuksia. Hallinnollisia kustannuksia yrityksille aiheutuu tuottajaksi rekisteröitymisestä, tuottajayhteisön perustamisesta tai siihen liittymisestä, tuottajavastuuvaatimukseen, tuotevaatimukseen sekä erilliskeräysvaatimukseen liittyvistä erilaisista kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuuksista sekä uuden kustannusvastuun toteuttamiseksi määriteltävien tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksamisesta kunnille.

Hallinnolliset kustannukset kohdistuisivat suureen joukkoon yrityksiä. Tuottajavastuullisten yritysten lukumäärä kasvaisi ensinnäkin uusien tuottajavastuullisten tuoteryhmien vuoksi. Karkean arvion mukaan kyse olisi yhteensä muutamasta sadasta yrityksestä. Näistä kalastusvälineiden tuottajia olisi noin 80. Tuottajavastuullisten yritysten lukumäärä kasvaisi myös pakkausten tuottajan soveltamisalaa rajaavan 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistamisen ja uuden palvelupakkausten tuottajan määritelmän vuoksi. Nämä muutokset lisääisivät uusien tuottajavastuullisten yritysten määrää arviolta 21 000–36 000 yrityksellä sekä noin 4 000 maatalousalan yrittäjällä (ks. tarkemmin uusien tuottajavastuullisten yritysten määrän arvioinnista jäljempänä tämän jakson kohdassa ”Pakkausten tuottajan määritelmän muuttamisen yritysvaikutukset”). Pienille yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa voitaisiin vähentää jonkin verran säätämällä jätelain 63 §:n nojalla kevennyksistä rekisteröinti- ja raportointivaatimuksista tällaisille yrityksille.

Käytännössä hallinnollisissa kustannuksissa on kyse yritysten taloushallinnon kustannuksista taikka yrittäjän työajan tai taloushallinnon ostopalveluiden käytöstä. Euromääräisiä arvioita yrityksille aiheutuvien hallinnollisten kustannusten kokonaismäärästä ei siis pystytä antamaan. Hallinnollisten kustannusten kokonaismäärän arviointi edellyttäisi, että käytössä olisi sääntelyä soveltavien yritysten lukumäärän lisäksi luotettava arvio siitä, kuinka paljon hallinnollisia kustannuksia tuottajille tuottajavastuusta keskimääräin aiheutuu. Joka tapauksessa esityksestä aiheutuvat hallinnolliset kustannukset kohdistuvat suhteellisesti raskaimmin pieniin yrityksiin ja toimintaansa aloittaviin yrityksiin.

Muu sääntelytaakka ja kustannukset

Uusi kustannusvastuu keräysjärjestelmistä ja siivouksesta aiheuttaisi tuottajille välittömiä kustannuksia, koska niille säädettäisiin velvollisuus maksaa kunnille korvaukset näistä toimista SUP-tuotteiden osalta. Ensimmäisenä korvauskautena 2023–2025 tuoteryhmäkohtaisten korvausten suuruuden määrittelyn pohjana käytettäisiin kuntien kustannuksena 4,79 €/asukas/vuosi.

Suomen vuoden 2021 asukasluvulla tämä tarkoittaisi lähes 27 miljoonan euron kokonaiskustannusta. Tästä summasta vain SUP-tuotteiden aiheuttamien kustannusten osuus tulisi tuottajien maksettavaksi. Esiselvityksen yksittäisessä koostumusselvityksessä SUP-tuotteiden osuus oli 41 % yleisten alueiden roska-astioiden roskista ja siivotuista roskista 38 %.³⁷ Vuodesta 2026 siirryttäisiin kuntien ilmoittamiin todellisiin kustannuksiin. Voidaan arvioida, että kustannukset tuolloin nousevat, koska sovittu kustannus on todennäköisesti alempi kuin todelliset kustannukset. Koostumustutkimuksen laajemmat tulokset selviävät vuoden 2022 lopulla, jolloin nähdään vastaavatko esiselvityksen yksittäisen tutkimuksen osuudet laajemminkin SUP-tuotteiden osuuksia eri kuntien roskista.

Kalastusvälineiden tuottajavastuu lisää kalastusvälineiden valmistajien ja maahantuojien kustannuksia, jotka ne edelleen siirtävät tuotteen hintaan. Kalastusvälineisiin liittyviä tuottajavastuun kustannuksia on arvoitu karkeasti SER-tuottajayhteisöltä sekä romurenkaiden tuottajayhteisöltä saatujen kustannustietojen pohjalta, koska kalastusvälineiden kertymästä ja jätehuollosta ei ole vielä tietoa. Kyseiset tuottajavastuualat valittiin vertailukohdiksi, koska niiden tuottajavastuun järjestämisessä on kalastusvälinejätteen tuottajavastuun järjestämiseen rinnastettavia piirteitä, kuten valtakunnallinen aluekeräysverkko ja se, että kerätty jäte ei pilaannu säilytyksessä (tälläkin hetkellä satamissa säilytetään verkkoja vuosikausia), jolloin kuljetuksen voi järjestää astioiden täytyessä. Rengasjätettä syntyy kausittain kuten kalastusvälinejätettä. Kalastusvälinejätteen (vain ns. seisovat pyydykset) jätehuollon järjestämisen kustannusarvio on tuottajayhteisölle yhteensä 79 500–177 000 €, josta astiahankinta 4500–27 000 € ja kuljetukset 75 000–150 000 €. Laskelma on suuntaa antava, eikä sisällä jätteen käsittelyn (kierrätys tai energiahyödyntäminen) eikä tuottajayhteisön hallinnoinnin kustannuksia.

Kustannusarviossa kustannukset on laskettu siten, että keräyspisteessä olisi 600-litraisia astioita 1–6 kpl/piste. Kuljetusmatka pisteiden välillä on laskennassa 250 km (kuljetuksen hinta 1,5 euroa/km, maaliskuun 2022 polttoaineen hinnoilla) ja tyhjennys kerran vuodessa (tyhjennys 18 euroa/astia). Todellisuudessa astiamäärä vaihtelee ja kuljetusmatka ei ole kaikkialta sama. Kustannukset muuttuvat myös, jos valitaan erilainen keräysväline. Koska vapakalastusvälinekeräykselle on melko vapaasti tuottajien järjestettävissä, kustannukset voivat keräyksen järjestämisen tasosta riippuen vaihdella hyvinkin voimakkaasti.

Kalastusvälineiden kierrätyksen kustannuksista ei ole laskelmia, mutta KAPYYSI-hankkeen perusteella tarvitaan havaspyydyksille käsin erottelua, mikä nostaa huomattavasti kustannuksia.³⁸ Sitten kun kierrätys on mahdollista (tällä hetkellä ei ole laitospesiteettiä riittävästi Euroopassa), kustannukset nousevat tältä osin merkittävästi. Kierrätyksen kustannukset ovat kuitenkin hyvin erilaiset erilaisille kalastusvälineille, minkä vuoksi käsittelyn kustannuksia on hyvin vaikea arvioida.

Korkin kiinnipysymisvaatimuksen on arvioitu mahdollisesti aiheuttavan merkittäviä kustannuksia toimijoille. SUP-direktiiviin neuvotteluvaiheessa ja direktiivin toimeenpanon vaihtoehtoja koskevassa konsulttiselvityksessä arvioitiin, että juomapulloissa kiinni pysyvä ja avattuna pullon ulkopuolelle roikkuva korkki saattaisi aiheuttaa pullonpalautusjärjestelmien laitekannan (juomapullojen logistiikassa käytettävät kennolevyt ja käsittelyautomaattiikka) laajamittaisen uusimistarpeen. Tämän arvioitiin pahimmillaan voivan aiheuttaa kymmenien miljoonien eurojen liiketoiminnalliset kustannukset pullonpalautusjärjestelmän ylläpitäjille Suomessa. Markkinoilla ei toistaiseksi ole käytössä kiinni pysyviä korkkeja, joten niitä ei ole voitu laajasti testata

³⁷ <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2166-menetelma-yleisilta-alueilta-roska-astioihin-kerattavien-ja-maasta-siivottavien>

³⁸ Kadonneet pyydykset Suomen merialueilla (Kapyysi) -hanke: <https://www.syke.fi/hankkeet/kapyysi>

palautusjärjestelmissä. Toiminnanharjoittajien mukaan prototyypeissä tehtyjen testien pohjalta näyttäisi tukosten riski palautusautomaateissa lisääntyvän sitä mukaan, mitä pidempi lieka korkeissa on. Asiaan on pyritty vaikuttamaan myös kyseiseen tuotevaatimukseen liittyvän EU:n standardin valmistelussa. Standardin valmisteluun osallistuu Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, jonka standardointiryhmän jäsenenä ovat juomapakkausten kannalta keskeiset toimijat (Suomen palautuspakkaus Oy Palpa, Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto, Sinebrychoff, Olvi, Hartwall, Altia). Standardin johdanto-osaan on valmisteltu Suomen Standardoimisliitto SFS:n johdolla maininta, jossa suositellaan, että valmistajat ottaisivat automaattiset palautusjärjestelmät ja niiden vaatimukset huomioon pullojen ja korkkien suunnittelussa. Edellä selostetun perusteella korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskevan tuotevaatimuksen toteuttamisesta aiheutuvia yritysvaikutuksia ei pystytä tämän hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa luotettavasti ja lopullisesti arvioimaan.

Suomessa kaikkien juomapullojen erilliskeräys on varsin tehokasta. Suomen nykyinen panttijärjestelmä pääsääntöisesti täyttää jo nyt direktiivissä vuodelle 2029 säädetyt erilliskeräysvelvollisuudet pantillisten pullojen osalta. Panttijärjestelmän ulkopuolelle jäävien muovipullojen määrästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluviin pulloihin. Koska merkittäviä uusia erilliskeräystoimia ei tarvittaisi, ei SUP-direktiivin erilliskeräysvaatimusten täytäntöönpanosta aiheutuisi merkittäviä uusia kustannuksia.

Panttijärjestelmään kuuluvan yrityksen kustannukset muodostuvat jäsenmaksusta sekä pullokohtaisista rekisteröinti-, pantti- ja kierrätysmaksuista. Panttijärjestelmään kuuluvat juomien valmistajat ja maahantuojat välttyvät maksamasta juomapakkausten valmisteveroa. Juomapakkausten palautusjärjestelmään kuulumattomien pullojen tuottajien on puolestaan maksettava juomapakkausten valmistevero sekä liityttävä pakkausten tuottajayhteisöön ja maksettava tuottajayhteisön liittymis- ja asiakasmaksu sekä materiaalikohtainen kierrätysmaksu markkinoille saattamiensa pullojen osalta. Sekä pantillisen palautusjärjestelmän että pakkausten tuottajayhteisön hinnastot ovat julkisesti saatavilla yhtiöiden verkkosivuilla.³⁹ Pakkausten tuottajayhteisö on arvioinut, että uudet jätelaissa ja jäteasetuksessa säädetyt erilliskeräys- ja kustannusvelvoitteet sekä SUP-direktiivin entistä laajemmat kustannusvastuut nostavat merkittävästi pakkausten tuottajien tuottajavastuumaksuja tulevaisuudessa. Panttijärjestelmään kuulumattomia juomapulloja koskevien erilliskeräystietojen kokoaminen EU-raportointia varten edellyttäisi kuitenkin ko. juomapullojen osuuden selvittämistä muiden panttijärjestelmään kuulumattomien käytöstä poistettujen erilliskeräytyjen muovipakkausten joukosta, ja tietojen vuosittaista raportointia. Tämä edellyttäisi lajittelututkimuksia ja lisäisi tätä kautta tuottajien kustannuksia ja hallinnollista taakkaa jonkin verran.

Käytössä ei ole tietoja, joiden perusteella voitaisiin luotettavasti arvioida SUP-direktiivin edellyttämän kuluttajavalistuksen järjestämisestä tuottajille aiheutuvia kustannuksia. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että kustannuksiin vaikuttaa ainakin valittu tiedottamiskeino ja -kanava. Tätä kautta tuottajat voivat itse vaikuttaa kustannusten suuruuteen.

³⁹ Juomapakkausten palautusjärjestelmän hinnasto: <https://www.palpa.fi/materiaalipankki/#hinnastot>
Suomen pakkauskierrätys RINKI Oy:n hinnasto: <https://rinkiin.fi/app/uploads/2019/12/RINKI-hinnasto-suomi-2020.pdf>

Yritystoiminnan tuotot ja kannattavuus

Muovia korvaavien tuotteiden käyttöönotto voi vaatia tuotantoprosessin muutosta. Uusien pakkausmateriaalien käyttö vaatii tuotteen pakkaajalta usein merkittäviä investointeja pakkauslinjojen muuttamiseen tai täydelliseen uusimiseen. Joidenkin pakkaus- ja materiaalivalmistajien liiketoiminta supistuu todennäköisesti pysyvästi, varsinkin jolleivät ne pysty uudistamaan tarjontaansa. Haasteena on, miten muovia korvaavia materiaaleja ja pakkauksia löydetään elintarvikepakkauksille ja juomamukeille, joiden kulutusta tulee vähentää. Tyypilliset paperi- ja kartonkipohjaiset tuotteet, joissa ei ole lainkaan muovia, eivät sellaisinaan voi aina korvata kokonaan tai osittain muovista valmistettuja kertakäyttöisiä elintarvike- ja juomapakkaamisessa käytettäviä muovituotteita. Näin on erityisesti tuotteissa, joissa edellytetään nesteen tai rasvan eristyskykyä. Joidenkin tuoteryhmien pakkaamisessa korvaavia ratkaisuja on jo markkinoilla saatavilla, useita on kehitysvaiheessa tai tulossa pian markkinoille. Niiden saatavuuteen, teknisiin ominaisuuksiin tai hintaan liittyy kuitenkin vielä epävarmuutta. Monet vaihtoehdot materiaalit ovat vielä muovia kalliimpia.

Kierrätetyn muovin osuutta juomapulloissa koskeva asteittain tiukkeneva vaatimus tarkoittaisi, että kierrätetyn muovin käyttöä Suomessa markkinoille saatettavissa juomapulloissa tulisi lisätä. Tämä kasvattaisi kierrätysmuovin kysyntää. Kysynnän lisääntyminen parantaisi kierrätysmuovimateriaalien markkinoita ja muovin kierrätysyritysten toimintamahdollisuuksia, kun materiaalien kysyntä olisi varmaa. Kysynnän lisääntyminen aiheuttanee kuitenkin kierrätysmuovimateriaalin hinnan nousua silloin, kun materiaalia ei ole riittävästi saatavilla kysyntään nähden. Hintojen nousu aiheuttaisi kierrätysmuovimateriaalia käyttäville yrityksille materiaalikustannusten kasvua. Toisaalta toimijat itse arvioivat, että kierrossa olevan kierrätysmuovin kasvava osuus voisi jatkossa heikentää materiaalin laatua ja siten laskea hintoja.

Materiaaliskustannusten kasvu vaikuttaisi suhteellisesti raskaammin pieniin tuottajiin, joiden ostovoima on heikompi. Pienten tuottajien tilannetta helpottaa kuitenkin se, että kyse ei olisi pullo- tai tuottajakohtaisesta tuotevaatimuksesta ja on mahdollista, että suurten toimijoiden käyttämä kierrätetty muovi riittäisi kansallisen tavoitteen saavuttamisessa.

Pakkauksen tuottajan määritelmän muuttamisen yritysvaikutukset

Ehdotettu pakkausten tuottajavastuuta rajaavan miljoonan euron liikevaihtorajan poistaminen kohtelisi kaikkien pakkausten tuottajia nykyistä tasapuolisemmin ja yhdenmukaisemmin muiden tuottajavastuualojen tuoteryhmien tuottajien kanssa sekä toteuttaisi aiheuttaja maksaa -periaatetta nykyistä paremmin. Tuottajavastuuvaihtojen toteuttamisesta aiheutuvien kustannusten maksuun osallistuisivat kaikki pakkausten tuottajat markkinoille saattamiensa pakkausmäärien mukaisesti yrityksen koosta riippumatta. Tuottajien vastuulla olevaan pakkausten jätehuollon järjestämiseen ja siitä aiheutuviin kustannuksiin muutoksella ei käytännössä olisi vaikutusta, sillä nykyiselläänkin tuottajat ovat huolehtineet alle miljoonan euron liikevaihtorajan yritysten markkinoille saattamien tuotteiden jätehuollosta, kun ne on toimitettu tuottajan järjestämään jätehuoltoon. Myöskään tyhjänä myytävien juomamukien jätehuollon järjestämisestä ei tulisi lisäkustannuksia tuottajayhteisölle, sillä näiden mukien osuus on hyvin pieni verrattuna pakkausten määrään ja niiden jätehuolto voitaisiin järjestää olemassa olevilla pakkausjätteiden kiinteistöittäisellä keräyksellä ja aluekeräyksellä. Uusista tuottajayhteisöön liittyvistä alle miljoonan euron liikevaihtorajan yrityksistä tulisi kuitenkin hallinnollisia kustannuksia tuottajayhteisöille.

Alle miljoonan euron liikevaihdon yrityksiä (pois lukien maatalousyritykset), jotka pakkaavat tuotteita, on noin 31 000–39 000.⁴⁰ Tällaisia yrityksiä ovat esimerkiksi pienet kioskit, kahvilat, ravintolat, kukkakaupat, leipomomyymälät, lahjatavaraliikkeet ja pikaruokapaikat. Ehdotettu uusi palvelupakkausten tuottajan määritelmä, jonka mukaan elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla suoraan kuluttajille käytettyjen pakkausten tuottajana pidettäisiin pakkausten valmistajaa tai maahantuojaa tarkoittaisi kuitenkin sitä, ettei arviolta 2 000–22 000 edellä kuvatun kaltaista pientä yritystä tule tuottajavastuun piiriin. Pienet yritykset olisivat tuottajavastuullisia vain, jos ne tuovat itse maahan palvelupakkauksia tai pakattuja tuotteita tai pakkaavat tuotteita myytäväksi muutoin kuin suoraan kuluttajalle myynnin yhteydessä. Muutokset lisäisivät siten uusien tuottajavastuullisten yritysten määrää arviolta 21 000–36 000 yrityksellä.

Maatalousyrityksistä, joita on kaiken kaikkiaan noin 45 000, lähes kaikkien liikevaihto on alle miljoonaa euroa. Yrityksistä 70 % on kasvinviljely-, 25 % kotieläintuotanto- ja 5 % muita tiloja, joilla ei ole selkeää yhtä tuotantosuuntaa. Maataloudessa on sekä palvelupakkausten pakkaamista (mm. pienviljelytuotteiden myyminen tilalta suoraan kuluttajille), että elintarviketeollisuuteen ja vähittäismyyntiin päätyvien tuotteiden pakkaamista. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry:n (MTK) vuoden 2022 alussa jäsenilleen tekemän julkaisemattoman kyselyn mukaan 48 % vastanneista 268:sta maatalousyrityksestä myi tilalta pakattuja tuotteita (muuta kuin nurmea). Näillä pakattuja tuotteita myyvillä tiloilla 56 %:lla ei ollut lainkaan myyntiä suoraan kuluttajille. Maataloudessa myydään hyvin monenlaisia tuotteita pakattuina myytäväksi, kuten viljaa, siemeniä, lihaa, kananmunia, maitoa, jalostettuja elintarvikkeita, vihanneksia, perunoita, hedelmiä, rehu- ja olkipaaleja ja polttopuita. Yleisin maataloudessa käytetty pakkausmateriaali on edellä mainitun kyselyn mukaan muovi (pussit, korkit, narut, kalvot, lavat), toiseksi yleisin pahvi, paperi tai kartonki (munakennot, laatikot, pussit) ja kolmanneksi yleisin puu (lavat ja laatikot). Käytetyt yrityskohtaiset pakkauskäärät ovat kuitenkin pieniä, kyselyyn vastanneista yli 90 % arvioi käyttävänsä yhteensä alle 5 000 kg kutakin pakkausmateriaalia vuodessa, suurin osa arvioi eri pakkausmateriaaleja käytettävän alle 100 kg vuodessa.

Alle miljoonan euron liikevaihdon maatalousyrityksiä, jotka pakkaavat tilalla muita tuotteita kuin rehua, on karkeasti arvioituna lähes 22 000. Ehdotettu uusi viljelijäpakkausten tuottajan määritelmä, jonka mukaan maataloudessa käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaamiseen käytettävien pakkausten tuottajana pidettäisiin pakkausten valmistajaa ja maahantuojaa tarkoittaisi kuitenkin sitä, ettei arviolta noin 17 000 tuotetta pakkaavaa pientä maatalousyritystä tulisi tuottajavastuun piiriin. Viljelijäpakkausten tuottaja olisi maatilan sijasta pakkausten valmistaja tai maahantuojaja.

Pieniä maatiloja, jotka myyvät nurmea pakattuna ulos maatilalta ja olisivat siten tuottajavastuuvollisia nykyisen pakkauksen tuottajan määritelmän mukaisesti, on karkeasti arvioiden noin 14 000 (MTK:n kyselyn perusteella 53 % nurmen viljelijöistä). Näistä yli 80 % myy nurmea tilalta ulos vain satunnaisesti. Omaan käyttöön pakatun nurmen paalimateriaaleja ei katsottaisi tuottajavastuun alaiseksi, sillä kyse ei olisi lain tarkoittamasta ammattimaisesta markkinoille saattamisesta. MTK:n kyselyn perusteella voidaan arvioida, että korkeintaan noin viidennes kaikesta paalirehun pakkaamiseen käytetystä pakkausmateriaalista täyttäisi tuottajavastuun alaisen pakkauksen määritelmän, eli ei käytettäisi tilan omassa käytössä vaan saatettaisiin markkinoille.

⁴⁰ Selvitys palvelupakkausten määristä Suomessa sekä niiden käyttäjistä, valmistajista ja maahantuojista, Rinki Oy, 2021. Alhaisempi luku on saatu suhteuttamalla Rinkiin rekisteröityneiden, vähintään miljoonan euron liikevaihdon yritysten osuus kyseisen toimialan vähintään miljoonan euron liikevaihdon yritysten kokonaismäärään. Korkeammassa luvussa on oletettu, että kaikki ravitsemusalan yli 9 000 yritystä olisivat tuottajia.

Tälle pienelle osuudelle paalien pakkausmateriaaleista ei olisi tarkoituksenmukaista järjestää omaa tuottajavastuunalaista vastaanotto- ja käsittelyjärjestelmää. Paalirehun pakkaamiseen käytettävillä pakkausmateriaaleille olisikin tarkoituksenmukaisempaa järjestää keräys ja käsittely yhdessä muiden tuottajavastuun ulkopuolelle jäävien (jotka eivät täytä ammattimaisesti markkinoille saatettavan pakkauksen määritelmää) paalien pakkausmateriaalien sekä muiden maataloudessa käytettävien muovien kanssa. Tämän vuoksi maatalouden paalimateriaalit esitetään jätettäväksi pakkausten tuottajavastuun ulkopuolelle. Esitetty pakkauksen tuottajan määritelmän muutos jättäisi kaikki paalattua rehua tilalta ulos myyvät tilat, noin 14 000 yritystä, tuottajavastuun ulkopuolelle. Lisäksi esitetty paalirehun pakkausmateriaalien ulosrajaus pakkausten tuottajavastuusta jättäisi myös näiden pakkausmateriaalien valmistajat ja maahantuojat tuottajavastuun ulkopuolelle. Tuottajavastuu ei myöskään koskisi kuljetuksia, jotka tehdään pakattuina kontteihin tai rekkoihin, sillä ne on rajattu pakkauksen määritelmän ulkopuolelle pakkausjäteasetuksen liitteessä 1 säädettyjen pakkauksen määrittelyn lisäperusteiden mukaisesti.

Ehdotetun muutoksen johdosta tuottajavastuullisia olisivat vain sellaisen maatalousyritykset, jotka itse tuovat maahan viljelijäpakkauksia tai pakattuja tuotteita tai pakkaavat itse käsiteltyjä maataloustuotteita. Käsiteltyjä maataloustuotteita pakkaavia maatalousyrityksiä oli MTK:n kyselyn perusteella 17 % niistä tiloista, jotka myivät tilalta pakattuna muita tuotteita kuin nurmea (mikä on noin 9 % kaikista vastanneista viljelijöistä). Suhteutettuna kaikkiin maa- ja puutarhatalouden yrittäjiin jäisi tuottajavastuun piiriin karkeasti arvioiden noin 4 000 yritystä.

Rinki Oy:n tekemässä palvelupakkauksia koskevassa selvityksessä tunnistettiin kolmisenkymmentä palvelupakkauksia valmistavaa yritystä ja saman verran palvelupakkauksia maahantuovia tukkukauppoja. Näiden samojen yritysten arvellaan osin valmistavan tai maahantuovan myös maataloudessa käytettävät viljelijäpakkaukset (pois lukien rehupaalien pakkaamiseen käytettävät materiaalit). Näiden lisäksi on joitakin yrityksiä, jotka ovat erikoistuneet viljelijäpakkauksen valmistukseen tai maahantuontiin.

Uusien tuottajavastuullisten yritysten tulisi liittyä pakkausten tuottajayhteisöön jätelain 62 §:n mukaisesti. Uusia pieniä alle miljoonan euron liikevaihdon tuottajia koskevat tuottajayhteisöjen perimät kierrätysmaksut olisivat nykyisillä kierrätysmaksuilla ja keskimääräisellä markkinoille saatetulla pakkausmäärällä arvioituna keskimäärin 12–468 € vuodessa riippuen markkinoille saatetusta pakkausmateriaalista. Kuluttajapakkauksen kierrätysmaksut ovat tällä hetkellä 11–234 €/tonni pakkausmateriaalia. Tuottajayhteisöt arvioivat, että pakkausten tuottajavastuun kustannukset tulevat kuitenkin nousemaan, kun tuottajien kustannusvastuu kuntien järjestämän kiinteistökeräyksen kustannuksista tulee sovellettavaksi 1.7.2023 alkaen. Lisäksi tuottajayhteisö voi periä hallinnollisia maksuja tuottajalta pakkausjäteasetuksen 12 §:n mukaisesti, mikä myös lisää yrityksille aiheutuvia kustannuksia.

Pakkausten valmistajan ja maahantuojan tulisi pystyä erittelemään palvelupakkaukset ja viljelijäpakkaukset muista valmistamistaan tai maahantuomistaan pakkauksista. Palvelupakkauksia koskevan selvityksen mukaan yritysten valmiudet eritellä palvelupakkaukseen toimitetut pakkaukset vaihtelevat. Elintarviketeollisuuden päätyttyä lähtökohtaisesti eri pakkauksia kuin kaupan alalle ja ravitsemisalalle varsinaiseen palvelukäyttöön. Erityisesti suuret pakkausvalmistajat erittelevät nämä pakkaukset toisistaan tuotetasolla, joten pakkauksen valmistaja yleensä tietää, mitkä tuotteista päätyisivät palvelupakkauksiksi ja mitkä muiksi pakkauksiksi. Vastaavan voidaan olettaa koskevan myös viljelijäpakkauksia. Joissain tapauksissa kuitenkin samoja pakkauksia voi päätyä valmistajan tai maahantuojan kautta palvelupakkaukseen, kuluttajille sellaisenaan myytäväksi tai vähittäismyyntiin valmiiksi pakattujen tuotteiden pakkauksiksi.

Palvelu- ja viljelijäpakkausten valmistajien haasteena voi lisäksi olla tiedonsaanti ulkomaille päätyvistä pakkauksista, joista ei tarvitsisi maksaa tuottajavastuumaksuja Suomessa. Näiden pakkausten valmistajille ja maahantuojille tulisi taloudellinen kannuste seurata tai arvioida ulkomaille päätyviä palvelupakkauksia entistä tarkemmin. Ulkomaille päätyvien pakkausten määrän oletetaan kuitenkin jäävän kokonaismäärään suhteutettuna vähäiseksi. On kuitenkin huomattava, että pakkausten vientiin liittyvä tiedonsaannin haaste on olemassa myös nykyisellä tuottajan määritelmällä, sillä pakattuja tuotteita voi päätyä toimitusketjujen kautta lopulta ulkomaille, eikä tuottaja pysty näitä välttämättä erittelemään Suomen markkinoille päätyvistä.

Pienille yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa voitaisiin vähentää säätämällä jätelain 63 §:n nojalla pakkausjäteasetuksessa pieniä määriä markkinoille saattaville tuottajille kirjanpitoa ja tiedonantoa koskeva kevennetty menettely.

4.2.2.4 Vaikutukset julkiseen talouteen

Uudella kustannusvastuulla keräysjärjestelmistä ja siivouksesta olisi vaikutuksia kuntatalouteen. Kustannusvastuun toteuttaminen lisäisi kuntien rahoitusta, kun tuottajat maksaisivat kunnille esityksessä tarkoitettut tuoteryhmäkohtaiset korvaukset. Vielä ei kuitenkaan ole ollut käytössä kaikkia kuntien saaman kokonaisrahoituksen määrän arvioimiseen tarvittavia tietoja, mitä käsitellään tarkemmin edellä kohdassa 4.2.2.3 (Muu sääntelytaakka ja kustannukset).

4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Uudet tuottajavastuulliset tuoteryhmät tarkoittaisivat valvottavien tuottajavastuullisten yritysten määrän kasvua. Yritysten määrä kasvaa uusien tuoteryhmien takia yhteensä muutamalla sadalla. Valvonta kattaisi nykyiseen verrattuna kuitenkin kokonaan uusia tuottajavastuuvaihtoja myös vanhoille tuottajille, kuten eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädettävä uusi kustannusvastuu sekä siihen liittyvä kustannusten laskenta ja tilittäminen. Valtakunnallisena tuottajavastuun valvontaviranomaisena toimivan Pirkanmaan ELY-keskuksen työmäärä lisääntyisi merkittävästi ja pysyvästi. Valvontaa lisäisi uusien tuottajien ja tuottajayhteisöjen hyväksyminen tuottajarekisteriin, toiminnan valvonta, seurantatietojen kokoaminen sekä raportointi komissiolle. Lisäksi uusien tuoteryhmien tuottajien ja etämyyjien vapaamatkustajavalvonta sekä toiseen valtioon sijoittautuneiden etämyyjien valvonnan tarve kasvaisi. Pysyvä lisävoimavaratarve edellä kuvatun tuottajavastuuvälvönnän takia olisi arviolta kaksi henkilötyövuotta.

Myös esityksessä ehdotettu pakkausten tuottajavastuuta koskevan liikevaihtorajan poisto lisäisi Pirkanmaan ELY-keskuksen työmäärää merkittävästi ja pysyvästi. Tuottajavastuullisten yritysten määrä kasvaisi nykyisestä 4 300 yrityksestä arviolta 21 000–36 000 yrityksellä sekä 4 000:lla maatalousalan yrityksellä, mikä kasvattaisi tarvetta vapaamatkustajavalvonnalle sekä tuottajarekisterin muutoksille ja ylläpidolle. Lisäksi SUP-direktiivin täytäntöönpano laajentaisi pakkausten tuottajayhteisön kattamaan myös kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tyhjänä myytävät juomamukit. Erityisesti linjaukset SUP-direktiivin piiriin kuuluvista elintarvikepakkauksista työllistäisivät alkuvaiheessa. Myös enintään kolmen litran juomapullojen erilliskeräyksen valvonta sekä kertakäyttöisten muovisten juomapullojen kierrätetyn muovin pitoisuusvaatimuksen täyttymisen valvonta lisäisivät työmäärää. Pysyvä lisävoimavaratarve pakkausten tuottajavastuuvälvönnän osalta olisi arviolta yksi henkilötyövuosi.

Kaiken kaikkiaan tuottajavastuun valvonnan lisääntymisestä aiheutuva vuotuinen pysyvä voimavaratarve Pirkanmaan ELY-keskuksessa on kolme henkilötyövuotta eli 240 000 euroa. Laajentuvien raportointivelvoitteiden vuoksi tuottajavastuurekisteriä TURREa tulee uudistaa. Osa muutoksista toteutetaan ympäristöministeriön jäte- ja tuotetietojärjestelmäohjelmassa vuonna

2022. Vuonna 2023 tarvitaan Pirkanmaan ELY-keskukselle 150 000 euroa kehittämisrahaa ja myöhemmin ylläpitoon ja pienkehittämiseen vuodesta 2024 alkaen 50 000 euroa vuodessa. Edellä mainitut määrärahatarpeet sisältyvät vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja vuosia 2023-2026 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan.

Jätelain mukaisena tuotevalvontaviranomaisena toimivan Tukesin työmäärä lisääntyisi, kun se jatkossa valvoisi myös SUP-direktiivin edellyttämää korkkien kiinnipysymistä juomapulloissa koskevaa tuotevaatimusta. Tästä aiheutuisi Tukesille pysyvät vuotuiset 20 000 euron kulut. Kulut liittyvät kasvaviin toimintamenoihin kuten tiedotus-, viestintä- ja koulutusmateriaalien valmisteluun ja valvonnan sähköisen tietojärjestelmän kehitykseen. SUP-direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien ensisijainen toimeenpanotapa on green deal -sopimus, mikä ei aiheuta Tukesille lisävoimavaratarpeita.

Kuten edellä luvussa 3 on selostettu, eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan uuden kustannusvastuun suuruuden määrittely edellyttää kuntien vastuulle kuuluvien jätehuolto- ja siivoustoimien kokonaiskustannustietojen luotettavuuden parantamista. Tämä edellyttää yhtenäisten toimintatapojen kehittämistä ja käyttöönottoa kunnissa. Yhtenäiset käytännöt eri kunnissa olisivat tarpeen myös kustannusvastuun toteuttamiseksi maksettavien tuoteryhmäkohtaisen korvausten kohdentamisen seurannassa. Suomen Kuntaliitolla tulisi olemaan keskeinen rooli kuntien yhtenäisiin käytäntöihin ja toimintatapoihin liittyvässä kehitystyössä.

4.2.4 Ympäristövaikutukset

Direktiivistä tehty vaikutustenarviointi ja sen soveltuminen Suomessa

SUP-direktiivin tavoitteiden näkökulmasta merkittävimpien myönteisten ympäristövaikutusten tulisi näkyä muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen ja jätteen määrän vähenemisenä, sekä kiertotalouden edistämisenä. Muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen vähenemisen seurauksena myös vesi- ja muuhun ympäristöön kertyvän muovin ja mikromuovin määrä vähenisi. Kiertotalouden edistäminen vähentäisi myös ilmastopäästöjä.

Komissio arvioi SUP-direktiivin neuvotteluvaiheessa, että kaikkien vaatimusten toteuttaminen vähentäisi merkittävästi merten roskaantumista EU:n alueella. Vuoteen 2030 mennessä säästettäisiin kertakäyttöisten muovien tuotannon vähenemänä 2,6 miljoonaa hiilidioksidiekvivalentitonnia. Direktiivin avulla vältettäisiin ympäristövahinkoja 11 miljardin euron edestä.⁴¹

Kuten edellä luvussa 3 on tuotu esiin, Suomen rantaroskan koostumus eroaa merkittävällä tavalla EU:n keskimääräisestä rantaroskakoostumuksesta. Pääosa SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvista kertakäyttöisistä muovituotteista ei Suomessa aiheuta merkittävää roskaongelmaa, mikä vuoksi vaikutukset roskaantumisen vähenemiseen jäänevät Suomessa pienemmiksi kuin muissa Euroopan maissa.

Luonnonvarojen käyttö

Muovia sisältävien kalastusvälineiden sisällyttäminen tuottajavastuun piiriin lisäisi kalastusvälineiden erilliskeräystä. Erilliskeräys vähentäisi koteihin, mökeille sekä kaupallisille kalastajille

⁴¹ Direktiiviehdotusta koskevat komission taustaselvitykset, vaikutusarviot ja yhteenvedot sidosryhmäkuulemisten tuloksista löytyvät komission verkkosivulta https://ec.europa.eu/environment/topics/plastics/single-use-plastics_en.

kertyneen kalastusvälinejätteen määrää ja lisäksi sen asianmukaista käsittelyä. Merkittävä osuus kalastusvälineistä päätynee alkuvaiheessa sekajätteen mukana polttoon, koska tällä hetkellä Suomessa tai lähimaissa ei ole riittävää kapasiteettia kalastusvälinejätteen kierrätykseen. Keräyksen lisääntyttä kierrätyskapasiteettia voi kuitenkin syntyä, jolloin kalastusvälinejätettä voidaan kierrättää esimerkiksi tekstiilien raaka-aineeksi. Jos lisääntyvällä kierrätyksellä pystytään korvaamaan neitseellisiä fossiilisia raaka-aineita, luonnonvarojen käyttö vähenee. Ehdotettu tuottajavastuujärjestelmä voi vaikuttaa joidenkin pienien tuottajien materiaalivalintoihin, mutta suuremmassa mittakaavassa on epätodennäköistä, että sääntely vaikuttaisi kalastusvälineiden suunnitteluun siten, että muovi korvautuisi jollain ympäristöystävällisemmällä materiaalilla.

Osalle tuottajista ehdotettu uusi kustannusvastuu kunnan keräysjärjestelmistä ja siivouksesta loisi tuottajille uuden kuluerän. Jo lainsäädännön suunnitteluvaiheessa on näkynyt merkkejä siitä, että tietyt tuottajat muuttavat materiaalivalintojaan. Kosteuspyyhkeiden valmistajat ovat ilmoittaneet luopuvansa tuotteissaan muovin käytöstä. Materiaalin vaihto ei vähennä roskaamista, mutta muovin vaihto luonnossa hajoavaan materiaaliin vähentää roskaantumisen vaikutuksia luonnossa.

Tiedotus- ja neuvontavertaisuus SUP-tuotteista aiheutuvista haitoista ja niihin kohdistuvista ohjauskeinoista voi kannustaa kuluttajia sekä julkisten ja yritysten hankintapäätösten tekijöitä valitsemaan yhä useammin muita kuin muovisia sisältäviä tuotteita.

Kierrätetyn muovin osuutta juomapulloissa koskevalla asteittaisiin tiukkenevalla tuotevaatimuksella pyritään vähentämään neitseellisen materiaalin käyttöä ja lisäämään kierrätysmuovin määriä. Nykyisestä kierrätetyn muovin pitoisuudesta muovipulloissa Suomessa ei ole saatavilla tarkkaa tietoa. Määrän arvioidaan olevan noin 10 prosentin luokkaa, mutta se vaihtelee 0–100 % välillä. Kyseisen tuotevaatimuksen täytäntöönpanolla olisi siten kiertotaloutta edistäviä vaikutuksia myös Suomessa, kun kierrätysmuovin käyttö muovipullojen valmistuksessa lisääntyisi. Kaikki kiertotaloutta edistävät ratkaisut ja varsinkin fossiilisia raaka-aineita kierrättävät ratkaisut auttavat ehkäisemään ilmastonmuutosta ja vähentävät luonnonvarojen käyttöä.

Korkkien kiinnipysymistä koskevan tuotevaatimuksen täytäntöönpanosta voi Suomessa aiheutua jopa kielteisiä sivuvaikutuksia, sillä vaatimuksen arvellaan lisäävän muovimäärää korkissa vähintään useilla grammoilla. Näin arvioitiin direktiivin toimeenpanon vaihtoehtoja koskevassa konsulttiselvityksessä. Vaatimuksen arvellaan mahdollisesti myös haittaavan kierrätystä, sillä pakkauksessa kiinni olevaa korkkia on vaikea irrottaa käytöstä poistetusta pakkauksesta. Kyseisellä tuotevaatimuksella voi olla positiivisia ympäristövaikutuksia niissä EU-maissa, joissa pullonpalautus ei ole Suomen tasoa ja joissa korkkeja päätyy roskaamaan luontoa. Toisaalta joissain yhdistelmäateriaalipakkauksissa muovikorkeista voidaan luopua kokonaan.

Asteittain tiukkenevilla juomapullojen erilliskeräysvaatimuksilla pyritään edistämään luonnonvarojen kestävää käyttöä ja kiertotaloutta. Suomessa nämä erilliskeräysvaatimukset täytetään pääosin pantillisen pullonpalautusjärjestelmän ja siihen kuuluvien juomapakkausten uudelleenkäyttö- ja kierrätysvelvollisuuksien kautta. Panttijärjestelmä on luotu juuri siksi, että pakkauksissa käytetyt materiaalit saadaan kiertoon korvaamaan neitseellisiä raaka-aineita, jolloin ne eivät päädy roskana ympäristöön. Panttijärjestelmään kuuluvien juomapakkausten materiaalit sopivat kierrätykseen erityisen hyvin. Muovipulloissa käytettävä PET-muovi kelpaa suljetun kierroksen takia kierrätettynäkin elintarvikekäyttöön. PET-muovipulloista ja lasipulloista saatavaa kierrätysmateriaalia käytetään uusien pullojen ja muiden tuotteiden valmistamiseen useilla eri teollisuuden aloilla.

Pantillinen juomapakkausten palautusjärjestelmä toimii tehokkaasti, sillä muovipulloista palautuu yksistään sen kautta 92 %. Panttijärjestelmän ulkopuolelle jääville pakkauksille on säädetty erilliskeräysvelvoite osana pakkausten tuottajavastuuta. Panttijärjestelmän ulkopuolelle jäävien muovipullojen määrästä ei ole käytettävissä tarkempaa tietoa, mutta määrän arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluviin pulloihin.

Koska merkittäviä uusia täytäntöönpanotoimia ei tarvittaisi, SUP-direktiivin mukaisten erilliskeräysvaatimusten täytäntöönpanosta ei aiheutuisi panttijärjestelmästä ja muovipakkausten erilliskeräyksestä jo nykyisin aiheutuviin myönteisiin kiertotaloutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä edistäviin ympäristövaikutuksiin verrattuna uusia vaikutuksia.

Ilmastonmuutoksen hillintä

Muovintuotanto ja muovijätteen poltto aiheuttavat EU:n muovistrategian mukaan vuosittain maailmanlaajuisesti noin 400 miljoonaa tonnia hiilidioksidipäästöjä. Vaihtoehtona fossiilisista raaka-aineista valmistetulle muoville ovat uusiutuvista raaka-aineista kuten selluloosasta valmistetut materiaalit. SUP-direktiivin muovin määritelmä kattaa kuitenkin laajasti myös uusiutuvista raaka-aineista valmistetut materiaalit, kuten kemiallisesti muunnetut luonnonpolymeerit. Muovituotteen määritelmä kattaa sekä kokonaan että osittain muovista valmistetut tuotteet. Muovin osuus tuotteissa voi olla varsin vähäinen esimerkiksi silloin, kun muovi toimii tuotteessa veden tai rasvan eristeinä, ja luetaan näin tuotteen pääraakeneosaksi. SUP-direktiivi ei laajasti huomioi mahdollisuutta korvata fossiilisista raaka-aineista valmistettua muovia uusiutuvilla raaka-aineilla, vaikka olisikin selvää näyttöä sille, että nämä ovat kestävämpiä verrattuna uusiutumattomiin vaihtoehtoihin. Tämän vuoksi SUP-direktiivin ja hallituksen esityksen ilmastovaikutukset jäävät vähäisiksi. Tosin edellisessä kappaleessa kerrotun kierrätyksen lisääntymisen kautta syntyy jonkin verran positiivisia ilmastovaikutuksia.

Green deal -sopimuksella toimeenpantavien kansallisten kulutuksen vähentämistoimien vaikutuksia ympäristölle on vaikea arvioida. Kertakäyttöisten ja uudelleenkäytettävien pakkausten elinkaarivaikutusten arviointi ja vertailu keskenään on vaikeaa. Elinkaaren aikaisista eri pakkausten ympäristövaikutuksista on tehty useita selvityksiä, ja tuloksissa on suurta vaihtelua. Uudelleenkäytettävien pakkausten hiilijalanjälki on vahvasti riippuvainen pakkauksen käyttökerroista. Usein käytettynä se voi olla hiilijalanjäljeltään kilpailukykyinen kertakäyttöisen pakkauksen hiilijalanjäljen kanssa.

Tuoteryhmissä, joissa pakkaavat yritykset eivät löydä kustannuksiltaan järkeviä ja arvoketjussa hyväksyttäviä pakkausratkaisuja korvaamaan vähennystoimien alaisia muovisia pakkauksiaan, voi olla paineita myös direktiivin tavoitteiden vastaisille ratkaisuille, jotta tuotteiden saatavuus voidaan jatkossakin varmistaa. Tästä esimerkkinä on mahdollisuus siirtyä jugurttituotteissa monipakkauksiin, jotka eivät ole vähentämisen piirissä. On huomattava myös, etteivät direktiivin mukaiset vähentämistoimet koske muovisia joustavasta materiaalista valmistettuja pakkauksia tai kääreitä. Näin ollen seurauksena voi olla siirtymistä muovisesta elintarvikepakkauksesta (muoviseen) joustavasta materiaalista valmistettuun pakkaukseen, jolloin muovisten pakkausten vähentymistä ei tapahdu. Joissain tapauksissa direktiivin vaatimusten täyttäminen johtaa kertakäyttömuovien määrän vähentämiseen, mutta samalla ympäristövaikutukset, kuten hiilijalanjälki, voivat kasvaa.

Vaikka direktiivin edellyttämien kulutuksen vähennystoimien kansallisen toimeenpanon ensisijaisena tavoitteena on vähentää kappalemääräistä kulutusta, vähentämistavoite on asetettu ja sitä seurataan muovien määrän kehityksenä tonneissa. Tässä on riskinä, että korvataan muovisia tuotteita vähemmän muovisilla, eikä direktiivin sanamuodon mukaisesti vähennetä tuotteiden

kappalemääräistä kulutusta. Toisaalta green deal -sopimus mahdollistaa toimien uudelleensuunnittelun, mikäli näyttää siltä, ettei sopimuksen tavoitetta kappalemääräisen kulutuksen vähentämisestä pystytä saavuttamaan.

Muovin määrän vähentämiseen johtavat toimet voivat lisätä yhdistelmäateriaaleista, kuten kuitu-muovikomposiittimateriaaleista, valmistettujen tuotteiden käyttöä. Muovin kierrätyskelppoisuus voi heikentyä yhdistelmäateriaaleista valmistetuissa tuotteissa, verrattuna kokonaan muovista valmistettuihin tuotteisiin.

Jos kalastusvälineiden lisääntyvällä kierrätyksellä pystytään korvaamaan neitseellisiä fossiilisia raaka-aineita, ilmastopäästöt voivat hieman vähentyä.

Roskaantumisen vaikutukset ihmisten viihtyvyyteen, luontoon ja eläimiin

Osa esitykseen sisältyvistä toimista todennäköisesti vähentää roskaantumista, kun taas osalla toimista ei ole suoria vaikutuksia roskaantumiseen. Roskaantumisen väheneminen vaikuttaa sekä ihmisten viihtyvyyteen esimerkiksi puistoissa ja rannoilla että vähentää myös luonnon pilaantumista ja roskien aiheuttamia haittoja eläimille.

Eräiden SUP-tuottajien kustannusvastuu kunnan yleisillä alueilla toteuttamista roskien keräys- ja siivoustoimista sekä neuvonta- ja tiedotustoimista ei välittömästi vaikuttaisi roskaisuuden näkyvään vähentymiseen tai roska-astioihin kertyvien jätteiden määrään. Kustannusvastuun siirtyminen tuottajille ei sellaisenaan johda konkreettisiin muutoksiin kuntien jätehuollossa tai roskaantumisen puhdistamisessa. Roskaisuuden näkyvä väheneminen riippuu siitä, käyttävätkö kunnat tuottajien niille maksamia korvauksia nykyisen puhtaanapitobudjettiansa kattamiseen vai käytetäänkö uutta rahoitusta kustannusvastuun piiriin kuuluvien alueiden jätehuollon ja siivouksen tason parantamiseen. Pitkällä aikavälillä tuottajien kustannusvastuusta voi kuitenkin yhdessä muiden vaatimusten kanssa seurata roskaantumisen vähentymistä, sekä kuluttajien että tuottajien siirtymistä kiertotalouden kannalta kestävämpiin valintoihin.

Tupakantumpit ovat selvästi yleisin roska ja muodostavat yli 60 prosenttia kaikista roskista. Tupakantumpin hajoaminen kestää makeassa vedessä keskimäärin puolitoista vuotta ja merivedessä kolmesta viiteen vuoteen. Kuitenkaan tumpin muovinen suodatinosa eli filteri ei hajoa biologisesti, vaan jäljelle jää mikromuovihiukkasia, jotka leviävät hallitsemattomasti ympäristössä. Näin tupakantumpeista tulee myrkyillä kyllästettyä mikromuovia, joka leviää ympäristössä ja vesistöissä muun muassa planktonin joukkoon. Muovijäämiä on löydetty useista vesistöissä asuvista eläimistä, kuten hylkeistä, kaloista, linnuista ja äyriäisistä. Muovi pääsee näin myös elintarvikeketjuun. Erillisten tupakantumppien keräysastioiden lisäämisen osana tuottajavastuuta voidaan olettaa vähentävän tupakantumpeista aiheutuvaa roskaantumista. Toimen vaikuttavuudesta on kuitenkin vaikea esittää määrällistä arviota. Keräysastioihin ja tupakantumpeista aiheutuvaan roskaantumiseen liittyvän tiedotuksen ja neuvonnan lisäämisen voidaan arvioida osaltaan vaikuttavan siihen, päätyvätkö tumpit jatkossa entistä useammin erillisiin keräysastioihin, vai heitetäänkö ne nykyiseen tapaan kadulle ja maastoon. Myös muiden tuottajien vastuulle esityksessä säädettävä tiedotus- ja neuvontavelvoite voi jossain määrin vaikuttaa roskaantumisongelman tiedostamiseen ja vähentää tahallista roskaamista.

Kuten edellä luvussa 3 on tuotu esiin, Suomen merialueen roskaantumisen lähteet -raportissa on arvioitu, että kalastusperäistä jätettä on rantaroskista 6,3 % (kappalemääräistä). Vaikka kalastusvälineet aiheuttavat roskaantumista, ehdotetulla tuottajavastuusääntelyllä ei vähennettäisi roskaantumisongelmaa merkittäväällä tavalla. Kalastusvälineitä ei yleensä tahallisesti hylätä vesistöön tai rannoille, vaan ne häviävät vahingossa kalastuksen yhteydessä. Painavat välineet up-

poavat pohjaan, kelluvat ajautuvat rannoille ja lintuluodoille. Kalastusvälineiden erilliskeräyksellä voidaan lähinnä vaikuttaa siihen, että kalastussatamissa tai takapihoilla lojuvat rikkiiniset seisovat pyydykset saadaan järjestäytyneen jätehuollon piiriin. Lisäksi osa nyt sekajätteen joukkoon päätyvistä kalastusvälineistä saadaan erilliskeräyksen piiriin. Kalastusvälinejätettä keräämällä saadaan samalla pois kierrosta vaarallisia aineita (lyijyä) sisältävät kalastusvälineet. Lyijy on vaarallinen raskasmetalli, joka liukenee veteen ja rikastuu ravintoketjussa.

Eläimiä vammautuu jonkin verran luonnosta löytyviin siimoihin. Vapakalastusvälineisiin kuuluvien siimojen aiheuttamia ongelmia eläimille voidaan vähentää esimerkiksi siimojen keräyskampanjoilla tai kalastajille jaettavilla keräysastioilla.

Uudelleenkäytettävien pakkausten käytön lisääntyminen todennäköisesti vähentäisi roskaamista, sillä ne eivät päädy luontoon samalla tavalla kuin kertakäyttöiset pakkaukset.

Korkkien kiinnipysymistä juomapakkauksissa koskevalla tuotevaatimuksella pyritään vähentämään roskana ympäristöön päätyvien muovikorkkien ja niistä muodostuvan jätteen määrää ja haitallisuutta. Suomessa muovipullojen korkit eivät tehokkaasti pantillisen pullonpalautusjärjestelmän vuoksi pääsääntöisesti päädy roskana ympäristöön. Pantillisen palautusjärjestelmän kautta palautetuissa muovipulloissa lähes kaikissa on korkki mukana, vain 4 prosenttia palautuu ilman sitä. Vastaavia tietoja ei ole saatavilla pantillisen pullonpalautusjärjestelmän ulkopuolelle jäävistä muovipulloista, mutta niiden määrän arvioidaan olevan vähäinen verrattuna pantilliseen palautusjärjestelmään kuuluviin pulloihin.

4.2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Kertakäyttöisten muovituotteiden aiheuttamaa roskaantumista ja etenkin vesiympäristölle aiheutuvia haitallisia vaikutuksia voidaan pitää merkittävänä, kaikkia koskettavana ympäristöongelmana. Esitykseen sisältyvän sääntelyn pääasiallinen tarkoitus on ennaltaehkäistä roskaantumista ja jossain määrin myös edesauttaa roskaantuneiden alueiden siivousta.

Esityksessä tarkoitettu tiedotus- ja neuvontavelvoite parantaisi kuluttajien mahdollisuuksia saada tietoa SUP-tuotteiden ympäristövaikutuksista, millä voisi olla myönteisiä vaikutuksia yksittäisten kuluttajien käyttäytymistä ohjaaviin asenteisiin. Roskaantumisongelman tiedostaminen voi vähentää tahallista roskaamista.

Esityksen mukainen muovia sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräysverkosto tarkoittaisi, että kalastusvälinejätteen vastaanottoapaikat olisivat vaivattomasti tavoitettavissa koko maassa. Tämä takaisi samalla alueellisen tasa-arvoisuuden toteutumisen kalastusvälinejätteeseen liittyvien jätehuoltopalvelujen saatavuudessa.

Esityksen mukaisen muovia sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräyksen voidaan lisäksi arvioida lisäävän jonkin verran liiketoimintamahdollisuuksia lähinnä jätteenkuljetuspalveluja tarjoaville yrityksille, mutta pidemmällä tähtäimellä myös jätteiden kierrätykseen ja uudelleenkäyttöön suuntautuneille yrityksille. Kalastusvälinejätteen merkitys jätealan liiketoimintamahdollisuuksien ja työllisyyden kannalta on kuitenkin erittäin vähäinen.

Kertakäyttöisten muovituotteiden vähentämiseen tähtäävien toimien voidaan arvioida lisäävän eri toimijoiden ja kuluttajien yleistä tietoisuutta kertakäytön vähentämisen keinoista sekä niihin liittyvistä konkreettisista vaikuttamismahdollisuuksista. Vähennystoimet voivat parhaimmillaan johtaa pyrkimykseen ja konkreettisiin toimiin kertakäyttöisen kulutuksen vähentämiseksi muissa tuoteryhmissä ja yhteiskunnassa laajemminkin.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Eräiden vaatimusten täytäntöönpano sopimuksella lainsäädännön sijaan

Valmistelun aikana on SUP-direktiivin 17 artiklaan perustuen tarkasteltu mahdollisuutta panna täytäntöön SUP-direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut toimet (eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden kulutuksen vähentäminen) sekä 8 artiklan 1 ja 8 kohdassa (laajennettu tuottajavastuu) tarkoitettut toimet lainsäädännön sijasta vapaaehtoisilla sopimuksilla. Tässä yhteydessä on arvioitu Suomessa jo käytettyjen niin sanottujen green deal -sopimusten hyödyntämistä sekä direktiivin 4 artiklan että 8 artiklan täytäntöönpanossa.

Yleinen lähtökohta on, että Green deal -sopimusten hyödyntämiseen voi liittyä etuja sekä viranomaisten että toiminnanharjoittajien näkökulmasta. Toiminnanharjoittajilla on mahdollisuus saavuttaa sääntelylle asetetut tavoitteet joustavasti ja kustannustehokkaasti yksilöllisesti määritellyillä toimilla. Green deal -sopimus voi parantaa luottamusta viranomaisten ja toiminnanharjoittajien välillä. Toisaalta green deal -sopimuksen ongelmana verrattuna lainsäädäntöön voi olla esimerkiksi vapaamatkustus, koska vain osa yrityksistä sitoutuu vapaaehtoiseen sopimukseen. Green deal on lähtökohtaisesti huono vaihtoehto perinteiselle sääntelylle myös silloin, kun sääntelyn tavoite on toiminnanharjoittajan intressien vastainen. EU-sääntelyn yhteydessä green deal -sopimuksen epäonnistuminen johtaa lainsäädännön valmisteluun, mikä lisää sääntelykustannuksia verrattuna siihen, että jo alun perin olisi valittu lainsäädäntö.

SUP-direktiivin 8 artiklassa säädetään tuottajavastuun soveltamisesta kalastusvälineisiin, pakkauksiin ja eräisiin muihin muovituotteisiin. Direktiivin lähtökohtana on, että 8 artiklassa mainittuihin tuoteryhmiin sovelletaan jätedirektiivin 8 a artiklassa tuottajavastuujärjestelmille määriteltäviä vähimmäisvaatimuksia. Lisäksi SUP-direktiivin 8 artiklassa säädetään eräistä lisävaatimuksista SUP-tuotteisiin liittyen.

SUP-direktiivin erikoisuus on, että tuottajavastuun vähimmäisvaatimukset koskevat myös direktiivin 17 artiklassa tarkoitettua vapaaehtoista sopimusta. Direktiivin 17 artiklan johdanto-osan perustelukappaleen mukaan sopimus on mahdollinen ”edellyttäen, että 4 ja 8 artiklassa vahvistetut jätehuoltotavoitteet ja muut tavoitteet täyttyvät”. Direktiivin johdanto-osan perustelukappaleen 22 mukaan ”kyseisiä vaatimuksia olisi sovellettava tällä direktiivillä perustettuihin laajennettua tuottajan vastuuta koskeviin järjestelmiin riippumatta siitä, pannaanko ne täytäntöön lainsäädännön vai tämän direktiivin mukaisesti sopimusten avulla”. Tämä tarkoittaa käytännössä, että green deal on tässä yhteydessä vain vaihtoehtoinen tapa toteuttaa tuottajavastuujärjestelmä (eli ohjauskeino), ei niinkään vaihtoehtoinen tapa päästä direktiivillä tavoiteltuun roskaantumisen vähentämiseen (sääntelyn tavoite). Tuottajavastuun toteuttaminen green dealilla toisi mukanaan merkittävän riskin vapaamatkuksesta. Samalla siihen ei liittyisi green dealin tyypillisiä hyötyjä, kuten toiminnanharjoittajien vapautta valita keinot ja toimenpiteet, joilla tavoitteisiin pyritään. Green dealilla toteutettu tuottajavastuu ei voisi millään olennaisella tavalla poiketa lainsäädännöllä toteutetusta tuottajavastuusta. Näin ollen valmistelussa päätettiin luopua green deal -vaihtoehdosta 8 artiklan mukaisen tuottajavastuun toteuttamisessa.

Myös 4 artiklassa säädettyjen kansallisten kulutuksen vähentämistoimien täytäntöönpanon päävaihtoehtoina tarkasteltiin green deal -sopimusta ja lainsäädäntöä. Green deal arvioitiin paremmaksi, koska siinä yritykset voivat valita itselleen sopivia keinoja muovisten kertakäyttöisten annospakkausten ja juomamukien käytön vähentämiseksi. Lisäksi sopimukseen saatiin mukaan pakkausten valmistajat ja tärkeimmät pakkauksia käyttävät toimialat, jolloin sopimuksen katta-

vuus riittää asetettujen vähennystavoitteiden saavuttamiseksi. On kaikkien osapuolten intressissä, että sopimuksella päästään direktiivin 4 artiklassa asetettuihin kulutuksen vähentämistavoitteisiin. Muussa tapauksessa joudutaan käyttämään lainsäädäntöä.

5.1.2 Kalastusvälineiden tuottajavastuu

Kalastusvälineiden tuottajavastuun toteuttamiseksi on valmistelun aikana tarkasteltu monia erilaisia vaihtoehtoja. Pääosa vaihtoehtoista on ollut erilaisia keräysverkoston laajuuden tarkasteluja. Alkuun selvitettiin myös vapaaehtoisen sopimuksen käyttöä tuottajavastuun toteuttamiseksi (ks. edellä 5.1.1.) ja panttijärjestelmän mahdollisuutta.

Panttijärjestelmä olisi vaatinut seurakseen pakollisen merkinnän kalastusvälineisiin, mikä olisi aiheuttanut merkittäviä lisäkustannuksia tuottajille. Panttijärjestelmä on kallis perustaa. Järjestelmään sitoutunut pääoma on huomattava, koska järjestelmän tulee olla valmis maksamaan tarvittaessa kaikki lunastettavat pantit kerralla. Toimiakseen hyvin pantin pitää olla myös oikeassa suhteessa tuotteen hintaan. Kalastusvälineissä pantin tulisi olla huomattavan suuri, jotta se kannustaisi kalastusvälineiden palauttamiseen keräyspisteisiin. Kalastusvälineiden käyttöiän vuoksi pantin maksu sitoisi myös ostajan varoja merkittäväksi ajaksi järjestelmään. Kalastusvälineet repeilevät käytössä, minkä vuoksi irrallisten kalastusvälineiden osien palauttaminen panttijärjestelmään olisi ollut hankalaa, ja riski panttimerkinnän irtoamiselle olisi merkittävä.

Valmistelun aikana selvittiin mahdollisuutta kerätä kaikki kaupallisen kalastuksen välineistö ja vapaa-ajankalastusvälineistö erikseen. Sidosryhmätilaisuuksissa ja asiantuntijakeskusteluissa kävi kuitenkin ilmi, että vapaa-ajan verkkokalastajat käyttävät osin samaa välineistöä kuin kaupalliset kalastajat ja merkittävä osa kaupallisista kalastajista operoi omista kotilaitureistaan, jolloin yhteinen keräysverkosto seisoville pyydyksille olisi paremmin saavutettava sekä kustannustehokkain. Kustannusten ja palvelevuuden takia päädyttiin keräysverkostoon, joka olisi eriytetty seisoville pyydyksille ja vapakalastusvälineille.

Seisovien pyydysten keräysverkoston laajuudesta tehtiin kustannusarviot 100:lla, 200:lla ja 300:lla kiinteällä keräyspisteellä, jotka olisivat olleet kalastussatamissa. Tästä tarkastelusta on laskelmat taulukossa 4.

Taulukko 4. Kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen kustannukset ilman käsittelymaksuja (maaliskuun 2022 polttoaineen hinnoilla)

Kalastusvälinekeräyksen arvioitu hinta vuodessa satamille ja tuottajayhteisöille teoreettisella kertymällä (joka satamassa kuusi 600 litran jäteastiaa ja kerran vuodessa tyhjennys, kullakin pisteellä 250 km kuljetusmatka)

	100 keräyspistettä	200 keräyspistettä	300 keräyspistettä
Kaikkien satamien yhteiskustannus	18 000 e	36 000 e	54 000 e
Astiakustannus kullekin satamalle	180 e	180 e	180 e
(6 astiaa/satama)			

Tuottajien kokonais-	48 300 e	96 600 e	144 900 e
kustannus			
Tyhjennysten yhteis-	10 800 e	21 600 e	32 400 e
kustannus			
Kuljetusten yhteis-	37 500 e	75 000 e	112 500 e
kustannus			

Koska satamakeräys palvelisi vain satamia käyttäviä kaupallisia kalastajia, päädyttiin kuitenkin tasapuolisemmin vapaa-ajan ja kaupallisia kalastajia palvelemaan keräysverkkoon, vaikka tällöin tuottajan kustannukset nousevat jonkin verran verrattuna satamakeräykseen. Satamakeräyksen astiakustannukset olisivat jääneet satamalle, eikä tuottajan olisi tarvinnut maksaa keräyspaikan järjestelyistä.

5.1.3 Tuottajien kustannusvastuu kunnan keräysjärjestelmistä ja siivouksesta

Lausunnoilla olleessa luonnoksessa lähtökohdaksi otettiin, että kaikki Suomen kunnat saisivat tuottajilta korvausta, joka tulisi käyttää SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämiin tiettyihin jätehuolto- ja siivoustoimiin. Kuntia on reilut 300. Kuntien suuren määrän vuoksi kustannusvastuuta ei kytketty jokaisen kunnan todellisiin jätehuolto- ja siivouskustannuksiin, vaan useista kunnista otosperusteisesti kerätyistä kustannus- ja muista tiedoista määriteltyihin keskiarvoihin ja arviointeihin. Tässä tilanteessa myöskään tapauskohtaista harkintaa edellyttävää viranomaispäätöstä ei pidetty tuottajien eikä kuntien kannalta perusteltuna.

Valmistelun alkuvaiheessa pohdittiin yleisellä tasolla myös vaihtoehtoa, jossa kustannusvastuun toteuttamisen yksityiskohdat olisi jätetty tuottajien ja kuntien keskinäisen sopimisen varaan, kuten jätelain 49 a–c §:n mukaisessa pakkausten tuottajavastuussa. Tätä vaihtoehtoa ei pidetty toteuttamiskelpoisena, koska osapuolilla ei ollut samanlaista halukkuutta sopimiseen kuin pakkausjätehuollossa. Lisäksi pohdittiin pintapuolisesti mahdollisuutta hoitaa tuottajien kustannusvastuun toteuttaminen kuntien valtionosuusjärjestelmän kautta. Tämän vaihtoehdon arvioitiin tarkoittavan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) soveltamisalan merkittävää muuttamista. Vaihtoehdon heikkoudeksi arvioitiin myös se, ettei siinä olisi pystytty varmistamaan esitykseen sisältyvän ehdotuksen tavoin sitä, että tuottajilta kustannusvastuun toteuttamiseksi kerättävät rahat käytettäisiin kunnissa nimenomaan SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämiin jätehuolto- ja siivoustoimiin.

Esityksessä ehdotettavaan vaihtoehtoon päädyttiin lausuntokierrokselta saadun palautteen pohjalta. Tuottajien maksaman korvauksen perustaminen kunnan ilmoittamiin todellisiin kustannuksiin ja asetuksessa säädettyihin kustannusten jakoperusteisiin olisi oikeudenmukaista ja läpinäkyvää. Kunta ei myöskään voisi saada korvausta, ellei se todellisuudessa myös toteuttaisi kyseisiä jätehuolto- ja siivoustoimia. Viranomaispäätöksenteko muutoksenhakumahdollisuuksineen antaisi sekä kunnille että tuottajille oikeusturvaa, vaikka korvausten perusteet pyritään lainsäädännössä määrittämään mahdollisimman tarkasti.

5.1.4 Pakkausten tuottajan määritelmän muuttaminen

SUP-direktiivin täytäntöönpanon valmistelun yhteydessä on tarkasteltu neljää vaihtoehtoista mallia pakkausten tuottajavastuun soveltamisalan määrittävän 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistamiseksi ja tuottajan määritelmän muuttamiseksi. Näistä malleista pyydettiin pakkausten tuottajien kommentit. Vaihtoehtojen vertailussa tärkeimpänä on pidetty niiden vaikutusta yritysten (ja osin myös viranomaisten) hallinnollisten kustannusten ja muun sääntelytaakan hiltsemiseen. Muita huomioon otettavia arviointikriteerejä ovat mm. tuottajien tasapuolinen kohtelu.

Vaihtoehdossa 1 poistettaisiin 1 miljoonan euron liikevaihtoraja ja pakkausten tuottajan määritelmä pysyisi nykyisellään. SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvilla pakkauksilla olisi vastaava tuottajan määritelmä kuin muillakin pakkauksilla. Tällä vaihtoehdolla tuottajavastuun piiriin tulisi erittäin suuri määrä yrityksiä, mukaan lukien maa- ja puutarhatalouden yritykset, koska tuottajavastuuvaihtoehdot koskisivat kaikkia pieniäkin ravintoloita, kioskeja ja muita vastaavia, jotka myyvät valmistamia elintarvikkeita tai maa- ja puutarhatalouden tuotteita ulos tai pakkaavat tuotteensa muovikassiin myyntitapahtuman yhteydessä. Vaihtoehdon etuna olisi selkeys, sillä kaikki pakkaajat ja maahantuojat olisivat tuottajavastuuvollisia. Vaihtoehdossa olisi suuret hallinnolliset kustannukset. Tuottajayhteisön kiinteät maksut pitäisi laskea alhaiselle tasolle, jotta pieniä yrityksiä ei kohdeltaisi epätasa-arvoisesti. Kustannusrakenteen muutos olisi suuri ja kokonaiskustannukset luultavasti nousisivat. Raportointi olisi yritysten suuren lukumäärän vuoksi haasteellista ja tulisi harkita, voitaisiinko pienille yrityksille soveltaa kevennettyjä rekisteröinti- ja raportointivelvollisuuksia esimerkiksi käyttämällä tietyn kokoisille yrityksille kiinteää keskimääräistä tonnimäärää markkinoille saatettuja pakkauksia. Viranomaisen työtaakka kasvaisi lisääntyneen vapaamatkustajavalvonnan takia arviolta useamman henkilötyövuoden verran. Vaihtoehdosta luovuttiin, koska tuottajavastuun piiriin tulisi tarkastelluista vaihtoehdoista eniten uusia pieniä yrityksiä ja tästä aiheutuisi suuret hallinnolliset kustannukset niin yrityksille kuin viranomaisille.

Vaihtoehdossa 2 poistettaisiin 1 miljoonan euron liikevaihtoraja ja muutettaisiin pakkausten tuottajan määritelmä niin sanottujen palvelupakkausten (eli pakkausten, joita käytetään myyntipaikalla elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen) ja viljelijäpakkausten (eli pakkaukset, joita käytetään maataloudessa käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaamiseen) osalta. Mainittujen tuotteiden tuottajaksi säädettäisiin kotimainen pakkausten valmistaja tai pakkausten maahantuojat. Muiden pakkausten osalta tuottajan määritelmä pysyisi nykyisellään. Ruotsissa ja Itävallassa on käytössä tämän vaihtoehdon tavoin palvelupakkausten tuottajan määritelmä (Ruotsin palvelupakkauksen määritelmästä tarkemmin kohdassa 5.2). Vaihtoehdossa tuottajavastuun piiriin tulisi suuri määrä uusia yrityksiä, mutta merkittävästi vähemmän, maatalousyritysten osalta lähes 80 % ja muiden yritysten osalta jopa puolet vähemmän, kuin vaihtoehdossa 1, mikä vähentäisi niin tuottajien kuin valvojan viranomaisen hallinnollista taakkaa. Palvelupakkauksissa olisi sekä SUP-pakkauksia että muita pakkauksia. Tämä vaihtoehto valittiin jatkovalmisteluun, sillä se täyttäisi kaikkia pakkauksia koskevan tuottajavastuun vaatimuksen, kohtelisi tuottajia tasapuolisesti sekä lisäisi uusien tuottajien määrää huomattavasti vähemmän kuin vaihtoehdossa 1. Lisäksi vaihtoehdon aiheuttamat muutokset pakkausten nykyiseen tuottajavastuujärjestelmään toiminnanharjoittajille ja tuottajayhteisöille olisivat huomattavasti vähäisempiä kuin vaihtoehdon 4 aiheuttamat muutokset. Myös tässä vaihtoehdossa olisi tarkoituksenmukaista harkita pienille yrityksille sovellettavia kevennettyjä rekisteröinti- ja raportointivelvollisuuksia.

Vaihtoehdossa 3 säilytettäisiin liikevaihtoraja ja nykyinen pakkausten tuottajan määritelmä. SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvat pakkaukset määriteltäisiin SUP-direktiivin mukaisesti, ja tuottaja näiden osalta olisi kuitenkin sama kuin muillakin pakkauksilla. Tuottajavastuun

piiriin kuuluvien yritysten määrä kasvaisi huomattavasti vähemmän kuin vaihtoehdoissa 1 ja 2. SUP-tuotteiden määritelmä olisi osittain päällekkäinen pakkausten tuottajavastuun kanssa (esim. pienet makeispussit). Vaihtoehdossa tulisi harkittavaksi vastaava liikevaihtoraja SUP-tuotteille. Tämän vaihtoehdon ei kuitenkaan katsottu täyttävän jätedirektiivin 8 a artiklassa säädettyjä tuottajavastuujärjestelmien vähimmäisvaatimuksia muun muassa tuottajien tasapuolisuudesta kohtelusta eikä pakkausjätedirektiivin vaatimusta kaikkien pakkausten tuottajavastuusta, joten sitä ei nähty toteuttamiskelpoisena. Jätelain muutosehdotuksesta ja pakkausjäteasetuksesta annetussa lausuntopalautteessa myös kannatettiin laajasti liikevaihtorajan poistamista.

Vaihtoehdossa 4 poistettaisiin 1 miljoonan euron liikevaihtoraja ja muutettaisiin kaikkien pakkausten, mukaan lukien SUP-pakkausten, tuottajaksi kotimainen pakkausten valmistaja, pakkausten maahantuojat tai pakatun tuotteen maahantuojat. Vaihtoehto aiheuttaisi suuren muutoksen nykyiseen tuottajavastuuteen verrattuna ja edellyttäisi tuottajayhteisöjen uudelleenjärjestäytymisen. Vaihtoehto vähentäisi tuottajavastuullisten yritysten määrää merkittävästi ja siten keventäisi hallinnollista taakkaa. Pakkauksia valmistavia yrityksiä on Suomessa arviolta noin 500 kpl, joista arviolta kaksi kolmasosaa on pieniä yhden hengen työllistäviä mikroyrityksiä. Maahantuotujen valmiiden tyhjien pakkausten osuus on arviolta hyvin pientä. Palvelupakkauksia tuo maahan tukkukauppojen lisäksi suuri joukko muita yrityksiä. Ympäristöministeriön tilaamassa selvityksessä (ks. kohta 1.2.2) tehtyjen haastattelujen perusteella maahantuojien lukumäärää on erittäin vaikea selvittää, sillä ne toimivat useilla eri toimialoilla, ja pakkausten jälleenmyynti voi olla yrityksille toissijaista liiketoimintaa. Tällaisia toimijoita oletetaan olevan muutamia satoja. Kauppa ja teollisuus olisivat kuitenkin edelleenkin tuottajia maahantuotujen valmiiksi pakattujen tuotteiden osalta. Siirtymävaiheessa tuottajien etsiminen ja saaminen mukaan järjestelmään aiheuttaisi huomattavaa työtaakkaa sekä tuottajayhteisöille että viranomaisille. Vaihtoehto 4 saattaisi olla kustannustehokas muihin vaihtoehtoihin nähden sen jälkeen, kun toiminta on saatu vakiintumaan. Vaihtoehto voisi vähentää tilapäisesti tuottajayhteisöjen tuloja siirtymävaiheessa ja aiheuttaisi todennäköisesti vastustusta uusissa tuottajissa. Vaihtoehdosta luovuttiin, koska edellisessä jätelain muutoksessa (HE 40/2021 vp) säädettiin paljon uusia velvoitteita pakkausten tuottajille, ja ei olisi tarkoituksenmukaista muuttaa pakkausten tuottajien toimintaympäristöä näin ratkaisevasti uudelleen lyhyen ajan sisällä. Nykyiset pakkausten tuottajat ja tuottajayhteisöt ovat jo käynnistäneet varautumisen uusiin velvoitteisiin, kuten kuntien kanssa tehtäviin yhteistoimintasopimuksiin. Osa nykyisistä pakkausten tuottajista näki kuitenkin tämän vaihtoehdon selkeänä, sillä tuottajien määrä vähenisi huomattavasti nykyisestä, ja tuottajan määrittäminen pakkauksen valmistajaksi tai maahantuojaksi vastaisi muiden tuottajavastuun alaisten tuotteiden tuottajan määritelmää.

5.2 Ruotsin täytäntöön panemat keinot

Yleistä

Jaksossa kuvataan sitä, miten Ruotsi on täytäntöönpannut eräitä SUP-direktiivin vaatimuksia. Ruotsin täytäntöönpanon lähempää tarkastelua tässä yhteydessä puoltaa se, että maa on oikeuskulttuuriltaan lähellä Suomea. Lisäksi Suomella ja Ruotsilla on jätehuollon järjestämisen olosuhteissa paljon yhteistä: molemmissa on harva asutus, pitkät välimatkat ja runsaasti sisävesiä. Ruotsin täytäntöönpanosääntely koostuu useista asetusmuutoksista ja täysin uusista asetuksista. Lisätietoja sääntelystä voi lukea [täältä](#).

Ruotsin täytäntöönpanosääntely on erittäin kunnianhimoista, sillä mukana on useita direktiivin vähimmäistason ylittäviä kansallisia ratkaisuja. Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto (Naturvårdsverket) seuraa tavoitteiden toteutumista kansallisten roskaselvitysten perusteella. Täytäntöönpanosääntelyn mukaan tavoitteena on:

- tupakantumpeista aiheutuva roskaantuminen vähentyy 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2023;⁴²
- ilmapalloista aiheutuva roskaantuminen olisi minimaalista vuoteen 2030 mennessä;⁴³
- kosteuspyyhkeistä aiheutuva roskaantuminen olisi minimaalista vuoteen 2030 mennessä;⁴⁴
- pakkauksina pidettävistä kertakäyttömuovituotteista aiheutuva roskaantuminen olisi vähentynyt 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2023.

Pullonpalautusjärjestelmään kuuluvien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomapulloihin sovelletaan edellisen kohdan mukaista pakkauksia koskevaa tavoitetta.⁴⁵

Jos Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto (Naturvårdsverket) arvioi, että on olemassa riski, ettei yllä mainittuja tavoitteita saavuteta määräajassa, on viranomaisen tehtävä esitys hallitukselle tarkoituksenmukaisista toimenpiteistä.

Kulutuksen vähentämistoimet

Ruotsin lainsäädännön mukaan yli 15 prosenttia muovia sisältävien kertakäyttömukien tuominen Ruotsin markkinoille on kielletty vuoden 2024 alusta alkaen. Muovia sisältävän konfetin käyttö ulkona on jo lisäksi kielletty kansallisena toimenä. Tämän lisäksi tavoitteena on vähentää kertakäyttömuovituotteisiin kuuluvien juomamukien ja elintarvikepakkausten kulutusta 50 prosenttia vuoteen 2026 mennessä verrattuna vuoden 2022 kulutukseen. Jokaisen, joka tarjoaa tai käyttää ammattimaisessa liiketoiminnassa kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomamukia ja elintarvikepakkauksia, on osallistuttava tehokkaasti vähennystavoitteen saavuttamiseen.⁴⁶

Lisäksi jokaisen, joka myy Ruotsin markkinoilla juomia kertakäyttöisestä mukista tai pikaruokaa annospakkauksista, on ilmoitettava kuluttajalle myyntipisteessä:

1. Mahdollisuudesta saada juoma tai pikaruoka uudelleenkäytettävässä mukissa tai elintarvikepakkauksessa
2. kertakäyttöisten mukien ja kertakäyttöisten elintarvikepakkausten käytön ympäristövaikutuksista ja
3. kertakäyttöisten mukien ja kertakäyttöisten elintarvikepakkausten kulutuksen vähentämisen eduista.

Kuluttajille ilmoitettavat tiedot on jätettävä myyntipisteeseen selvästi näkyville ja kuluttajan helposti saataville.

⁴² Förordning (2021:998) om producentansvar för vissa tobaksvaror och filter 13 §.

⁴³ Förordning (2021:999) om producentansvar för ballonger 10 §.

⁴⁴ Förordning (2021:1000) om producentansvar för våtservetter 10 §.

⁴⁵ Förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar 2 kap. 10 §.

⁴⁶ Förordning (2021:996) om engångsprodukter 14, 16 ja 24–25 §.

Yllä mainitut vaatimukset tulevat voimaan vuoden 2024 alusta. Vaatimukset koskevat lähtökohtaisesti kaikkia kertakäyttömukeja ja kertakäyttöisiä elintarvikepakkauksia, paitsi niitä, jotka koostuvat kokonaan paperista tai kartongista, jota ei ole muunnettu kemiallisesti hajoaamista hidastavalla tavalla. Lisäksi soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu paikat, jotka myyvät alle 150 kertakäyttömukia ja kertakäyttöannospakkausta päivässä.⁴⁷ Vuoden 2026 alusta kyseinen poikkeus rajataan 75:een mukiin ja pakkaukseen päivässä.⁴⁸

Kierrätetyn muovin pitoisuutta muovipulloissa koskeva tuotevaatimus

Kertakäyttöisen PET-pullon saa 1.1.2025 lähtien saattaa Ruotsin markkinoille ainoastaan, jos pullossa on käytetty vähintään 25 prosenttia kierrätettyä muovia. Vastaavasti kertakäyttöisen juomapullon saa 1.1.2030 lähtien saattaa Ruotsin markkinoille ainoastaan, mikäli sen sisältämästä muovista vähintään 30 prosenttia on kierrätettyä muovia. Kierrätetyn muovin pitoisuusvaatimukset vastaavat direktiivin vaatimuksia. Kierrätetyn muovin sisältö lasketaan keskiarvona niiden pullojen sisällöstä, jotka tuottaja on toimittanut Ruotsin markkinoille kalenterivuoden aikana. Tuottajan tulee raportoida viranomaiselle vuosittain markkinoille saattamiensa kertakäyttöisten pullojen kierrätetyn muovin pitoisuudet.⁴⁹

Lisäksi Ruotsissa on asetettu kaikille pakkauksille, jotka sisältävät enemmän kuin 50 prosenttia muovia, tavoitteeksi, että vähintään 30 prosenttia pakkausmateriaaleista tulee olla kierrätettyä materiaalia viimeistään vuonna 2030. Tällaisten pakkausten tuottajien on tehokkaasti myötäväikutettava tavoitteen saavuttamiseen. Jos Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto (Naturvårdsverket) arvioi, että on olemassa riski, ettei tavoitetta saavuteta määräajassa, on viranomaisen tehtävä esitys hallitukselle tarkoituksenmukaisista toimenpiteistä.⁵⁰ Tämä kaikkia pakkauksia koskeva säännös on kansallinen tiukennus direktiivin vaatimuksiin verrattuna.

Pakkauksen tuottajan määrittely

Ruotsissa pieniä yrityksiä ei ole rajattu pakkausten tuottajavastuun ulkopuolelle, vaan tuottajavastuullisia ovat kaikki yritykset, jotka pakkaavat tuotteita tai valmistavat pakkauksia Ruotsissa, maahantuovat pakkauksia tai pakattuja tuotteita taikka myyvät Ruotsin ulkopuolelta pakattuja tuotteita tai pakkauksia suoraan loppukäyttäjälle Ruotsiin. Palvelupakkausten osalta tuottajavastuun ulkopuolelle on kuitenkin rajattu tuotteen pakkaaja. Palvelupakkaukseksi katsotaan myyntitilanteessa täytettävät pakkaukset sekä maataloudesta ja puutarhanviljelystä saatavien käsittelemättömien tuotteiden pakkaamiseen käytetyt pakkaukset. Siten maatalousyrittäjien käsittelemättömien maataloustuotteiden pakkaamiseen käyttämien pakkausten, kuten kurkkukalvojen, salaattipussien, marjalaatikoiden ja perunapussien, tuottajavastuu kuuluu pakkauksen valmistajalle tai tyhjän pakkauksen maahantuojalle. Ruotsin palvelupakkauksia koskeva poikkeus on huomioitu valmistellessa tätä hallituksen esitystä, ja sääntelyratkaisusta on otettu mallia palvelupakkauksen ja viljelijäpakkauksen määritelmässä.

Lisäksi Ruotsissa on SUP-direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä säädetty, että myös sellaiset kertakäyttöiset mukit, joita ei ole tarkoitettu täytettäväksi myyntipaikalla, katsotaan pakkauksiksi. Lakimuutokset tulevat voimaan vuoden 2023 alusta.⁵¹

⁴⁷ Edell. 17–22 §.

⁴⁸ Förordning (2021:997) om ändring i förordningen (2021:996) om engångsprodukter.

⁴⁹ Förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar 3 kap. 6 § ja 11 kap. 3 §.

⁵⁰ Edell. 2 kap. 12–14 §.

⁵¹ Edell. 1 kap. 4, 6 ja 20 §.

1 000 kg tai sitä vähemmän pakkauksia on vapautettu valvovalle viranomaiselle vuosittain maksettavan valvontamaksun maksamisesta. Poikkeus ei kuitenkaan koske tuottajia, jotka saattavat markkinoille tuotteita, joiden roskaantumisen siivouksen kustannuksista tuottaja vastaa SUP-direktiivin mukaisesti. Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto voi lisäksi vapauttaa pienet tuottajat raportointivelvollisuudesta.⁵²

Muovisia tupakansuodattimia koskeva tuottajavastuu

Tupakansuodattimia koskevat direktiivin säännökset on Ruotsissa pantu täytäntöön asetuksella, jonka mukaan tuottajan, joka saattaa Ruotsin markkinoille muovisia tupakansuodattimia tai niitä sisältäviä tupakkatuotteita on hoidettava tuottajavastuu tuottajayhteisön kautta. Sääntely koskee tupakanfilttereitä, jotka koostuvat osittain tai kokonaan kertakäyttömuovista.⁵³ Sääntely tulee voimaan vuoden 2023 alusta.

Tuottajayhteisölle tulee velvollisuus järjestää valtakunnallisesti kattava tupakantumppien keräys ulkotiloissa sellaisilla alueilla, joilla yleensä oleskelee paljon ihmisiä ja jotka lain 1998:814 (Lag med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning) mukaan kuuluvat kuntien puhtaanapitovastuulle. Keräys on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi tarpeellisessa laajuudessa ottaen huomioon paikalliset olosuhteet. Keräys on suunniteltava yhteistyössä kuntien kanssa. Tämä tarkoittaa, että kuntien kanssa on sovittava ainakin paikat, joihin tupakkaroskikset sijoitetaan sekä roskisten määrä, tyhjennysväli ja ulkomuoto. Kunnille on myös säädetty nimenomainen velvollisuus helpottaa tuottajayhteisön järjestämää tupakkaroskisten sijoittamista. Tuottajayhteisö voi myös sopia kunnan kanssa, että kunta huolehtii tupakantumppien keräyksen järjestämisestä tuottajien kustannuksella.⁵⁴

Keräysvelvollisuuden kautta tuottajille tulee automaattisesti myös kustannusvastuu. Tuottajayhteisö perii järjestämästään tupakantumppien keräyksestä yksittäiseltä tuottajalta korvauksen, jonka suuruutta laskettaessa on otettava huomioon tuottajan Ruotsin markkinoille saattamien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisen tupakkatuotteiden ja suodattimien määrä.⁵⁵

Tässä hallituksen esityksessä esitettävä sääntelyratkaisu tupakansuodattimille vastaa siltä osin Ruotsin ratkaisua, että roskaantumista pyritään ennalta ehkäisemään lisäämällä merkittävästi tupakkaroskiksia, jotka sijoitellaan kunnan siivousvastuulla oleville yleisille alueille. Suomen ratkaisu eroaa Ruotsista siten, että järjestämisvastuullinen olisi kunta, mutta kustannukset maksoisi tuottaja eli tupakkateollisuus. Näin vältetään riski siitä, että tupakkateollisuus hyödyntäisi tupakkaroskiksia tai niiden sijoittamista positiivisten mielikuvien välittämisessä tupakoinnista tai tupakkateollisuudesta.

Juomapakkauksia koskeva tuottajavastuu

Ruotsissa pullonpalautusjärjestelmään kuuluvien kertakäyttöisinä muovituotteina pidettävien juomapullojen tuottajien kustannusvastuu julkisista keräysjärjestelmistä toteutetaan uudella velvollisuudella järjestää keräysastioita panttipulloille vuoden 2023 alusta alkaen. Palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuutena on järjestää palautusjärjestelmään kuuluvien muovipullojen

⁵² Förordning (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken 7 kap. 8 s § ja Förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar 11 kap. 15 §.

⁵³ Förordning om producentansvar för vissa tobaksvaror och filter (2021:998) 8–9 ja 19 §.

⁵⁴ Edell. 20, 22–24 ja 34 §.

⁵⁵ Edell. 26 §.

ja metallitölkkiä erilliskeräys paikoissa, joissa syntyy merkittäviä määriä pakkausjätettä ja jotka lain 1998:814 (Lag med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning) mukaan kuuluvat kuntien puhtaanapitovastuulle.⁵⁶ Velvollisuuden voisi toteuttaa sijoittamalla roska-astioiden kylkeen panttipulloille- ja tölkeille tarkoitettuja astioita, ns. panttiparkkeja, joista pullonkerääjien on mahdollista kerätä pullot ja tölkit.⁵⁷ Keräys on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi ja kierrätyksen edistämiseksi tarpeellisessa laajuudessa ottaen huomioon paikalliset olosuhteet. Keräyksen suunnitteluvaiheessa on kuultava kuntia. Kunnille on myös säädetty nimenomainen velvollisuus helpottaa palautusjärjestelmän ylläpitäjän järjestämää keräystä alueellaan. Lisäksi kunnille on säädetty mahdollisuus itse sijoittaa tarvittavat keräyksen edellyttämät vastaanottolaitteet haluamilleen paikoille alueellaan.⁵⁸ Lisäksi Ruotsissa laajennetaan palautusjärjestelmä koskemaan mehupulloja vuoden 2023 alusta ja meijerituotteita sisältäviä pulloja vuoden 2029 alusta.⁵⁹

Suomessa puolestaan esitetään ratkaisua, jossa juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä on korvausvelvollinen kunnille SUP-tuotteisiin kuuluvien panttipullojen siivouksekustannuksista. Tätä kautta toteutuisi SUP-direktiivin 8 artiklan 2 kohdan b ja c alakohdassa säädetty tuottajien kustannusvastuu niiden panttipullojen osalta, jotka eivät päädy palautukseen.

Kustannusvastuu roskaantumisen siivoamisesta

SUP-direktiivin edellyttämä eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajien kustannusvastuu pannaan Ruotsissa täytäntöön ottamalla käyttöön tuottajilta perittävät kaksi vuosittain maksettavaa roskaamismaksua eli päivittyvä tuotemaksu ja kiinteä vuosimaksu. Ruotsissa roskaantumisen arvioidaan maksavan nykyisin veronmaksajille noin miljardi kruunua vuodessa. Tuottajilta perittävien roskaamismaksutulojen arvioidaan olevan noin 600 miljoonaa kruunua vuodessa. Tuottajilta perittävät tuotemaksutulot jaettaisiin kaikille Ruotsin kunnille asukasluvun perusteella käytettäväksi muun muassa siivoukseen.⁶⁰

Tuottajien on maksettava roskaamismaksut Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle (Naturvårdsverket), jolle on säädetty laajat toimivaltuudet kustannusvastuun toteuttamisessa. Virasto määrittää kutakin tuottajaa koskevien tuotemaksujen suuruuden ja hoitaa rahojen jakamisen ja tilityksen kunnille. Viraston vastuulla on myös toteuttaa tuotemaksujen suuruuden määrittämiseksi ja päivittämiseksi tarvittavat kansalliset roskaselvitykset joka toinen vuosi. Niiden kustannukset peritään kuitenkin kiinteän vuosimaksun muodossa tuottajilta.⁶¹

Tuotemaksulla ja vuosimaksulla katettavat kustannukset on yksilöity asetuksessa. Tuotemaksujen on muun muassa katettava kustannukset, jotka kustannusvastuun piiriin kuuluvien tuotteiden aiheuttamasta roskaantumisesta aiheutuu kunnille niillä alueilla, jotka lain 1998:814 (Lag med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning) mukaan kuuluvat kuntien puhtaanapitovastuulle sekä kustannukset siivotun jätteen kuljetuksesta ja käsittelystä. Vuosimaksujen on muun muassa katettava kustannukset, joita Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle aiheutuu roskaamismaksujen määrittämisestä, niiden hallinnoimisesta ja maksamisesta kunnille, sekä

⁵⁶ Förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar 5 kap. 14 §.

⁵⁷ Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en hållbar plastanvändning. Pro-memoria, Miljödepartementet, M2020/02035, December 2020, s. 132.

⁵⁸ Förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar 5 kap. 14–15 § ja 6 kap. 9 §.

⁵⁹ Edell. 3 kap. 11 § ja Förordning (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar 2 §.

⁶⁰ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/11/engangsplastens-miljoeffekter-ska-minska/>

⁶¹ Förordning om nedskräpningsavgifter (2021:1002) 11, 24–26 ja 31 §.

joka toinen vuosi viraston toteuttamisvastuulle kuuluvien kansallisten roskaselvitysten kustannukset.⁶²

Tuotemaksujen suuruus määräytyy muun muassa kuntien Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle ilmoittamien kustannusvastuun piiriin kuuluvia alueita koskevien siivouskustannustietojen ja kansallisen roskaselvitysten perusteella. Tuotemaksujen suuruuteen vaikuttaa myös Ruotsin ympäristönsuojeluviraston kansantaloudellinen analyysi, jossa arvioidaan kuntien ilmoittamien siivouskustannusten kohtuullisuutta suhteessa saavutettuihin ympäristö- ja yhteiskunnallisiin hyötyihin, sekä kustannustehokkuutta. Näiden säädettyjen tietojen perusteella Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto määrää tuotemaksun suuruuden. Tuotemaksun suuruus määritetään jakamalla kuntien kustannukset tuotemaksun piiriin kuuluvien tuoteryhmien kesken. Kuntien kustannukset on jaettava sen mukaan, mikä on kansallisen roskaselvityksen osoittama kunkin tuoteryhmän osuus kokonaisroskamäärästä. Tämän jälkeen tuoteryhmäkohtainen kustannus jaetaan kullekin tuoteryhmään kuuluvalla tuotteella jakamalla kustannus edellisen kalenterivuoden aikana Ruotsin markkinoille saatettujen tuoteryhmään kuuluvien tuotteiden kokonaismäärällä.⁶³

Kiinteä vuosimaksu on tupakansuodattimien tuottajalle 3000 kruunua vuodessa ja muille tuottajille 300 tai 500 kruunua vuodessa per tuoteryhmä.⁶⁴

Ruotsin ympäristönsuojeluvirasto tekee sekä tuotemaksujen maksamisesta virastolle, että niiden jakamisesta kunnille valituskelpoisen päätöksen. Päätöksessä on määritettävä ajanjakso, jonka kuluessa kuntien tulee käyttää saamansa rahat. Kunnille on säädetty suhteellisen laajat tietojen toimittamisvelvollisuudet Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle. Kuntien tulee muun muassa vuosittain ilmoittaa siivouskustannuksensa. Jos kunta ei ole käyttänyt virastolle maksettavaa rahasummaa Ruotsin ympäristönsuojeluviraston päätöksestä ilmenevänä ajanjaksona, kunnan on palautettava ylijäämä virastolle.⁶⁵

Roskaantumisen kustannusvastuuta koskevat uudet säännökset tulevat voimaan vuoden 2023 alusta, mutta osan roskaantumismaksuista maksu alkaa vasta vuoden 2024 tai 2025 alusta.

Ehdotettavassa Suomen täytäntöönpanoratkaisussa on otettu jossain määrin mallia Ruotsin kustannusvastuujärjestelmästä: viranomaisen tekee maksettavista kustannuksista valituskelpoisen hallintopäätöksen, ja kustannusten määrittelyssä otetaan huomioon kuntien ilmoittamat siivouskustannukset sekä koostumusselvitys. Suomessa ehdotetaan kuitenkin yhtä maksua Ruotsin kaksiosaisen maksujärjestelmän sijaan. Lisäksi Suomessa tuottajien maksamat korvaukset perustuisivat suoraan kunnille aiheutuneisiin todellisiin kustannuksiin, eikä (alun kolmen vuoden siirtymäaikaa lukuun ottamatta) kunnan asukaslukuun. Ruotsissa vastuu kiinnittyy todellisiin kustannuksiin vasta jälkikäteisesti maksujen palautusvelvollisuutena, jos kunta ei ole käyttänyt saamiaan korvauksia siivoamiseen. Lisäksi Suomessa tuottajat olisivat velvollisia kustannuksellaan (ja kuntien avulla) tuottamaan sääntelyssä tarvittavan, roskaantumista koskevan tiedon (koostumusselvitys).

Vähäisen roskaantumisrikkomuksen rangaistavuus

Osana SUP-direktiivin täytäntöönpanoa Ruotsissa on tehty lakimuutos, joka tarkoittaa, että 1.1.2022 alkaen vähäisestä roskaantumisrikkomuksesta voi saada rangaistuksena 800 kruunun

⁶² Edell. 9–11 §.

⁶³ Edell. 12–13 §.

⁶⁴ Edell. 16–18 §.

⁶⁵ Edell. 21, 26, 28–29 § ja 35 §.

eli vajaan 80 euron suuruisen sakon. Vähäisenä roskaantumisrikkomuksena pidetään esimerkiksi tupakantumppien, karamellipaperien ja purukumin heittämistä ympäristöön.⁶⁶ Lisätietoja lakimuutoksesta voi lukea [täältä](#).

Suomessa roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta voi jo nykyisin saada 100:n euron rikesakon.⁶⁷

Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuu

Ruotsin lainsäädännössä kalastusvälinejätteen keräys on jaettu kaupallisen kalastuksen kalastusvälinejätteen keräykseen ja kuntien keräykseen. Tuottajan tulee liittyä tuottajayhteisöön, joka järjestää kaupallisen kalastuksen kalastusvälinejätteen keräyksen. Keräys tulee järjestää helposti saavutettavissa paikoissa ja siinä laajuudessa, joka on kohtuullista ottaen huomioon erityisesti toiminnan ja kalastusvesien sijainti. Tuottajayhteisön tulee myös järjestää kuntien keräämän kalastusvälinejätteen noutaminen ja käsittely sekä kustantaa kuntien järjestämä keräys. Nämä säännökset tulevat voimaan vuoden 2024 lopussa.⁶⁸

Keräystavoitteeksi Ruotsi on asettanut, että vuoden aikana kerätään kalastusvälineitä 20 painoprosenttia siitä määrästä, joka saatetaan markkinoille samana vuotena. Tavoite on määrä saavuttaa vuonna 2027. Ruotsin ympäristönsuojeluvirastolle (Naturvårdsverket) on myös annettu valtuudet ehdottaa toimia, jos tätä keräystavoitetta ei saavuteta.⁶⁹ Ruotsissa on siis asetettu Suomen ehdotusta korkeampi vuotuinen keräystavoite. Suomen tapaan myös Ruotsi on ulottanut keräyksen koskemaan kaikkia kalastusvälineitä riippumatta siitä, käytetäänkö niitä merellä vai sisävesillä.

6 Lausuntopalaute

6.1 Yleistä

Lausuntoja annettiin yhteensä 67 kappaletta, joista kuudella ei ollut lausuttavaa. Lausunnot saatiin neljältä ministeriöltä, kahdeksalta ELY-keskukselta ja muulta valtion virastolta, Korkeimmalta hallinto-oikeudelta (KHO), Suomen Kuntaliitolta, yhdeltä kunnalta, kuudelta tuottajayhteisöltä tai niiden edustajalta, 23:lta edunvalvontajärjestöltä, kahdelta kansalaisjärjestöltä, 13:lta yksityiseltä yritykseltä sekä muutamalta kansalaiselta. Lausuntopyyntö ja siitä annetut lausunnot ovat saatavilla Lausuntopalvelu.fi-verkkopalvelusta.⁷⁰

Lähes kaikki lausunnonantajat kannattivat SUP-direktiivin tavoitteita, mutta useimmat kritisoiivat direktiivin lopullista muotoa, jolla ei katsottu saavutettavan direktiivin meren roskaantumisen estämiseksi asetettuja tavoitteita. Useat lausunnonantajat kommentoivat direktiivin heikkoa valmistelua ja komission myöhästymistä täytäntöönpanoasetuksissa, minkä vuoksi osa direktii-

⁶⁶ Miljöbalk (1998:808) 29 kap. 7 a ja 11 §, Regeringens proposition 2020/21:198: Producentansvar och straffansvar för nedskräpning ja <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/09/klart-med-ny-lag-om-boter-for-nedskrapning/>

⁶⁷ Laki rikesakkorikkomuksista (986/2016) 16 §.

⁶⁸ Förordning om producentansvar för fiskeredskap (2021:1001) 23–30 §.

⁶⁹ Edell. 18–19 §.

⁷⁰ Hankenumero VN/9898/2021, <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=9b865e2d-a33e-4f22-b6fe-6f2554aad170>

vin tulkinnoista jää jäsenmaiden vastuulle. Direktiiviä ja ehdotettua sääntelykokonaisuutta pidettiin useissa lausunnoissa vaikeasti hahmotettavana ja haltuun otettavana, ja siihen sisältyviä keinoja pidettiin direktiivin tavoitteet silmällä pitäen huonosti toimivina.

6.2 Muovin ja kertakäyttöisen muovituotteen määritelmät

Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota muovin määritelmään ja sen soveltamiseen liittyviin tulkintaongelmiin. Direktiivin täytäntöönpanon haasteena nähtiin erityisesti se, että komission suuntaviivat direktiivin tarkoittamista kertakäyttöisistä muovituotteista annettiin vasta kesäkuussa 2021, eikä niissä otettu kantaa eräisiin Suomen kannalta keskeisiin tulkintakysymyksiin, kuten siihen, sisältyykö vesipohjainen dispersio muovin määritelmään. Direktiivin soveltamisalaan kuuluvien pakkausten tuoteryhmien määritelmät koettiin epäselviksi, joten ohjeistus on kansallisella tasolla vaikeaa. Tuottajat eivät aina tiedä, kuuluuko heidän pakkauksensa soveltamisalaan. Lisäksi tuotiin esille, että teollisuuden on vaikea suunnitella investointeja ja innovaatioprojekteja, jos on epäselvää, mitkä tuotteet kuuluvat SUP-direktiivin piiriin.

Lausuntopalautte on tältä osin aiheellista, mutta direktiivin määritelmiin liittyvät tulkintaongelmat ratkaistaan lähtökohtaisesti EU-tasolla komission johdolla (suuntaviivat). Jatkossa kansalliset valvontaviranomaiset (Tukes ja Pirkanmaan ELY-keskus) ratkaisevat mitkä tuotteet kuuluvat sääntelyn soveltamisalaan ja mitkä eivät.

6.3 Pakkauksen tuottajan määritelmän muuttaminen

Miljoonan euron liikevaihtorajan poistaminen

Ehdotettua pakkausten tuottajavastuun soveltamista rajaavan miljoonan euron liikevaihtorajan poistamista kannatettiin hyvin laajasti. Ainoastaan Pirkanmaan ELY-keskus vastusti sitä, ellei sitä vaihtoehtoisesti korvattaisi jollain muulla, esimerkiksi markkinoille saatettujen pakkausten painoon perustuvalla velvoiterajalla tai pienille ja keskisuurille tuottajille suunnatulla kevennettyllä menettelyllä. Pirkanmaan ELY-keskuksen mielestä ehdotus lisäisi työmäärää ja resurssitarvetta uusien tuottajavastuullisten yritysten vuoksi. Pirkanmaan ELY-keskus näki lisäksi vaarana pienten yritysten suhteellisesti korkeammat hallinnolliset maksut.

Lausuntopalautteen perusteella liikevaihtorajan poistaminen säilyisi muuttumattomana ehdotuksessa, mutta jatkotyössä pakkausjäteasetuksen valmistelussa kiinnitetään huomiota pienten tuottajien hallinnollisen taakan vähentämiseen kevennetyillä raportointivelvoitteilla. Lisäksi tuottajavastuujärjestelmien valvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota pienten tuottajien hallinnollisten maksujen kohtuullisuuteen.

Uusi palvelupakkauksen tuottajan määritelmä

Lausunnoissa kannatettiin laajasti esitettyä pakkausten tuottajan määritelmän muuttamista niin sanottujen palvelupakkausten osalta. Sen nähtiin vähentävän merkittävästi liikevaihtorajan poistamisesta aiheutuvaa tuottajavastuuvollisten yritysten lukumäärän kasvua ja hallinnollista taakkaa.

MTK ja Kauppapuutarhaliitto esittivät palvelupakkauksen määritelmän laajentamista kattamaan myyntipaikalla pakattavien pakkausten lisäksi kaikki maataloudesta ja puutarhatuotannosta saatavien jalostamattomien tuotteiden pakkaamiseen käytetyt pakkaukset, jotta uusien tuottajavastuullisten pienten maatalousyritysten määrää ja niille aiheutuvaa taakkaa voitaisiin vähentää merkittävästi.

Metsä- ja muoviteollisuuden edustajat eivät nähneet tarkoituksenmukaisena palvelupakkausten tuottajan määritelmän muuttamista. Sen nähtiin sekoittavan olemassa olevaa vakiintunutta käytäntöä ja hankaloittavan sellaisten pakkausten tuottajavastuuta, jotka voivat olla sekä palvelupakkauksia että muita pakkauksia.

Osa lausunnonantajista kannatti sitä, että kaikkien pakkausten tuottajaksi määriteltäisiin pakkauksen valmistaja tai maahantuojaa nykyisen tuotteen pakkaajan tai pakatun tuotteen maahantuojan sijasta.

Lausuntopalautteen perusteella ehdotetaan pakkausten tuottajan määritelmää muutettavaksi siten, että palvelupakkausten lisäksi myös viljelijäpakkausten tuottajana pidettäisiin kyseisen pakkauksen valmistajaa tai maahantuojaa. Lisäksi paalirehun pakkausmateriaalit ehdotetaan jätettäväksi pakkausten tuottajavastuun soveltamisalan ulkopuolelle, sillä vain hyvin pieni osa (korkeintaan noin viidennes) kaikesta käytetystä rehupaalien pakkausmateriaalista olisi muutoin kaan tuottajavastuun alaista eli sellaista, jota ei käytettäisi tilan omassa käytössä vaan myytäisiin pakattuna tilalta ulos ja siten katsottaisiin saatetuksi ammattimaisesti markkinoille.

6.4 Muovisten juomapakkausten tuotevaatimukset

WWF katsoi lausunnossaan, että juomapulloille esitetty kierrätetyn muovin pitoisuutta koskeva tavoite ei ole riittävän kunnianhimoinen, vaan 2030 mennessä tulisi kierrätetyn muovin pitoisuuden olla vähintään 50 %. Juomapakkausten tuottajien mielestä vaatimukset kierrätysmuovin osuudesta muovipulloissa vaativat täsmennyksiä esimerkiksi kokonaismäärän laskennan ja vastuutahon osalta.

Tukes totesi, että pullojen kierrätysmuovin osuutta koskevan velvoitteen valvontaa ei erikseen käsitellä hallituksen esityksessä. Tukes esitti tarkennusta liittyen siihen, miten edellä sanotun ns. sekoitevelvoitteen valvonta järjestetään.

Suomen Uusiomuovi Oy ja Suomen Kuitukierrätys Oy toivat esiin, että juomapakkausten korkeja ja kansia koskeva kiinni pysymisen vaatimus voi tehdä muovipakkausten kierrätystavoitteen saavuttamisen haasteellisemmaksi ja haitata muoviosien kierrätystä. Suomen Palautuspakkaus Oy piti tärkeänä, että SUP-direktiivin 6 artiklan mukainen kiinni pysyvä korkki ei heikentäisi juomapakkausten palautusjärjestelmän toimivuutta.

Esitetty kierrätysmuovin pitoisuustavoite on päädytty pitämään ennallaan direktiivin minimivaatimuksen mukaisesti. Kierrätysmuovin pitoisuutta koskeva lausuntopalaute on otettu huomioon markkinavalvontaa koskevan 24 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Kierrätetyn muovin pitoisuusvaatimuksen täyttymistä valvoisi Pirkanmaan ELY-keskus osana tuottajavastuupalautusta. Lausuntopalautteessa esitettyä kritiikkiä korkkien ja kansien kiinnipysymisvaatimuksesta ei ole huomioitu, koska vaatimus tulee direktiivistä, eikä vaatimus mahdollista esim. nestekartonkipakkausten rajausta pois sen piiristä.

6.5 Tuottajavastuu

Tuottajan kustannusvastuun laajuus

Vesilaitosyhdistyksen mukaan SUP-direktiivin piiriin kuuluvien tuotteiden tuottajavastuun tulisi kattaa viemäriverkoston kunnostus- ja ylläpitokuluja, koska SUP-tuotteet aiheuttavat tukoksia jätevesipumppaamalla ja siten myös viemäriylivuotoja. Kuntaliiton mielestä viemäriverkoston ja hulevesien puhdistaminen tulisi toistaiseksi jättää tuottajavastuun ulkopuolelle.

Hallituksen esityksen valmistelussa todettiin, ettei viemärien ja hulevesien puhdistaminen selvästi kuulu direktiivissä käytetyn käsitteen ”roskaantumisen puhdistaminen” alle. Olennaista on kuluttajille suunnattu valistus esimerkiksi siitä, mitä viemäriin voi laittaa. Kysymykseen viemärien ja hulevesien puhdistamisen sisällyttämisestä tuottajien kustannusvastuun piiriin voi kuitenkin olla tarkoituksenmukaista palata, kun sääntelyn soveltamisesta ja vaikutuksista on saatu käytännön kokemusta.

Tuottajan kustannusvastuun määräytyminen ja toteuttaminen

Ehdotettu tuottajien kustannusvastuun malli sai yhtäältä kiitosta läpinäkyvyydestä ja yksiselitteisyydestä. Toisaalta ehdotusta kritisoitiin siitä, että lopullisen korvausmäärän arviointi ja sen jakaminen kuntien kesken jää asetustason tarkentavasta sääntelystä huolimatta jossain määrin tulkinnanvaraiseksi, samoin se, kuka viime kädessä päättää korvauksen määrästä. KHO:n ja Kuntaliiton mukaan saattaisi olla luontevaa, että valvova viranomaisen päättäisi Ruotsissa hyväksytyin mallin mukaisesti vastuun kokonaismäärästä ja jakaisi sen kunnille laissa olevien perusteiden mukaan. Tuottajia edustavat tahot korostivat lausunnoissaan lisäksi sitä, että tuottajan kustannusvastuun perusteena olevien kuntien siivouskustannusten tulisi määräytyä mahdollisimman hyvin kuntien todellisten kustannusten mukaan ja ehdotettua otosperusteista mallia ei tulisi lainsäädännön tasolla lukita ainoaksi mahdolliseksi perusteeksi.

Lausuntopalautteen perusteella kustannusvastuun määräytymistä ja toteuttamista koskeviin säännösehdotuksiin on tehty muutoksia. Tuottajien kustannusvastuu perustuisi yhtäältä kunnan valvontaviranomaiselle ilmoittamiin todellisiin siivouskustannuksiin ja toisaalta SUP-tuottajille asetuksessa säädettyyn kokonaisuuteen kunnan ilmoittamista kustannuksista. Myös tuottajien kokonaisuuden jakamisesta eri tuoteryhmien kesken säädettäisiin asetuksessa. Asetus perustuisi kolmen vuoden välein uusittavaan, kunnan keräämien ja siivoamien roskien koostumusselvitykseen. Pirkanmaan ELY-keskus tekisi kuntien sille ilmoittamien kustannustietojen sekä laissa ja asetuksessa säädettyjen kustannusvastuuperusteiden perusteella päätöksen rekisteröityjen tuottajayhteisöjen ja tuottajien kunnille maksamista korvauksista. Korvaukset maksettaisiin ensin Pirkanmaan ELY-keskukselle, joka tilittäisi ne edelleen kunnille.

Muuta tuottajavastuuseen liittyvää

Suomen Pakkausyhdistys ry:n mielestä kaiken SUP-raportoinnin siirtäminen tuottajien velvollisuudeksi olisi selvä kansallinen tiukennus, joka lisäisi tuottajien kustannuksia. Suomen Pakkausyhdistys toi esiin, että SUP-raportointi poikkeaa monin tavoin muusta tuottajavastuun raportoinnista ja aiheuttaisi runsaasti ylimääräistä työtä raportoiville yrityksille. Raportointiin tehtävät muutokset tulisi rajoittaa siten, että yritysten ei tarvitse tehdä kalliita ja työläitä järjestelmämuutoksia joka vuosi, vaan korkeintaan 3–5 vuoden välein. SUP-direktiivin tuottajavastuunalaisten tuotteiden raportointivaatimukset ehdotetaan säädettäväksi tuottajan vastuulle kyseisiä tuotteita koskevissa asetuksissa. Raportointivaatimus vastaisi SUP-direktiivin 8 artiklassa ja jätedirektiivin 8 a artiklassa säädettyjä tuottajan raportointia koskevia vaatimuksia.

Valvira piti tärkeänä, että tiedotus ja neuvonta toteutetaan tuoteryhmäkohtaisesti. Esimerkiksi tupakkalain (549/2016) alaiset tuotteet eivät ole normaaleja kulutushyödykkeitä. Lisäksi tupakkalain alaisen tuotteiden pakkausmerkinnöistä ja markkinointikiellosta säädelään tupakkalaisa erittäin tiukasti. Valvira totesi, että tupakkalain säännökset tulisi huomioida 51 §:ää koskevien säännösten toimeenpanossa ja valvonnassa. Tupakantumpeista aiheutuvaan roskaantumiseen liittyvä tiedotus, neuvonta ja valistus ehdotetaan kunnan velvollisuudeksi. Tuottajat kuitenkin korvaisivat siitä aiheutuvat kustannukset kunnalle. Myös sosiaali- ja terveysministeriö toi lausunnossaan esiin ongelmia ja riskejä liittyen siihen, että tuottajavastuusääntelyn toimeenpano nojaa liikaa tuottajien ja tuottajayhteisöjen toimintaan. Tupakantuottajien osalta tuottajien

aktiivinen rooli toimeenpanossa voi johtaa ristiriitoihin tupakkalainsäädännön ja kansainvälisen tupakkapuitesopimuksen kanssa.

Suomen Kuitukierrätys Oy ja Tuottajayhteisöjen neuvottelukunta TYNK toivat esiin, että tuottajien/tuottajayhteisöjen omavalvontasuunnitelmavelvoite ei voi poistaa tai korvata viranomaisen valvontavelvoitteita. TYNK totesi lisäksi, että yksi vaihtoehto tuottajien omavalvonnan tarkastuksen tekemiseksi riippumattomaksi henkilöksi on tilintarkastaja. Toinen mahdollisuus olisi hyödyntää tuottajavastuualan vertaisarviointia. Lisäksi tuottajavastuuviranomaisella tulisi olla oikeus vaatia omavalvonnan tueksi tehtävää säännöllistä ja riippumatonta tarkastusta vain, jos valvonnassa todetaan siihen selvä tarve. Ehdotettu uusi jätelain 53 a § ei poista valvontaviranomaisen vastuuta. Omavalvonnan tarkastuksen tekemisen henkilön pätevyysvaatimuksista säädetään tarkemmin tuotekohtaisissa asetuksissa. Tarkastuksen suorittamisen osalta valvontaviranomaisen määräykselle ei ole tarvetta säätää mitään muuta kynnystä kuin ehdotettu ”tarvittaessa”. On odotettavissa, että menettelyyn ei ryhdytä kovin vähäisin perustein.

Tuottajayhteisöjen neuvottelukunta TYNK piti hyödyllisenä ehdotusta, että Suomeen sijoittunut toimija hoitaa tuottajavastuuveliteensa nimeämällä valtuutetun edustajan vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita Euroopan jäsenvaltion myydessä. Pirkanmaan ELY-keskus toi esille, että vastaavaa velvollisuutta ei ole ehdotettu niille toimijoille, jotka myyvät toisesta jäsenvaltiosta mainittuja tuotteita Suomeen suoraan kulluttajalle. Pirkanmaan ELY-keskus esitti, että uusia tuottajavastuualoja koskevaa ehdotettua muutosta pakollisesta valtuutetusta edustajasta toisessa jäsenvaltiossa laajennettaisiin siten, että toisessa jäsenvaltiossa olevan samojen mainittujen alojen tuottajan olisi myös nimettävä Suomeen sijoittautunut valtuutettu edustaja vastaamaan tuottajavastuuveliteiden täyttämistä Suomessa. Tällöin jätelain vaatimukset olisivat yhtäläiset niin Suomeen sijoittautuneille tuottajille kuin muihinkin EU:n jäsenvaltioihin sijoittautuneille tuottajille. Lisäksi Pirkanmaan ELY-keskus esitti, että myös kaikille muille 48 §:n mukaisille tuottajavastuualoille säädettäisiin pakolliseksi ulkomaalle sijoittautuneen etämyyjän velvollisuus nimetä valtuutettu edustaja Suomessa hoitamaan tuottajan velvollisuuksia Suomessa. Tällöin myös etäkauppa olisi selkeämmin säänneltyä ja valvonta Suomessa olisi tältä osin yksinkertaisempaa ja helpompaa. Esityksessä olevan ehdotuksen mukaan valtuutetun edustajan nimeämisvelvollisuus (66 a §) koskisi jatkossa sähkö- ja elektroniikkalaitteiden lisäksi kaikkia Suomeen etäkaupalla SUP-direktiivin soveltamistalaa kuuluvia tuotteita myyviä toimijoita. Velvoitetta ei nähty tarkoituksenmukaiseksi laajentaa koskemaan kaikkia tuottajavastuun alaisia tuotteita. Muiden kuin sähkö- ja elektroniikkalaitteiden ja SUP-tuotteiden tuottajilla olisi edelleen mahdollisuus joko nimetä valtuutettu edustaja tai liittyä suoraan tuottajayhteisöön.

6.6 Muovisten tupakansuodattimien aiheuttama roskaantuminen ja sen sääntely

Muutamissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että esitys ei puutu tehokkaalla tavalla tupakantumpeista aiheutuvaan roskaantumiseen. Muun ohella Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Roskasakin lausunnossa esitettiin, että mahdollisuus kieltää muoviset suodattimet tulisi selvittää perusteellisesti, koska se on tehokkain tapa ennaltaehkäistä tumpeista aiheutuvaa roskaantumista.

Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa on vaihtoehtoisena ratkaisuna tarkasteltu muovisuodattimien markkinoille saattamisen kieltämistä, erillisten tupakkaroskisten lisäämistä tuottajien kustannuksella sekä roskaamisesta määrättävän rikesakon tehostamista. Esityksen mukaan asetuksella säädettäisiin erillisten tupakkaroskisten lisäämisestä. Muiden edellä mainittujen keinojen toteuttamisen edellytyksiä selvitetään.

6.7 Muovia sisältävät kalastusvälineet

Laajennus sisävesille ja soveltaminen kaikkiin kalastusvälineisiin

Useimmat lausunnonantajat kritisoivat tuottajavastuun laajentamista sisävesille, mikä liittyi huoleen keräyskustannusten kasvusta. MTK, Kuntaliitto, Sisäministeriön Poliisiosasto ja WWF kuitenkin pitivät kyseistä laajennusta hyvänä. Erityisesti vapakalastusvälineiden valmistajat ja myyjät esittivät, että SUP-direktiivi ei koskisi virkistyskalastusvälineitä, ja siksi tuottajavastuun tulisi koskea vain kaupallista kalastusta.

Hallituksen esityksen valmistelussa tarkasteltiin huolellisesti vaihtoehtoa, jossa kalastusvälineiden tuottajavastuu rajoittuisi merialueille direktiivin mukaisesti. Valmistelussa päädyttiin kuitenkin siihen jo lausuntoversiossa todettuun johtopäätökseen, ettei rajausta ole käytännössä mahdollista toteuttaa järkevällä tavalla. Meri- ja sisävesikalastusvälineitä ei pystytä erottamaan toisistaan, vaan samanlaisia kalastusvälineitä käytetään sekä sisävesillä että merellä. Siten myyntitilanteessa ei voida tietää, päätyykö kalastusväline meri- vai sisävesikäyttöön, eikä myöskään vastaanotopisteellä voida estää sisävesikalastusvälineiden vastaanottoa. SUP-direktiivi koskee kaikkia muovia sisältäviä kalastusvälineitä, minkä vuoksi esityksessä ei myöskään ole rajattu virkistyskalastusvälineitä pois.

Vastaanoton järjestäminen

Kalastussatamiin keräyksen järjestämistä pidettiin ylimitoitettuna ja sen pelättiin nostavan kalan ja kalastusvälineiden hintoja niin, että kalastajat siirtyvät ostamaan välineitä ulkomaisista verkkokaupoista⁷¹. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kalatalousviranomaisen ja Mua Tuote Oy ehdottivat, että jätteenkeräilyssä voitaisiin käyttää olemassa olevia rakenteita, esimerkiksi kunnallista jätekeräystä. Tuottaja voitaisiin myös velvoittaa maksamaan keräys. Österbottens Fiskerförbund rf ehdotti, että Ruotsin tapaan kunnalliset jätteenkerääjät ottaisivat vastuun keräyksestä ja raportoinnista. Edelleen ehdotettiin, että kalastusvälineiden keräys tulisi järjestää taloopohjalta kalastussatamissa yhteistyössä kuntien kierrätyskeskusten kanssa.

Kuntaliitto painotti, että sataman pitäjille ei tulisi aiheutua uusia kustannuksia tuottajavastuun toimeenpanosta. Kuntaliitto epäili, että kalastusvälineiden erilliskeräyksen järjestämistä vaikeuttaa mm. kalastusvälinejätteen epähygieniä, mikä lisää astioiden tyhjennystarvetta verrattuna siihen, mitä esitysluonnoksessa arvioidaan. Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry kertoi tehdyistä vieheen ja jigien keräyskampanjoista, jotka ovat olleet menestyksellisiä. Järjestö toivoi keräyksen jatkuvan samalla tavoin vapaaehtoisina keräyksinä. Osa kalastusvälineiden tuottajista ja myyjistä esitti, että jos heittokalastusvälineet heidän vastustuksestaan huolimatta tulevat sääntelyn piiriin, kampanjaluoteinen keräysmalli on heittokalastusvälineiden osalta tehokkaampi ja parempi vaihtoehto.

Lausuntopalaute on huomioitu siltä osin, että esityksen mukaan kalastusvälinejätteen keräyksen järjestämisvastuu olisi yksin tuottajilla. Myös kiinteiden vastaanotopisteiden määrää (säädetään asetuksessa) on pudotettu lausuntoversiossa ehdotetusta noin 300:sta 150:een, mikä vähentää erilliskeräystä ja sen kustannuksia merkittävästi. Tuottajayhteisö voisi järjestää seisovien pyydysten kiinteät keräyspisteet parhaaksi katsomiinsa paikkoihin, siis myös muualle kuin satamiin. Seisovien pyydysten keräystä voisi vaihtoehtoisesti toteuttaa myös noutopalvelulla tai

⁷¹ Myös ulkomaiset verkkokaupat kuuluvat tuottajavastuun piiriin, vaikka niiden valvonta on hankalampaa kuin kotimaisten tuottajien.

kiertävällä keräyksellä. Vapakalastusvälineiden keräys voitaisiin puolestaan järjestää kampanjaluontoisesti.

Siirtymäajat

Useampi lausunnonantaja totesi, että esityksen voimaantuloa koskeva sääntely on sekavaa. Kuntaliitto kiinnitti huomiota lain voimaantulon ja tuottajan kuljetusvastuun alkamisen väliseen pitkään aikaan ja tämän aiheuttamiin ongelmiin. Kuntaliitto peräänkuulutti myös siirtymäaikaa satamien jätehuoltovelvoitteelle. Kuntaliiton tavoin Pirkanmaan ELY-keskus esitti, että kalastussataman pitäjän vastaanottovelvollisuus tulisi säätää alkavaksi samanaikaisesti tuottajan vastuun kanssa eli 1.1.2025. Maa- ja metsätalousministeriö totesi, ettei direktiivi tunne ehdotettua siirtymäaikaa kuljetuksissa vuoteen 2029 asti, ja Euroopan komissio voi reagoida kielteisesti ehdotettuun siirtymäaikaan.

Lausuntopalautteen mukaisesti ehdotetaan siirtymäsäännöksiin tarkennuksia suhteessa lausunnoilla olleeseen esitysluonnokseen. Kalastusvälinejätettä koskevan tuottajavastuun ja vastaanottovelvollisuuden soveltaminen alkaisi samanaikaisesti 1.1.2025.

Lisäksi useat lausunnonantajat esittivät pakkausten tuottajan määritelmän muutokseen liittyvän miljoonan euron liikevaihtorajan poistamisen ja uuden palvelupakkausten tuottajan määritelmän soveltamista siirrettäväksi vuodella eteenpäin. Esitettyä soveltamisajankohtaa 1.1.2023 pidettiin epärealistisena muutosten kokoluokka ja uusien tuottajavastuullisten määrä huomioiden. Lausuntopalautte on otettu huomioon ja kyseinen soveltamisajankohta alkaisi vasta 1.1.2024.

7 Säännöskohtaiset perustelut

6 §. Muut määritelmät. Pykälään lisättäisiin SUP-direktiivin täytäntöönpanoon liittyviä uusia määritelmiä.

Pykälän 1 momentin 30 kohta olisi uusi ja se sisältäisi muovin määritelmän. Määritelmä vastaisi SUP-direktiivin 3 artiklan 1 kohdan määritelmää. Määritelmässä kuitenkin SUP-direktiivin viittaus REACH-asetukseen⁷² korvattaisiin selkeyden vuoksi viittauksella kemikaalilain (599/2013) sisältämään REACH-asetuksen määritelmään.

Määritelmä kattaa johdanto-osan perustelukappaleen 11 mukaisesti polymeeripohjaiset kumi-tuotteet ja biopohjaiset ja biohajoavat muovit riippumatta siitä, onko ne saatu biomassasta tai onko niiden tarkoitettu hajoavan biologisesti ajan myötä. Biohajoava muovi on erikseen määriteltä SUP-direktiivin 3 artiklan 16 kohdassa. Sen mukaan biohajoavalla muovilla tarkoitetaan muovia, joka hajoaa fyysikaalisesti tai biologisesti siten, että se hajoaa lopulta hiilidioksidiksi (CO₂), biomassaksi ja vedeksi ja joka on kompostoinnin ja anaerobisen hajoamisen avulla hyödynnettävää pakkausta koskevien eurooppalaisten standardien mukainen. Määritelmä ei johdanto-osan perustelukappaleen 11 mukaan kata maaleja, musteita ja liimoja.

⁷² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH), Euroopan kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/EY ja 2000/21/EY kumoamisesta.

Komissio on antanut suuntaviivat, joissa muun muassa selostetaan keskeisiä määritelmän tulkintaan liittyviä kysymyksiä tarkemmin ja tehdään niihin liittyviä linjauksia.⁷³

Polymeerin määritelmän osalta direktiivissä viitataan REACH-asetuksen 3 artiklan 5 kohdassa olevaan polymeerin määritelmään. Siinä polymeeri tarkoittaa lähtökohtaisesti ainetta, joka koostuu molekyyleistä, joille on tunnusomaista yhden tai useamman tyyppisten monomeeriyksiköiden sarja. REACH-asetuksen määritelmän tarkentamiseksi Euroopan kemikaalivirasto (ECHA) on antanut polymeerejä ja monomeerejä koskevia täydentäviä ohjeita. Näiden mukaan polymeeri voi sisältää myös lisäaineita, jotka ovat välttämättömiä polymeerin stabiiliuden säilyttämiseksi ja valmistusprosessista peräisin olevia epäpuhtauksia. Näiden stabilointiaineiden ja epäpuhtauksien katsotaan olevan osa ainetta.

Suuntaviivojen mukaan luonnonpolymeerin katsotaan syntyvän luonnossa tapahtuvassa polymerisaatiossa. Toisin sanoen keinotekoisissa ja teollisissa käymisprosessien biosynteeseissä syntyvät polymeerit, kuten PHA (polyhydroksialkanoaatit), eivät ole luonnon polymeerejä.

Ei kemiallisesti muunnellun -käsitettä tulkittaessa kriteerinä käytetään alku- ja lopputuotteen vertailua, joten regeneroitua selluloosaa ei katsota kemiallisesti muunnelluiksi. Tällöin esimerkiksi viskoosi ja lyocell sekä selluloosakalvot eivät ole direktiivin tarkoittamaa muovia ja niitä sisältävät tuotteet jäävät direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Selluloosa-asettaatti sen sijaan katsotaan kemiallisesti muunnelluksi ja muoviksi, koska tuotantoprosessin aikana tapahtuneet muutokset säilyvät lopputuotteessa. Mutta esimerkiksi puusta ja viljasta mekaanisesti eroteltu selluloosa ja ligniini eivät sisälly muovin määritelmään.

Muovi määritellään materiaaliksi, joka soveltuu lopputuotteiden pääraakeneosaksi. Suuntaviivojen mukaan se, että materiaali voi toimia lopputuotteiden pääraakeneosana, koskee nimenomaan muovin määritelmää, ja on ymmärrettävä yleiskäsitteeksi. Koska direktiivi ei määrittele tai rajoita millään tavalla lopputuotteen tyyppiä tai polymeerin määrää, monet polymeerit voivat toimia lopputuotteiden pääraakeneosina. Direktiivin määritelmää ja sitä koskevaa suuntaviivojen tekstiä on tulkittu niin, että pääraakeneosa voi olla esimerkiksi toiminnallinen ominaisuus, joka on tarpeellinen tuotteen aiottua käyttötarkoitusta varten, kuten kyky eristää vettä tai rasvaa.

Tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana komissio ei vielä ole linjannut, kuuluuko vesipohjaisella dispersiotekniikalla toteutetusta materiaalista valmistettu tuote SUP-direktiivin soveltamisalaan vai ei. Vesipohjaisella dispersiomateriaalilla tarkoitetaan yleisesti materiaalia, jossa muovi on dispergoitu eli saatettu pintakemian hallinnalla pieninä miselleinä (mikromuoveina) veden sekaan. Tämä vesi/muovi -seos saatetaan kuitu- ja täyteainemassaan, jossa muovi veden haihduttua sulkee riittävässä määrin seinämän, lähinnä nesteiltä. Dispersiopäällysteissä muovipartikkeleista muodostuu yhtenäinen kerros pohjamateriaalin päälle. Muovia voidaan dispergoida myös materiaalin sisään, jolloin dispersio toimii periaatteessa samalla tavoin kuin päällyste, mutta materiaalin sisällä.

Pykälän 1 momentin 31 kohta olisi uusi ja se sisältäisi kertakäyttöisen muovituotteen määritelmän. Määritelmä vastaisi SUP-direktiivin 3 artiklan 2 kohdan määritelmää. Määritelmän mukaan tuote on kertakäyttömuovia, jos 1) se on tehty kokonaan tai osittain muovista ja 2) ei ole suunniteltu tai saatettu markkinoille kestämään elinkaarensa aikana useita käyttökertoja siten,

⁷³ Tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/904 mukaiset komission kertakäyttöisiä muovituotteita koskevat suuntaviivat. Komission tiedonanto (2021/C 216/01). Julkaistu virallisessa lehdessä 7.6.2021.

että se palautettaisiin tuottajalle täytettäväksi tai sitä käytettäisiin uudelleen alkuperäiseen tarkoitukseen.

Komission suuntaviivoissa korostetaan, että direktiivissä ei säädetä vähimmäisraja-arvoa muovin määrälle tuotteessa, minkä vuoksi on arvioitava laadullisesti, kuuluuko tuote direktiiviin soveltamisalaan vai ei. Monien materiaalien tuotannossa käytetään direktiivin muovin määritelmän täyttäviä polymeerejä tiettyjen materiaaliominaisuuksien saavuttamiseksi ja tuotantoprosessin tehokkuuden parantamiseksi. Nämä polymeerimateriaalit ovat usein synteettisiä kemiallisia lisäaineita. Tällaisten polymeerimateriaalien käyttö esimerkiksi retentio- tai sideaineina ja valmistuksen apuaineina sellaisen materiaalin valmistuksessa, joka ei itsessään ole muovia, ei johda siihen, että kertakäyttöistä tuotetta, joka on valmistettu ainoastaan kyseisestä materiaalista, voitaisiin pitää osittain muovista valmistettuna. Paperi- ja kartonkipohjaisia kertakäyttöisiä tuotteita, jotka on valmistettu ainoastaan paperi- ja kartonkipohjaisesta materiaalista ja joissa ei ole muovipäällystettä tai -pinnoitetta, ei voida pitää direktiivissä tarkoitettuina kertakäyttöisinä muovituotteina. Jos paperi- tai kartonkipohjaisen tai muun materiaalin pinnalle kuitenkin levitetään muovipinnoite tai -päällyste pakkauksen suojaamiseksi vedeltä tai rasvalta, lopputuote katsotaan yhdistelmätuotteeksi, joka koostuu useammasta kuin yhdestä materiaalista, joista yksi on muovi. Tässä tapauksessa lopputuotteen katsotaan olevan osittain valmistettu muovista. Näin ollen kertakäyttöiset paperi- tai kartonkipohjaiset tuotteet, joissa on muovipinnoite tai -päällyste, kuuluvat direktiivin soveltamisalaan.

Komission suuntaviivojen mukaan määritelmään liitettujen uudelleenkäytettävyyden ja uudelleentäytettävyyden kriteerien tarkoituksena on pyrkiä estämään esimerkiksi 1) tilanteet, joissa tuotetta markkinoitaisiin ja se saatettaisiin markkinoille muuna kuin kertakäyttöisenä tuotteena, vaikka sitä ei ole suunniteltu uudelleenkäytettäväksi tai uudelleentäytettäväksi, sekä 2) tilanteet, joissa tuote saatettaisiin markkinoille muuna kuin kertakäyttöisenä tuotteena, vaikka tuotteelle ei ole olemassa järjestelmää, joka varmistaisi sen uudelleenkäytön tai -täytön. Suuntaviivojen mukaan sitä, onko tuote suunniteltu ja saatettu markkinoille uudelleenkäytettäväksi, voidaan arvioida esimerkiksi tarkastelemalla tuotteen odotettua käyttöikää eli sitä, onko tuote tarkoitettu ja suunniteltu käytettäväksi useita kertoja ennen loppukäsittelyä ilman, että se menettää toimivuuttaan, fyysisistä kapasiteettiaan tai laatuun, ja sitä, ymmärtävätkö tai mieltävätkö kuluttajat tyypillisesti sen uudelleenkäytettäväksi tuotteeksi tai käyttävätkö he sitä kuin uudelleenkäytettävää tuotetta. Arvioinnin kannalta merkityksellisiin tuotesuunnitteluominaisuuksiin kuuluvat myös materiaalin koostumus, pestävyys ja korjattavuus, jotka mahdollistavat useita käyttökerroja samaan tarkoitukseen, jota varten tuote on alun perin suunniteltu.

Pakkauksista ja pakkausjätteistä annetussa direktiivissä (94/62/EY) tarjotaan ohjeita, joiden avulla voidaan tunnistaa markkinoille saatetut tuotteet pakkauksiksi, jotka täyttävät direktiivissä säädetyt tuotteiden uudelleenkäytettävyyteen ja uudelleentäytettävyyteen liittyvät edellytykset.

Komission suuntaviivat sisältävät jokaiselle direktiivin tuoteryhmälle omat kriteerit. Suuntaviivoissa on myös annettu linjauksia tiettyjen (toisiinsa liittyvien) tuoteluokkien erottamiseksi toisistaan. Direktiivin sääntelyn ja suuntaviivoihin sisältyvien tuoteryhmäkohtaisten kriteerien mukaan kertakäyttöisellä elintarvikepakkauksella tarkoitetaan pakkausta, jossa säilytettävät elintarvikkeet 1) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuna 2) syödään tavallisesti astiasta sekä 3) ovat valmiita syötäväksi ilman lisävalmistamista, kuten kypsennämistä, keittämistä tai lämmittämistä.

Kertakäyttöiseksi ei kuitenkaan katsota elintarvikepakkauksia, jossa ruokaa on enemmän kuin yksi annos tai yhden annoksen elintarvikepakkauksia, jotka myydään osana yksikköä, jossa on useampi yhden annoksen pakkaus. Suuntaviivojen mukaan juomapakkauksille säädettyä kol-

men litran rajaa voidaan käyttää ylärajana kertakäyttöisille elintarvikepakkauksille sen määrittämiseksi, voidaanko annos tavallisesti syödä yhdellä aterialla. Suuntaviivoissa kuitenkin korostetaan, että myös muiden kertakäyttöisyyden tulkintaa ohjaavien perusteiden tulee täyttyä.

Suuntaviivojen tuoteryhmäkohtaisissa kriteereissä vahvistetaan, että myös annospakkauksiin ja kääreisiin voidaan samaa kolmen litran määrää käyttää ylärajana arvioitaessa, kuuluvatko ne direktiivin soveltamisalaan.

Pykälän 1 momentin 32 kohta olisi uusi ja se sisältäisi kalastusvälineen määritelmän. Määritelmä kattaisi SUP-direktiivin 3 artiklan 4 kohtaan sisältyvän kalastusvälineen määritelmän mukaisten merivesikalastuksessa käytettävien kalastusvälineiden lisäksi myös sisävesikalastuksessa käytettävät kalastusvälineet. Määritelmä kattaisi direktiivin määritelmän mukaisesti sekä kaupallisen kalastuksen että virkistyskalastuksen välineet. Määritelmästä kuitenkin poissuljetaisiin kalastusvälineisiin kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteet, koska tällaiset laitteet kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteiden tuottajavastuun piiriin ja näin vältettäisiin päällekkäiset tuottajavastuuvaihtoehdot.

Pykälän 1 momentin 33 kohta olisi uusi ja se sisältäisi kalastusvälinejätteen määritelmän. Määritelmä perustuisi pääosin SUP-direktiivin 3 artiklan 5 kohdan määritelmään ja vastaisi sitä oikeudelliselta sisällöltään. Kalastusvälinejätteellä tarkoitetaan siten kaikkia jätelain 5 §:n mukaan jätteeksi luokiteltavia muovia sisältäviä kalastusvälineitä ja niiden osia, mukaan lukien direktiivin määritelmässä mainitut hylätyt ja kadonneet kalastusvälineet: muun muassa seisovia pyydyksiä, trooleja, nuottia, vapakalastusvälineitä sekä kaikkien näiden välineiden yhteydessä käytettäviä köysiä, kohoja, siimoja, jotka täyttävät kalastusvälineen määritelmän. Usein kohoina käytettävät ruokapakkaukset, kuten muoviset mehukanisterit, eivät olisi kalastusvälinejätettä, koska niitä ei ole kalastusvälineeksi valmistettu ja ne kuuluvat pakkaustuottajavastuun piiriin. Käytöstä poistetuille pakkauksille on olemassa oma erilliskeräysjärjestelmänsä.

Pykälän 1 momentin 34 kohta olisi uusi ja se sisältäisi tupakkatuotteen määritelmän. Määritelmässä korvattaisiin SUP-direktiivin 3 artiklan 18 kohdan mukaiseen tupakkatuotteen määritelmään sisältyvä viittaus tupakkatuotteita koskevaan direktiiviin 2014/40/EU viittauksella tupakkalakiin (549/2016), jolla mainittu direktiivi ja siihen sisältyvä tupakkatuotteiden määritelmä (2 artiklan 4 alakohta) on pantu kansallisesti täytäntöön.

24 a §. Markkinavalvonta. Lain 24 a §:n 1 momenttia täsmennettäisiin, jotta Tukesilla olisi tarvittaessa toimivalta valvoa myös lain 10 §:n nojalla annettavassa asetuksessa mahdollisesti säädettävien SUP-direktiivin 4 artiklan edellyttämien kulutuksen vähennystoimien noudattamista. Vähennystoimista säädettäisiin tilanteessa, jossa SUP-direktiivin 4 artiklan toteuttamiseksi ensisijaisesti solmittu green deal -sopimus joudutaan kesken sopimuskauden irtisanomaan. Vähennystoimina voitaisiin säätää esimerkiksi 1) kertakäyttömuovituotteiden jakelijoille velvollisuus periä maksu ko. tuotteiden käytöstä jakelupaikoissa; 2) kertakäyttömuovituotteiden jakelijoille velvollisuus asettaa uudelleenkäytettäviä vastaavia tuotteita saataville ja tarjota niitä kertakäyttöisten sijaan jakelupaikoissa; 3) kertakäyttömuovituotteiden valmistajille velvollisuus vähentää muovin määrää ko. tuotteissa. Vähennystoimista säädettäessä kulutuksen vähentymisen kokonaisuus seuranta toteutettaisiin osana tuottajavastuuraportointia.

Pykälän 1 momentin mukaan Tukes valvoisi pakkausten markkinavalvontaviranomaisena myös SUP-direktiivissä pakkauksille säädetyt tuotevaatimuksia, kuten juomapakkausten korkkien kiinnipysymistä koskevaa vaatimusta. Tästä vaatimuksesta tultaisiin säätämään tarkemmin pakkausjäteasetuksessa pykälässä säädetyt asetuksenantovaltuuden mukaisesti. SUP-direktiivin 6 artiklan 5 kohdassa säädetty juomapulloissa käytetyn kierrätetyn muovin pitoisuutta koskeva

vaatimus ei kuitenkaan tulisi Tukesin valvottavaksi, sillä vaatimus tultaisiin säätämään arvioitavaksi kaikkien markkinoille saatettujen pullojen kierrätetyn muovin pitoisuuden keskiarvosta, eikä se siten olisi pullokohtainen tuotevaatimus. Vaatimus kohdistuisi yhteisesti kaikille muovisia pulloja markkinoille saattaville tuottajille ja vaatimuksen täyttymistä valvoisi Pirkanmaan ELY-keskus osana tuottajavastuuvälvontaa. Säännökseen lisättäisiin myös maininta niiden tuotteiden kuulumisesta Tukesin valvontavastuulle, joiden jätteeksi luokittelu päättyy jätelain 5 b §:n nojalla annettavan asetuksen johdosta. Esimerkkinä tällaisesta asetukseen perustuvasta muodonmuutoksesta jätteestä tuotteeksi on betonimurske, joka täyttäessään valtioneuvoston asetuksessa (466/2022) säädetyt arviointiperusteet ei ole enää jätettä, vaan tuotesääntelyn piiriin kuuluva tuote.

25 §. Muut valvontaviranomaiset. Pykälän 3 momenttiin sisältyvään Tullin toimivaltaa koskevaan säännökseen lisättäisiin Tullin velvollisuus valvoa yhteistyössä Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden etäkauppaa. Viime vuosien aikana on nähty tarpeelliseksi vahvistaa Tullin roolia erityisesti tuottajavastuun etäkaupan valvonnassa. Asiaa koskeva selvitystarve on kirjattu EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanoon liittyneeseen hallituksen esitykseen (HE 40/2021 vp) ja esityksen hyväksymisen yhteydessä myös eduskunnan ympäristövaliokunnan mietintöön (YmVM 3/2021). Jätelain 122 §:ssä viranomaisen tiedonsaantioikeus on kytketty tietojen pyytävän viranomaisen tarpeeseen saada niitä säännösten noudattamisen valvontaa sekä lain täytäntöönpanoa varten. Tiedonsaantioikeutta ei ole siten rajattu jätelain 122 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetyin muun valvontaviranomaisen jätelain mukaiseen toimivaltaan, vaan lähtökohtaisesti tiedonsaantioikeus kattaa myös muita tietoja, jotka ovat tarpeen jätelain ja sen nojalla annettujen säädösten noudattamisen valvontaa ja täytäntöönpanoa varten. Tästä tiedonsaantioikeudesta poikkeuksen muodostavat tilastotiedot, jotka ovat sekä EU-tason että kansallisten sääntelyn nojalla salassa pidettäviä. Tilastotietojen keräämiseen ja luovuttamiseen sovelletaan yleisesti tunnustettua tilastosalaisuuden periaatetta. Koska Tulli kerää sisäkauppaa koskevat tiedot tilastointitarkoituksessa, kyseisiä tilastotietoja ei voida luovuttaa muille viranomaisille näiden suorittamassa valvonnassa hyödynnettäväksi. EU:n ulkoraajojen tavaraliikenteen osalta Tulli pystyy kuitenkin antamaan tuonneista ja tuojista sekä viennistä tietoja muille valvoville viranomaisille. Yhteistyön käytännön sisältö määräytyisi valvonnan tarpeiden mukaan. Tulli voisi esimerkiksi toimittaa Pirkanmaan ELY-keskukselle tietoja Suomeen etäkaupalla tuotteita myyvistä yrityksistä. Tämä mahdollistaisi yhteistyön ulkomaisien tuottajavastuuviranomaisten kanssa siten, että etäkauppiat saataisiin vastaamaan tuottajavastuuvälvoitteistaan Suomeen myymiensä tuotteiden osalta.

48 §. Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat. Pykälään lisättäisiin SUP-direktiivin 8 artiklan täytäntöönpanon edellyttämät uudet tuottajavastuulliset tuoteryhmät ja määriteltäisiin niiden tuottajat. Lisäksi pykälästä poistettaisiin pakkausten tuottajia koskeva liikevaihtoraja ja tehtäisiin tähän liittyviä tarpeellisia muutoksia pakkausten tuottajan määritelmään. Muutosten vuoksi pykälä muutettaisiin kokonaisuudessaan.

Pykälän 1 momentin johdantokappale vastaisi voimassa olevaa lakia (ks. HE 40/2021 vp). Johdantokappaleen mukaan tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta momentin eri kohdissa lueteltuja tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia. Johdantokappaleeseen sisältyvä ammattimaisen toiminnan kriteeri on yksi keskeisistä kriteereistä arvioitaessa, onko kyseessä tuottajavastuun piiriin kuuluva tuottaja vai ei. Toiminnan ammattimaista luonnetta arvioidaan tapauskohtaisen kokonaisharkinnan perusteella. Valtakunnallisen tuottajavastuuviranomaisen (Pirkanmaan ELY-keskus) vakiintuneen käytännön mukaan tässä yhteydessä tarkastellaan muun muassa sitä, harjoitetaanko liikete tai ammattitoimintaa ja onko toiminta säännöllistä. Arvioinnissa merkitystä on myös sillä, onko toiminta arvonlisäverovelvollista.

Pykälän 1 momentin 1–5 kohdissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavalla tavalla seuraavista tuottajavastuullisista tuoteryhmistä ja niiden tuottajista: moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, henkilö- ja pakettiautot sekä niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkalaitteet, paristot ja akut, sanomalehdet, aikakauslehdet sekä toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet (ks. HE 40/2021 ja 199/2010 vp).

Esityksessä ehdotettuun pakkausten tuottajia koskevaan liikevaihtorajan poistamiseen liittyen pykälän 1 momentin 6 kohdassa ehdotettaisiin muutoksia pakkausten tuottajan määritelmään. Muutosten seurauksena uusien tuottajavastuuvollisten yritysten määrä ei kasvaisi niin paljon kuin tilanteessa, jossa pakkausten tuottajan määritelmä säilyisi nykyisellään. Pakkausten tuottajana pidettäisiin nykyisen sääntelyn tavoin pääsääntöisesti tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuojaa. Ehdotuksen mukaan tästä pääsäännöstä poiketen pidettäisiin niin sanottujen palvelupakkausten ja viljelijäpakkausten tuottajana kuitenkin kyseisen pakkauksen valmistajaa tai tällaisen tyhjän pakkauksen maahantuojaa. Ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaisesti uusi pakkauksen tuottajan määritelmä tulisi sovellettavaksi 1.1.2024. Siihen asti sovellettaisiin voimassa olevan lain 48 §:n 1 momentin 6 kohtaa.

Pakkausjäteasetuksen liitteessä 1 säädetään tarkemmin pakkauksen määrittelyyn liittyvistä lisäperusteista. Lisäperusteiden mukaan pakkauksiin ei katsota kuuluvan maantie-, rautatie-, meri- ja lentokuljetuksissa käytettäviä kontteja, jotka jäävät siten pakkausten tuottajavastuun ulkopuolelle.

Palvelupakkauksiksi katsottaisiin pakkaukset, joita käytetään myyntipaikalla elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen. Palvelupakkauksia ovat esimerkiksi kantokassit, pakkaamiseen käytetyt pussit, takeaway-annosten pakkaukset sekä muut elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla käytettävät pakkaukset. Tällaisia ovat esimerkiksi irtomyyntinä myytävien leivonnaisten, kasvien, liha- ja kalatuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla käytettävät kääreet, pussit ja muut pakkaukset. Palvelupakkauksia käytetään erityisesti vähittäiskaupassa ja ravitsemusalalla. Lisäksi niitä käytetään muussa palvelutoiminnassa (mm. parturi-kampaamot ja pesulat), teollisuudessa (mm. leipomomyymälät) sekä kulttuuri- ja viihdealalla (mm. museot ja liikuntakeskukset). Palvelupakkauksia valmistetaan lähinnä paperikuiduista, muovista ja alumiinista.

Viljelijäpakkauksiksi katsottaisiin maatilalta ulos myytäväksi tarkoitettujen käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaukset. Viljelijäpakkauksilla tarkoitettaisiin nimenomaisesti maa- ja puutarhatalousyrityksen käyttämiä pakkauksia, joiden tuottajana pidettäisiin näiden pakkausten valmistajaa tai tyhjien pakkausten maahantuojaa.

Käsittelemättömiksi maatalous- ja puutarhatuotteiksi katsottaisiin tuotteet, joille on tehty ainoastaan yksinkertaista fyysistä käsittelyä, niin sanottua kauppakunnostamista, joka ei merkittävästi muuta tuotteen luonnetta. Tällaisia toimia olisivat esimerkiksi pesu, lehtien poisto, lajittelu ja muu vastaava fyysinen käsittely.

Elintarviketeollisuuden, tukkukaupan tai pakkaamon käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaamiseen käyttämiä pakkauksia ei kuitenkaan katsottaisi viljelijäpakkaussiksi, vaan näiden osalta pakkaava yritys olisi tuottajavastuuvollinen pakkausten tuottajavastuuta määrittelevän pääsäännön mukaisesti. Viljelijäpakkauksina ei myöskään pidettäisi sellaisia maa- ja puutarhatalousyrittäjien käyttämiä pakkauksia, joita käytetään käsiteltyjen maataloustuotteiden pakkaamiseen siltä osin, kun ei ole kyse myyntipaikalla tapahtuvasta elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamisesta. Tällaiseksi käsittelyksi katsottaisiin esimerkiksi tuotteen kuivaaminen, lukuun ottamatta viljan kuivausta, jauhaminen, murskaaminen, kuorimi-

nen, pakastaminen, kypsentäminen, paloittelu, eläintuotannon jatkojalostus teurastuksesta alkaen, siementen peittäminen sekä munien pakkaaminen kananmunapakkaamossa, jossa leimataan kananmunia ja/tai pakataan kananmunia loppukuluttajille ja suurituloisille.

Jätelain 55 §:ssä säädetty tuottajan velvollisuus ilmoittaa jakelijalle kuulumisestaan tuottajarekisteriin olisi ehdotetun palvelupakkausten tuottajan määritelmän muutoksen täytäntöönpanossa erityisen tärkeää, jotta palvelupakkausten käyttäjät voisivat varmistaa, että kyseisten pakkausten tuottajavastuusta on huolehdittu. Lisäksi jätelain 55 §:än ehdotetaan lisättäväksi jakelijalle ja muulle yritykselle sekä julkiselle hankintayksikölle, joka hankkii käyttöönsä tuottajavastuunalaisia tuotteita, velvollisuus varmistaa, että näiden tuotteiden tuottaja kuuluu tuottajarekisteriin. Tämä edesauttaisi tuottajavastuun hoitamista koskevan tiedon välittymistä entistä paremmin koko tuotantoketjussa. Käytännössä kaikille toimijoille pakkausten myyntiketjun eri vaiheissa on tärkeää tietää, onko pakkausten valmistaja tai maahantuoja jo hoitanut pakkausten tuottajavastuuelvoitteet, jolloin pakkausta voidaan käyttää palvelu- ja viljelijäpakkauksena. Muiden kuin palvelu- ja viljelijäpakkausten osalta tuotteen pakkaajan tulee hoitaa tuottajavastuuelvoitteet. Onkin todennäköistä, että tuottajat luovat menettelytavan tai järjestelmän, jonka avulla tieto tuottajavastuuelvollisuuden hoitamisesta välittyy koko myyntiketjun läpi erityisesti palvelu- ja viljelijäpakkausten osalta.

Pykälän 1 momentin 7 kohta olisi uusi ja siinä säädettäisiin SUP-direktiivin 8 artiklaan perustuen uudeksi tuottajavastuulliseksi tuoteryhmäksi kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat muut kuin 6 kohdassa tarkoitettuina pakkauksina pidettävät loppukäyttäjille tyhjinä myytävät juomamukit. Niiden tuottajina pidettäisiin tuotteiden valmistajaa tai maahantuojaa, kuten tuottajavastuun piiriin jo kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä. Ehdotetun 62 §:n 1 momenttiin tehtävän muutoksen mukaisesti pakkausten tuottajayhteisön toimialan tulisi kattaa myös 7 kohdassa tarkoitettut muoviset juomamukit.

Pakkausten tuottajavastuuelvoitteiden soveltamista rajaavan 1 miljoonan euron liikevaihtorajan poistaminen sekä palvelu- ja viljelijäpakkauksia koskeva tuottajan määritelmän muuttaminen säädettäisiin siirtymäsäännöksissä sovellettaviksi 1.1.2024 alkaen, jolloin myös ehdotetun 48 §:n 7 kohdassa tarkoitettujen muovisten tyhjinä myytävien juomamukien tuottajavastuu tulisi sovellettavaksi. Tyhjinä myytävien juomamukien osalta sovellettaisiin kuitenkin 46 §:n mukaista velvollisuutta järjestää tuotteiden jätehuolto sekä vastata siitä aiheutuvista kustannuksista sekä 48 e §:n mukaista velvollisuutta maksaa kunnille tuoteryhmäkohtainen korvaus vasta vuotta myöhemmin eli 1 päivänä tammikuuta 2025 alkaen. Tämä olisi yksi päivä myöhemmin, kuin SUP-direktiivissä säädetty määräaika uusien tuotteiden tuottajavastuun soveltamiselle. Soveltamisen aloittaminen olisi käytännön toteutuksen vuoksi kuitenkin tarkoituksenmukaista säätää alkamaan vuoden alusta. Ehdotettu juomamukien tuottajavastuun alkamisen ajankohta muilta osin olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista ajoittaa samanaikaiseksi vastaavien muovisten pakkauksiksi katsottavien juomamukien tuottajan määritelmään tehtävän muutoksen kanssa. Siirtymäaika on tarpeen, jotta ehdotetuille uusille tuottajavastuullisille toimijoille jäisi riittävästi aikaa varautua muutokseen.

Pykälän 1 momentin 8–10 kohdat olisivat uusia ja niissä säädettäisiin SUP-direktiivin 8 artiklaan perustuen uusiksi tuottajavastuullisiksi tuoteryhmiksi seuraavat kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tuotteet: henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettut kosteuspyyhkeet, kuluttajakäyttöön tarkoitettut ilmapallot sekä suodattimelliset tupakkatuotteet ja tupakansuodattimet. Näiden tuotteiden tuottajina pidettäisiin tuotteiden valmistajaa tai maahantuojaa, kuten tuottajavastuun piiriin jo kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä.

Pykälän 1 momentin 11 kohta olisi uusi ja siinä säädettäisiin SUP-direktiivin 8 artiklaan perustuen uudeksi tuottajavastuulliseksi tuoteryhmäksi muovisia sisältävät kalastusvälineet. Näiden

tuotteiden tuottajina pidettäisiin tuotteiden valmistajaa tai maahantuojaa, kuten tuottajavastuun piiriin jo kuuluvien tuoteryhmien osalta on pääsääntönä. Tuottajavastuu koskisi kalastusvälineen määritelmän mukaisesti kaikkia meri- ja sisävesikalastuksessa käytettäviä muovia sisältäviä kalastusvälineitä. Tämä SUP-direktiivin vähimmäistasoa tiukempi kansallinen lähtökohta olisi perusteltu, koska meri- ja sisävesikalastusvälineitä ei pystytä erottamaan toisistaan, vaan samanlaisia kalastusvälineitä käytetään sekä sisävesillä että merellä.

SUP-direktiivin johdanto-osan perustelukappale 25 viittaa siihen, että tuottajan määritelmän ja tuottajavastuuvälitteiden soveltamisen ulkopuolelle tulisi jättää ”muovia sisältävien kalastusvälineiden pienimuotoiset valmistajat”. Lain 48 §:n 1 momentin johdantokappaleeseen sisältyvä ammattimaisen toiminnan kriteeri tarkoittaa sitä, että johdanto-osan perustelukappaleen 25 mukainen ulosrajaus toteutuu paitsi muovia sisältävien kalastusvälineiden, myös muiden tuottajavastuullisten tuoteryhmien osalta.

Direktiivin johdanto-osan perustelukappaleen 25 kohta ja 3 artiklan 11 kohta viittaavat siihen, että tuottajan määritelmän ja tuottajavastuuvälitteiden soveltamisen ulkopuolelle tulisi jättää kalastajat, eli henkilöt, jotka harjoittavat Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1380/2013 (22) 4 artiklan 28 alakohdassa määriteltyä kalastustoimintaa. Ulosrajaus toteutuu lain 48 §:n 1 momentin johdantokappaleeseen sisältyvän ammattimaisen toiminnan kriteerin kautta. Jos kalastaja tuo kalastusvälineitä maahan pienimuotoisesti omaan käyttöön, kalastajaa ei katsota tuottajaksi. Jos tuottajan määritelmästä rajattaisiin kategorisesti ulkopuolelle kaikki kalastajat, jotka samanaikaisesti ovat myös kalastusvälineiden ammattimaisia valmistajia tai maahantuojia, johtaisi ulosrajaus viime kädessä siihen, että eri toimialoilla toimivia tuottajia kohdeltaisiin epätasa-arvoisesti. Jos muovia sisältävän kalastusvälineen myynti kalastajalle katsotaan etämyynniksi, ulkomainen myyjä olisi tuottajavastuuvollinen ja myyjän tulisi nimetä valtuutettu edustaja 66 a § 2 momentin mukaisesti.

Ehdotetussa uudessa 2 momentissa paalirehun pakkausmateriaalin tuottajat suljettaisiin tuottajavastuun soveltamisen ulkopuolelle. Yrityksen omaan käyttöön pakattavien tuotteiden pakkauksia ei pidetä jätelain 48 §:n mukaisina ammattimaisesti markkinoille saatettuina pakkauksina eivätkä ne siten ole tuottajavastuun alaisia pakkauksia. Tällaisia tuottajavastuun ulkopuolelle jääviä pakkauksia ovat esimerkiksi maatalousyrityksen omassa toiminnassaan käyttämät rehupaalien kalvomuovit. Pakattua paalirehua myydään tilan ulkopuoliseen käyttöön vain pieni osa (arviolta korkeintaan viidennes) kaikesta pakatusta paalirehusta. Tähän tilalta ulos myytävään ja siten lähtökohtaisesti tuottajavastuun alaiseen paalirehujen pakkausmateriaaliin ei sovellettaisi tuottajavastuuta koskevia säännöksiä. Nämä materiaalit jäisivät jätettä tuottavan yrityksen vastuulle. Paalirehun pakkaamiseen käytettäville pakkausmateriaaleille olisi tarkoituksenmukaista järjestää keräys ja käsittely yhdessä muiden maataloudessa käytettävien muovien kanssa.

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevaa 3 momenttia (ks. HE 199/2010 vp).

48 a §. *Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuu.* Ehdotettu pykälä liittyisi SUP-direktiiviin 8 artiklan edellyttämän julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoon.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että 46 §:n 1 momentista poiketen kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen, kosteuspyyhkeiden ja suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajilla olisi ainoastaan ehdotettavassa uudessa 48 b §:ssä säädettävä kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista.

Pykälän 2 momentin mukaan kukin tuottajayhteisö ja tuottaja olisi omaa markkinaosuuttaan vastaavassa määrin kustannusvastuussa myös niiden vastaavien tuotteiden jätehuollosta ja siivoamisesta, joiden tuottajia ei ole saatu liittymään tuottajayhteisöön tai rekisteröitymään tuottajiksi. Käytännössä siis jokainen tuottajayhteisö ja tuottaja olisi markkinaosuutensa mukaisesti vastuussa niin sanotusta vapaamatkustuksesta. Vastaava periaatteellinen ratkaisu on tehty jätelain 46 §:n tarkoittamissa tuottajavastuujärjestelmissä.

48 b §. *Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista.* Pykälä olisi uusi ja se olisi osa SUP-direktiiviin 8 artiklan edellyttämän eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevan julkisiin keräysjärjestelmiin ja roskaantumisen siivoukseen liittyvän kustannusvastuun täytäntöönpanoa.

Pykälässä säädettäisiin eräitä kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevasta kustannusvastuusta. Kustannusvastuu olisi nykyiseen sääntelyyn verrattuna uudenlainen tuottajavastuu, jonka täyttämiseksi tuottajan olisi liityttävä lain 62 §:n 1 momentin tarkoittamaan tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Pirkanmaan ELY-keskus voi lain 62 §:n 2 momentin mukaisesti hyväksyä tuottajarekisteriin myös yksittäisen tuottajan, jos tuottajayhteisöön liittyminen on toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen ilmeisen tarpeellonta. Tuottajien kustannusvastuun toteuttamiseksi tuottajayhteisöt perisivät jäseniltään lain 63 §:n ja 63 a §:n nojalla (ks. myös ehdotetun 48 e §:n perustelut) tuottajavastuumaksuja.

Kustannusvastuun laajuudessa olisi tuoteryhmäkohtaisia eroja siten, että joidenkin tuottajien olisi vastattava ainoastaan roskaantumisen siivoamiskustannuksista, kun taas joidenkin tuottajien olisi vastattava sekä roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätehuollon kustannuksista, että roskaantumisen siivoamiskustannuksista. Myös kustannusvastuun soveltamisen alkamisajankohdissa (sääntely sisältyisi lain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksiin) olisi tuoteryhmäkohtaisia eroja. Tuoteryhmäkohtaiset eroavuudet perustuvat suoraan SUP-direktiiviin.

Pykälän 1 momentissa määritettäisiin kustannusvastuun yleinen sisältö. Kustannusvastuu koskisi kuntien toteuttamia pykälän 2–4 momentissa tuoteryhmittäin yksilöityjä toimia kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla. Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet luelteltaisiin ehdotetussa uudessa 48 c §:ssä. Toteutettavien jätehuolto- ja siivoustoimien laajuus määräytyisi kuntakohtaisesti siten, että toimilla saavutetaan riittävä taso roskaantumisen ennalta ehkäisemisessä ja siivoamisessa. Kuntakohtaisissa olosuhteissa on suuria eroja, eikä kaikkia Suomen kuntia koskevien yhtenäisten kustannustehokkuuskriteerien asettaminen lainsäädännöllä olisi mahdollista. Kunnan toimien osalta pykälässä ei säädettäisi erikseen SUP-direktiivin 8 artiklan 4 kohdan sanamuodon mukaisesti siitä, että tuottajavastuun ”kustannukset eivät saa ylittää kustannuksia, jotka ovat välttämättömiä kyseisissä kohdissa tarkoitettujen palvelujen tarjoamiseksi kustannustehokkaasti”. Kyseisen kohdan mukaan kustannukset on myös vahvistettava asianomaisten toimijoiden kesken avoimella tavalla. Direktiivin täytäntöön panemiseksi tältä osin ympäristöministeriö asettaisi tuottajien, kuntien ja viranomaisten edustajista koostuvan seurantaryhmän, jonka tehtävänä olisi seurata tuottajavastuun toimeenpanoa ja ehdottaa hyviä käytäntöjä kuntien jätehuolto- ja siivoustoimiin sekä niihin liittyvään tiedotukseen ja neuvontaan.

Pykälän 2 momentti koskisi 48 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettuja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kosteuspyyhkeiden sekä lain 48 §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitettuja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen tuottajia. Momentissa yksilöitäisiin toimet, jotka kuuluisivat kyseisten tuottajien kustannusvastuun piiriin. Momentti perustuisi SUP-direktiivin 8 artiklan 3 kohtaan.

Pykälän 3 momentti koskisi 48 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettuja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajia.

Momentissa yksilöitäisiin toimet, jotka kuuluisivat ko. tuottajien kustannusvastuun piiriin. Momentti perustuisi SUP-direktiivin 8 artiklan 3 kohtaan. Kuntien vastuun piiriin kuuluvilla alueilla järjestämän yleisen jätteenkeräyksen lisäksi tupakkatuotteiden tuottajan kustannusvastuu kattaisi tupakkatuotteille tarkoitettujen roskisten järjestämisen ja niihin kerättyjen jätteiden kuljetuksen ja käsittelyn.

Pykälän 4 momentti koskisi lain liitteessä lueteltujen 48 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuihin pakkauksiin kuuluvien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajaa sekä 7 kohdassa tarkoitettujen, kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjinä myytävien juomamukien tuottajaa. Momentissa yksilöitäisiin toimet, jotka kuuluisivat ko. tuottajien kustannusvastuun piiriin. Momentti perustuisi SUP-direktiivin 8 artiklan 2 kohtaan ja momentissa tarkoitettua liitteen sisältö perustuisi SUP-direktiivin liitteen E osan I jaksoon. Jätelain sääntelyn mukaan on itsestään selvää, että jätehuollon järjestäminen pitää sisällään myös SUP-direktiivin 8 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti mainitun ”keräysinfrastruktuurin ja sen käytön”. Näitä asioita ei siksi erikseen mainittaisi momentissa.

On syytä huomata, että pykälän 4 momentin piiriin kuuluvien kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajilla on lisäksi 46 §:n 1 momentissa säädetty erilliskeräyksen järjestämistä edellyttävä tuottajavastuu.

48 c §. *Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin ehdotetun 48 b §:n mukaisen tuottajan kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet. Pykälässä lueteltujen alueiden kuuluminen kustannusvastuun piiriin tarkoittaisi, että ko. alueiden jätehuolto- ja siivouskustannukset olisivat osa tietopohjaa, joka huomioitaisiin määritettäessä ehdotetussa 48 d §:ssä tarkoitettua tuoteryhmäkohtaiset korvaukset.

Kyse olisi pääsääntöisesti alueista, joilla suuretkin määrät ihmisiä voivat liikkua ja viettää aikaa vapaasti, esimerkiksi erilaisiin elintarvike- ja juomapakkauksiin pakattuja eväitä nauttien. Alueet olisivat siten merkityksellisiä kustannusvastuun piiriin kuuluvista kertakäyttöisistä muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen kannalta. Alueet kattaisivat sekä asemakaava-alueella että muualla kuin asemakaava-alueella sijaitsevat pykälän 1–3 kohdassa luetellut alueet. Tämä olisi perusteltua roskaantumisen ehkäisemistä meren rannoilla ja muualla vesiympäristössä koskevien SUP-direktiivin tavoitteiden näkökulmasta.

Pykälän 1 kohdan mukaan kustannusvastuun piiriin kuuluisivat alueet, jotka kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta (669/1978) säädetyn lain nojalla kuuluvat kunnan puhtaanapitovastuulle. Tämän lain mukaan kuntien puhtaanapitovastuulle kuuluvat asemakaava-alueella olevat kadut, torit, katuaukiot, puistot, istutukset ja muut näihin verrattavat yleiset alueet. Viimeksi mainittuihin kuuluvat esimerkiksi kunnan viralliset uimarannat asemakaava-alueilla.

Pykälän 2 kohdan mukaan kustannusvastuun piiriin kuuluisivat alueet, joilla kunta on jätelain 74 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettu toiminnon pitäjä tai alueen haltija ja siten siivousvastuussa näillä alueilla. Lain 74 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja alueita ovat maantie, yksityinen tie, rata ja satama. Lain 74 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja alueita ovat virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitettut alueet ja ulkoilu- tai moottorikelkkareitit. Virkistykseen yleisesti käytettäviin alueisiin kuuluvat esimerkiksi kunnan retkeily- ja luonnonsuojelualueet, puistot, saaret ja uimarannat. Kustannusvastuun piiriin kuuluisivat lain 74 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti myös ne muut kuin 74 §:n 1–4 kohdassa tarkoitettua asemakaava-alueella sijaitsevat alueet, joilla kunta on 74 §:n 5 kohdassa tarkoitettu alueen haltija.

Kustannusvastuun piiristä olisi tarkoituksella jätetty pois eräät jätelain 74 §:n 1 momentin kohdissa tarkoitetut alueet. Jätelain 74 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut yleisötilaisuuteen varatut ja niiden läheisyydessä olevat alueet ovat sinänsä merkityksellisiä kertakäyttöisistä muovituotteista aiheutuvan roskaantumisen kannalta, mutta kunnalla on alueen haltijana mahdollisuus periä ko. alueiden siivoustoimista aiheutuneet kustannukset ensisijaiselta vastuutaholta eli tapahtumajärjestäjältä jälkikäteen. Myös tilanteet, joissa kunta itse toimii yleisötilaisuuden järjestäjänä, on tarkoituksenmukaista jättää kustannusvastuun ulkopuolelle, sillä kunta voi tällöin itse vaikuttaa siivouksesta aiheutuvien kustannusten määrään järjestämällä alueelle riittävän jätteen keräyksen. Jätelain 74 §:n § 1 momentin 4 kohdan tarkoittamista vastaanottoaikat ovat pääsääntöisesti niitä, joista tulee tehdä lain 100 §:n mukainen ilmoitus ammattimaisesta jätteenkeräyksestä tai joilla on toimintaansa ympäristölupa. Tällaisia ovat esimerkiksi Rinki-ekopisteet kotitalouksien pakkausjätteelle. Jätelain 74 §:n 1 momentin 6 kohdan tarkoittamat alueet puolestaan kuuluvat kuntien siivousvastuulle tapauskohtaisesti. Tällaisten alueiden sisällyttäminen tuottajan kustannusvastuuseen johtaisi tuottajien näkökulmasta täysin ennakoimattomaan kustannusvastuuseen.

Pykälän 3 kohdan nojalla kustannusvastuun piiriin kuuluisivat alueet, joilla kunnalla on jätelain 76 §:n tarkoittamana alueen pitäjänä tai haltijana velvollisuus järjestää riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut. Näistä lain 76 §:n tarkoittamista alueista kysymykseen tulevat lähinnä satamat ja virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitetut alueet sekä ulkoilu- tai moottorikelkkareitit. Kaikilla 76 §:n tarkoittamilla alueilla, kuten valtion omistamilla maanteilla, kunta ei ole alueen pitäjä tai haltija. Kohdassa mainittuihin virkistykseen yleisesti käytettäviin alueisiin kuuluvat muun muassa yleiset uimarannat muulla kuin asemakaava-alueella.

48 d §. *Tuottajan kustannusvastuun määräytyminen.* Uudessa pykälässä säädettäisiin 48 b §:n mukaisen tuottajan kustannusvastuun toteuttamiseksi tarvittavien tuoteryhmäkohtaisten korvausten määräytymisperusteista. Tuottajarekisteriin hyväksytyt tuottajayhteisöt tai (poikkeustapauksessa) tuottajarekisteriin hyväksytyt yksittäiset tuottajat maksaisivat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset vuosittain Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksen perusteella siten kuin jäljempänä 48 e §:ssä säädettäisiin. Päätöksen tekemiseen käytettävistä korvauserusteista säädettäisiin ehdotettavassa 48 d §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kolmesta rinnakkain sovellettavasta korvauserusteesta, joiden yhteistuloksena tuottajayhteisön ja tuottajan maksama korvaus määräytyisi. Ehdotetun 1 kohdan mukaan ensimmäisenä korvauksen määräytymisperusteena olisi tuottajien kokonaisuus kuntien ilmoittamista kustannuksista, jotka ovat syntyneet kustannusvastuun piiriin kuuluvilla alueilla tehdyistä toimista, joilla ennaltaehkäistään roskaantumista ja siivotaan roskaantunutta ympäristöä. Tämä tuottajien kokonaisuus määräytyisi käytännössä sen perusteella, kuinka suuri osuus kuntien keräämistä ja siivoamista roskista koostumusselvityksen mukaan muodostuu kyseisistä SUP-roskista. Momentin 1 kohdassa tarkoitetut tiedotus- ja neuvontakustannukset kohdentuisivat kokonaisuudessaan lain 48 § 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettujen suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajille, koska muiden tuoteryhmien tuottajat järjestävät ja kustantavat tiedotuksen ja neuvonnan itse lain 51 §:n velvoittamana. Ehdotetun 2 kohdan mukaan toisena määräytymisperusteena olisi kunkin tuoteryhmän osuus 1 kohdassa tarkoitetuista kustannuksista. Näitä osuuksia laskettaessa perusteena voitaisiin käyttää jätteen ja roskan painoa, kappalemäärää, tilavuutta tai näiden yhdistelmää tai muuta vastaavaa perustetta. Tietyissä tuotteissa on mahdoton erottaa koostumustutkimuksessa muovia sisältäviä ja muovia sisältämättömiä tuotteita, minkä vuoksi muu vastaava peruste voisi olla esimerkiksi markkinaselvitys tietyn tuoteryhmän muovia sisältävien tuotteiden osuudesta kaikista kyseisistä tuotteista. Ehdotetun 3 kohdan mukaan yksittäisen tuottajayhteisön tai tuottajan osuus tuoteryhmäkohtaisista korvauksista määräytyisi lopulta sen mukaan, mikä on tämän

osuus kyseisen tuoteryhmän tuotteiden Suomessa markkinoille saatetusta määrästä. Tuottajavastuun toteuttamisessa omaksutun periaatteen mukaan (ks. 46 § 2 mom. ja 48 a § a mom.) kunkin tuottajayhteisön ja tuottajan korvausosuuteen sisältyisi myös tämän markkinaosuutta vastaava osuus muista vastaavista tuotteista. Käytännössä siis laittomasti tuottajavastuun ulkopuolelle jättäytyneiden tuottajien tuotteiden jätehuollosta ja siivoamisesta aiheutuvat kustannukset jaettaisiin rekisteröityjen tuottajayhteisöjen ja tuottajien kesken näiden markkinaosuuksien mukaan.

Pykälän 2 momentti sisältäisi valtuussäännöksen, jonka nojalla valtioneuvoston asetuksessa säädettäisiin tarkemmin siitä, mikä osa kuntien ilmoittamista kustannuksista kuuluu 48 b §:ssä tarkoitettun kustannusvastuun piirissä olevien tuotteiden tuottajien korvattavaksi, ja miten tuottajien osuus kustannuksista jaetaan eri tuoteryhmien välillä. Tuottajat tekisivät kuntien avustamina kolmen vuoden välein 48 f §:ssä tarkoitettun koostumusselvityksen, jonka tulosten perusteella asetuksessa säädettäisiin tuottajien ja eri tuoteryhmien laskennalliset osuudet kunnan ilmoittamista kokonaiskustannuksista. Pykälän sanamuoto mahdollistaisi sen, että asetuksessa voitaisiin vahvistaa erilaiset kustannusvastuun määräytymisperusteet jäteastioihin kerätylle jätteelle (keräyskustannukset) ja maasta roskana siivotulle jätteelle (siivouskustannukset).

Pykälän 2 momentin mukaan asetuksessa säädetyistä kustannusten jakoperusteista voitaisiin poiketa, jos tuottajayhteisö tai tuottaja osoittaisi, että jonkun tuotteen ja tuoteryhmän määrä ja osuus kuntien keräämästä tai siivoamasta roskasta olisi olosuhteiden muuttumisen johdosta merkittävästi pienempi kuin mitä asetuksessa säädetty jakoperuste edellyttää. Käytännössä tämä tarkoittaisi lähinnä tilanteita, joissa tuottaja on vaihtanut tuotteen valmistuksessa käytettävää materiaalia niin, ettei se enää sisällä muovia, eikä siihen näin ollen enää sovelleta 48 b §:ssä tarkoitettua kustannusvastuuta. Ehdotettava säännös olisi tarpeen, koska asetuksen tietopohjana käytettävä koostumusselvitys uusitaan kolmen vuoden välein. Markkinoilla voi tapahtua kolmen vuoden aikana tuotteiden koostumusta muuttavia innovaatioita, jotka näkyvät nopeasti myös kuntien keräysjärjestelmissä ja roskaantumissa koostumuksen muutoksena. Esimerkiksi kertakäyttöisissä elintarvikepakkauksissa voi nopeallakin aikavälillä tapahtua siirtymää muovisista kartonkisiin tai kertakäyttöisistä uudelleenkäytettäviin. Tuottajan kustannusvastuun tulisi toimia juuri niin, että se kannustaa tuottajia innovaatioihin ja siten välttämään tuottajavastuusta aiheutuvat kustannukset. Myös SUP-direktiivin 4 artiklan täytäntöön panemiseksi tehdyn green deal -sopimuksen tavoitteena on vähentää muovia sisältävien annospakkausten käyttöä kunnanhimoisesti jo vuoteen 2026 mennessä.

Pykälän 2 momentin mukaan tuottajayhteisön tai tuottajan olisi osoitettava korvauksista vuosittain päättävälle Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, että edellä kuvattu olosuhteiden muutos on johtanut siihen, että tuotteen ja tuoteryhmän osuus kuntien keräämästä roskasta on korvausvuotena merkittävästi pienempi kuin mitä asetusta annettaessa on koostumusselvityksen perusteella oletettu. Tällöin Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi laskea kyseisien tuotteen ja tuoteryhmän tuottajien kunnille maksamia korvauksia asetuksessa säädetyistä. Samalla kuntien saama kokonaiskorvaus pienenesi.

48 e §. Kunnan jätehuolto- ja siivouskustannusten ilmoittaminen ja korvaaminen. Pykälässä säädettäisiin tuottajien kunnille maksamiin korvauksiin liittyvästä menettelystä. Tuottajavastuun valvontaviranomaisena toimiva Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekisi yhden päätöksen, jossa määrätään jokainen tuottajarekisteriin hyväksytty tuottajayhteisö ja 62 §:n 2 momentissa tarkoitettu yksittäinen tuottaja maksamaan korvaus kuntien kustannuksista. Lisäksi päätöksestä olisi käytävä ilmi kullekin kunnalle maksettava osuus korvauksista.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan olisi ilmoitettava edeltävän vuoden kustannuksensa Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle viimeistään toukokuussa, jotta se olisi

oikeutettu tuottajien maksamiin korvauksiin. Ilmoituksessa olisi eriteltävä toisistaan roskaantumisen ennaltaehkäisevistä toimista aiheutuneet kustannukset (1 kohta), roskaantumisen siivoamisesta aiheutuneet kustannukset (2 kohta) ja tupakkatuotteiden osalta erilliset jäteastioiden sekä 48 b §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitetun neuvonnan ja tiedotuksen kustannukset (3 kohta). Tuottajien osuus kunnan kustannuksista ja tuottajien keskinäinen kustannusvastuun jakautuminen voisivat 1 ja 2 kohdan tarkoittamissa kustannuslajeissa olla erilaisia perustuen 48 d § 1 momentin 2 kohtaan. Jätteenä keräysastioihin kerätyn roskan osalta kustannusten jakoperusteena voitaisiin käyttää esimerkiksi roskan tilavuutta tai painoa, kun taas maasta siivotun roskan osalta paremmaksi jakoperusteeksi voi osoittautua esimerkiksi kunkin tuoteryhmän kappalemääräinen osuus kaikista SUP-tuotteista, koska siivouskustannus syntyy osin yksittäisiä roskia poimimalla.

Pykälän 2 momentin mukaan Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekisi päätöksen korvauksista. Päätös sisältäisi tuottajarekisteriin hyväksytyt tuottajayhteisön tai yksittäisen tuottajan maksaman korvauksen kokonaismäärän tuoteryhmittäin eriteltynä ja kullekin kunnalle maksettavan korvauksen kokonaismäärän. Päätös annettaisiin tiedoksi tuottajayhteisöille ja tuottajille sekä kustannuksensa ilmoittaneille kunnille. Tuottajayhteisö tai tuottaja maksaisi korvaukset Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, joka tilittäisi ne edelleen kunnille päätöksessä määrättyjen osuuksien mukaan. Näin meneteltäessä korvausten maksamisesta aiheutuvat hallinnolliset kustannukset olisivat kokonaisuus huomioon ottaen mahdollisimman pienet. Tuottaja vastaisi myös korvausten perimisestä ja niiden tilittämisestä kunnille aiheutuvista viranomaiskustannuksista.

48 f §. *Koostumusselvitys.* Pykälässä säädettäisiin koostumusselvityksestä, joka toimisi tietopohjana 48 d §:n 2 momentin nojalla annettavalle valtioneuvoston asetukselle.

Pykälän 1 momentin mukaan tuottajien olisi yhdessä tehtävä selvitys kunnan 48 c §:ssä tarkoituilta alueilta keräämien jätteiden ja siivoamien roskien koostumuksesta vähintään kolmen vuoden välein. Koostumusselvityksessä kerättäisiin tietoa kustannusvastuun piiriin kuuluvien eri tuoteryhmien jätemääristä suhteessa jätteen kokonaismäärään siten, että otettaisiin erikseen huomioon jäteastioihin kerätty jäte ja maasta roskana siivottu jäte. Koostumusta tulisi selvittää jätehuoltotoimien ja siivoamisen kustannusvaikutuksia parhaiten vastaavilla perusteilla. Perusteet voisivat olla erilaisia jäteastioihin kerätyn jätteen ja maasta roskana siivotun jätteen osalta. Vaikka selvityksen tekeminen olisi tuottajien yhteinen velvollisuus, kuntien olisi toimitettava tuottajille selvityksessä tarvittavat tiedot ja muutoinkin tarvittavin toimin avustettava selvityksen toteuttamisessa. Selvitys olisi toimitettava ympäristöministeriölle, joka valmistelisi sen perusteella mahdolliset muutokset 48 d §:n 2 momentissa tarkoitettuun valtioneuvoston asetukseen.

Pykälän 2 momentin valtuussäännöksen perusteella voitaisiin valtioneuvoston asetuksella antaa tarkempia määräyksiä koostumusselvityksen sisällöstä ja tekemisestä sekä kuntien roolista selvityksen toteuttamisessa.

48 g §. *Kunnan velvollisuudet tupakkatuotteista aiheutuvan roskaantumisen ennalta ehkäisemisessä.* Pykälässä säädettäisiin kunnan velvollisuudesta järjestää tupakkatuotteista aiheutuvan jätteen keräys sekä velvollisuudesta tiedottaa ja neuvoa lain 51 §:n mukaisesti muun ohella keräyksen järjestämisestä sekä muovia sisältävien kertakäyttöisten tupakkatuotteiden aiheuttaman roskaantumisen haitallisista vaikutuksista ja mainituille tuotteille olemassa olevista uudelleenkäytettävistä vaihtoehdoista. Pykälällä pantaisiin osaltaan täytäntöön SUP-direktiivin 9 artiklan erilliskeräystä ja 10 artiklan valistustoimenpiteitä koskevat velvollisuudet.

Muista tuoteryhmistä poiketen lain 51 §:ssä tarkoitettu tiedotus ja neuvonta säädettäisiin kunnan operatiiviseksi velvollisuudeksi, jotta tupakantuottajat eivät voisi mainittuja velvoitteita hoitaessaan markkinoida tupakkatuotteita tupakkalainsäädännön ja tupakkaa koskevien kansainvälisten sopimusten vastaisesti. Tuottajat vastaisivat kuitenkin mainittujen toimenpiteiden kustannuksista, jotta SUP-direktiivin 8 artiklan mukainen tuottajavastuu toteutuisi.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä esimerkiksi tupakkajätteelle tarkoitettujen keräysastioiden vähimmäismäärästä ja sijoittelusta 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla sekä 51 §:n mukaisen tiedotuksen ja neuvonnan sisällöstä.

51 §. Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös tuottajan velvollisuudesta tiedottaa uudelleenkäytettävistä vaihtoehdoista. Muutokset mahdollistaisivat sen, että SUP-direktiivin 10 artiklan edellyttämistä kuluttajavalistuksen sisältövaatimuksista voitaisiin säätää 51 §:n nojalla annettavalla asetuksella. Direktiivin edellyttämien valitustoimien katsottaisiin sisältyvän pykälässä tarkoitettuun tiedotukseen ja neuvontaan. Sisältövaatimukset koskisivat SUP-direktiivin 10 artiklaan perustuen myös muovia sisältävien kalastusvälineiden ja eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajia. Pykälän mukaisen tiedotuksen ja neuvonnan sisältö määräytyisi tarpeen mukaan ja se voisi olla erilaista eri tuoteryhmille. Pykälä ei sovellettaisi jätelain 48 § 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettujen tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajiin. Tupakkatuotteiden osalta tiedotuksen ja neuvonnan hoitaisi kunta siten kuin ehdotetussa 48 g §:ssä säädettäisiin. Muista SUP-direktiivin soveltamisalaan kuuluvista tuotteista poikkeava ratkaisu olisi tarpeellinen, jotta tupakkateollisuudelle ei luotaisi tiedotus- ja neuvontavelvollisuuden kautta mahdollisuutta toteuttaa tupakkalain 68 §:ssä kiellettyä tupakkatuotteiden markkinointia tai muutoin luoda positiivista mielikuvaa tupakkoinnista tai tupakkateollisuudesta. Pykälän muutokset olisivat osa SUP-direktiivin 10 ja 8 artiklan täytäntöönpanoa.

53 a §. Tuottajan omavalvonta. Pykälän 2 momentin 2 kohtaa ja 3 momenttia muutettaisiin, jolloin pykälä muutettaisiin kokonaisuudessaan. Pykälän 2 momentin 2 kohtaan lisättäisiin tuottajan velvollisuus ottaa omavalvontasuunnitelmassa huomioon 46 §:n mukaisen kustannusvastuun ja 49 a §:n mukaisen kustannusvastuun täyttymisen lisäksi myös uuden 48 b §:n mukaisen tuottajan kustannusvastuun täytyminen. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan Pirkanmaan ELY-keskus voi tarvittaessa edellyttää omavalvonnan tueksi teetetävän riippumattoman ja ammattitaitoisen henkilön tarkastuksen. Tarkastuksen sisällöstä ja tarkastuksia tekevän henkilön pätevyysvaatimuksista voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä pykälän nojalla annettavalla asetuksella. Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (ks. HE 40/2021 vp).

55 §. Tuottajan rekisteröitymisen varmistaminen. Pykälään lisättäisiin jakelijalle ja muulle yritykselle sekä julkiselle hankintayksikölle, joka hankkii käyttöönsä 48 §:ssä tarkoitettuja tuotteita, velvollisuus varmistaa, että sille toimitetun tuotteen tuottaja kuuluu tuottajarekisteriin. Ehdotus täydentäisi nykyisessä pykälässä tuottajalle säädettyä velvollisuutta ilmoittaa jakelijalle kuulumisestaan tuottajarekisteriin ja varmistaisi osaltaan tuottajavastuavelvollisuutta koskevan tiedon siirtymisen tuotteen toimitusketjussa. Valmistajan ja jälleenmyyjän etuna on välittää tieto tuottajavastuuelvoitteiden hoitamisesta myyntiketjussa eteenpäin, koska sillä on vaikutusta myös tuotteen hintaan. Lisäksi pykälän nimi muutettaisiin vastaamaan ehdotettua uutta sisältöä.

62 §. Tuottajayhteisöön liittyminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan pakkausten tuottajayhteisön toimialan tulisi kattaa myös 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettujen tyhjänä myytävien juomamukien. Näiden juomamukien jätehuollon järjestäminen olisi tarkoituksenmukaista hoitaa yhdessä vastaavanlaisten pakkauksina pidettävien käytöstä poistettu-

jen juomamukien kanssa. Vaikka lain 48 §:n 1 momentin 7 kohdan tarkoittamia tyhjinä myytäviä juomamukeja ei pidetä pakkauksina, niitä koskevat samat SUP-direktiivissä säädetty tietyt tuottajavastuuelvoitteet kuin pakkauksiksi luokitelluille muovisille juomamukeille on säädetty, kuten 48 b §:ssä ehdotettu kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista.

Pykälään lisättäisiin säännös, jonka mukaan kalastusvälineiden tuottajayhteisön olisi katettava kaikki muovia sisältävät kalastusvälineet. Säännöksellä pyritään varmistamaan, että tuottajavastuun kustannukset etenkin pienille tuottajille pysyisivät mahdollisimman alhaisina. Ala on liikevaihdoltaan suhteellisen pieni ja osa tuottajista on pienyrityksiä. Osa tuottajista saattaa markkinoille sekä seisovia pyydyksiä että vapakalastusvälineitä. Säännöksellä vältetään se, että tuottaja joutuisi liittymään useampaan tuottajayhteisöön hoitaakseen tuottajavastuunsa. Säännös ei kuitenkaan estäisi useamman tuottajayhteisön perustamista, jos ne vain kattavat toiminnallaan kaikki kalastusvälineet. Säännös tehostaisi tuottajayhteisörakennetta ja vähentäisi näin tuottajavastuusta aiheutuvia kustannuksia. Tuottajien keskinäisestä kustannusten jaosta tuottajayhteisön sisällä on sääntelyä jätelain 63 §:ssä ja 63 a §:ssä. Lähtökohtana on tuottajien yhdenvertainen kohtelu ja se, että kukin maksaa omien tuotteidensa jätehuollon niiden markkinaosuuden mukaan.

66 a §. *Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja.* Pykälän 1 momentin mukainen sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan velvollisuus nimetä valtuutettu edustaja kyseiseen valtioon laajennettaisiin koskemaan SUP-direktiivin 8 artiklan 7 kohdan täytäntöön panemiseksi myös muovia sisältäviä kalastusvälineitä sekä SUP-direktiivin liitteen E osan mukaisia kertakäyttöisiä muovituotteita. Momentissa viitattaisiin pakkauksiksi luokiteltavien kertakäyttöisten muovituotteiden osalta lain liitteeseen. Muilta osin mainitun liitteen E osan mukaiset kertakäyttötuotteet lueteltaisiin momentin 3–7 kohdassa.

Pykälän 2 momentissa toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon sijoittautuneelle sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkauppiaille säädetty velvollisuus laajennettaisiin 1 momenttia vastaavasti koskemaan myös SUP-direktiivin liitteen E osan mukaisia tuotteita. Momentissa viitattaisiin näiden osalta 1 momentissa tarkoitettuihin tuotteisiin. Toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon sijoittautuneen tuottajan, joka myy näitä tuotteita etäkaupalla suoraan käyttäjille Suomeen, on tuottajayhteisöön liittymisen sijasta nimettävä valtuutettu edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä Suomessa.

69 §. *Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet.* Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin ehdotetut uudet tuottajavastuusäännökset, joilla pannaan täytäntöön SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämä eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskeva julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvä kustannusvastuu. Sekä palautusjärjestelmään kuuluvat että sen ulkopuolelle jäävät kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat juomapullot ovat yksi niistä tuoteryhmistä, jotka ovat ko. kustannusvastuun piirissä. Kustannusvastuusta säädetäisiin 48 b–48 f §:ssä. Lisäksi pykälään lisättäisiin juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjälle velvollisuus noudattaa 51 §:ssä säädettyä tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuutta. Säännöksellä pantaisiin täytäntöön SUP-direktiivin 8 ja 10 artiklassa direktiivin liitteen G osassa lueteltujen tuotteiden tuottajille säädetty kustannusvastuu tietyistä valistustoimenpiteistä panttijärjestelmään kuuluvien pakkausten osalta.

128 §. *Tuottajavastuuta koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen.* Pykälän otsikossa ja pykälän asiassällössä huomioitaisiin ehdotetut uudet tuottajavastuusäännökset, joilla pannaan täytäntöön SUP-direktiivin 8 artiklan edellyttämä eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajia koskeva julkisiin keräysjärjestelmiin ja siivoukseen liittyvä kustannusvastuu.

Valvontaviranomainen voisi kieltää tuotteen markkinoille saattamisen, jos tuottaja olisi laiminlyönyt korvauksen maksamisen (48 e §) tai ei olisi osallistunut kustannuksiin, jotka tuottajille yhteisesti aiheutuvat tuoteryhmäkohtaisten korvausten tarkistamiseksi tarvittavan selvityksen hankkimisesta (48 f §). Muilta osin pykälä säilyisi ennallaan.

145 §. Kustannusten ja maksujen periminen. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien lain 48 e §:ssä tarkoitettu päätös korvauksista pantaisiin täytäntöön siten kuin ulosottokaassa säädetään. Ulosottokaaren 2:21 §:n mukaan lainvoimaa vailla oleva hallintopäätös, jossa on asetettu maksuvelvoite, on täytäntöönpanokelpoinen.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Voimaantulosäännöksen 1 momentissa säädettäisiin jätelain muuttamista koskevan lain voimaantulosta. SUP-direktiivi olisi tullut saattaa kokonaisuudessaan voimaan jäsenvaltioissa jo 3.7.2021.

Voimaantulosäännöksen 2 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentissa säädettäisiin, että lain 48 d §:n tarkoittamat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset määritettäisiin ensimmäisen kerran vuosiksi 2023–2025 siten, että korvausten suuruuden määrittämisessä käytettävä kuntien kokonaiskustannus on 4,79 €/asukas/vuosi. Kunnan asukaslukuna pidettäisiin maksun määräytymisvuoden joulukuun 31 päivän asukaslukua. Kokonaiskustannus perustuisi tämän hallituksen esityksen valmistelun aikana tehtyyn sopimukseen keskeisten tuottajien edustajien (pakkaukset ja tupakatuotteet) sekä Kuntaliiton välillä. Tupakantuottajien kustannusvastuu kunnan lain 48 g §:n perusteella järjestämästä tupakkajätteen erilliskeräyksestä sekä siihen liittyvästä neuvonnasta ja tiedotuksesta ei sisältyisi siirtymäsäännöksessä tarkoitettuun kokonaiskustannukseen, vaan tupakantuottajat vastaisivat mainituista kustannuksista erikseen lain 48 e §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua kunnan ilmoittaman tiedon mukaisesti.

Voimaantulosäännöksen 3 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentti koskisi ajankohtaa, jolloin kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakan-suodattimien tuottajien 48 b §:n mukaista kustannusvastuuta alettaisiin soveltaa. SUP-direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan kustannusvastuu kyseisten tuottajien osalta alkaa 5.1.2023, sillä 3 momentin tarkoittamat tuotteet ovat direktiivin liitteen E osan III jaksossa lueteltuja tuotteita. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa aikaistettaisiin selkeyden vuoksi viidellä päivällä niin, että kustannusvastuu alkaisi 1.1.2023. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 48 e §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2023 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2024.

Voimaantulosäännöksen 4 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentti koskisi ajankohtaa, jolloin liitteen mukaisten kertakäyttöisten muovituotteisiin kuuluvien pakkausten tuottajien 48 b §:ssä tarkoitettua kustannusvastuuta alettaisiin soveltaa. SUP-direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan kustannusvastuun tulisi kyseisten tuottajien osalta alkaa 5.1.2023, sillä 4 momentin tarkoittamat tuotteet ovat olleet ennen 4.7.2018 perustettujen tuottajavastuujärjestelmien piirissä. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa aikaistettaisiin selkeyden vuoksi viidellä päivällä niin, että kustan-

nusvastuu alkaisi 1.1.2023. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 48 e §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2023 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2024.

Voimaantulosäännöksen 5 momentti koskisi ajankohtaa, jolloin tyhjinä myytävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien juomamukien tuottajien tuottajavastuuvaihtoehtoja alettaisiin soveltaa. Muovisiin juomamukeihin sovellettaisiin 6 luvussa säädettyä tuottajan vastuuta 1.1.2024 alkaen tietyiltä osin. Tällöin tulisivat sovellettavaksi esimerkiksi tuottajayhteisöön liittymisvelvollisuus ja raportointivelvollisuus. Muovisten juomamukien jätehuollon järjestämistä vastuun sekä kunnille roskaantumisen siivoamisesta lain 48 b §:ssä säädetyn kustannusvastuun soveltaminen alkaisivat kuitenkin vasta 1.1.2025. SUP-direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan kustannusvastuun tulisi kyseisten tuottajien osalta alkaa 31.12.2024, sillä 5 momentin tarkoittamat tuotteet eivät ole olleet ennen 4.7.2018 perustettujen tuottajavastuujärjestelmien piirissä. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa myöhennettäisiin selkeyden vuoksi yhdellä päivällä niin, että kustannusvastuu alkaisi 1.1.2025. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 48 e §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2025 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2026.

Voimaantulosäännöksen 6 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajia koskevaan kustannusvastuuseen. Momentti koskisi ajankohtaa, jolloin kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen ja kosteuspyyhkeiden tuottajien lain 48 b §:n mukaista kustannusvastuuta alettaisiin soveltaa. SUP-direktiiviin 17 artiklan 1 kohdan mukaan kustannusvastuun tulisi kyseisten tuottajien osalta alkaa 31.12.2024. Direktiivissä säädettyä ajankohtaa myöhennettäisiin selkeyden vuoksi yhdellä päivällä niin, että kustannusvastuu alkaisi 1.1.2025. Tuottajayhteisöjen ja tuottajien tulisi tehdä hakemus tuottajarekisteriin viimeistään 30.6.2024. Momentti tarkoittaisi yhdessä ehdotetun 48 e §:n kanssa, että kyseisten tuottajien tulisi maksaa vuotta 2025 koskevat tuoteryhmäkohtaiset korvaukset kunnille vuonna 2026.

Voimaantulosäännöksen 7 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuihin pakkauksen tuottajan määrittelyn muutoksiin ja niihin liittyvään ehdotukseen pakkaustuottajia koskevan liikevaihtorajan poistamisesta. Momentin mukaan muutoksia alettaisiin soveltaa 1.1.2024.

Voimaantulosäännöksen 8 momentti liittyisi esityksessä ehdotettuun muovien sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuusääntelyyn. Tuottajan järjestämän jätehuollon tulee olla valmiina 1.1.2025, mikä on direktiivin enimmäissiirtymäaika. Tuottajayhteisön ja tuottajan tulisi kuitenkin tehdä hakemus tuottajarekisteriin viimeistään 31 päivä joulukuuta 2023. Näin direktiivin mukaista raportointia varten tarvittavat tiedot saataisiin riittävän ajoissa.

Liite

Jätelakiin lisättäisiin uusi liite, jossa määriteltäisiin tarkemmin pakkaukset, jotka ovat 48 b §:n 4 momentissa tarkoitettuja kertakäyttöisiä muovituotteita. Liite vastaisi sisällöltään SUP-direktiivin liitteen E osan I kohdassa tarkoitettuja laajennetun tuottajavastuun soveltamisalaan kuuluvia kertakäyttöisiä muovituotteita. SUP-direktiivin liitteessä kevyiden muovisten kantokassien osalta viitataan pakkausjätedirektiivin 3 artiklan 1 c kohdassa tarkoitettuihin kevyisiin muovisiin kantokasseihin. Näillä tarkoitetaan muovisia kantokasseja, joiden paksuus on alle 50 mikronia. Kevyiden muovisten kantokassien määrittelmää täsmennettäisiin tarpeen mukaan pakkausjäteasetuksessa 48 § 3 momentissa säädetyn valtuutuksen nojalla.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Tässä esityksessä ehdotettuja SUP-direktiivin täytäntöönpanoon liittyviä säännöksiä tulee täydentää lakia alemman asteisin säännöksin. Osa niistä annettaisiin lakiin jo sisältyvien valtuussäännösten nojalla ja osa tässä esityksessä ehdotettujen uusien valtuussäännösten nojalla. Seuraavassa on lueteltu valtuudet alemman asteiseen normintaan ja lyhyesti selostettu sitä, miltä osin SUP-direktiivin vaatimuksia jätetään täytäntöön pantaviksi niiden nojalla:

Jätelakiin jo sisältyvät valtuudet

Jätelain 8 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa etusijajärjestyksestä ja siitä poikkeamisesta tarkempia säännöksiä, jotka voivat koskea velvollisuutta valmistella jäte uudelleenkäyttöön, kierrättää, hyödyntää energiana tai muutoin hyödyntää taikka lopukäsitellä jätettä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan lisäksi antaa tarkempia säännöksiä jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiselle, jätteen uudelleenkäytön valmistelulle, kierrätykselle ja muulle hyödyntämiselle asetettavista määrällisistä tavoitteista ja velvoitteista sekä määrärajoista tavoitteiden saavuttamiselle ja velvoitteiden täyttämiseksi. Tavoitteet ja velvoitteet voivat olla jätelajeittain erilaisia.

Edellä selostetun jätelain 8 §:n 3 momentin nojalla annettaisiin

- SUP-direktiivin 8 artiklan täytäntöönpanon edellyttämät yksityiskohtaiset säännökset kalastusvälinejätteen kansallisesta vähimmäiskeräysasteesta.

Jätelain 10 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa 9 §:n 1 ja 2 momentissa säädetystä tuotteen valmistajaan, markkinoille saattajaan ja jakelijaan kohdistuvista tuotantoa ja tuotteita koskevista vaatimuksista sekä 9 §:n 4 momentissa tarkoitettua kiellosta, rajoituksesta tai ehdosta tarkempia säännöksiä 1) tuotteen merkitsemisestä tai siihen liittyvästä tiedottamisesta tai tiedon antamisesta, 2) 9 §:n 4 momentissa tarkoitetun tuotteen valmistuksen, markkinoille saattamisen, viennin tai käytön kiellosta, rajoituksesta tai ehdosta, 3) tuotteen hyödynnettävyydestä ja uudelleenkäytettävyydestä ja niitä koskevista tarpeellisista velvoitteista, 4) valvonnan kannalta tarpeellisen tiedon antamisesta viranomaiselle toiminnasta, tuotteesta tai siitä syntyvästä jätteestä, 5) tuotteesta aiheutuvan roskaantumisen ehkäisemisestä ja 6) muusta 1–5 kohtaan rinnastettavasta ja Euroopan unionin asianomaisten säädösten täytäntöön panemiseksi tarpeellisesta toimintaa tai tuotetta koskevasta kiellosta tai vaatimuksesta ja sen noudattamisen valvonnasta sekä siihen liittyvästä tiedonantovelvollisuudesta.

Edellä selostetun jätelain 10 §:n nojalla annettaisiin

- Tarvittaessa SUP-direktiivin 4 artiklan täytäntöönpanon edellyttämät yksityiskohtaiset säännökset kansallisista kulutuksen vähennystoimista. Säännökset sisällytettäisiin pakkausjäteasetukseen tai eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaan valtioneuvoston asetukseen (SUP-asetus), jos ympäristöministeriön ja toimialojen välillä 4.3.2022 allekirjoitetulla green deal -sopimuksella ei päästäisi direktiivissä ja sopimuksessa asetettuihin kulutuksen vähentämistavoitteisiin.
- SUP-direktiivin 6 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset juomapakkauksia ja juomapulloja koskevista tuotevaatimuksista. Nämä säännökset sisällytettäisiin pakkausjäteasetukseen.

Jätelain 15 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia jätteen erilliskeräysvelvollisuuteen liittyviä säännöksiä 1) jätteen erillään pitämistä koskevista vaatimuksista, lajiltaan ja laadultaan erilaisten jätteiden yhdistämisen edellytyksistä sekä 2) momentissa tarkoitettujen poikkeusten soveltamisesta tiettyyn jätteeseen ja 2) kunnan, tuottajan, kiinteistön haltijan ja jätteen haltijan velvollisuudesta järjestää jätteen erilliskeräys, jota koskevat vaatimukset voivat olla erilaisia eri alueilla ottaen huomioon alueen väestötiheys, syntyvän jätteen määrä ja hyödyntämismahdollisuudet sekä erilliskeräyksen järjestämisestä aiheutuvat ympäristövaikutukset ja kustannukset.

- Edellä selostetun jätelain 15 §:n 3 momentin nojalla annettaisiin sellaiset SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi tarvittavat erilliskeräysvaatimukset, jotka eivät liity jätelain 6 luvussa säädettyyn tuottajavastuuseen. Tähän esitykseen ei sisälly jätelain 15 §:n 3 momentin nojalla annettavia erilliskeräysvaatimuksia, mutta niiden antaminen olisi myöhemmin tarpeen mukaan mahdollista.

Jätelain 49 §:n 1 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuottajan järjestämien käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottopaikkojen määrästä. Määrä voi olla tuoteryhmittäin ja alueittain erilainen.

Edellä selostetun jätelain 49 §:n 1 momentin nojalla annettaisiin

- SUP-direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset käytöstä poistettujen muovien sisältävien kalastusvälineiden erilliskeräysvelvollisuuteen liittyvästä alueellisesta vastaanottoverkostosta. Säännökset otettaisiin osaksi eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaa valtioneuvoston asetusta.
- SUP-direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset käytöstä poistettujen muina kuin pakkauksina pidettävien kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien tyhjänä myytävien juomamukien erilliskeräysvelvollisuuteen liittyvästä alueellisesta vastaanottoverkostosta. Säännökset otettaisiin osaksi pakkausjäteasetusta.

Jätelain 51 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetuista tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuudesta sekä 2 momentissa tarkoitettua tuottajan velvollisuudesta toimittaa selvitys Pirkanmaan ELY-keskukselle järjestämistään tiedotuksesta.

- Edellä selostetun jätelain 51 §:n 4 momentin nojalla annettaisiin SUP-direktiivin 10 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset muovien sisältävien kalastusvälineiden ja eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien kuluttajatiedotuksen ja -neuvonnan sisältövaatimuksista. Säännökset otettaisiin osaksi eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaa valtioneuvoston asetusta ja pakkausjäteasetusta.

Jätelain 54 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tuottajan kirjanpitoon sisällytettävistä, viranomaiselle toimitettavista ja yleisessä tietoverkossa julkaistavista tiedoista sekä niiden toimittamis- ja julkaisuajankohdasta.

- Edellä selostetun jätelain 54 §:n 3 momentin nojalla annettaisiin SUP-direktiivin 8 artiklan ja 13 artiklan täytäntöön panemiseksi tarvittavat yksityiskohtaiset säännökset niistä tiedoista, joita tuottajien tulee toimittaa Pirkanmaan ELY-keskukselle EU-raportointia ja lain valvontaa varten. Säännökset otettaisiin osaksi eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaa valtioneuvoston asetusta.

Tässä esityksessä ehdotettavat uudet valtuudet

Tässä esityksessä ehdotettavan jätelain 48 d §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä eräiden muovituotteiden tuottajien kunnille maksamien korvausten suuruuden määrittämisestä ja siinä käytettävistä laskentaperusteista.

- Säännöksen nojalla annettaisiin SUP-direktiivin 8 artiklan täytäntöön panemiseksi uusi valtioneuvoston asetus eräiden muovituotteiden tuottajien kunnille maksamista korvauksista, jossa säädettäisiin tarkemmin tuottajien kokonaisuudesta kunnan jätehuolto- ja siivoamiskustannuksista sekä kokonaisuuden jakautumisesta eri tuoteryhmien kesken.

Tässä esityksessä ehdotettavan jätelain 48 f §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä koostumusselvityksen tekemisestä ja sisällöstä sekä kuntien velvollisuudesta toimittaa tietoja ja avustaa koostumusselvityksen tekemisessä.

Valtuus säädettäisiin siltä varalta, että koostumusselvityksen tekemistä ja sisältöä on tarpeen säännellä tarkemmin. Säännös tulisi uuteen asetukseen eräiden muovituotteiden tuottajien kunnille maksamista korvauksista (ja koostumusselvityksestä). Esityksen mukaan tarkempaa sääntelyä koostumusselvityksestä ei tässä vaiheessa ehdoteta, vaan arvio tarpeesta tehdään myöhemmin sääntelyn toimeenpanosta saatujen kokemusten perusteella.

Tässä esityksessä ehdotettavan jätelain 48 g §:n nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä kunnan velvollisuuksista liittyen muovia sisältävistä suodattimellisista tupakkatuotteista ja tupakansuodattimista aiheutuvan roskaantumisen ennalta ehkäisemiseen.

- Säännöksen nojalla kunnat velvoitettaisiin osana eräitä kertakäyttömuovituotteita koskevaa valtioneuvoston asetusta järjestämään erillisiä tupakkajätteelle tarkoitettuja keräysastioita yksi 300:aa asukasta kohden.

9 Voimaantulo

SUP-direktiivi olisi tullut saattaa jäsenvaltioissa voimaan viimeistään 3.7.2021. Komissio on tammikuussa 2022 käynnistänyt Suomea vastaan rikkomusmenettelyn direktiivin täytäntöönpanon viivästymisestä. Tämän vuoksi ehdotetut lait tulisi saattaa voimaan kiireellisesti. Osaa ehdotettuihin lakeihin sisältyvistä säännöksistä tulisi alkaa soveltaa jo 1 päivästä tammikuuta 2023 alkaen.

10 Toimeenpano ja seuranta

Ympäristöministeriö tekee vuosina 2025–2026 laissa ja sen nojalla säädetystä kalastusvälinejätteen keräysverkostosta ja keräysastetavoitteesta selvityksen, johon kerätään tietoa kalastusvälineiden markkinoille lasketuista määristä, kalastusvälinejätekeräyksen toimivuudesta sekä joidenkin muiden EU-maiden kalastusvälineiden tuottajavastuuta koskevan sääntelyn onnistumisesta. Selvityksen perusteella arvioidaan keräysverkoston toimivuutta ja keräystavoitteen saavuttamista sekä mahdollisia sääntelyn muutostarpeita.

Ympäristöministeriö asettaa seurantaryhmän, jonka tehtävänä on seurata ja ohjata eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajille asetetun kustannusvastuun toteuttamista. Seurantaryhmää koostuu kuntien, tuottajien, valvovien viranomaisten sekä terveystyöntekijöiden edusta-

jiista. Tupakantuottajat eivät saa olla edustettuina seurantaryhmässä. Näin noudatetaan kansainvälisen tupakkapuitesopimuksen (Valtiosopimukset 27/2005) toimeenpano-ohjetta, jonka mukaan tupakkateollisuuden intressien ja kansanterveyspolitiikan tavoitteiden välillä on perustavanlaatuinen ja sovittamaton ristiriita. Tästä syystä kaiken toiminnan ja kanssakäymisen teollisuuden kanssa tulee olla rajoitettua, vastuunalaista ja läpinäkyvää. Seurantaryhmän tulee kuitenkin kuulla tupakantuottajia tarvittavien tietojen ja näkemysten saamiseksi.

Seurantaryhmä voi muun ohella laatia hyviä käytäntöjä liittyen kuntien jätehuolto- ja siivoustoimiin 48 c §:ssä tarkoitetuilla yleisillä alueilla sekä kuluttajille suunnattuun tiedotukseen, neuvontaan ja valistukseen. Seurantaryhmän asettamisella ja toiminnalla pannaan täytäntöön SUP-direktiivin 8 artiklan 4 kohta, jonka mukaan tuottajien kustannusvastuuseen sisällytettävien kuntien jätehuolto- ja siivoustoimien tulee olla kustannustehokkaita ja ne on vahvistettava asianomaisten toimijoiden kesken avoimella tavalla.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esitys ei ole riippuvainen muista esityksistä.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä (ks. tarkemmin vaikutuksia viranomaisten toimintaan koskeva kohta 4.2.4.)

12 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Esitys on merkityksellinen perustuslain 20 §:n (ympäristöperusoikeus), 18 §:n 1 momentin (elinkeinovapaus), 21 §:n 1 momentin (oikeusturva), 6 §:n 1 momentin (yhdenvertaisuus) ja 80 §:n (laillisuusperiaate) kannalta.

Ympäristöperusoikeus

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Säännöksessä ilmaistu vastuu kohdistuu sekä julkiseen valtaan että yksityisiin luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöihin (HE 309/1993 vp). Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Kyse on ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan vaikuttavasta säännöksestä (HE 309/1993 vp). Säännöksessä ympäristön terveellisyyden vaatimus on ymmärrettävä laajasti. Ihmisten elinympäristön tulee olla sillä tavoin elinkelpoinen, ettei sen tila aiheuta välittömästi tai välillisesti ihmisille sairastumisriskiä. Toisaalta ympäristön tilalle on asetettava pidemmällekin meneviä vaatimuksia. Terveellisyyteen sisältyy esimerkiksi ainakin tietynasteinen ympäristön viihtyisyyden ulottuvuus (HE 309/1993 vp).

Perustuslain 20 §:n mukainen ympäristöperusoikeus toteutuu aineellisen lainsäädännön kautta. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössään asettamien perusoikeuksien rajoittamista koskevien edellytysten (PeVM 25/1994 vp) perusteella ympäristöperusoikeuden toteuttamisella voidaan perustella esityksestä seuraavia muiden perustuslain suojaamien oikeuksien rajoituksia.

Jätelain tarkoituksena on edistää kiertotaloutta ja luonnonvarojen käytön kestävyyttä, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa

terveydelle ja ympäristölle, varmistaa toimiva jätehuolto sekä ehkäistä roskaantumista. Lakiin sisältyvillä aineellisilla säännöksillä on näin ollen keskeinen merkitys ympäristöperusoikeuden toteutumisen turvaamisessa. Lakiin SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi tehtävät lisäykset ja täydennykset sekä lain nojalla annettava asetustasoinen sääntely ovat osa lakien tavoitteita toteuttavasta aineellisesta sääntelystä. Näin ollen esityksen voidaan arvioida edistävän ympäristöperusoikeuden toteuttamista.

Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Elinkeinovapauden periaatetta pidetään pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin mahdollista muiden perusoikeuksien tai tärkeiden yhteiskunnallisten etujen puoltaessa sitä. Perustuslakivaliokunta on viimeaikaisessa lausuntokäytännössään sallinut aiempaa voimakkaamman puuttumisen elinkeinovapauden esimerkiksi ympäristöperusoikeuden toteuttamiseksi. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että elinkeinovapauden merkittävätkin rajoitukset on suhteuttava esityksellä tavoiteltaviin merkittävinä pidettäviin ilmaston ja ympäristön suojeluun liittyviin ja siten perustuslain 20 §:ään kiinnittyviin tavoitteisiin. Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että yritykset ja muut elinkeinon harjoittajat eivät voi perustellusti odottaa elinkeinotoimintaansa sääntelevän lainsäädännön pysyvän muuttumattomana (PeVL 55/2018 vp, PeVL 32/2010 vp).

Perustuslain 18 §:n 1 momenttiin sisältyvillä sanoilla *lain mukaan* viitataan mahdollisuuden rajoittava säännöksessä turvattua oikeutta lailla (HE 309/1993 vp, PeVL 9/2005 vp, PeVL 14/2004 vp). Toisaalta niillä viitataan lailla säätämisen vaatimukseen ja siten siihen, että myös näiden perusoikeuksien kannalta merkityksellinen sääntely tulee toteuttaa lain tasolla (PeVL 18/2006 vp, PeVL 8/2005 vp, PeVM 5/2002, PeVL 31/1998 vp, PeVL 15/1996 vp).

Tässä esityksessä elinkeinovapauden rajoituksina voidaan pitää esitettäviä kulutuksen vähentämistoimia sekä muovisten juomapakkausten tuotevaatimuksia, eli kierrätetyn muovin pitoisuusvaatimusta ja korkkien kiinnipysymisen vaatimusta.

Esityksen mukaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvia juomapakkauksia koskevista tuotevaatimuksista säädettäisiin lain nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Tuotevaatimuksia asettavat ehtoja sille, minkälaisia tuotteita voidaan saattaa Suomen markkinoille. Aiemmin SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi on jo kielletty eräitä kertakäyttöisiä muovituotteita (HE 40/2021). Nyt ehdotettavat rajoitukset ovat kieltoihin verrattuna lievempiä ja siten perusteltavissa ympäristöperusoikeuden toteuttamisella (PeVL 55/2019).

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Säännöksen lähtökohdiana on yksilön oikeus omasta aloitteestaan saada asiansa käsitellyksi. Käsittelyn tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa on lisäksi aina tapahduttava asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä (HE 309/1993 vp). Kussakin asiassa toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen tulee käydä ilmi laista (PeVL 67/2010 vp).

Esityksessä täydennetään valtakunnallisena tuottajavastuuviranomaisena toimivan Pirkanmaan ELY-keskuksen toimivaltuuksia ryhtyä jätelain mukaisiin valvonta- ja hallintopakkotoimiin

myös SUP-direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien uusien tuottajavastuovelvoitteiden rikkomus- ja laiminlyöntitilanteissa. Lisäksi Pirkanmaan ELY-keskus määräisi vuosittain laissa säädettyin perusteiden korvauksista, joita eräiden kertakäyttöisen muovituotteiden tuottajat ovat velvollisia maksamaan kunnille näiden suorittamista jätehuolto- ja siivoustoimista. Näiden viranomaistoimien lainmukaisuus voidaan saattaa jätelain mukaisesti muutoksenhakutuomioistuimen arvioitavaksi. Esitys on tältä osin perustuslaillisen oikeusturvavaatimuksen mukainen.

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös sisältää yleisen yhdenvertaisuuslausekkeen, jolla ilmaistaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva pääperiaate. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yleinen yhdenvertaisuuslauseke kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Lausekkeella ei kuitenkaan edellytetä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia (HE 309/1993 vp). Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännös koskee lähtökohtaisesti vain ihmisiä. Yhdenvertaisuusperiaatteella voi kuitenkin olla merkitystä oikeushenkilöitä koskevan sääntelyn arvioinnissa silloin, kun sääntely voi vaikuttaa välillisesti luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan. Näkökulman merkitys on sitä vähäisempää, mitä etäisempi tämä yhteys on. (esim. PeVL 11/2012 vp, PeVL 37/2010 vp, PeVL 13/2020 vp)”

Esityksen mukaan muovia sisältävän kalastusvälinejätteen voi maksutta ja vaivattomasti luovuttaa tuottajan järjestämään erilliskeräykseen. Vastaanottoaikojen määrä ja keräystapa voi kuitenkin vaihdella riippuen alueesta ja kalastusvälinetyypistä. Vapakalastusvälineiden osalta keräyksen saisi toteuttaa kampanjaluonteisesti siten, että koko maassa ei välttämättä olisi koko ajan mahdollisuutta luovuttaa käytöstä poistettuja muovia sisältäviä välineitä tuottajan järjestämään uudelleenkäyttöön tai jätehuoltoon. Vapakalastuksesta syntyvän jätteen määrä huomioon ottaen jatkuvasti käytössä oleva vastaanotto ei kuitenkaan olisi kustannustehokas tapa järjestää keräys. Kiinteiden pyydysten erilliskeräysverkostoon kuuluvat kiinteät vastaanottopaikat ja muu keräys järjestetään koko maan alueella ottaen huomioon sekä merivesi- ja sisävesikalastuksen tarpeet, että erilaiset pyydykset. Esityksen mukainen kalastusvälinejätteen erilliskeräysverkosto takaa siten riittävällä tavalla sen, että kalastusvälinejätteen haltijoilla on koko maassa käytettävissä tuottajan kustantama erilliskeräys. Näin ollen sääntelyllä turvataan perustuslaillisen yleisen yhdenvertaisuuslausekkeen mukaisesti jätteen haltijoille kohtuullisen saman tasoinen jätehuolto maan eri osissa.

Laillisuusperiaate

Perustuslain 80 §:n mukaan valtioneuvosto voi antaa asetuksia laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Laista tulee käydä selvästi ilmi, mistä on tarkoitus säätää asetuksella. Tällöinkin edellytyksenä on, että oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla (HE 1/1998 vp).

Esitykseen sisältyviin lakiehdotuksiin on sisällytetty ne SUP-direktiivin kansallisen täytäntöönpanon edellyttämät säännökset, joissa asiallisesti on kyse perustuslain 80 §:n tarkoittamista yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Näihin säännöksiin liitetyt tarvittavat asetuksenantovaltuudet on pyritty muotoilemaan täsmällisesti ja tarkkarajaisesti siten, että sääntely

täyttäisi perustuslain 80 §:n vaatimukset. Lain perussäännöksissä ja asetuksenantovaltuuksissa on siten huomioitu perustuslaillinen laillisuusperiaate.

Ponsi

Koska SUP-direktiivissä on säännöksiä, jotka ehdotetaan pantaviksi täytäntöön lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan jätelain (646/2011) 6 §:n 1 momentin 29 kohta, 24 a §:n 1 momentti, 25 §:n 3 momentti, 48 §, 51 §:n 1 momentti, 53 a ja 55 §, 62 §:n 1 momentti, 66 a §:n 1 ja 2 momentti, 69 §:n 3 momentti sekä 128 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 1 momentin 29 kohta, 51 §:n 1 momentti, 53 a §, 62 §:n 1 momentti, 66 a §:n 1 ja 2 momentti ja 69 §:n 3 momentti laissa 714/2021, 24 a §:n 1 momentti ja 25 §:n 3 momentti laissa 917/2021 sekä 48 § osaksi laeissa 410/2014 ja 714/2021, sekä

lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 714/2021, uusi 30–34 kohta, lakiin uusi 48 a–48 g §, 145 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 834/2017, uusi 2 momentti ja lakiin uusi liite seuraavasti:

6 §

Muut määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

29) *jätteen kansainvälisellä siirrolla* jätteiden siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1013/2006, jäljempänä *jätteesiirtoasetus*, tarkoitettua jätteen siirtoa Suomesta toiseen maahan, toisesta maasta Suomeen ja jätteen siirtoa Suomen kautta;

30) *muovilla* materiaalia, joka koostuu kemikaalilain (599/2013) 6 §:n 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun REACH-asetuksen 3 artiklan 5 alakohdassa määritellystä polymeeristä, johon on saatettu lisätä lisäaineita tai muita aineita ja joka soveltuu lopputuotteiden pääraakeneosaksi, lukuun ottamatta luonnonpolymeerejä, joita ei ole kemiallisesti muunnettu;

31) *kertakäyttöisellä muovituotteella* tuotetta, joka on tehty kokonaan tai osittain muovista ja jota ei ole suunniteltu tai saatettu markkinoille kestäväksi elinkaarensa aikana useita käyttökertoja siten, että se palautettaisiin tuottajalle täytettäväksi tai sitä käytettäisiin uudelleen alkuperäiseen tarkoitukseen;

32) *kalastusvälineellä* esinettä tai laitteen osaa, jota käytetään kalastuksessa tai vesiviljelyssä elollisten luonnonvarojen pyyntiin tai kasvattamiseen tai joka kelluu veden pinnalla ja jolla pyritään houkuttelemaan ja pyytämään tai kasvattamaan vesien elollisia luonnonvaroja, pois lukiin kalastusvälineeseen kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteet;

33) *kalastusvälinejätteellä* kalastusvälinettä tai sen osaa, joka on 5 §:ssä tarkoitettua jätettä;

34) *tupakkatuotteella* tupakkalain (549/2016) 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua tupakkatuotetta.

24 a §

Markkinaevalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinaevalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita sekä muita tuotteita koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 5 b tai 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

25 §

Muut valvontaviranomaiset

Verohallinto valvoo toimialallaan 68 §:ssä tarkoitettuja juomapakkauksia koskevien tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Tulli valvoo yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa jätteiden kansainvälisiä siirtoja ja yhteistyössä Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden etäkauppaa. Tulli valvoo lisäksi elohopea-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuontia jätteenä koskevan rajoituksen noudattamista.

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

1) moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, joiden tuottajana pidetään tällaisen renkaan valmistajaa, maahantuoja tai pinnoittajaa taikka renkailla varustetun ajoneuvon tai laitteen maahantuoja;

2) henkilöautot, pakettiautot ja niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, joiden tuottajana pidetään tällaisen ajoneuvon valmistajaa tai maahantuoja taikka sitä, joka toimittaa maahan ajoneuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä;

3) sähkö- ja elektroniikkalaitteet, joiden tuottajana pidetään laitteen valmistajaa tai maahantuoja taikka sellaista myyjää, joka myy laitteita omalla nimellään tai tavaramerkillään;

4) paristot ja akut, mukaan lukien sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin, ajoneuvoihin tai muihin tuotteisiin sisältyvät paristot ja akut, joiden tuottajana pidetään pariston tai akun markkinoille saattajaa;

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuoja taikka painetun paperituotteen maahantuoja;

6) pakkaukset, joiden tuottajana pidetään tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuoja; pakkausten, joita käytetään elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla suoraan kuluttajille (palvelupakkaus) sekä pakkausten, joita käytetään käsittelemättömien maatalous- ja puutarhatuotteiden pakkaamiseen (viljelijäpakkaus), tuottajana pidetään kuitenkin niiden valmistajaa tai maahantuoja;

7) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat loppukäyttäjille tyhjinä myytävät juomamukit ja niiden korkit ja kannet, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuoja;

8) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettut kosteuspyyhkeet, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuoja;

9) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitettut ilmapallot, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuoja;

10) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja tupakan-suodattimet, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuoja;

11) muovia sisältävät kalastusvälineet, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuoja.

Tuottajavastuu ei kuitenkaan koske paalirehun pakkausmateriaalin tuottajia.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä 1 momentissa tarkoitettujen tuotteiden ja keitä mainitussa momentissa tarkoitettujen tuottajien ovat. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa tarkempia säännöksiä tuottajavastuuta koskevien säännösten soveltamisesta, jos tuotteet hankitaan toisesta maasta tai viedään maasta sähköisellä tai muulla etäkaupalla.

48 a §

Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuu

Poiketen siitä, mitä 46 §:n 1 momentissa säädetään, seuraavilla tuottajilla on ainoastaan 48 b §:n mukainen kustannusvastuu kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista:

- 1) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettujen kosteuspyyhkeiden tuottajat;
- 2) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kuluttajakäyttöön tarkoitettujen ilmapallojen tuottajat;
- 3) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakan-suodattimien tuottajat.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tuottajien kustannusvastuu koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavaa osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.

48 b §

Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista

Edellä 48 §:n 1 momentin 6–10 kohdissa tarkoitettujen kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien on vastattava tuotteista kunnille 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla aiheutuvien jätehuolto- ja siivoustoimien kustannuksista vuosittain ja tuoteryhmittäin siten kuin 2–4 momentissa säädetään.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kosteuspyyhkeiden ja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen tuottajien on vastattava kustannuksista, jotka koituvat kunnalle kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen siivoamisesta ja siivottujen roskien kuljetuksesta ja käsittelystä.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakan-suodattimien tuottajan on vastattava kustannuksista, jotka kunnalle koituvat:

- 1) kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen keräyksen, kuljetuksen ja käsittelyn järjestämisestä, mukaan lukien tupakkajätteelle tarkoitettujen keräysastiat;
- 2) kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen siivoamisesta ja siivottujen roskien kuljetuksesta ja käsittelystä;
- 3) 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin toimiin ja roskaantumisen ehkäisemiseen liittyvästä tiedotuksesta ja neuvonnasta.

Liitteessä tarkoitettujen kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien pakkausten tuottajan sekä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien loppukäyttäjille tyhjinä myytävien juomamukien tuottajan on 46 §:n 1 momentissa säädetyn tuottajavastuun lisäksi vastattava kustannuksista, jotka kunnalle koituvat kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen:

- 1) ehkäisemiseksi järjestetystä jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä;
- 2) siivoamisesta, roskien kuljetuksesta ja käsittelystä.

48 c §

Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet

Edellä 48 b §:ssä säädetty tuottajan kustannusvastuu koskee alueita:

- 1) jotka kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta annetun lain (669/1978) nojalla kuuluvat kunnan puhtaanapitovastuulle;
- 2) joilla kunta on 74 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettu toiminnon pitäjä tai alueen haltija;
- 3) joilla kunnalla on 76 §:n tarkoittamana alueen pitäjänä tai haltijana velvollisuus järjestää riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut.

48 d §

Tuottajan kustannusvastuun määräytyminen

Tuottajan 48 b §:ssä tarkoitettu kustannusvastuu määräytyy seuraavin perustein:

- 1) tuottajien osuus kuntien ilmoittamista kustannuksista 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla tehdyistä jätehuolto- ja siivoustoimista sekä tiedotus- ja neuvontatoimista, jotka on katsottava tarpeellisiksi roskaantumisen ennalta ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi;
- 2) kunkin 48 b §:ssä tarkoitettujen tuoteryhmien osuus 1 kohdassa tarkoitetuista kustannuksista laskettuna jätteen ja roskan painon, kappalemäärän, tilavuuden tai näiden yhdistelmän tai muun tarkoituksenmukaisen tekijän perusteella;
- 3) tuottajan tai tuottajayhteisön osuus Suomen markkinoille saatetuista tuotteista ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myydyistä tuotteista sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottava osuus muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saatamisen ajankohdasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua tuottajien kustannusosuudesta sekä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kustannusten jakamisesta tuoteryhmittäin. Asetuksessa säädetystä kustannusten jakamisperusteesta voidaan poiketa, jos tuottaja tai tuottajayhteisö osoittaa, että tuotteen ja tuoteryhmän osuus keräytystä tai siivotusta roskasta on olosuhteiden muuttumisen johdosta merkittävästi pienempi kuin mitä asetuksessa säädetty kustannusten jakamisperuste osoittaa.

48 e §

Kunnan jätehuolto- ja siivouskustannusten ilmoittaminen ja korvaaminen

Ollakseen oikeutettu tuottajan maksamiin korvauksiin kunnan on vuosittain toukokuun loppuun mennessä ilmoitettava Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle 48 d §:ssä tarkoitettujen jätehuolto- ja siivouskustannuksensa edelliseltä vuodelta. Ilmoituksessa on eriteltävä kustannukset, jotka ovat aiheutuneet:

- 1) roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetystä jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä;
- 2) roskaantumisen siivoamisesta, roskien kuljetuksesta ja käsittelystä;
- 3) erillisistä tupakkajätteelle tarkoitetuista jäteastioista sekä 48 b §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tiedotuksesta ja neuvonnasta.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksen kunnalle maksettavista korvauksista 48 d §:ssä säädetyn perusteella. Päätöksessä on eriteltävä jokaisen 62 §:ssä tarkoitettujen tuottajayhteisön ja tuottajan korvaukset tuoteryhmittäin ja päätöksestä on käytävä ilmi kullekin kunnalle maksettavan korvauksen kokonaisuus. Tuottajayhteisön ja tuottajan on maksettava korvaukset Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, joka tilittää

ne edelleen kunnille. Tuottajan on maksettava korvausten perimisestä ja niiden tilittämisestä aiheutuvat kustannukset viranomaisille.

48 f §

Koostumus selvitys

Tuottajien on yhdessä tehtävä selvitys kunnan 48 c §:ssä tarkoitetuilta alueilta keräämien jätteen ja siivoamien roskien koostumuksesta (koostumus selvitys) vähintään kolmen vuoden välein. Kuntien on toimitettava tuottajille selvityksessä tarvittavat tiedot ja muutoinkin tarvittavin toimin avustettava selvityksen toteuttamisessa. Selvitys on toimitettava ympäristöministeriölle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä koostumus selvityksen sisällöstä sekä kuntien velvollisuudesta toimittaa tietoja ja avustaa selvityksen toteuttamisessa.

48 g §

Kunnan velvollisuudet tupakkatuotteista aiheutuvan roskaantumisen ennalta ehkäisemisessä

Kunnan on järjestettävä 48 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetuista tupakkatuotteista aiheutuvan jätteen keräys edellä 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla sekä mainittuihin tuotteisiin ja jätteisiin liittyvä neuvonta ja tiedotus 51 §:n mukaisesti. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakkajätteelle tarkoitettujen jäteastioiden vähimmäismäärästä ja sijoittelusta sekä tiedotuksen ja neuvonnan sisällöstä.

51 §

Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus

Tuottajan on tiedotettava käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikojen sijainnista ja aukioloajoista, niissä vastaanotettavista jätteistä sekä muista vastaanoton toimivuuden kannalta tarpeellisista asioista. Tuottajan on lisäksi tiedotettava ja neuvottava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämistä ja uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevista toimituksista, roskaantumisen vaikutuksista ja ehkäisemisestä sekä tarpeen mukaan käytössä olevista uudelleenkäytettävistä vaihtoehdoista tuotteelle. Tiedotus ja neuvonta voi olla erilaista eri tuoteryhmille. Tuottajan on tarvittaessa järjestettävä tiedottaminen ja neuvonta yhdessä kunnan ja muiden jätehuollon toimijoiden kanssa. Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus ei koske 48 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettua tuottajaa.

53 a §

Tuottajan omavalvonta

Tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti tässä luvussa säädettyjen velvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta (*omavalvonta*). Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot:

- 1) tuottajan 54 §:n 1 momentissa tarkoitettun kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen;
- 2) tuottajan 46, 48 b ja 49 b §:ssä tarkoitettun kustannusvastuun täyttymisen arviointi;

- 3) tuottajan 63 a §:ssä tarkoitettujen maksuosuuksien seuranta ja kehittäminen;
- 4) omavalvonnan tueksi tehtävät tarkastukset.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä poikkeuksen 2 momentissa tarkoitettuun vaatimuksesta, jos se on perusteltua tuottajan toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen. Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tarvittaessa määrätä tarkastuksen teettämisestä 1 momentissa tarkoitettua omavalvonnan tueksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa säädetyn tarkastuksen sisällöstä, sen suorittamisen ajankohdasta ja tarkastuksia tekevän henkilön ammatillisista pätevyysvaatimuksista sekä 2 momentin 1–3 kohdassa säädettyistä vaatimuksista.

55 §

Tuottajan rekisteröitymisen varmistaminen

Edellä 48 §:n 1 momentissa tarkoitettua tuottajaa on toimittaessaan tuotteen sen jakelijalle ilmoitettava tälle kuulumisestaan 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin. Jakelijan ja muun yrityksen sekä julkisen hankintayksikön, joka hankkii käyttöönsä 48 §:ssä tarkoitettuja tuotteita, on varmistettava, että sille toimitettua tuotteen tuottaja kuuluu tuottajarekisteriin.

62 §

Tuottajayhteisöön liittyminen

Tässä luvussa säädettyjen velvollisuuksiensa täyttämiseksi tuottajan on liityttävä 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin hyväksytyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkaus- tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit ja 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua tyhjinä myytävät juomamukit. Kalastusvälineiden tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki muovivaes sisältävät kalastusvälineet.

66 a §

Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja

Suomeen sijoittautuneen toimijan, joka myy etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen valtioon tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita, on vastattava tuottajavastuovelvoitteidensa täyttämistä kyseisessä valtiossa. Seuraavia 48 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tuotteita etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan on tuottajavastuovelvoitteidensa täyttämiseksi nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut valtuutettu edustaja:

- 1) sähkö- ja elektroniikkalaitteet;
- 2) liitteessä tarkoitettuihin kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat pakkaukset;
- 3) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tyhjinä loppukäyttäjille myytävät juomamukit ja niiden korkit ja kannet;
- 4) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettuihin kosteuspyyhkeet;
- 5) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitettuihin ilmapallot;
- 6) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja tupakan-suodattimet;
- 7) muovivaes sisältävät kalastusvälineet.

Poiketen siitä, mitä 62 §:n 1 momentissa säädetään, toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon sijoittautuneen tuottajan, joka myy 1 momentissa tarkoitettuja tuotteita etäkaupalla suoraan

käyttäjille Suomeen, on tuottajayhteisöön liittymisen sijasta nimettävä valtuutettu edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä Suomessa. Muu toiseen valtioon sijoittautunut 48 §:ssä tarkoitettuja tuotteita myyvä etämyyjä voi tuottajayhteisöön liittymisen sijasta nimetä Suomeen sijoittautuneen valtuutetun edustajan vastaamaan velvoitteistaan Suomessa.

69 §

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on noudatettava, mitä 48 b–48 d §:ssä säädetään tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksuvelvollisuudesta kunnille ja kustannusvastuun jakamisesta samaa tuoteryhmää edustavien eri tuottajayhteisöjen sekä tuottajien kesken, 48 f §:ssä koostumusselvityksestä, 51 §:ssä tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuudesta, 53 a §:ssä tuottajan omavalvonnasta ja 54 §:ssä tuottajan kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuudesta. Juomapakkausten palautusjärjestelmään, johon otetaan jäseniä, sovelletaan lisäksi, mitä 63 a §:ssä säädetään tuottajien maksuosuuksista ja niiden mukauttamisesta, 64 §:ssä tuottajarekisteriin hyväksytyin tuottajan ja tuottajayhteisön toiminnan turvaamisesta, 65 §:ssä tuottajien ja tuottajayhteisöjen yhteistyöstä, 66 §:ssä tuottajayhteisöjen palvelunhankinnasta, 66 a §:ssä tuottajan tai muun toimijan valtuutetusta edustajasta ja 66 b §:ssä Suomessa valtuutettuna edustajana toimimisesta.

128 §

Tuottajavastuuta koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Jos 6 luvussa tarkoitettu tuottaja tai tuottajayhteisö taikka 68 §:ssä tarkoitettu juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä ei ole järjestänyt 46 §:n 1 momentissa säädettyyn tuottajavastuuseen perustuvaa uudelleenkäyttöä, kierrätystä, muuta hyödyntämistä tai muuta jätehuoltoa tai jos se ei ole noudattanut 48 e §:ssä tarkoitettua päätöksen mukaista korvausten maksuvelvollisuutta tai 48 f §:ssä säädettyä velvollisuutta tehdä koostumusselvitys tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisesti, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sen lisäksi, mitä 126 §:ssä säädetään:

1) velvoittaa tuottajan, tuottajayhteisön tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän saattamaan toimintansa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiseksi sekä osoittamaan muutokset tehdyiksi;

2) kieltää tuottajaa saattamasta 48 §:ssä tarkoitettua tuotetta markkinoille, kunnes tuottaja on hyväksytty tai merkitty 142 §:n mukaiseen tuottajarekisteriin tai kunnes tuottaja on suorittanut 48 e §:ssä tarkoitettua päätöksen mukaisen maksuvelvollisuutensa tai 48 f §:n mukaisen velvollisuuden tehdä koostumusselvitys.

145 §

Kustannusten ja maksujen periminen

Edellä 48 e §:ssä tarkoitettuun päätökseen perustuvan tuottajalta perittävän korvauksen täytäntöönpanoon sovelletaan mitä ulosottokaarissa (705/2007) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 48 d §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut kunnan kustannukset, pois lukien lain 48 g §:n mukaisesta keräyksestä sekä tiedotuksesta ja neuvonnasta aiheutuvat kustannukset, ovat vuosina 2023–2025 4,79 euroa asukkaalta kunakin vuonna. Kunnan asukaslukena pidetään maksun määräytymisvuoden joulukuun 31 päivän asukaslukea.

Tämän lain 48 b §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2023.

Tämän lain 48 b §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan liitteessä tarkoitettujen kertakäyttöisen muovituotteiden tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2023.

Tuottajavastuuta koskevan 6 luvun säännöksiä sovelletaan 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettujen tyhjinä myytävien juomamukien tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2024. Jätelain 46 §:n mukaista velvollisuutta järjestää mainittujen juomamukien jätehuolto sekä vastata siitä aiheutuvista kustannuksista sekä mainittuja juomamukeja koskevaa 48 b §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2025.

Tämän lain 48 a §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen ja kosteuspyyhkeiden tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2025. Tuottajayhteisön tai 62 §:n 2 momentissa tarkoitetun tuottajan on tehtävä 101 §:ssä tarkoitettu hakemus tuottajarekisteriin hyväksymiseksi viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2024.

Tämän lain 48 §:n 1 momentin 6 kohtaa sovelletaan sellaisena kuin se oli tämän lain voimaantullessa 31 päivään joulukuuta 2023. Myös tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 48 §:n 2 momenttia sovelletaan 31 päivään joulukuuta 2023.

Tämän lain 46 §:n mukaista vastuuta jätehuollosta ja sen kustannuksista sovelletaan muovia sisältävän kalastusvälineen tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2025. Tuottajayhteisön tai 62 §:n 2 momentissa tarkoitetun tuottajan on tehtävä 101 §:ssä tarkoitettu hakemus tuottajarekisteriin hyväksymiseksi viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2023.

Liite

Seuraavat pakkaukset ovat 48 b §:n 4 momentissa tarkoitettuja kertakäyttöisiä muovituotteita:

- 1) elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka
 - a) on tarkoitettu syötäväiksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuina,
 - b) syödään tavallisesti astiasta, ja
 - c) ovat valmiita syötäväiksi ilman kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä taikka muuta lisävalmistamista;
- 2) joustavasta materiaalista valmistetut pakkaukset ja kääreet, joiden sisältämä ruoka on tarkoitettu nautittavaksi välittömästi pakkauksesta tai kääreestä ilman lisävalmistamista;
- 3) tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkaukset eli astiat, joita käytetään nesteitä varten, kuten juomapullot ja niiden korkit ja kannet, sekä yhdistelmäateriaalipakkaukset korkkeineen ja kansineen, paitsi lasiset tai metalliset juomapakkaukset, joissa on muovikorkit tai -kannet;
- 4) muut kuin loppukäyttäjille tyhjinä myytävät juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina;
- 5) kevyet muoviset kantokassit.

Edellä 1 kohdassa tarkoitettuina elintarvikepakkauksina ei pidetä lautasia, 3 kohdassa tarkoitettuja juomapakkauksia eikä 2 kohdassa tarkoitettuja joustavasta materiaalista valmistettuja pakkauksia ja kääreitä.

Helsingissä 15.9.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Ympäristö- ja ilmastoministeri Maria Ohisalo

Laki

jätelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 6 §:n 1 momentin 29 kohta, 24 a §:n 1 momentti, 25 §:n 3 momentti, 48 §, 51 §:n 1 momentti, 53 a ja 55 §, 62 §:n 1 momentti, 66 a §:n 1 ja 2 momentti, 69 §:n 3 momentti sekä 128 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 1 momentin 29 kohta, 51 §:n 1 momentti, 53 a §, 62 §:n 1 momentti, 66 a §:n 1 ja 2 momentti ja 69 §:n 3 momentti laissa 714/2021, 24 a §:n 1 momentti ja 25 §:n 3 momentti laissa 917/2021 sekä 48 § osaksi laissa 410/2014 ja 714/2021, sekä

lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 714/2021, uusi 30–34 kohta, lakiin uusi 48 a–48 g §, 145 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 834/2017, uusi 2 momentti ja lakiin uusi liite seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Muut määritelmät

Muut määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

29) *jätteen kansainvälisellä siirrolla* jätteen siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1013/2006, jäljempänä *jätteensiirtoasetus*, tarkoitettua jätteen siirtoa Suomesta toiseen maahan, toisesta maasta Suomeen ja jätteen siirtoa Suomen kautta.

29) *jätteen kansainvälisellä siirrolla* jätteen siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1013/2006, jäljempänä *jätteensiirtoasetus*, tarkoitettua jätteen siirtoa Suomesta toiseen maahan, toisesta maasta Suomeen ja jätteen siirtoa Suomen kautta;

30) *muovilla materiaalia*, joka koostuu kemikaalilain (599/2013) 6 §:n 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun REACH-asetuksen 3 artiklan 5 alakohdassa määritellystä polymeeristä, johon on saatettu lisätä lisäaineita tai muita aineita ja joka soveltuu lopputuotteiden pääraakenneosaksi, lukuun ottamatta luonnonpolymeerejä, joita ei ole kemiallisesti muunnettu;

31) *kertakäyttöisellä muovituotteella* tuotetta, joka on tehty kokonaan tai osittain muovista ja jota ei ole suunniteltu tai saatettu markkinoille kestämään elinkaarensa aikana

useita käyttökertoja siten, että se palautettaisiin tuottajalle täytettäväksi tai sitä käytettäisiin uudelleen alkuperäiseen tarkoitukseen;

32) **kalastusvälineellä** esinettä tai laitteen osaa, jota käytetään kalastuksessa tai vesiviljelyssä elollisten luonnonvarojen pyyntiin tai kasvattamiseen tai joka kelluu veden pinnalla ja jolla pyritään houkuttelemaan ja pyytämään tai kasvattamaan vesien elollisia luonnonvaroja, pois lukien kalastusvälineeseen kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteet;

33) **kalastusvälinejätteellä** kalastusvälinettä tai sen osaa, joka on 5 §:ssä tarkoitettua jätettä;

34) **tupakkatuotteella** tupakkalain (549/2016) 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua tupakkatuotetta.

24 a §

Markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja sekä sähkö- ja elektroniikkalaitteita koskevien vaatimusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

24 a §

Markkinavalvonta

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto valvoo markkinavalvontaviranomaisena pakkauksia, ajoneuvoja sekä niiden materiaaleja ja osia, paristoja ja akkuja, sähkö- ja elektroniikkalaitteita *sekä muita tuotteita* koskevien vaatimusten ja rajoitusten noudattamista siten kuin niistä tarkemmin säädetään 5 b tai 10 §:n nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

25 §

Muut valvontaviranomaiset

Verohallinto valvoo toimialallaan 68 §:ssä tarkoitettuja juomapakkauksia koskevien tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Tulli valvoo yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa jätteiden kansainvälisiä siirtoja. Tulli valvoo lisäksi elohopea-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuontia jätteenä koskevan rajoituksen noudattamista.

25 §

Muut valvontaviranomaiset

Verohallinto valvoo toimialallaan 68 §:ssä tarkoitettuja juomapakkauksia koskevien tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Tulli valvoo yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa jätteiden kansainvälisiä siirtoja ja yhteistyössä Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa tuottajavastuun piiriin kuuluvien tuotteiden etäkauppaa. Tulli valvoo li-

säksi elohopea-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuontia jätteenä koskevan rajoituksen noudattamista.

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

1) moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, joiden tuottajana pidetään tällaisen renkaan valmistajaa, maahantuojaa tai pinnoittajaa taikka renkailla varustetun ajoneuvon tai laitteen maahantuojaa;

2) henkilöautot, pakettiautot ja niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, joiden tuottajana pidetään tällaisen ajoneuvon valmistajaa tai maahantuojaa taikka sitä, joka toimittaa maahan ajoneuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä;

3) sähkö- ja elektroniikkalaitteet, joiden tuottajana pidetään laitteen valmistajaa tai maahantuojaa taikka sellaista myyjää, joka myy laitteita omalla nimellään tai tavaramerkillään;

4) paristot ja akut, mukaan lukien sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin, ajoneuvoihin tai muihin tuotteisiin sisältyvät paristot ja akut, joiden tuottajana pidetään pariston tai akun markkinoille saattajaa;

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuojaa taikka painetun paperituotteen maahantuojaa;

6) pakkaukset, joiden tuottajana pidetään tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuojaa.

48 §

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Tuottajavastuu koskee myyntitavasta riippumatta seuraavia tuotteita ja niitä ammattimaisesti markkinoille saattavia tai etäkaupalla suoraan käyttäjille myyviä tuottajia:

1) moottorikäyttöisen ja muun ajoneuvon tai laitteen renkaat, joiden tuottajana pidetään tällaisen renkaan valmistajaa, maahantuojaa tai pinnoittajaa taikka renkailla varustetun ajoneuvon tai laitteen maahantuojaa;

2) henkilöautot, pakettiautot ja niihin rinnastettavat muut ajoneuvot, joiden tuottajana pidetään tällaisen ajoneuvon valmistajaa tai maahantuojaa taikka sitä, joka toimittaa maahan ajoneuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä;

3) sähkö- ja elektroniikkalaitteet, joiden tuottajana pidetään laitteen valmistajaa tai maahantuojaa taikka sellaista myyjää, joka myy laitteita omalla nimellään tai tavaramerkillään;

4) paristot ja akut, mukaan lukien sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin, ajoneuvoihin tai muihin tuotteisiin sisältyvät paristot ja akut, joiden tuottajana pidetään pariston tai akun markkinoille saattajaa;

5) sanomalehdet, aikakauslehdet, toimistopaperit ja muut niihin rinnastettavat paperituotteet, joiden tuottajana pidetään paperituotteiden valmistukseen käytettävän paperin valmistajaa tai maahantuojaa taikka painetun paperituotteen maahantuojaa;

6) pakkaukset, joiden tuottajana pidetään tuotteen pakkaajaa tai pakatun tuotteen maahantuojaa; *pakkausten, joita käytetään elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden pakkaamiseen myyntipaikalla suoraan kuluttajille (palvelupakkaus) sekä pakkausten, joita käytetään käsittelemättömien maatalous- ja puutarhantuotteiden pakkaamiseen (viljelijäpakkaus),*

tuottajana pidetään kuitenkin niiden valmistajaa tai maahantuojaa;

7) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat loppukäyttäjille tyhjinä myytävät juomamukit ja niiden korkit ja kannet, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

8) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitetut kosteuspyyhkeet, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

9) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitetut ilmapallot, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

10) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja tupakansuodattimet, joiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa;

11) muovia sisältävät kalastusvälineet, joiden tuottajana pidetään tällaisen tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa.

Tuottajavastuu ei kuitenkaan koske paalirehun pakkausmateriaalin tuottajia.

Tämän luvun säännöksiä ei 52 §:ää lukuun ottamatta sovelleta pakkausten tuottajaan, jonka liikevaihto on vähemmän kuin 1 000 000 euroa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä 1 momentissa tarkoitettut tuotteet ja keitä 1 momentissa tarkoitettut tuottajat ovat. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa tarkempia säännöksiä tuottajavastuuta koskevien säännösten soveltamisesta, jos tuotteet hankitaan toisesta maasta tai viedään maasta sähköisellä tai muulla etäkaupalla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä 1 momentissa tarkoitettut tuotteet ja keitä *mainitussa* momentissa tarkoitettut tuottajat ovat. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa tarkempia säännöksiä tuottajavastuuta koskevien säännösten soveltamisesta, jos tuotteet hankitaan toisesta maasta tai viedään maasta sähköisellä tai muulla etäkaupalla.

48 a §

Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuu

Poiketen siitä, mitä 46 §:n 1 momentissa säädetään, seuraavilla tuottajilla on ainoas-

taan 48 b §:n mukainen kustannusvastuu kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista:

1) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitettujen kosteuspyyhkeiden tuottajat;

2) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kuluttajakäyttöön tarkoitettujen ilmapallojen tuottajat;

3) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajat.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tuottajien kustannusvastuu koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohdittuun katsottavaan osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.

48 b §

Tuottajan kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista

Edellä 48 §:n 1 momentin 6–10 kohdissa tarkoitettujen kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien on vastattava tuotteista kunnille 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla aiheutuvien jätehuolto- ja siivoustoimien kustannuksista vuosittain ja tuoteryhmittäin siten kuin 2–4 momentissa säädetään.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien kosteuspyyhkeiden ja kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen tuottajien on vastattava kustannuksista, jotka koituvat kunnalle kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen siivoamisesta ja siivottujen roskien kuljetuksesta ja käsittelystä.

Kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajan on vastattava kustannuksista, jotka kunnalle koituvat:

1) kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestetyn jätteen ke-

räyksen, kuljetuksen ja käsittelyn järjestämisestä, mukaan lukien tupakkajätteelle tarkoitettut keräysastiat;

2) kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen siivoamisesta ja siivottujen roskien kuljetuksesta ja käsittelystä;

3) 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin toimiin ja roskaantumisen ehkäisemiseen liittyvästä tiedotuksesta ja neuvonnasta.

Liitteessä tarkoitettujen kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien pakkausten tuottajan sekä kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien loppukäyttäjille tyhjinä myytävien juomamukien tuottajan on 46 §:n 1 momentissa säädetyn tuottajavastuun lisäksi vastattava kustannuksista, jotka kunnalle koituvat kyseisistä tuotteista aiheutuvan roskaantumisen:

1) ehkäisemiseksi järjestetystä jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä;

2) siivoamisesta, roskien kuljetuksesta ja käsittelystä.

48 c §

Kustannusvastuun piiriin kuuluvat alueet

Edellä 48 b §:ssä säädetty tuottajan kustannusvastuu koskee alueita:

1) jotka kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta annetun lain (669/1978) nojalla kuuluvat kunnan puhtaanapitovastuulle;

2) joilla kunta on 74 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettu toiminnon pitäjä tai alueen haltija;

3) joilla kunnalla on 76 §:n tarkoittamana alueen pitäjänä tai haltijana velvollisuus järjestää riittävä jätteen keräys ja muut jätehuollon palvelut.

48 d §

Tuottajan kustannusvastuun määräytyminen

Tuottajan 48 b §:ssä tarkoitettu kustannusvastuu määräytyy seuraavin perustein:

1) tuottajien osuus kuntien ilmoittamista kustannuksista 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla tehdyistä jätehuolto- ja siivoustoimista

sekä tiedotus- ja neuvontatoimista, jotka on katsottava tarpeellisiksi roskaantumisen ennalta ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi;

2) kunkin 48 b §:ssä tarkoitetun tuoteryhmän osuus 1 kohdassa tarkoitetuista kustannuksista laskettuna jätteen ja roskan painon, kappalemäärän, tilavuuden tai näiden yhdistelmän tai muun tarkoituksenmukaisen tekijän perusteella;

3) tuottajan tai tuottajayhteisön osuus Suomen markkinoille saatetuista tuotteista ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myydyistä tuotteista sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottava osuus muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua tuottajien kustannusosuudesta sekä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kustannusten jakamisesta tuoteryhmittäin. Asetuksessa säädetystä kustannusten jakamisperusteesta voidaan poiketa, jos tuottaja tai tuottajayhteisö osoittaa, että tuotteen ja tuoteryhmän osuus kerätyistä tai siivotusta roskasta on olosuhteiden muuttumisen johdosta merkittävästi pienempi kuin mitä asetuksessa säädetty kustannusten jakamisperuste osoittaa.

48 e §

Kunnan jätehuolto- ja siivouskustannusten ilmoittaminen ja korvaaminen

Ollakseen oikeutettu tuottajan maksamiin korvauksiin kunnan on vuosittain toukokuun loppuun mennessä ilmoitettava Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle 48 d §:ssä tarkoitetut jätehuolto- ja siivouskustannuksensa edelliseltä vuodelta. Ilmoituksessa on eriteltävä kustannukset, jotka ovat aiheutuneet:

1) roskaantumisen ehkäisemiseksi järjestystä jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä;

2) roskaantumisen siivoamisesta, roskien kuljetuksesta ja käsittelystä;

3) erillisistä tupakkajätteelle tarkoitetuista jäteastioista sekä 48 b §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettusta tiedotuksesta ja neuvonnasta.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksen kunnalle maksettavista korvauksista 48 d §:ssä säädetyn perusteella. Päätöksessä on eriteltävä jokaisen 62 §:ssä tarkoitetun tuottajayhteisön ja tuottajan korvaukset tuoteryhmittäin ja päätöksestä on käytävä ilmi kullekin kunnalle maksettavan korvauksen kokonaismäärä. Tuottajayhteisön ja tuottajan on maksettava korvaukset Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, joka tilittää ne edelleen kunnille. Tuottajan on maksettava korvausten perimisestä ja niiden tilittämisestä aiheutuvat kustannukset viranomaisille.

48 f §

Koostumusselvitys

Tuottajien on yhdessä tehtävä selvitys kunnan 48 c §:ssä tarkoitetuilta alueilta keräämien jätteiden ja siivoamien roskien koostumuksesta (koostumusselvitys) vähintään kolmen vuoden välein. Kuntien on toimitettava tuottajille selvityksessä tarvittavat tiedot ja muutoinkin tarvittavin toimin avustettava selvityksen toteuttamisessa. Selvitys on toimitettava ympäristöministeriölle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä koostumusselvityksen sisällöstä sekä kuntien velvollisuudesta toimittaa tietoja ja avustaa selvityksen toteuttamisessa.

48 g §

Kunnan velvollisuudet tupakkatuotteista aiheutuvan roskaantumisen ennalta ehkäisemisessä

Kunnan on järjestettävä 48 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetuista tupakkatuotteista aiheutuvan jätteen keräys edellä 48 c §:ssä tarkoitetuilla alueilla sekä mainittuihin tuotteisiin ja jätteisiin liittyvä neuvonta ja tiedotus

51 §:n mukaisesti. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakkajätteelle tarkoitettujen jäteastioiden vähimmäismäärästä ja sijoittelusta sekä tiedotuksen ja neuvonnan sisällöstä.

51 §

51 §

Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus

Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus

Tuottajan on tiedotettava käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikkojen sijainnista ja aukioloajoista, niissä vastaanotettavista jätteistä sekä muista vastaanoton toimivuuden kannalta tarpeellisista asioista. Tuottajan on lisäksi tiedotettava ja neuvottava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämistä ja uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevista toimista sekä roskaantumisen ehkäisemisestä. Tuottajan on tarvittaessa järjestettävä tiedottaminen ja neuvonta yhdessä kunnan ja muiden jätehuollon toimijoiden kanssa.

Tuottajan on tiedotettava käytöstä poistettujen tuotteiden vastaanottoaikkojen sijainnista ja aukioloajoista, niissä vastaanotettavista jätteistä sekä muista vastaanoton toimivuuden kannalta tarpeellisista asioista. Tuottajan on lisäksi tiedotettava ja neuvottava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämistä ja uudelleenkäyttöä ja uudelleenkäytön valmistelua koskevista toimista, roskaantumisen vaikutuksista ja ehkäisemisestä sekä tarpeen mukaan käytössä olevista uudelleenkäytettävistä vaihtoehdoista tuotteelle. Tiedotus ja neuvonta voi olla erilaista eri tuoteryhmille. Tuottajan on tarvittaessa järjestettävä tiedottaminen ja neuvonta yhdessä kunnan ja muiden jätehuollon toimijoiden kanssa. *Tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuus ei koske 48 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettua tuottajaa.*

53 a §

53 a §

Tuottajan omavalvonta

Tuottajan omavalvonta

Tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti tässä luvussa säädettyjen velvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta (*omavalvonta*). Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot:

Tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti tässä luvussa säädettyjen velvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta (*omavalvonta*). Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot:

Voimassa oleva laki

1) tuottajan 54 §:n 1 momentissa tarkoitetun kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen;

2) tuottajan 46 ja 49 b §:ssä tarkoitetun kustannusvastuun täyttymisen arviointi;

3) tuottajan 63 a §:ssä tarkoitettujen maksuosuuksien seuranta ja kehittäminen;

4) omavalvonnan tueksi tehtävät tarkastukset.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä poikkeuksen 2 momentissa tarkoitetusta vaatimuksesta, jos se on perusteltua tuottajan toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa säädetyn tarkastuksen sisällöstä, sen suorittamisen ajankohdasta ja tarkastuksia tekevän henkilön ammatillisista pätevyysvaatimuksista sekä 2 momentin 1–3 kohdassa säädettyistä vaatimuksista.

55 §

Tuottajan velvollisuus ilmoittaa jakelijalle kuulumisestaan tuottajarekisteriin

Edellä 48 §:n 1 momentissa tarkoitetun tuottajan on toimittaessaan tuotteen sen jakelijalle ilmoitettava tälle kuulumisestaan 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin.

62 §

Tuottajayhteisöön liittyminen

Tässä luvussa säädettyjen velvollisuuksiensa täyttämiseksi tuottajan on liityttävä 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin hyväk-

Ehdotus

1) tuottajan 54 §:n 1 momentissa tarkoitetun kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen;

2) tuottajan 46, 48 b ja 49 b §:ssä tarkoitetun kustannusvastuun täyttymisen arviointi;

3) tuottajan 63 a §:ssä tarkoitettujen maksuosuuksien seuranta ja kehittäminen;

4) omavalvonnan tueksi tehtävät tarkastukset.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hyväksyä poikkeuksen 2 momentissa tarkoitetusta vaatimuksesta, jos se on perusteltua tuottajan toiminnan laatu ja laajuus huomioon ottaen. *Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tarvittaessa määrätä tarkastuksen teettämisestä 1 momentissa tarkoitetun omavalvonnan tueksi.*

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa säädetyn tarkastuksen sisällöstä, sen suorittamisen ajankohdasta ja tarkastuksia tekevän henkilön ammatillisista pätevyysvaatimuksista sekä 2 momentin 1–3 kohdassa säädettyistä vaatimuksista.

55 §

Tuottajan rekisteröitymisen varmistaminen

Edellä 48 §:n 1 momentissa tarkoitetun tuottajan on toimittaessaan tuotteen sen jakelijalle ilmoitettava tälle kuulumisestaan 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin. *Jakelijan ja muun yrityksen sekä julkisen hankintayksikön, joka hankkii käyttöönsä 48 §:ssä tarkoitettuja tuotteita, on varmistettava, että sille toimitetun tuotteen tuottaja kuuluu tuottajarekisteriin.*

62 §

Tuottajayhteisöön liittyminen

Tässä luvussa säädettyjen velvollisuuksiensa täyttämiseksi tuottajan on liityttävä 142 §:ssä tarkoitettuun tuottajarekisteriin hyväk-

syttyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit.

syttyyn tuottajayhteisöön tai perustettava sellainen yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisöön ei saa kuulua muita kuin tuottajia. Pakkausten tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki pakkausmateriaalit ja 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitetut tyhjinä myytävät juomamukit. Kalastusvälineiden tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki muoviva sisältävät kalastusvälineet.

66 a §

66 a §

Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja

Tuottajan tai muun toimijan valtuutettu edustaja

Suomeen sijoittautuneen toimijan, joka myy etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen valtioon tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita, on vastattava tuottajavastuovelvoitteidensa täyttämistä kyseisessä valtiossa. Sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan on nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut valtuutettu edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä.

Suomeen sijoittautuneen toimijan, joka myy etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen valtioon tuottajavastuun piiriin kuuluvia tuotteita, on vastattava tuottajavastuovelvoitteidensa täyttämistä kyseisessä valtiossa. Seuraavia 48 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tuotteita etäkaupalla suoraan käyttäjille toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon myyvän toimijan on tuottajavastuovelvoitteidensa täyttämiseksi nimettävä kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut valtuutettu edustaja:

- 1) sähkö- ja elektroniikkalaitteet;
- 2) liitteessä tarkoitetut kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat pakkaukset;
- 3) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat tyhjinä loppukäyttäjille myytävät juomamukit ja niiden korkit ja kannet;
- 4) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat henkilökohtaiseen hygieniaan ja kuluttajakäyttöön tarkoitetut kosteuspyyhkeet;
- 5) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat kuluttajakäyttöön tarkoitetut ilmapallot;
- 6) kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvat suodattimelliset tupakkatuotteet ja tupakan-suodattimet;
- 7) muoviva sisältävät kalastusvälineet.

Poiketen siitä, mitä 62 §:n 1 momentissa säädetään, toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon sijoittautuneen tuottajan, joka myy sähkö- ja elektroniikkalaitteita etäkaupalla suoraan käyttäjille Suomeen, on tuottajayhteisöön liittymisen sijasta nimettävä valtuutettu

Poiketen siitä, mitä 62 §:n 1 momentissa säädetään, toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon sijoittautuneen tuottajan, joka myy 1 momentissa tarkoitettuja tuotteita etäkaupalla suoraan käyttäjille Suomeen, on tuottajayhteisöön liittymisen sijasta nimettävä valtuutettu

Voimassa oleva laki

edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä Suomessa. Muu toiseen valtioon sijoitautunut 48 §:ssä tarkoitettuja tuotteita myyvä etämyyjä voi tuottajayhteisöön liittymisen sijasta nimetä Suomeen sijoittautuneen valtuutetun edustajan vastaamaan velvoitteistaan Suomessa.

69 §

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on noudatettava, mitä 53 a §:ssä säädetään tuottajan omavalvonnasta ja 54 §:ssä tuottajan kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuudesta. Juomapakkausten palautusjärjestelmään, johon otetaan jäseniä, sovelletaan lisäksi, mitä 63 a §:ssä säädetään tuottajien maksuosuuksista ja niiden mukauttamisesta, 64 §:ssä tuottajarekisteriin hyväksytyn tuottajan ja tuottajayhteisön toiminnan turvaamisesta, 65 §:ssä tuottajien ja tuottajayhteisöjen yhteistyöstä, 66 §:ssä tuottajayhteisöjen palvelunhankinnasta, 66 a §:ssä tuottajan tai muun toimijan valtuutetusta edustajasta ja 66 b §:ssä Suomessa valtuutettuna edustajana toimimisesta.

128 §

Tuottajan järjestämää jätehuoltoa koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Jos 6 luvussa tarkoitettu tuottaja tai tuottajayhteisö taikka 68 §:ssä tarkoitettu juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä ei

Ehdotus

edustaja vastaamaan velvoitteidensa täyttämistä Suomessa. Muu toiseen valtioon sijoitautunut 48 §:ssä tarkoitettuja tuotteita myyvä etämyyjä voi tuottajayhteisöön liittymisen sijasta nimetä Suomeen sijoittautuneen valtuutetun edustajan vastaamaan velvoitteistaan Suomessa.

69 §

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän velvollisuudet

Juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän on noudatettava, mitä 48 b–48 d §:ssä säädetään tuoteryhmäkohtaisten korvausten maksuvelvollisuudesta kunnille ja kustannusvastuun jakamisesta samaa tuoteryhmää edustavien eri tuottajayhteisöjen sekä tuottajien kesken, 48 f §:ssä koostumusselvityksestä, 51 §:ssä tuottajan tiedotus- ja neuvontavelvollisuudesta, 53 a §:ssä tuottajan omavalvonnasta, ja 54 §:ssä tuottajan kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuudesta. Juomapakkausten palautusjärjestelmään, johon otetaan jäseniä, sovelletaan lisäksi, mitä 63 a §:ssä säädetään tuottajien maksuosuuksista ja niiden mukauttamisesta, 64 §:ssä tuottajarekisteriin hyväksytyn tuottajan ja tuottajayhteisön toiminnan turvaamisesta, 65 §:ssä tuottajien ja tuottajayhteisöjen yhteistyöstä, 66 §:ssä tuottajayhteisöjen palvelunhankinnasta, 66 a §:ssä tuottajan tai muun toimijan valtuutetusta edustajasta ja 66 b §:ssä Suomessa valtuutettuna edustajana toimimisesta.

128 §

Tuottajavastuuta koskevan rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Jos 6 luvussa tarkoitettu tuottaja tai tuottajayhteisö taikka 68 §:ssä tarkoitettu juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjä ei

ole järjestänyt tuottajavastuuseen perustuvaa uudelleenkäyttöä, kierrätystä, muuta hyödyntämistä tai muuta jätehuoltoa tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisesti, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sen lisäksi, mitä 126 §:ssä säädetään:

1) velvoittaa tuottajan, tuottajayhteisön tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän saattamaan toimintansa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiseksi sekä osoittamaan muutokset tehdyiksi;

2) kieltää tuottajaa saattamasta 48 §:ssä tarkoitettua tuotetta markkinoille, kunnes tuottaja on hyväksytty tai merkitty 142 §:n mukaiseen tuottajarekisteriin.

ole järjestänyt 46 §:n 1 momentissa säädettyyn tuottajavastuuseen perustuvaa uudelleenkäyttöä, kierrätystä, muuta hyödyntämistä tai muuta jätehuoltoa *tai jos se ei ole noudattanut 48 e §:ssä tarkoitettua päätöksen mukaista korvausten maksuvelvollisuutta tai 48 f §:ssä säädettyä velvollisuutta tehdä koostumusselvitys* tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisesti, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi sen lisäksi, mitä 126 §:ssä säädetään:

1) velvoittaa tuottajan, tuottajayhteisön tai juomapakkausten palautusjärjestelmän ylläpitäjän saattamaan toimintansa tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaiseksi sekä osoittamaan muutokset tehdyiksi;

2) kieltää tuottajaa saattamasta 48 §:ssä tarkoitettua tuotetta markkinoille, kunnes tuottaja on hyväksytty tai merkitty 142 §:n mukaiseen tuottajarekisteriin *tai kunnes tuottaja on suorittanut 48 e §:ssä tarkoitettua päätöksen mukaisen maksuvelvollisuutensa tai 48 f §:n mukaisen velvollisuuden tehdä koostumusselvitys.*

145 §

Kustannusten ja maksujen periminen

145 §

Kustannusten ja maksujen periminen

Edellä 48 e §:ssä tarkoitettuun päätökseen perustuvan tuottajalta perittävän korvauksen täytäntöönpanoon sovelletaan mitä ulosotto-kaassa (705/2007) säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Tämän lain 48 d §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettut kunnan kustannukset, pois lukien lain 48 g §:n mukaisesta keräyksestä sekä tiedotuksesta ja neuvonnasta aiheutuvat kustannukset, ovat vuosina 2023–2025 4,79 euroa asukkaalta kunakin vuonna. Kunnan asukaslukuna pidetään maksun määräytymisvuoden joulukuun 31 päivän asukaslukua.*

Tämän lain 48 b §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien suodattimellisten tupakkatuotteiden ja tupakansuodattimien tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2023.

Tämän lain 48 b §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan liitteessä tarkoitettujen kertakäyttöisen muovituotteiden tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2023.

Tuottajavastuuta koskevan 6 luvun säännöksiä sovelletaan 48 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettujen tyhjinä myytävien juomamukien tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2024. Jätelain 46 §:n mukaista velvollisuutta järjestää mainittujen juomamukien jätehuolto sekä vastata siitä aiheutuvista kustannuksista sekä mainittuja juomamukeja koskevaa 48 b §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2025.

Tämän lain 48 a §:n mukaista tuottajan kustannusvastuuta sovelletaan kertakäyttöisiin muovituotteisiin kuuluvien ilmapallojen ja kosteuspyyhkeiden tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2025. Tuottajayhteisön tai 62 §:n 2 momentissa tarkoitettun tuottajan on tehtävä 101 §:ssä tarkoitettu hakemus tuottajarekisteriin hyväksymiseksi viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2024.

Tämän lain 48 §:n 1 momentin 6 kohtaa sovelletaan sellaisena kuin se oli tämän lain voimaantullessa 31 päivään joulukuuta 2023. Myös tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 48 §:n 2 momenttia sovelletaan 31 päivään joulukuuta 2023.

Tämän lain 46 §:n mukaista vastuuta jätehuollosta ja sen kustannuksista sovelletaan muovia sisältävän kalastusvälineen tuottajaan 1 päivästä tammikuuta 2025. Tuottajayhteisön tai 62 §:n 2 momentissa tarkoitettun tuottajan on tehtävä 101 §:ssä tarkoitettu hakemus tuottajarekisteriin hyväksymiseksi viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2023.

Seuraavat pakkaukset ovat 48 § b:n 4 momentissa tarkoitettuja kertakäyttöisiä muovituotteita:

1) elintarvikepakkaukset eli astiat, kuten kannelliset ja kannettomat rasiat, joissa säilytetään elintarvikkeita, jotka

a) on tarkoitettu syötäväksi välittömästi joko paikalla tai mukaan otettuina,

b) syödään tavallisesti astiasta, ja

c) ovat valmiita syötäväksi ilman kypsentämistä, keittämistä tai lämmittämistä taikka muuta lisävalmistamista;

2) joustavasta materiaalista valmistetut pakkaukset ja kääreet, joiden sisältämä ruoka on tarkoitettu nautittavaksi välittömästi pakkauksesta tai kääreestä ilman lisävalmistamista;

3) tilavuudeltaan enintään kolmen litran juomapakkaukset eli astiat, joita käytetään nesteitä varten, kuten juomapullot ja niiden korkit ja kannet, sekä yhdistelmäateriaalipakkaukset korkkeineen ja kansineen, paitsi lasiset tai metalliset juomapakkaukset, joissa on muovikorkit tai -kannet;

4) muut kuin loppukäyttäjille tyhjinä myytävät juomamukit, niiden korkit ja kannet mukaan luettuina;

5) kevyet muoviset kantokassit.

Edellä 1 kohdassa tarkoitettuina elintarvikepakkauksina ei pidetä lautasia, 3 kohdassa tarkoitettuja juomapakkauksia eikä 2 kohdassa tarkoitettuja joustavasta materiaalista valmistettuja pakkauksia ja kääreitä.